

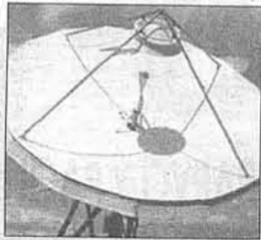
18 лістапада, 2004

Газета з Беларусі

Голас Радзімы

№ 42 — 45 (2912 — 2915)

Выдаецца з 1955 года

Дыялог
"БЕЛАРУСЬ" —
цывілізацыйны
праект

Стар. 3

"Еўрабачанне"
Ягор! Ты — лепшы!

Стар. 26

Спорт
Аляксей Шабуня —
узыходжанне на сусветны
алімп бодзібілдывга

Стар. 31

Эксклюзіў. Мастачка Ірына Котава шукае "беларускі след" у Парыжы — с.25

Анонс

Прэса Беларусі ў Маскве

Уся палітра беларускіх СМІ, у тым ліку і наша выданне, будзе прадстаўлена на нацыянальным стэндзе "Прэса Рэспублікі Беларусь" 25 — 28 лістапада на XII Міжнароднай прафесійнай выставе "Прэса-2005". Яна адбудзецца на тэрыторыі Усерасійскага выставачнага цэнтру.

Персона

Аляксандр ШУТ прасочвае гісторыю беларусаў у Кіргізіі з пачатку XVIII стагоддзя.

Стар. 24

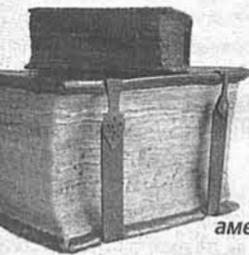
NEWS FROM BELARUS

page
12

"Беларускае сучаснае мастацтва" у Жэневе. У Палацы Нацый урачыста адкрыта выстава "Беларускае сучаснае мастацтва". Даная экспазіцыя — першая беларуская нацыянальная выстава такога маштабу, арганізаваная ў штаб-кватэры Аддзялення Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. У экспазіцыю ўвайшлі 58 работ беларускіх мастакоў розных пакаленняў. Выстава працуе да 26 лістапада.

Вяртанне

Каралеўскі падарунак брытана-амерыканскай кампаніі.

Стар. 13

Гастролі

Трупа Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра балета

У снежні ладзіць гастролі ў Паўднёвай Карэі, дзе выступіць у шэрагу гарадоў, уключаючы сталіцу Сеул. Карэйскія глядачы ўпершыню ўбачаць беларускі балет і адразу самае лепшае — "Шчаўкунчык" і "Рамэо і Джульета". Гастролі працягнуцца да студзеня.

Сустрэкаць Новы год не дома становіцца для беларускіх артыстаў традыцый: летас на гэце святы былі ў Кітаі.

Уладзімір ГРЫГОР'ЕЎ, Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Беларусі ў Расіі:

"Патэнцыял беларусаў у Расіі невычэрпны"

Заканчваецца Год культуры Беларусі ў Расійскай Федэрацыі. Якія адметныя падзеі прайшлі за гэты час і які ўдзел у іх прымала беларуская дыяспара? Як адбываецца працэс фарміравання аб'яднаньняў беларусаў, што пражываюць у Расіі? 3 якімі праблемамі сутыкаюцца грамадзяне Беларусі

ў пошуках заробку ў Расіі і як ім можна дапамагчы, ад чаго засцерагчы? Вось асноўныя тэмы гутаркі спецыяльных карэспандэнтаў "Голасу Радзімы" з Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі Уладзімірам ГРЫГОР'ЕВЫМ.

у
будучыню!

Грошы

"Рубель" або "рубль"?

Дзесяцігоддзе ўвядзення беларускага рубля як паўнапраўнай нацыянальнай валюты наша банкаўская сістэма сустрэла ў стане ўстойлівага і эфектыўнага развіцця, лічыць старшыня праўлення Нацбанка Пётр Пракаповіч.

Золатавалютныя рэзервы краіны дасягнулі 1 мільярда 24 мільёнаў 400 тысяч долараў. Залаты запас Беларусі (яго ў 1994 годзе і на ўспамін не было) — 20 тон 100 кілаграмаў. Перспектыўнай мэтай да 2010 года ў Нацбанку лічаць рэзервы, супастаўныя з 3-месячным аб'ёмам імпарту (3 мільярды долараў).

Ад добра добра не шукаюць, і са сваім рублём краіна адчувае сябе ўпэўнена. Праўда, Пётр Пракаповіч пацвердзіў, што працягваюцца перамовы аб магчымым увядзенні расійскага рубля як адзінай са-

юзнай валюты. Пытанне абмяркоўвалася на міжбанкаўскім валютным савеце.

Урады павінны ў новых умовах прайсці шлях, які не прайшлі да гэтага часу, — да адзінай эканамічнай і м'ягчай прасторы, аднолькавых умоў гаспадарання. Тэхнічна падрыхтоўка да ўвядзення адзінай валюты можа заняць паўгода: з 1 ліпеня 2005 года — жорсткая прывязка курсу, з 1 студзеня 2006 года — пераход, калі будуць неабходныя рашэнні і ўмовы, падкрэсліў Пётр Пракаповіч.

Аднак сёння Беларусь застаецца са сваёй валютай, і ўсё, уключаючы дынаміку работы банкаў, даказвае, што гэта добры варыянт, выгадны і для дзяржавы, і для суграмадзян.

Рэдакцыйная калонка

У многіх матэрыялах гэтага нумара разглядаюцца аспекты праблемы аб'ектыўнай і якаснай інфармацыі аб Беларусі ў замежных СМІ. Асабліва сітуацыя абвастрылася падчас правядзення парламенцкіх выбараў і рэферэндуму 17 кастрычніка. Тое, што адбывалася ў гэты час, было названа замежнымі назіральнікамі беспрэцэдэнтнай кампаніяй знешняга ціску, найперш інфармацыйнага.

Зразумела, што інфармацыйная вайна не магла не закрануць нашых шановных чытачоў. Атрыманая ад іх лісты не засталіся незаўважанымі, яны сталі асновай рубрыкі "Дыялог".

Пакуль "ГР" — амаль адзіны сродак, які даносіць за мяжу альтэрнатыўную інфармацыю і мае цесную сувязь са сваімі чытачамі. Каб пашырыць кола зацікаўленых, намі праведзены "круглы стол" "Беларусь у міжнароднай інфармацыйнай прасторы. XXI стагоддзе".

Наступны год — год 50-годдзя "Голасу Радзімы" — набыты вопыт і імкненне ўпісацца ў сучасную сітуацыю нацэляе нас на павелічэнне чытацкага асяродку і колькасці інфармацыйных праектаў. Рэдакцыя прапануе падрыхтоўку "Навін з Беларусі" для замежных СМІ і беларускіх суполак на прыкладзе ўжо існуючых дадаткаў у Ізраілі і Малдове.

А пакуль для атрымання разнастайнай аперацыйнай інфармацыі аб падзеях у Беларусі запрашаем заходзіць на наш Інтэрнэт-партал "Вітае Беларусь!" — Belarus21.by.

Барыс ЖУКАЎ, рэдактар нумара.

ААЭ	Беларусь	Галандыя	Індыя	Кітай	Малдова	Румынія	Турцыя	Швейцарыя
Аргенціна	Бельгія	Германія	Іран	Куба	Мексіка	Сербія	Узбекістан	Швецыя
Арменія	Бразілія	Данія	Італія	Кыргызстан	Нідэрланды	Сірыя	Украіна	Эстонія
Аўстралія	Венгрыя	Егіпет	Казахстан	Латвія	ПАР	Славакія	Уругвай	Японія
Аўстрыя	В'етнам	ЗША	Канада	Лівія	Польшча	Славенія	Францыя	
Балгарыя	Вялікабрытанія	Ізраіль	Карэя	Літва	Расія	Туркменістан	Чэхія	

"Голас Радзімы"
ў 52 краінах

Ад першай асобы

Уладзімір ГРЫГОР'ЕЎ:

"Патэнцыял беларусаў у Расіі невычэрпны"

ГУТАРКА КАРЭСПАНДЭНТАЎ "ГОЛАСУ РАДЗІМЫ" З НАДЗВЫЧАЙНЫМ І ПАЎНАМОЦНЫМ ПАСЛОМ БЕЛАРУСІ Ў РАСІІ

— Уладзімір Віктаравіч, вядома, што пры актыўным садзейнічанні Пасольства Беларусі ў расійскіх рэгіёнах практычна завяршыўся працэс фарміравання аб'яднанай беларусаў. Якія перспектывы развіцця беларускай дыяспары сёння?

— Нельга сказаць, што гэты працэс завяршыўся. Ён працягваецца, удасканальваецца. Для таго каб ён завяршыўся, спатрэбіцца яшчэ нямала часу, таму што дыяспара, як жывы арганізм, расце, развіваецца. Ужо зараз амаль у кожным расійскім рэгіёне дзейнічаюць грамадскія аб'яднанні беларусаў. Гэта Масква, Санкт-Пецярбург, Калінінград, Мурманск, Архангельск, Новасібірск, Іркуцк, Екацярынбург, Кемерава, Арэнбург, Краснаярск, Томск, Цюмень, Сургут, Уладзіваосток, Сочы, Краснадар, Самара, Валгаград, Яраслаўль, Ніжні Ноўгарад і іншыя гарады і раёны Расіі. Значная частка гэтых суполак аб'яднана ў Федэральную нацыянальна-культурную аўтаномію "Беларусы Расіі".

Узначальваюць беларускія арганізацыі на месцах людзі вельмі ініцыятыўныя, сярод іх Аркадзь Круленька (Сыктывукар), Васіль Азаронак (Екацярынбург), Ірына Глушкая (Самара), Тамара Фадзеева (Яраслаўль), Павел Сідарук (Нальчык), Міхаіл Брыліёў (Кемерава), Аляксей Баранцоў (Санкт-Пецярбург), Уладзімір Шуцкі і Леанід Ксяндзоў (Цюмень).

Сувязі Пасольства Беларусі ў Расійскай Федэрацыі з расійскімі беларусамі пашыраюцца год ад года. Мы маем шмат цікавых сумесных планаў і спраў, аказваем суполкам магчымую дапамогу. Расійскія беларусы, у сваю чаргу, садзейнічаюць умацаванню і развіццю гандлёва-эканамічнага супрацоўніцтва Беларусі і Расіі. Гэта новы аспект сумеснай работы з беларусамі, якія пражываюць у Расіі. Мы ўдзяляем яму значную ўвагу, каб ён развіваўся і даваў большы эффект.

— Якія значныя мерапрыемствы былі праведзены прадстаўнікамі беларускай дыяспары пры падтрымцы пасольства сёлета?

— Кожны год беларусы праводзяць на тэрыторыі Расіі шмат мерапрыемстваў, сярод якіх нямала традыцыйных: урачыстасці з нагоды Дня Перамогі, Дня Незалежнасці Рэспублікі Беларусь (Дзень Рэспублікі), народныя святы Каляды, Купалле і іншыя.

Безумоўна, вельмі значнымі з'яўляюцца відзіты кіраўніцтва Рэспублікі Беларусь і паездкі супрацоўнікаў нашага пасольства ў расійскія рэгіёны. Яны абавязкова суправаджаюцца сустрэчамі з прадстаўнікамі дыяспары. Апошнія такія сустрэчы адбыліся месяц назад у Татарстане і Ніжнім Ноўгарадзе. Адметнай рысай беларусаў з'яўляецца тое, што яны вызначаюцца вельмі актыўнай жыццёвай пазіцыяй. Таму не

трэба здзіўляцца, што многія з іх займаюць высокія дзяржаўныя пасады і маюць магчымасць садзейнічаць рэалізацыі гандлёва-эканамічных і культурных сувязей Беларусі і Расіі.

Усе аб'яднанні прымаюць актыўны ўдзел у мерапрыемствах Года культуры Беларусі ў Расійскай Федэрацыі. Тут не абысціся без таго, каб не адзначыць беларусаў Новасібірска і Новасібірскай вобласці. Там, дарэчы, ёсць цэлыя беларускія пасяленні, дзе людзі не толькі размаўляюць па-беларуску і маюць нацыянальнае адзненне, якое з задавальненнем апранаюць на святы, але і прапагандуюць беларускі побыт, захоўваюць і развіваюць культурныя традыцыі, ствараюць дзіцячыя і дарослыя фальклорныя ансамблі. Варта адзначыць і тое, што гэтыя намаганні шчыра падтрымліваюцца мясцовымі ўладамі. Напрыклад, ажно пяць спецыялістаў у адміністрацыі вобласці курыруюць работу з беларусамі, якія пражываюць у Новасібірскім рэгіёне.

Нельга не адзначыць і тое, як арганізавана работа з беларусамі ў Рэспубліцы Башкартастан, дзе нашы землякі кампактна пражываюць больш стагоддзяў. Пры падтрымцы кіраўніцтва рэспублікі там адкрыты дзве беларускія школы, створана базавая бібліятэка нацыянальнай літаратуры, дзейнічаюць беларускія фальклорныя калектывы, праводзяцца беларускія этнаграфічныя і іншыя выставы, запланавана адкрыццё беларуска-гісторыка-культурнага цэнтру.

Святкаванне 60-годдзя вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў можна без перабольшвання назваць самай значнай падзеяй года. Суполкі і аб'яднанні беларусаў у расійскіх рэгіёнах сталі запяваламі ў арганізацыі святаў і ўрачыстасцей з нагоды гэтага найвялікшага для ўсіх беларусаў свята. Яны садзейнічалі пасольству ў складанні спісаў ветэранаў і

правадзенні ўрачыстых сходаў, дзе ад імя Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнкі ветэранам уручаліся ўзнагароды — медалі, прысвечаныя 60-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Зараз ідзе падрыхтоўка да 60-годдзя Перамогі ў другой сусветнай вайне.

— Якія асноўныя праблемы, на ваш погляд, трэба вырашыць нашай дзяржаве для эфектыўнай работы з суайчыннікамі ў Расійскай Федэрацыі?

— Адным з напрамкаў я бачу далейшае пашырэнне нашай інфармацыйнай прысутнасці на расійскіх прасторах. Вельмі добра, што зараз можна глядзець і слухаць праграмы Белтэлерадыёкампаніі на еўрапейскай частцы Расіі да Урала. У рэгіёны накіроўваюцца разнастайныя інфармацыйныя матэрыялы пасольства. Але гэтага яшчэ недастаткова. Зараз ідзе работа над тым, каб выданне газеты "Беларусы Расіі" стала штодзённым. Першыя некалькі нумароў разышліся сярод чытачоў вельмі хутка. Але ў новым годзе трэба думаць пра новыя вышні: мяркуем, што тыраж газеты складзе мільён экзэмпляраў.

Нашым землякам, якія жывуць у розных рэгіёнах Расіі, не хапае аўдыё- і відэазапісаў з Беларусі. Пажадана, каб больш працавалі ў гэтым кірунку Міністэрства інфармацыі Беларусі і тэлерадыёкампаніі. Не варта шкадаваць грошай, бо прысутнасць беларускай тэмы на расійскім інфармацыйным полі не толькі факт культурнага жыцця, але і ўплывовы сродак павелічэння аб'ёму гандлёва-эканамічнага супрацоўніцтва. Сёлета ён складзе 16 мільярд даляраў ЗША. У гэтым значная доля працы і беларусаў, якія пражываюць у Расіі.

— У апошнім нумары газеты "Голас Радзімы" мы пісалі пра аб'яднанне беларусаў-прадпрыемальнікаў

Латвіі "Беларускі шлях". Каб было больш такіх прыкладаў, распрацоўваецца праграма супрацоўніцтва нашай дзяржавы з суайчыннікамі. У чым вы бачыце асноўны патэнцыял дыяспар у развіцці двухбаковых адносін, у тым ліку беларуска-расійскіх?

— Патэнцыял беларусаў у Расіі невычэрпны. Няма таго беларуса, які б сваёй зямлі — і Беларусі, і Расіі — жадаў дрэннага. Толькі патрэбна падтрымка, дапамога, каб яны рэалізаваліся ў якасці эканамічнага суб'екта на прасторах нашых абедзвюх краін. Я маю на ўвазе не толькі сумесныя камерцыйныя праекты, якія могуць з'яўляцца і рэалізоўвацца ў рамках Саюзнай дзяржавы, а і праекты, якія не патрабуюць сродкаў на аб'яднанне беларускіх таварыстваў з расійскім пакупніком. Беларусы павінны быць больш актыўнымі ў прапагандзе сваіх тавараў. Тыя, што трапілі на расійскія прылаўкі, не залежаюцца, яны канкурэнтаздольныя.

— Камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь працуе над актывізацыяй узаемаадносін рэгіёнаў краіны з грамадскімі аб'яднаннямі беларускай дыяспары. Які вопыт пасольства можа з'яўляцца прыкладам у рабоце з суайчыннікамі для іншых?

— Вопыт узаемаадносін рэгіёнаў Беларусі з грамадскімі аб'яднаннямі беларускай дыяспары, які назапашаны за апошнія гады, можа складзіцца не адзін том. Зараз у эканоміцы адбываюцца пазітыўныя аб'яднальныя працэсы: інтэграцыя, стварэнне карпаратыўных структур, новых гандлёва-вытворчых холдзінгаў, кампаній, пашырэнне гандлёва-праваднай сеткі.

— Любую справу вырашаюць людзі, асобы. Каго з прадстаўнікоў беларускай дыяспары вы маглі б адзначыць?

— Такіх асоб тьсячы. Вось, напрыклад, намеснік старшыні нацыянальна-культурнай аўтаноміі ў Калінінградзе Міхаіл Грыб. Пры яго фінансавай падтрымцы праводзіцца Дні беларускай культуры ў Калінінградскай вобласці і ўзведзена царква. На яго асабістыя сродкі адліты помнік Францішку Скарыне, адкрыццё якога запланавана на 19 лістапада ў Калінінградзе. Гэта яскравы прыклад мецэнацтва, прыклад шанавання сваёй культуры і гісторыі. Міхаіл Грыб, сярод іншых беларусаў у Расіі, быў назіральнікам на парламенцкіх выбарах і рэфэрэндуме ў Беларусі. Гэта вельмі паказальна, калі беларусы замежжа актыўна цікавяцца справамі на Радзіме.

Новасібірскі беларус Іван Панасюк на ўласныя сродкі пабудаваў і асвяціў першы ў Расіі беларускі храм у імя святой Ефрасініі Полацкай, які занесены ў кнігу хрысціянскіх культурных пабудоў Новасібірска. Пры фінансавай падтрымцы расійскага беларуса арганізаваны паказ беларускіх праграм на Новасібірскім канале "Маладая культура Сібіры, 21 канал", праводзіцца Дні беларускай культуры, выходзіць газета "Мая Радзіма".

— Якія праблемы часцей за ўсё ўзнікаюць у грамадзян Беларусі, што часова працуюць на тэрыторыі Расійскай Федэрацыі?

— Праблем шмат. Яны заключаюцца ў тым, што нашы грамадзяне не маюць дакладнага ўяўлення аб сваіх правах і абавязках на тэрыторыі Расійскай Федэрацыі. Калі беларус прыязджае ў Расію на часовую работу, ён павінен, па-першае, стаць на консульскі ўлік, па-другое, заключыць працоўны кантракт з наймальнікам. Як правіла, працуюць без кантрактаў, на ўлік не становяцца. У Расіі, асабліва ў Маскве, ёсць шмат невялікіх будаўнічых кампаній, якія наймаюць беларусаў, абяцаюць заробковую плату, але несвоечасова яе выплачваюць або ўвогуле не выплачваюць. Тады пакрыўджаныя ідуць у пасольства прасіць дапамогі. А як дапамагчы ў такой сітуацыі, калі няма ніякіх дакументаў, гэта значыць, няма ніякіх юрыдычных падстаў для аказання дапамогі? Тым не менш, мы імкнемся зрабіць усё магчымае. Вялікую дапамогу нам у гэтым аказваюць мэр Масквы Юрый Лужкоў, начальнік Упраўлення ўнутраных спраў генерал-маёр Пронін. На жаль, рашэнні можна знайсці не заўсёды.

НА ЗДЫМКУ: у час гутаркі з У. ГРЫГОР'ЕВЫМ ў пасольстве Беларусі ў Маскве.

Заканчэнне на 7-й стар.

Спачуванне

Калектыву рэдакцыі "Голас Радзімы" выказвае глыбокае спахуванне былому супрацоўніку газеты ЧАРКАСАВАЙ Дзіяне Цімафееўне ў сувязі з трагічнай смерцю дачкі ЧАРКАСАВАЙ Веранікі.

Англія

Пісьмы нашага шанюнага чытача і аўтара з Англіі Сільвестра Будкевіча не рэдкасьць на старонках "Голасу Радзімы". Ад яго мы даведваемся пра навіны, значныя падзеі з жыцця беларускай супольнасьці ў гэтай краіне. А яшчэ ад спадара Будкевіча прыходзяць лісты з усхваляванымі пытаньнямі, якія выклікаюць публікацыі пра Беларусь у англіійскім друку. Спачатку гэта былі выразкі з публікацыямі аб немінучай страце Беларуссю незалежнасьці ў сувязі са стварэньнем Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі. Потым, калі незалежнасьць Беларусі ўмацавалася і самастойны шлях краіны стаў відавочны, тэматыку публікацый пераклалі на асобу Прэзідэнта Беларусі і са здзіўляючай якасьцю пераклалі з года ў год паўтараюць адно і тое ж. Нядаўнія выбары дэпутатаў парламента і рэфэрэндум зноў выклікалі стандартную рэакцыю ў прэсе. Даслаўшы артыкул "Bush turns the heat on Belarus to target Europe's last dictator" з газеты "The Times", Сільвестр Будкевіч піша: "Прыкра мне чытаць і бачыць на тэлевізары падзеі, якія адбываюцца ў Беларусі."

Дыктатура — гэта аджылае слова ў XXI стагоддзі. Калі атрымліваем такія пісьмы ад чытачоў з замежжа, здзеіцца, нас аддзяляе крывое люстэрка.

З аднаго боку, Беларусь адкрытая краіна, мы свабодныя ў жаданні наведаць любую дзяржаву, у кожным доме глядзяць навіны "EuroNews", на старонках нашага сайта "Вітае Беларусь!" — 21.by прадстаўлены відэаўчыя замежныя СМІ. Мы глядзім на свет адкрытымі вачыма, жывём у міры і згодзе.

З другога боку, пастаянна адчуваем ціск, навішванне ярлыкоў, дыктат так званых дэмакратычных стандартаў. У нас таксама ёсьць пытаньне: што ж гэта за дэмакратыя, якая прымушае грамадзян Вялікабрытаніі быць саўдзельнікамі вайны ў Іраку? Штодзень гучаць жудасныя навіны аб нявінных ахвярах, разбурэннях, насілі... Не трэба паловаць свет уяўнай дыктатурай у Беларусі, можа варта аглядзецца навокал?!

Дэпутаты Дзяржаўнай думы Расіі абураны беспрэцэдэнтнай кампаніяй знешняга ціску на Беларусь

Дэпутаты Дзяржаўнай думы РФ, делегіраваныя ў якасьці назіральнікаў, лічаць выбары дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь трэцяга склікання і рэспубліканскі рэфэрэндум, які прайшоў 17 кастрычніка 2004 года, адкрытымі, свабоднымі, дэмакратычнымі і легітымнымі. Пра гэта гаворыцца ў афіцыйнай заяве Дзярждумы РФ.

Разам з тым, адзначаецца ў заяве, Дзяржаўная дума Федэральнага сходу РФ з абгрунтаваным трывогай успрыняла інфармацыю сваіх назіральнікаў у Рэспубліцы Беларусь, якія засведчылі, што выбары і рэспубліканскі рэфэрэндум прайшлі ў абстаноўцы беспрэцэдэнтнай кампаніі знешняга ціску.

Рэзка негатыўныя ацэнкі аб'яўленага ў Рэспубліцы Беларусь рэфэрэндуму, якія выказваюцца афіцыйнымі асобамі і палітычнымі дзеячамі шэрагу еўрапейскіх краін і ЗША, пагрозы прыняцця дыскрымінацыйных мер нельга распэньваць інакш, як спробу ўмяшання ва ўнутраныя справы суверэннай дзяржавы, парушэнне агульнапрызнаных норм міжнароднага права.

Расійскія дэпутаты лічаць, што не ўмацоўвае перспектыву паскарэння стварэння ўстойлівага і дзеяздольнага Саюза Беларусі і Расіі, не адпавядае нацыянальным інтарэсам Расіі пазіцыя некаторых расійскіх тэлекаментатараў, якія асвятлялі выбары парламента і правядзенне рэспубліканскага рэфэрэндуму з заведама антыбеларускіх пазіцый, падыгрываючы пэўнай частцы беларускай апазіцыі.

Дзяржаўная дума Федэральнага сходу Расійскай Федэрацыі заяўляе аб сваёй павазе волі гра-

мадзян Рэспублікі Беларусь, рэалізаванай 17 кастрычніка 2004 года ў час выбараў дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь трэцяга склікання і на рэспубліканскім рэфэрэндуме, і будзе працягваць свае намаганні па ўмацаванні традыцыйнай дружбы паміж расійскім і беларускім народамі, стварэнні дзеяздольнага Саюза Беларусі і Расіі.

НА ЗДЫМКУ: групу назіральнікаў ад СНД узначальваў Уладзімір ГЕРМАНЕНКА, член расійскага Савета Федэрацыі (злева). БелТА.

Беларусь — цывілізацыйны еўрапейскі праект

Не паспелі адысці на задні план перадвыбарчыя і выбарчыя хваляванні, як зноў актывізаваліся сілы, якія імкнуцца падарваць аўтарытэт афіцыйных беларускіх улад, узбударажыць грамадскую думку. Гаворка ідзе ў першую чаргу аб маніторынгу грамадскай думкі (які нагнаў ужо аскаму), ініцыяванай нейкай латвійскай службай амерыканскага інстытута Гэлапа. Дзеля справядлівасці неабходна адзначыць, што і ў самой Латвіі ёсць людзі, здольныя сумленна прызнаць: гэта невялікая прыбалтыйская дзяржава стала заложнікам стратэгічнага плана тых, хто прэтэндуе на манополію ва ўсіх жыццёва важных сферах. Субсідыйны карэспандэнт "Савецкай Беларусі" — дэпутат сейма Латвіі ад фракцыі "За правы чалавека ў адзінай Латвіі", журналіст, назіральнік ад АБСЕ Мікалай КАБАНАУ.

— Мне даводзілася чытаць вашы артыкулы аб Беларусі, і ў мяне склалася ўражанне, што вы глыбока сімпатызуеце нашай краіне.

— Гэта сапраўды так. Я лічу, што Беларусь — гэта свайго роду цывілізацыйны праект, які мае вялікую каштоўнасць для Еўропы. Глобалізацыя прыводзіць да нівеліроўкі нацыянальных асаблівасцей. Беларусь жа ідзе сваім шляхам. У гэтым і заключаецца яе стабілізацыйная роля. Дзякуючы цвёрдай пазіцыі беларускага лідэра, краіна адмовілася гуляць па планах Вашынгтона,

чым, вядома, выклікала незадавальненне.

— Выходзіць, існуюць неабвержныя доказы таго, што антыбеларускія настроі ў краінах Балтыі свядома культывуюцца?

— Праблема ў тым, што сёння рэальную ўладу ў Латвіі маюць так званыя амерыканскія латышы, якія пасля 1945 года пакінулі краіну. Цяпер ім удалося вярнуць сваю ўласнасць, пры падтрымцы ЗША сканцэнтравалі ў сваіх руках усе ўладныя рэсурсы. Натуральна, што ў абмен на гэта яны вымушаны выконваць пэўны палітычны заказ тых, хто дапамог дасягнуць ім ушпыву на этнічнай радзіме. Перад імі іх апекуманьна пастаўлена задача максімальна пагоршыць адносіны Латвіі з Расіяй, ператварыць краіну ў амерыканскую военную базу. Для гэтага ўсе сродкі добрыя. А тут раптам у цэнтры Еўропы з'яўляецца непакорлівая краіна, якая блытае карты заходнім ідэолагам. Натуральна, ніякай пазітыўнай рэакцыі на гэта з іх боку не ўзнікае. Вось адсюль і з'яўляюцца спробы ўшпываць на краіну ўсімі спосабамі, каб схіліць яе да пакарлівага падпарадкавання. Прапаганда ў спісе сродкаў уздзеяння займае лідзіруючае месца.

Беларусь — яркі таму прыклад. Так, у нас наладжаны выпуск газеты "Diena", галоўным рэдактарам

якой з'яўляецца выканаўчы дырэктар фонду Сораса. Гэтае выданне спецыялізуецца менавіта на антыбеларускай прапагандзе.

— У чым вы бачыце сапраўдныя прычыны накату на Беларусь?

— Я думаю, што карані такой радыкальнай непрыязнасці заключаюцца ў эканоміцы. Беларусам удалося захаваць сваю ўласнасць, прадпрыемствы, камунікацыі і г.д. У Латвіі, напрыклад, іншаземцам належаць авіяцыйныя кампаніі, тытунёвая, алкагольная прамысловасць, тэлефонная сувязь, палова банкаўскага сектара, практычна ўсе галіны, дзе ёсць рэальныя грошы. Прычынай непрызнання легітымнасці беларускага Прэзідэнта з'яўляецца, на мой погляд, адмова кіраўніцтва краіны пусціць сюды непадкантрольны замежны капітал, перадаць у рукі іншаземцаў беларускую ўласнасць.

— Тое, што Беларусь спрабуе прэсінгаваць усімі даступнымі спосабамі, відавочна. Супраць краіны ўводзяць санкцыі, спрабуюць дыскрэдытаваць, правакаваць. Прыбалтыка ж пайшла насустрач ЗША. Ці можна гаварыць аб тым, што гэта прынесла ёй нейкія палітычныя дывідэнды?

— Усе дывідэнды пайшлі ў скарбонку выключна кіруючых

вярхоў. Простыя грамадзяне ад гэтага толькі пацярпелі. У краінах Балтыі працвітае беспрацоўе. Я б парэкамендаваў латышскім палітыкам, калі яны сапраўды клапацяцца аб дабрабыце народа, як пра тое заўважваюць, вывучаць вопыт Беларусі, нават пераймаць нейкія мадэлі. А Беларусь ўлічваць вопыт нашай дзяржавы, каб не паўтарыць яе памылкі.

— На беларускіх парламенцкіх выбарах вы прадстаўлялі не толькі Латвію, але і АБСЕ. На жаль, гэта паважаная арганізацыя вядомая схільнасцю падвргаць Беларусь вялікай крытыцы, у прыватнасці, рабіць негатыўныя высновы аб ходзе яе электаральных кампаній. На падставе якіх крытэрыяў робяцца такія заключэнні?

— У ходзе назірання за беларускімі выбарамі і правядзеннем рэспубліканскага рэфэрэндуму наша група наведвала даволі вялікую колькасць выбарчых участкаў. На адным з іх я сустрэў назіральніка з Германіі. Я пацікавіўся, які будзе механізм напісання справаздачнага дакумента, але не атрымаў ад яго выразнага адказу. Я таксама прадстаўляю Еўрапейскі саюз і хачу, каб маё меркаванне было ўлічана пры састаўленні справаздачы.

Гутарыла Паліна ПАШКОЎСКАЯ.

Заява Міністэрства замежных спраў Беларусі

Прэзідэнт ЗША Джордж Буш падпісаў Закон аб дэмакратыі ў Беларусі. Гэты адкрыты недружалюбны крок не можа не выклікаць глыбокага шкадавання. Адказнасць за ўскладненне двухбаковых адносін у поўнай меры кладзецца на ЗША.

Закон грунтуецца на першапачаткова памылковых уяўленнях аб мэтах і змесце ўнутранай і знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь. Заяўляючы ў якасці мэты закона забеспячэнне суверэнітэту і незалежнасці Беларусі, амерыканскія ўлады яго прыняццем на самай справе не прызнаюць імкненне беларускага народа да стварэння стабільнай суверэннай дзяржавы, у якой асабістая свабода грамадзян арганічна спалучаецца з забеспячэннем сацыяльнай справядлівасці.

Не ўлічваецца той відавочны і важкі пазітыўны ўклад, які Рэспубліка Беларусь уносіць у забеспячэнне глабальнай і еўрапейскай бяспекі і стабільнасці. Апошнім часам у дзеяннях адміністрацыі ЗША ўсё больш відавочна праўдлівае нацэленасць на свядомае абвастранне адносін з Рэспублікай Беларусь і падахвочванне да гэтага сваіх саюзнікаў.

У рэчывы канфрантацыйных падыходаў перыяду "халоднай вайны" вытрымана і заява Прэзідэнта ЗША ў сувязі з падпісаннем згаданага закона. У ёй сцвярджаецца аб нібыта недэмакратычным характары праведзеных выбараў у Палату прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь і рэспубліканскага рэфэрэндуму. Шматлікія замежныя наглядальнікі пацвердзілі, што выбары і рэфэрэндум у Беларусі прайшлі ў поўнай адпаведнасці з міжнароднымі стандартамі. Кіраўніцтва Беларусі дзейнічала і будзе прадаўжаць дзейнічаць ва ўнутранай палітыцы ў рамках дэмакратычных прынцыпаў для забеспячэння правоў і свабод грамадзян, росту дабрабыту беларускага народа.

Мы разглядаем закон па Беларусі як парушаючы Дэкларацыю ААН аб недапушчэнні інтэрвенцыі і ўмяшання ва ўнутраныя справы дзяржаў ад 9 снежня 1981 года і абавязальнасць ЗША, прынятыя імі ў адпаведнасці з Мемарандумам аб гарантыях бяспекі ў сувязі з далучэннем Рэспублікі Беларусь да Дагавора аб нераспаўсюджванні ядзернай зброі ад 5 снежня 1994 года.

Рэспубліка Беларусь будзе прадаўжаць арыентавацца на раўнапраўны ўзаемавыгадныя адносіны ў міжнародных справах, аднак мы не прымаем любовыя спробы дыктату і націску з боку ЗША. У сітуацыі, што склалася, беларускі бок пакідае за сабой права на прыняцце крокаў у адказ.

Мінск, 21 кастрычніка 2004 года.

Вадзім ПАПОЎ:

"Законы павінны пастяваць за жыццём"

Дзевятая сесія Палаты прадстаўнікоў другога склікання Нацыянальнага сходу падвяла вынікі дзейнасці

У заключным слове старшыня Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу В.Папоў адзначыў галоўны вынік калектыўнай працы — прафесійны парламент у краіне адбыўся.

Палата прадстаўнікоў працавала інтэнсіўна і плённа. За чатыры гады мы правялі 221 пленарнае пасяджэнне, з іх 27 — сумесна з Саветам Рэспублікі. Разгледжана 1 051 пытанне. У першым і другім чытанні прынята 599 законапраектаў, у тым ліку 4 праекты кодэксаў і 126 законапраектаў аб ратыфікацыі міжнародных дагавораў. Адобрана 96 часовых дэкрэтаў Прэзідэнта.

Азіраючыся сёння на пройдзеныя намі заканадаўчы шлях, мы можам з поўнай падставой сказаць, што ў нашай краіне сфарміравана заканадаўчая база, арыентаваная на вырашэнне стратэгічных сацыяльна-эканамічных задач, адзіная па сваіх мэтах і ў цэлым збалансаваная па зместу.

Я хацеў бы адзначыць і тэндэнцыю да каліфікацыі і кансалідацыі нарматыўных прававых актаў, якая замацавалася за чатыры мінулыя гады. Прыняты Інвестыцыйны кодэкс Рэспублікі Беларусь, Агульная частка Падатковага кодэкса Рэспублікі Беларусь, Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб

"Аб абароне", "Аб усеагульным ваінскім абавязку і ваеннай службе".

Важкім пакетам заканадаўчых актаў урагуляваны пытанні барацьбы са злачыннасцю, у тым ліку з тэрарызмам, наркабізнесам і незаконным абаротам зброі, прафілактыкі безнагляднасці і правапарушэнняў непаўналетніх, прававых асноў удзелу грамадзян у ахове правапарадку.

Значныя вынікі для дынамічнага развіцця эканомікі і забеспячэння яе збалансаванага росту будуць мець прынятыя намі больш як 60 законаў, якія даюць магчымасць паглыбляць пазітыўныя эканамічныя пераўтварэнні, сфарміраваць спрыяльнае канкурэнтнае асяроддзе, адаптаваць нацыянальнае заканадаўства да рынковых працэсаў, якія адбываюцца ў краіне і свеце. Мы прынялі 24 законы з 31, якія неабходны для ўступлення Рэспублікі Беларусь у Сусветную гандлёвую арганізацыю.

У многім дзякуючы нашым сумесным намаганням вызначаны прававыя нормы для пазатпагнага зніжэння падатковай нагрукі на эканоміку.

Праведзенае ў адпаведнасці з законам аб бюджэце Рэспублікі Беларусь на 2003 і 2004 гады выключэнне з крыніц фінансавання дэфіцыту рэс-

адміністрацыйных правапарушэннях і Кодэкс унутранага воднага транспарту Рэспублікі Беларусь, новая рэдакцыя Гаспадарчага працэсуальнага кодэкса. Акрамя таго, у адпаведнасці з патрабаваннямі часу ўдасканалены прававыя нормы Грамадзянскага, Грамадзянска-працэсуальнага, Мылнага, Крымінальнага і Крымінальна-працэсуальнага кодэксаў, Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб шлюбе і сям'і і шэрагу іншых.

Адным з прыярытэтаў нашай заканадаўчай дзейнасці было ўмацаванне беларускай дзяржаўнасці і забеспячэнне канстытуцыйных правоў і свабод грамадзян. У вялікім блоку прынятых па гэтых пытаннях нарматыўных актаў законы аб дзяржаўнай службе, аб парадку рэалізацыі права заканадаўчай ініцыятывы грамадзянамі рэспублікі, новыя рэдакцыі законаў аб грамадзянстве, аб свабодзе сумлення і рэлігійных арганізацыях, аб нацыянальных меншасцях, аб масавых мерапрыемствах і іншых.

Заканадаўча замацаваны больш дасканалыя прававыя механізмы, неабходныя для станаўлення структур грамадзянскага супольніцтва, што садзейнічае забеспячэнню міру і спакою ў краіне, недапушчэнню канфліктаў на нацыянальнай і рэлігійнай глебе.

Салідная прававая база створана ў сферы абароны і нацыянальнай бяспекі. Надзейную абарону суверэнітэту нашай дзяржавы і бяздольнасць Узброеных Сіл гарантуюць законы "Аб зацвярджэнні Ваеннай дактрыны Рэспублікі Беларусь", "Аб ваенным становішчы", "Аб надзвычайным становішчы", новыя рэдакцыі законаў

публіканскага бюджэту крэдытаў Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь дало магчымасць знізіць тэмпы росту рублёвай грашовай масы і аказала станоўчы ўплыў на ўзровень інфляцыі ў рэспубліцы. Калі ў 2000 годзе ўзровень інфляцыі склаў 107 працэнтаў, то за 9 месяцаў 2004 года ён знізіўся да 9 працэнтаў. Такім чынам, узровень інфляцыі скараціўся практычна ў 10 разоў.

Зробленыя на заканадаўчым ўзроўні крокі садзейнічалі таму, што ў студзені-верасні гэтага года рост валавога ўнутранага прадукту склаў 110,8 працэнта, што вышэй за прагнозна паказчыкі на гэты год. Павялічваюцца знешнегандлёвы абарот. Залатавалотныя рэзервы перавысілі мільярд долараў. Значна зніжана доля стратных прадпрыемстваў. Назіраецца станоўчая дынаміка ва ўсіх галінах аграпрамысловага комплексу. Узровень беспрацоўя ў краіне самы нізкі на ўсёй постсавецкай прастору. Павялічыліся рэальныя грашовыя даходы насельніцтва. Калі ў 2000 годзе сярэднямесячная зарплата па рэспубліцы складала 89 долараў, за 9 месяцаў 2004 года — 154,7 долара, то ў верасні 2004 года яна дасягнула 170 долараў.

Судносіны мінімальнай заробтнай платы з бюджэтам прахытачнага мінімуму павялічыліся з 21,4 працэнта ў 2001 годзе да 76 працэнтаў у 2004 годзе. Павялічаны мінімальныя памеры дапамогі па цяжарнасці і родах, а

Заканчэнне на 5-й стар.

Мы выбіраем БЕЛАРУСЬ!

Выступленне Прэзідэнта Беларусі Аляксандра ЛУКАШЭНКІ на апошняй штогадовай нарадзе кіраўнікоў дыпламатычных прадстаўніцтваў краіны

Для гэтага мы павінны зрабіць сваёй стратэгічнай мэтай рэзкае павышэнне канкурэнтаздольнасці нашых тавараў. Максимальна падтрымліваць імпорт найноўшых тэхналогій і капіталу для наступнага нарошчвання свайго экспарту. Усебакова падтрымліваць высокаканкурэнтныя дробныя і сярэднія вытворчасці, здольныя хутка прыставацца да патрэб знешняга і ўнутранага рынку.

Мы правільна і заслужана ганарымся сваімі прамысловымі гігантамі. Дзяржава ў цяжкі час дапамагла ім, а яны дапамагаюць сёння нам вывесці ўсю нашу эканоміку на высокія рубяжы. Але пры гэтым мы павінны ўлічваць асаблівасці сучасных сусветных рынкаў. Гіганты павінны быць арганічна дапоўнены многствам дынамічных малых і сярэдніх прадпрыемстваў. Яны паварочваюцца хутчэй, адшукваючы і запаўняючы новыя нішы на рынках.

У 60-я і 70-я гады Германія зрабіла "ціхую рэвалюцыю", узяўшы курс на стымуляванне — у дадатак да "Цісенаў" і "Сіменсаў" — дробных і сярэдніх прадпрыемстваў. Менавіта дзякуючы гэтаму Германія стала вядучым сусветным экспарцёрам, апырэджаючы ЗША. Ды і ў Італіі 90 працэнтаў экспарту даюць менавіта такія прадпрыемствы.

Будучыня — за тэхналагічным інвэсціраваннем

Асвойваючыся на сусветных рынках, мы павінны абавязкова думаць пра дзень заўтрашні. А заўтра проста купляй-продажам тавараў на знешніх рынках не ўтрымацца. Рэсурс такога гандлю хутка вычэрпаецца. Неабходна ўжо цяпер, не адкладваючы, актыўней пераходзіць да вынасу зборкі і вытворчасці на аснове нашых тэхналогій непасрэдна на рынку збыту.

Менавіта гэтага ўсё настойлівай патрабуюць ад нас цяперашнія і патэнцыяльныя кліенты. Не зробім гэтага — страцім і будучы рынак, і той рынак, які сёння маем.

Зразумела, што справа гэта патрабуе фінансавання. Але без гэтага

не абыйсціся. Фактычна гаворка ідзе аб інвэсціраванні Беларусі за мяжой. Наша эканоміка падыхла да этапу, калі неабходнай становіцца знешнеэканамічная экспансія. Без яе мы не замацуемся на рынках. Значыць, ураду трэба стварыць сістэмны інструмент — фонд або банк — інвэсціравання ў зборку і вытворчасць беларускіх тэхналагічных тавараў за мяжой. І сёння гэта трэба пачынаць рабіць, хаця б з Расійскай Федэрацыяй.

Не гавару ўжо аб наладжванні на знешніх рынках сервісу і пастаўкі запчастак да экспартуемай тэхнікі. Так, на гэтым можна зрабіць не менш, чым на продажы самой тэхнікі. А без гэтага — купляць наш тавар у лепшым выпадку адзін раз. Страціць не толькі экспарцёр, ён развітаецца толькі з грашма. Значна больш страціць краіна — аўтарытэт надзейнага партнёра.

Экспарцёрам неабходна ў абавязковым парадку забяспечыць гэты прыярытэты важны кампанент замацавання на рынку. А ўрад павінен распрацаваць сістэму мер, якія і стымулююць, і абавязваюць экспарцёра да гэтага.

Падводжу рысу пад новым важным патрабаваннем да ўрада, экспарцёраў і дыпламатаў: мы неадкладна павінны прыступіць да будаўніцтва сваіх вытворчасцей за межамі нашай краіны, тых вытворчасцей, якія канкурэнтаздольныя і запатрабаваныя ў тым ці іншым рэгіёне.

Транзіт — стратэгічны рэсурс

Мы часта і шмат гаворым пра сваё геаграфічнае становішча ў цэнтры Еўропы. І не менш часта скардзімся на абзеленасць Беларусі такімі выгаднымі прыроднымі рэсурсамі, як нафта, газ, іншыя карысныя выкапні. Калі ж задумацца, то наша транзітнае становішча — гэта таксама прыродны рэсурс, і немалы.

Ці эфектыўна мы ім распараджаемся?

Яўна не. Дастаткова паглядзець на нашы добрыя, але паўпустыя дарогі і інфраструктурную пустыню абапал іх.

Прама скажу: выкарыстанне з максімальнай аддачай нашага транзітнага патэнцыялу — гэта так-

сама задача стратэгічная. Прышоў час распрацаваць і рэалізаваць скразную, сістэмную праграму дзейнасці. У ёй павінна быць увязана ўсё: і сучасныя дарогі, і сродкі транспарту (чыгуначнага, шасейнага, авіяцыйнага), і тыпы перавозак, і канкурэнтаздольныя ўмовы транзіту.

Рашэнне ў сукупнасці ўказаных мною задач у стане забяспечыць дасягненне галоўнай стратэгічнай мэты — кардынальнага, хаця і паступовага скарачэння ўразлівасці эканомікі Беларусі і забеспячэння на гэтай аснове дзяржаўнай незалежнасці і суверэнітэту нашай дзяржавы.

Задачы гэтыя пераважна гаспадарчыя, але замкнутыя яны на самай высокай знешнепалітычнай інтарэсы краіны. Яны, уласна кажучы, і фарміруюць паняцце і разуменне знешняй палітыкі нашай дзяржавы ў новым, сучасным, зменлівым свеце.

У нас ёсць эканамічныя мэты, і мы павінны працаваць па ўсім свеце, каб забяспечыць надзейную і выніковую работу нашай эканомікі.

Вектары знешняй палітыкі

У апошні час усё часцей нам даюць пытанне і з Усходу, і з Захаду, ды і ўнутры нашай краіны: якія вектары знешняй палітыкі Беларусі? Ці змяніліся яны?

Адказ прасты. Вектары знешняй палітыкі Беларусі ляжаць там, дзе ляжаць яе інтарэсы. Я паўтараю: вектары знешняй палітыкі нашай краіны ляжаць там, дзе сканцэнтраваны і знаходзяцца яе інтарэсы.

Галоўны прыярытэт — суседзі. І самы галоўны прыярытэт — гэта сама галоўныя суседзі. Гэта было, ёсць і будзе.

Таму вектары не змяніліся. Змяніліся нашы суседзі. Змяніліся і мы. Змяніўся свет.

Наш галоўны партнёр — Расія — краіна, якая мяняецца на вачах

Асноўная сума нашых інтарэсаў па-ранейшаму сканцэнтравана на прастору нашага вялікага ўсходняга суседа — Расійскай Федэрацыі. Тут адбыліся буйныя змены — у эканоміцы, грамадстве, мысленні, у кіраўніцтве і палітычнай эліце. Расійскі капітал актыўна накіра-

ваўся ў суседнія краіны. Будучы буйным і асоба буйным, ён не можа не імкнуцца да дамінавання ў сферах сваіх інтарэсаў. Расійская дзяржава стала рабіць актэнт на сваёй прысутнасці — эканамічнай, ваеннай і палітычнай — у краінах Садружнасці Незалежных Дзяржаў.

Узровень практычных дасягненняў нашай інтэграцыі з Расіяй вельмі высокі. Свабода перамяшчэння, атрыманне адукацыі, аднолькавыя правы грамадзян, вялікі тавараабарот і значэнне партнёраў па інтэграцыі адзін для аднаго: Расія — гандлёвы партнёр нумар адзін для нас; мы — гандлёвы партнёр нумар два для Расіі (пасля Германіі і наперадзе Вялікага Кітая).

Патэнцыял беларуска-расійскага эканамічнага супрацоўніцтва яшчэ далёка не вычарпаны. Расійскі плацежаздольны попит — сёння адзін з лакаматываў эканамічнага росту Беларусі. Мы павінны працаваць з падвоенай, патроенай энергіяй і адпавядаць запатрабаванням расійскіх партнёраў. Тэзіс аб адыходзе ад энергетычнай, сыравіннай залежнасці нельга разумець, як нейкае патрабаванне выхаду з Расіі. Наадварот — мы павінны ва ўсіх гэтых пытаннях быць разам з Расіяй, складаць адзіны народнагаспадарчы комплекс, але адначасова, нарошчваючы супрацоўніцтва з Расійскай Федэрацыяй, падключацца да альтэрнатыўных энергетычных і сыравінных крыніц, выходзіць на іншыя рынкі. Калі гэтага не зробім, то беларускай эканомікай будзем кіраваць не мы, а кан'юнктура расійскай эканомікі. Наша самастойнасць будзе ў такім выпадку толькі на паперы.

Галоўным пытаннем, аднак, застаецца — якая канструкцыя нашай інтэграцыі з Расіяй будзе больш жыццяздэйнай і эфектыўнай? Развіццё сітуацыі ў апошнія 2-3 гады паказвае, што рэсурс некаторых элементаў існуючай канструкцыі, відаць, вычарпаў сябе. У лепшым выпадку ён працуе ўхаластую, трацічы ўпустую час і сродкі. У горшым — наносіць палітычную шкоду жыццёва важнай ідэі інтэграцыі.

Галоўныя прынцыпы інтэграцыі

Хачу асоба падкрэсліць: нягледзячы на нізкую эфектыўнасць асобных элементаў сістэмы беларуска-расійскага саюза, закладзеныя ў Саюзны дагавор прынцыпы (раўнапраўе дзвюх суверэнных дзяржаў, стварэнне аднолькавых умоў гаспадарання і іншыя) працягваюць забяспечваць здаровую аснову інтэграцыі, якая адпавядае інтарэсам абедзвюх дзяржаў.

Думаю, было б дачасна пачынаць тэрміновую перабудову ўсяго ў нашай інтэграцыйнай палітыцы з Расіяй.

З Прэзідэнтам Расіі Уладзімірам Уладзіміравічам Пуціным мы дамовіліся адцягнуць, вынесці "за дужкі" на час схем, якія не спрацавалі, праблемы, па якіх мы не можам дамовіцца (яны, вядома, вельмі важныя, найважнейшыя — адзіная валюта і Канстытуцыйны акт). Узіць тым-аўт і папрацаваць над практычнымі, востраактуальнымі для жыцця людзей і развіцця эканомікі пытаннямі (энергетычная бяспека, транспарт, свабодны рух тавараў, паслуг, капіталу і людзей) — такую задачу мы перад сабой паставілі.

Калі мы ўжо ўткнуліся лбом у сцяну і не пераадолелі яе, нельга перад гэтай сцяною сёння стаяць, маліцца на яе ці спрабаваць, яшчэ горш, дзяўбіць лбом гэтую сцяну. Мы вырашылі адыйсці ад яе і заняцца больш канкрэтнымі пытаннямі ў

той сітуацыі, якая сёння склалася ў нас у беларуска-расійскіх адносінах. Напэўна, гэта правільна — тут патрэбны час, момант і палітычнае рашэнне. Таму што і Канстытуцыйны акт (нават у некалькіх варыянтах), і дакументы па ўвядзенні расійскага рубля і нават агульнай валюты, гэта значыць, валюты пасля расійскага рубля, — гэтыя дакументы распрацаваны. Патрэбны момант, патрэбны час. Наступіць гэты момант — мы, як палітыкі, павінны яго зловіць і прыняць рашэнне. Калі ён наступіць, сёння скажаць цяжка.

Няхай інтэграцыйныя намаганні вернуцца на канструктыўнае поле абедзвюх дзяржаў, няхай будаўніцтва адносінаў ідзе на натуральнай і прагматычнай аснове.

А далей пойдзем, як кажучы, ад жыцця. Яно падкажа аптымальныя для новага часу формы руху. Бо галоўнае не форма, а сутнасць — прынцыпы інтэграцыі, закладзеныя ў Саюзным дагаворы. Ён і павінен быць захаваны ў якасці прынцыповай асновы далейшага інтэграцыйнага працэсу.

Паступовы, няхай не сямімільнымі крокамі, але практычны і паслядоўны прагрэс на гэтай аснове абароніць і забяспечыць інтарэсы суверэннай беларускай дзяржавы. Умацуе веру нашых народаў у рэальную сілу і ўзаемную выгаду інтэграцыйнага працэсу.

Іншай разумнай альтэрнатывы, прымальнай з палітычнага, эканамічнага, ваенна-стратэгічнага пункту гледжання, проста няма. І я перакананы, і вы гэта адчуваеце, што абстаноўка ў свеце на мяжы з Расіяй "падштурхоўвае" яе ісці па тым шляху, які мы калісьці вызначылі. Мы павінны прытрымлівацца гэтага шляху і далей. Расія ж адыйшла ад гэтага шляху. Яшчэ раз падкрэсліваю, абстаноўка ў свеце, выклікі — сітуацыя на Каўказе, у Сярэдняй Азіі, наогул у свеце — падштурхоўваюць Расію ісці па гэтым шляху.

Беларусь паміж двума гігантамі

За мінулыя гады буйныя, важныя працэсы з далёкімі вынікамі адбыліся ў Еўропе. Галоўны з іх, вядома ж, — пашырэнне Еўрапейскага саюза. Створаны вялікі адзіны рынак, 450 мільёнаў чалавек. Ён ахапіў практычна ўсю Еўропу. Членства тых, хто застаўся ўбаку, трэба думаць, не за гарамі. Еўрасаюз стаў нашым непасрэдным суседам. За Брэстам і за Ашмянамі ўжо не проста Польшча і Літва — за імі сусветны эканамічны гігант.

З 1 мая бягучага года ў нас прынцыпова новая сітуацыя. На захадзе еўрапейскі гігант — ЕС. На ўсходзе еўразійскі гігант — Расія. А паміж імі наша краіна — Беларусь.

Свет стаў іншым. Не прасцейшым, мякчэйшым і ружовым, а іншым. Хачу з цвёрдасцю і пэўнасцю сказаць галоўнае: у новай сітуацыі Беларусь не "буферная дзяржава" і не васал той ці іншай краіны.

Мы не ў пасты. Мы не каменьчык паміж жорнамі. Наадварот, — гісторыя і геаграфія далі нам унікальны шанс. Сучасная, сур'езная, развітая і незалежная дзяржава, якой мы сталі за апошнія дзесяцігоддзе, павінна выкарыстаць гэты шанс і ператварыць тое, што было ў мінулыя стагоддзі гістарычным праклёнам, у эканамічнае благаслаўненне.

У гэтым — галоўная задача знешняй палітыкі нашай дзяржавы. Але я не дарэмна пачаў з эканамічных рэалій і стратэгічных задач у эканоміцы. Аднымі інструментамі дыпламатыі гэтага не выцяг-

неш. На гэта павінна працаваць уся краіна, усе ведамствы, усе экспарцёры. У свеце змяніўся змест знешняй палітыкі. Перафразуючы выказванне вядомага стратэга, трэба сказаць: знешняя палітыка — гэта працяг унутранай палітыкі, толькі іншымі сродкамі.

Мы ў стане гэта зрабіць. Паглядзіце: за апошнія 6-7 гадоў мы падвоілі тавараабарот з нашай Расіяй і выйдзем сёлета на 15 мільярдаў долараў. Пяць гадоў таму ў гандлі з ЕС у нас быў мільярд долараў адмоўнага сальда. У 2003 годзе мы ў гандлі з Еўропай на мільярд у плюсе!

Значыць, мы рэальна канкурэнтаздольныя — не толькі на расійскім, але і еўрапейскім рынку. Прычым мы экспартуем не "пяньку і мёд" (хаця і гэта трэба экспартаваць), а сур'езныя прамысловыя тавары (напрыклад, амаль 17 працэнтаў нашага экспарту ў Германію). Далёка не ўсе ў СНД гэтым могуць пахваліцца. І прытым мы экспартуем яшчэ і тое, што яны ў сябе вырабляюць. Значыць, мы вымушаны канкуруваць са сваёй прадукцыяй у іх, у іх доме, і выйграваць гэтую канкурэнцыю. Што мы па многіх пазіцыях і робім. А можам рабіць яшчэ больш.

Еўрапейскі саюз — стратэгічнае суседства?

Гаворачы аб характары адносінаў з Еўрапейскім саюзам, трэба адзначыць: ён стаў нашым суседам, і вельмі важным. Наша знешняя палітыка паслядоўная: суседзі — заўсёды асобы прыярытэт. Я пра гэта гаварыў і тры, і пяць гадоў таму назад, вы памятаеце: суседзяў не выбіраюць — яны ад Госпада Бога. Вось і ў нас сёння магутны, вялікі, гіганцкі сусед — Еўрапейскі саюз. І згодна з нашай практыкай, нашай традыцыяй — мы яго не выбіралі, так склалася ў свеце, — гэта наш стратэгічны партнёр.

Эканамічны складальнік — галоўны кампанент нашых адносінаў з Еўрапейскім саюзам. Роля Еўрасаюза і Еўропы наогул у нашым знешнім гандлі пастаянна расце. Калі 10-12 гадоў назад яго доля ў экспарце Беларусі складала 8-10 працэнтаў, то цяпер доля Еўропы ў нашым экспарце — ужо каля 40 працэнтаў. Гэта велічыня, супаставная з доляй Расіі. Гэта сотні тысяч рабочых месцаў, даходы мільёнаў нашых людзей.

Еўрасаюз мае ключавое значэнне і як крыніца інвестыцыйнага імпарту ў нашу краіну. Сучасныя машыны і абсталяванне, тэхналогіі і тэхналагічныя працэсы, неабходныя для далейшай мадэрнізацыі нашай прамысловасці і сельскай гаспадаркі, у значнай ступені не толькі ствараюцца сумеснай працай — нашымі вучонымі з еўрапейскімі вучонымі, нашымі практыкамі, канструктарамі, — але і ў значнай ступені купляюцца намі ў краінах Еўрасаюза.

Бурнае развіццё нашай прамысловасці патрабуе крэдытавання, у тым ліку і знешняга. Яго асноўная крыніца — таксама краіны Еўрапейскага саюза. На іх долю прыпадае 95 працэнтаў рэсурсаў, якія атрымлівае наша эканоміка ў заходніх крэдытна-фінансавых установах.

Адным словам, суседства з Еўрасаюзам мае стратэгічнае для Беларусі значэнне. Гэта відавочна і аб'ектыўна. Правільна будзе сказаць, што асноўныя інтарэсы Беларусі як еўрапейскай краіны цяпер і ў перспектыве будуць ляжаць у плоскасці Расія — Еўрасаюз.

Вадзім Папоў:

"Законы павінны паспяваць за жыццём"

Пачатак на 4-й стар.

таксама памеры дапамог на дзяцей для няпоўных сем'яў і сем'яў, якія выхоўваюць дзяцей-інвалідаў ва ўзросце да 18 гадоў. Беларусь захоўвае першае месца сярод краін СНД па ўводу ў дзеянне жылля на тысячу чалавек насельніцтва.

Адным з важнейшых вынікаў заканадаўчай работы Палаты прадстаўнікоў другога склікання з'яўляецца стварэнне прававога базісу для правядзення дзяржавай моцнай дзяржаўнай палітыкі.

У шэрагу заканадаўчых актаў рэгламентавана вырашэнне пытанняў сацыяльнай абароны дзяцей, мнагадзетных і малазабяспечаных сем'яў, інвалідаў, усіх катэгорый ветэранаў, пенсійнага забяспячэння грамадзян.

Блок базавых законаў, якія маюць фундаментальны характар, прыняты ў галіне адукацыі і навукі.

Створаны правыя ўмовы паспяховай навуковай, навукова-тэхнічнай і інавацыйнай дзейнасці.

Захаванне культурнай спадчыны, творчае развіццё традыцый нашага народа, дзейная дапамога з боку дзяржавы ўстановам культуры знайшлі адлюстраванне ў новых рэдакцыйных законаў аб культуры і аб бібліятэчнай справе, у законе аб кінематаграфіі.

Новыя рэдакцыі законаў аб ахове здароўя і аб фізічнай культуры і спорце адлюстравалі прыярытэтны напрамак палітыкі нашай дзяржавы па фарміраванні здаровага ладу жыцця.

Шэраг заканадаўчых ініцыятыў уасоблены ў галіне аховы навакольнага асяроддзя і прыродакарыстання, пераадолення наступстваў аварыі на Чарнобыльскай АЭС.

Законы павінны паспяваць за жыццём — менавіта такім прынцыпам мы з вамі, калегі, кіраваліся ў заканадаўчай рабоце ўсе гэтыя чатыры гады.

З агульнай колькасці прынятых законаў 45 з'яўляюцца зусім новымі і не маюць аналагаў у нацыянальнай прававой сістэме. Пры гэтым частка з іх была распрацавана дэпутатамі.

Адметным у стылі работы дэпутатаў стала адкрытасць у абмеркаванні надзённых праблем, правядзенне сумесна з членамі Савета Рэспублікі 13 парламенцкіх слуханняў, на якіх з удзелам кіраўнікоў дзяржаўных органаў і прадстаўнікоў грамадскасці абмяркоўваюцца найбольш важныя і актуальныя для краіны праблемы.

Акрамя таго, праведзена 21 пленарнае пасяджэнне, прысвечанае адказам кіраўнікоў і членаў урада на пытанні дэпутатаў.

На 26 выязных пасяджэннях дэпутаты вывучалі практыку прымянення дзеючага заканадаўства на прыкладзе канкрэтных суб'ектаў гаспадарання, праводзілі грамадскую экспертызу законапраектаў.

Такі сістэмны, комплексны падыход да працэсу заканадаўчасці, а

таксама наладжаныя дэсныя ўзаемаадносіны з распрацоўшчыкамі законапраектаў і тымі, хто карыстаецца законам на практыцы, неўзабаве адбіліся на якасці законапраектаў, якія паступаюць у Палату прадстаўнікоў, і выніках наступнай іх падрыхтоўкі ў профільных камісіях.

Дэпутаты на працягу ўсёй свай дзейнасці актыўна садзейнічалі ўмацаванню міжнародных пазіцый Рэспублікі Беларусь.

Для прасоўвання нацыянальных інтарэсаў на міжнародным узроўні і вывучэння вопыту дзейнасці парламентаў іншых дзяржаў мы сфарміравалі сумесна з Саветам Рэспублікі 10 дэлегацый Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па супрацоўніцтве з міжнароднымі парламенцкімі арганізацыямі і 59 рабочых груп па супрацоўніцтве з парламентамі замежных дзяржаў.

Акрамя таго, па ініцыятыве нашай палаты 28 дэпутатаў былі ўключаны ў міжурадовыя гандлёва-эканамічныя камісіі, камітэты і саветы па супрацоўніцтве з замежнымі краінамі, дзе яны выступалі ў якасці каардынатараў работы, якая праводзілася ўрадам і парламентам па развіцці двухбаковых адносінаў.

Сярод вынікаў шматбаковага міжпарламенцкага супрацоўніцтва з іншымі міжпарламенцкімі арганізацыямі хацелася б адзначыць актыўнае супрацоўніцтва ў рамках Парламенцкага Сходу Саюза Беларусі і Расіі, міжпарламенцкіх асамблей ЕўрАЭС і СНД, умацаванне пазіцый Рэспублікі Беларусь у Міжпарламенцкім Саюзе, Парламенцкай Асамблеі АБСЕ, Парламенцкай асамблеі Цэнтральнаеўрапейскай ініцыятывы і Еўрапейскай Міжпарламенцкай Асамблеі прывадаў.

Дэпутаты прынялі ўдзел больш як у 60 форумах, міжнародных канферэнцыях, семінарах і "круглых сталах", праведзеных Еўрапейскім форумам міру, Саюзнай грамадскай палатай, Саборам славянскіх народаў Беларусі, Расіі і Украіны, Міжнародным славянскім камітэтам, дэпутацкім аб'яднаннем "За саюз Украіны, Беларусі і Расіі" ("ЗУБР") і іншымі міжнароднымі арганізацыямі і аб'яднаннямі.

У лютым 2003 года нам удалося аднавіць паўнапраўнае членства Нацыянальнага сходу ў Парламенцкай Асамблеі АБСЕ. На жаль, знаходзячыся ў палоне ранейшых стэрэатыпаў, некаторыя члены гэтай аўтарытэтной арганізацыі, як і Парламенцкай Асамблеі Савета Еўропы, праводзяць палітыку двайных стандартаў у адносінах да нашай краіны.

Але ў сусветным супольніцтве ўсё больш мацнее разуменне дэструктыўнага характару такой палітыкі, абумоўленай імкненнем адной дзяржавы да поўнага дамінавання ў свеце. У гэтым мы пераканаліся і на больш як ста сустрэчах у Палаце прадстаўнікоў з выдатнымі замежнымі палітычнымі і грамадскімі дзеячамі, акрэсленымі ў Рэспубліцы Беларусь прадстаўнікамі дыпламатычнага корпуса замежных дзяржаў, кіраўнікамі міжнародных арганізацый.

У Лондане адбылася прэзентацыя магчымасцей дзелавога супрацоўніцтва з Беларуссю

У культурна-выставачным цэнтры Лондана "Barbican Centre" адбылася "Прэзентацыя магчымасцей дзелавога супрацоўніцтва з Рэспублікай Беларусь", у якой прынялі ўдзел прадстаўнікі беларускага ўрада, канцэрнаў, банкаўскіх колаў, буйных прадпрыемстваў-экспарцёраў. Прэзентацыя праводзілася ў рамках візіту дэлегацыі Рэспублікі Беларусь на чале з першым намеснікам прэм'ер-міністра У.Сямашкам.

З боку Вялікабрытаніі ў мерапрыемстве прынялі ўдзел намеснік дырэктара па Еўропе А.Дзядуля, гандлю і інвестыцый Міністэрства гандлю і прамысловасці Уэйні Льюіс (Wayne Lewis), кіраўнікі і кіраўніцкі састаў міжнародных крэдытна-рэйтывага агенцтваў і фінансавых інстытутаў (ЕБРР, PricewaterhouseCoopers, Barclays Capital, Fitch Sovereign Ratings, Royal Bank of Scotland, De La Rue Currenсу), буйных кампаній (Stemcor Group, Euromoney plc, Londongate plc, Baltic Trading Co., NDC Infrared Engineering).

Цуда-вагон

Транспартны сродак новага пакалення створаны на мінскім прадпрыемстве "Белкамунмаш"

Магчыма, што ў бліжэйшы час ён заменіць традыцыйныя трамвай і тралейбусы на вуліцах нашага горада.

На працягу сямі месяцаў на прадпрыемстве "Белкамунмаш" беларускія і ўкраінскія спецыялісты сумеснымі намаганнямі распрацавалі самаходны пасажырскі модуль (вагон "Капвей", які не мае аналагаў на постсавецкай прасторы. Гэта машына ўжо сёння адпавядае найноўшым тэхналогіям у электрычным машынабудаванні і сумяшчае ў сабе функцыі метро, трамвая і тралейбуса. Модуль — электратранспартны сродак з сучасным дызайнам, які прыводзіцца ў рух ад рэйкавай кантактнай сеткі, накіпталі трамвайнай. "Капвей" прызначаны для перавозкі пасажыраў па спецыяльнай эстакадзе, якая можа размяшчацца на вышыні больш за два метры ад зямлі. Па словах спецыялістаў прадпрыемства "Белкамунмаш", дарога, па якой будзе рухацца гэты від транспарту, у некалькі разоў таннейшая, чым аўтамабільная ці чыгуначная. Цуда-вагон будзе мець два пулы кіравання, каб забяспечыць рух у абодвух накірунках без развароту. Акрамя таго, на модулі ўстаноўлены вельмі зручныя сістэмы кіравання, кандыцыянавання і ацялення.

Вагон складаецца з дзвюх частак: ніжняя — выканана з шасі, на якім устаноўлена ўсё абсталяванне, за выключэннем блока камунікацый (ён знаходзіцца ў кабіне вадзіцеля) і верхняя

— пасажырскі салон. Канструкцыя модуля дазваляе пры неабходнасці здымаць гэтую частку, усталяваць замест яе дзве незалежныя кабіны вадзіцеля і выкарыстоўваць

для перавозкі малых грузаў.

Пакуль зроблены экзэмпляр для дэманстрацыі і правядзення выпрабаванняў. На думку вядучых спецыялістаў у галіне машынабудавання, гэта нараджэнне новага віду пасажырскага

транспарту. Укараненне модульных ліній у гарадское асяроддзе дазволіць грамадскаму транспарту не канфліктаваць з асноўнымі аўтамабільнымі патокамі.

Сёння ва Украіне створана эксперыментальная лінія і поўным ходам ідуць выпрабаванні новага вагона. На думку спецыялістаў прадпрыемства "Белкамунмаш", ужо ў наступным годзе пачнуць паступаць заказы: бо палігон неаднаразова наведвалі прадстаўнікі адміністрацый еўрапейскіх гарадоў.

Падрыхтавала Алена СПАСЮК.

Мытня засвойвае новыя стандарты

Беларусь мае намер далучыцца да СГА

"Асноўныя прынцыпы мытнай ацэнкі тавараў у Беларусі прыведзены ў поўную адпаведнасць з патрабаваннямі СГА ў пытаннях вызначэння мытнага кошту тавараў, якія ўвозяцца на тэрыторыю рэспублікі", — паведамляе беларуская Дзяржмытня. Відавочна, перамовы пра ўступленне Беларусі ў гэты клуб будучы паскораны.

Захаваўшы міжнародных стандартаў забяспечана пасля нядаўняга прыняцця Закона "Аб унясенні дапаўненняў і змен у Закон "Аб мытным тарыфе", які стаў нарматыўным прававым актам прамога дзеяння. Раней парадак прымянення мытнай ацэнкі тавараў вызначаўся пастановамі ўрада і беларускай Дзяржмытні. Законам прадугледжаны шэраг новых для беларускага заканадаўства норм. У прыватнасці, устаноўлены абавязак мытні абрунтоўваць і тлумачыць прычыны, па якіх заяўлены імпарцёрам мытны кошт тавару не можа быць прыняты, гэта значыць, пацверджаны мытным органам. Акрамя таго, у дакуменце замацавана права мытні самастойна вызначаць мытны кошт тавару, калі ён не вызначаны дэкларантам ва ўстаноўленым парадку, у тым ліку пры незаконным перамяшчэнні тавару праз мяжу Беларусі. Такі нарматыў павінен скараціць аб'ёмы нелегальнага імпарту ў Беларусь і праз рэспубліку ў

іншыя краіны СНД. Закон прадугледжвае таксама абавязак мытні тлумачыць, чаму прапанаваны дэкларантам кошт тавару не можа быць прыняты. Прычым паняцце кошт у даным выпадку ўключае ў сябе падрабязную калькуляцыю ўсіх выдаткаў на вытворчасць тавару, які ўвозіцца.

Памянёны дакумент прыняты па патрабаванні СГА, да якой Беларусь мае намер у бліжэйшы час далучыцца. Нагадаем, што на гэты момант 146 краін выкарыстоўваюць адзіны падыход да вызначэння мытнага кошту імпартуемых тавараў. Бліжэйшыя суседзі і асноўныя гандлёвыя партнёры Беларусі — Расія і Украіна, кандыдаты на ўступленне ў СГА і партнёры Беларусі па адзінай эканамічнай прасторы — ужо прымяняюць аналагічныя прынцыпы. Карацей, беларускае мытнае заканадаўства, як і расійскае, "засвойвае" стандарты гэтай арганізацыі, а гэта аблягчае ўступленне ў сусветны гандлёвы клуб.

Віталь СЯЎРУК.

Абрысы прамысловага дызайну

Беларускаму саюзу дызайнераў летась споўнілася 15 гадоў. Трэці тэрмін запар на пасадзе раней прэзідэнта, а цяпер старшыні працуе Дзмітрый СУРСКІ. Напрыканцы мінулага года саюз правёў з'езд, які звярнуў да Прэзідэнта краіны з прапановамі наконт развіцця дызайну ў нашай краіне. Пра гэта і іншае чытайце ў інтэрв'ю нашага карэспандэнта з Дзмітрыем Сурскім. Яму слова:

— Асноўная мэта звароту да Прэзідэнта ў тым, што айчынных дызайнераў варта таго, каб на іх звярнулі ўвагу. Сёння, на наш погляд, дызайн застаўся за рамкамі дзяржаўных прыярытэтаў. У прамысловым сектары дызайнеры застаюцца незапатрабаванымі. Набываючы не айчынных, а імпартных тавараў, мы інвестуем грошы ў чужую эканоміку. Людзі схільныя выбіраць тавары з якасным дызайнам. Ён з'яўляецца адным з важных сродкаў у канкурэнтнай барацьбе. Мы праектуем не проста прывабныя, але і выгадныя як для вытворцы, так і для спажыўца рэчы. У нашай краіне ёсць парадакслыны попыт на дызайнерскую адукацыю, якую даюць дзяржаўныя і прыватныя навуцальныя ўстановы. Прафесія на слыху, да яе вялікая цікавасць. Толькі ў нашым саюзе 500 членаў. Але пры гэтым назіраецца адток кадраў. Спецыялісты рыхтуюцца ў Беларусі, а потым ад'язджаюць працаваць у Расію і далей. У сувязі з гэтым мы выступаем з праектам праграмы развіцця дызайну, распрацаванай у саюзе. Асноўная думка ў тым, што з дапамогай канкрэтных захадаў можа выйграць як беларуская школа дызайну, так і айчынная прамысловасць.

— Ці часта патэнцыяльныя заказчыкі звяртаюцца ў саюз па да-

памогу ў распрацоўцы пэўных дызайнерскіх праектаў?

— Ёсць некалькі паспяхоўных прадпрыемстваў, якія пастаўляюць прадукцыю на Захад. Да прыкладу, Лідскі завод аптычных прыбораў, што вырабляе якасную аптычную тэхніку з высокім узроўнем дызайну.

Мы імкнемся прыцягнуць да сябе ўвагу, займаемся папулярызаваннем сваёй працы. Для гэтага ладзім выставы, у тым ліку міжнародныя. Сумесна з італьянскім пасольствам правялі "Залаты пяркул", са шведамі ў музеі сучаснага мастацтва — "Дызайн для ўсіх". Летась была дызайн-біржа, мэта якой спрыяць інтэграцыі дызайну ў грамадства. Там прадэманстравалі, наколькі комплекснай з'яўляецца дызайнерская дзейнасць і якія магчымасці мае. Каб рэалізаваць праект у поўным аб'ёме, патрэбны намаганні і дызайнера-фатографіка, і дызайнера-графіка, і тых, хто займаецца аб'ёмнымі праектамі і прасторавым асяроддзем.

Плануем таксама правесці семінары для кіраўнікоў прадпрыемстваў і расказаць, што дызайн ёсць, яго можна выкарыстоўваць.

— Яшчэ адзін крок для папулярызавання дызайну — друкаванае выданне Беларускага саюза дызайнераў, ці не так?

— "PRO-дызайн" існуе амаль тры гады. Гэта не часопіс як такі, а выданне з працягам. Цешыць, што цікавасць да таго, што мы робім, працягваюць не толькі дызайнеры, але і людзі, нераўнадушныя да мастацтва ўвогуле. Наш праект атрымаўся не вузкапрафесійным, а культуралагічным, надзейным і падзейным. Гэтым выданнем мы робім спробу "раскруціць" рынак дызайну ў Беларусі, падключыць спецыялістаў да працэсаў, якія адбываюцца ў гэтай сферы. Мы расказваем пра канкрэтных людзей, праекты. Сёння ў свеце для дызайнераў шмат магчымасцей заявіць пра сябе. Пакуль яны, як правіла, маюць асабісты характар. Мы ў сувязі з гэтым друкуем інфармацыю пра розныя конкурсы. І гэта шанс і стымул для нашых спецыялістаў. Так, Уладзімір Цеслер і Сяргей Войчанка ўдзельнічалі ў міжнародным конкурсе графічнага дызайну. У Маскве добра праявілі сябе беларускія дызайнеры адзена Алена Цакаленка і Іван Айпштаў. Беларускае школа дызайну варта падтрымкі і ўвагі да сябе. У гэтым выпадку такіх прыкладаў будзе больш, і айчыны дызайн атрымае новае развіццё і прызнанне.

Алена СПАСЮК.

Ад першай асобы
Уладзімір ГРЫГОР'ЕЎ:
"Патэнцыял беларусаў у Расіі невычэрпны"

Гутарка карэспандэнтаў "Голасу Радзімы" з Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом Беларусі ў Расіі

Пачатак на 2-й стар.

Зараз распрацоўваецца дакумент аб арганізаваным прыёме ў Маскве будаўнікоў з Беларусі. Іх павінна быць не болей як 5 тысяч чалавек. Усе яны будуць забяспечаны інтэрнатам, павінны заключаць кантракты. Ім будзе гарантаваны нармальны заробак, прымальныя ўмовы працы.

Увогуле, афіцыйная статыстыка па колькасці беларускіх грамадзян, якія сёння жывуць на тэрыторыі Расіі, адсутнічае. Грамадзян, якія выехалі на пастаяннае месца жыхарства ў РФ і якія стаяць на консульскім ўліку, — звыш 7 тысяч. Больш канкрэтна пра колькасць грамадзян, якія часова жывуць у Расіі, гаварыць цяжка, бо для беларусаў існуюць, бадай, аднолькавыя правы з расіянамі на працаўладкаванне. Па падліках расійскіх кампетэнтных органаў, на тэрыторыі Расіі сёння працуе амаль 550 тысяч беларусаў. Так што можна казаць, што ў Расіі пражывае не менш чым 600 тысяч грамадзян Рэспублікі Беларусь.

— **Наколькі нам вядома, існуюць пэўныя цяжкасці з атрыманнем пенсій, звязаныя з выплатай падаткаў. Як яны вырашаюцца? Ці садзейнічае гэтаму Саюзная дзяржава?**

— Што датычыцца пенсій, чалавек можа атрымаваць яе пасля таго, як атрымае від на жыхарства. Але не вырашана галоўнае пытанне для беларусаў, якія працуюць у Расіі. Было прынята пагадненне аб роўных правах, але пасля яго ўступілі ў дзейнасць законы аб рэгуляванні правоў інашаземных грамадзян у Расійскай Федэрацыі і закон аб інашаземных грамадзянах у Беларусі. У гэтых дакументах не прадугледжаны прывілеі для беларусаў у Расіі і для расіянаў у Беларусі. Таму зараз у пасольстве распрацоўваецца пагадненне, якое ў хуткім часе будзе абмеркавана на пасяджэннях Саюзнага ўрада і Вышэйшага Дзяржаўнага Савета. Калі яго прымуць, беларусы не будуць разг-

леджвацца ў Расіі як інашаземцы. Праўда, і зараз для беларускіх грамадзян існуюць некаторыя прывілеі. Так, калі з іншымі дзяржавамі існуе квота на работу, як, напрыклад, з Таджыкістанам, беларусам не трэба запаўняць міграцыйную карту. Яна ў нас з Расіяй адзіная.

— **Рэдакцыя газеты "Голас Радзімы" на сваім сайце Belarus21.by ў рубрыцы "Диплента" адсочвае ўсю інфармацыю беларускіх дыспрадастаўніцтваў за мяжой. Выявілася, што прэс-служба вашага пасольства працуе найбольш эфектыўна і прадукцыйна. Як вы лічыце, што перашкаджае распаўсюджванню дакладнай інфармацыі аб Беларусі?**

— Дакладнай інфармацыі пра Беларусь дастаткова. Іншая справа, як яе выкарыстоўваюць некаторыя СМІ і ці ёсць у іх жаданне гэту інфармацыю дакладна даносіць да чытача альбо слухача.

Існуе пэўная частка людзей у Расіі, у асноўным сярод палітыкаў, якія свядома скажваюць звесткі пра Беларусь. Яны не могуць не ведаць, што ў Беларусі ёсць значны эканамічны рост, павышаецца дабрабыт людзей. Але такім палітыкам хочацца прынізіць вынікі эканамічнага, сацыяльна-культурнага развіцця нашай краіны.

Пасольства не мае права не рэагаваць на скажэнні інфармацыі, якімі "грашыць", напрыклад, "Московский комсомолец". Некаторыя расійскія тэлерадыёканалы дазваляюць сабе неяк з пагардай ставіцца да ідэі Саюзнай дзяржавы, да Беларусі. Мэта пасольства — працаваць так, каб расійскія грамадзяне атрымлівалі больш аб'ектыўнай інфармацыі аб жыцці суседкі Беларусі.

— **Дзякуем за адказы, спадар пасол, і ад імя рэдакцыі выказваем зацікаўленасць у інфармацыйнай падтрымцы рэалізацыі праекта "Беларусы Расіі".**

**Кацярына НЕМАГАЙ,
Барыс ЖУКАЎ.
Масква — Мінск.**

Юрый УРАЛЬСКИ:
"Мы абараняем правы нашых суайчыннікаў у замежжы і нацыянальных меншасцей у Беларусі..."

Міжнароднае супрацоўніцтва ў галіне абароны правоў нацыянальных меншасцей — адзін з асноўных накірункаў дзейнасці Камітэта па справах рэлігій і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь. Аб яго рэалізацыі расказвае кіраўнік аддзела па справах нацыянальнасцей Юрый УРАЛЬСКИ.

— **Агульнапрызнана тое, што ў нашай краіне ўтульна адчуваюць сябе ўсе нацыянальныя меншасці — вынік прадуманай дзяржаўнай палітыкі. Якія стратэгічныя напрамкі ў гэтай дзейнасці ажыццяўляе Камітэт?**

— У нас доволі развітая сістэма міжведамаснага супрацоўніцтва паміж Камітэтам па справах рэлігій і нацыянальнасцей з аналагічнымі дзяржаўнымі органамі іншых краін. Найбольш цесныя і выніковыя адносіны ў нас склаліся з Дэпартаментам міжэтнічных адносін Малдовы, Дэпартаментам нацыянальных меншасцей і эміграцыі пры ўрадзе Літоўскай Рэспублікі, пачынаюць актывізавацца сувязі з Украінай. Раней вельмі эфектыўна складвалася работа з Расіяй, але пасля таго, як у лістападзе 2001 года было ліквідавана Міністэрства па справах Федэрацыі, рэгіянальнай і нацыянальнай палітыкі Расіі, заклочанае пагадненне аб супрацоўніцтве перастала дзейнічаць. Нядаўна ў Расійскай Федэрацыі створана Міністэрства рэгіянальнай і нацыянальнай палітыкі, з якім спадзяемся ўзнавіць страчаныя сувязі. Акрамя таго маем пэўныя працоўныя кантакты з дзяржаўнымі структурамі ў Польшчы, Латвіі і Эстоніі, а таксама з структурнымі аддзяленнямі абласных адміністрацый у Расіі, напрыклад, з Рэспублікай Татарстан, Новасібійскай, Цюменскай абласцямі, Краснадарскім краем.

— **Напрыканцы кастрычніка дэлегацыя на чале са старшынёй Камітэта па справах рэлігій і нацыянальнасцей Станіславам Буко знаходзілася з рабочым візітам у Малдове. Якія мэты ставіліся, якія пытанні былі вырашаны?**

— Мэта візіту — удзел у чарговым IV пасяджэнні Беларуска-Малдаўскай міжведамаснай дарадчай камісіі па забеспячэнні правоў асоб, якія належыць да нацыянальных меншасцей. Таксама адбыліся суст-

рэчы з кіраўніцтвам Каардынацыйнага савета беларускіх арганізацый Малдовы і актывам Беларускай абшчыны Кішынёва, на якіх абмяркоўвалася прыняцце Закона "Аб суайчынніках, якія пражываюць за мяжой", дзяржаўнай праграмы развіцця супрацоўніцтва з беларускай дзяржавай і стварэнне Савета суайчыннікаў пры парламенце Рэспублікі Беларусь. Былі разгледжаны і такія пытанні, як выкананне плана мерапрыемстваў Камітэта і Дэпартамента ў 2004 годзе, работа па падтрымцы аб'яднанняў малдаўскіх грамадскіх аб'яднанняў у Беларусі і беларускіх — у Малдове, абмяркоўваўся вопыт работы дзяржаўных устаноў абедзвюх краін у развіцці сувязей з іх суайчыннікамі, якія пражываюць за мяжой. Быў падпісаны план мерапрыемстваў на 2005 год. Трэба адзначыць, што зараз у Малдове пражывае каля 20 тысяч беларусаў, дзейнічаюць 8 грамадскіх беларускіх аб'яднанняў. Усе яны з 2000 года ўваходзяць у Каардынацыйны савет беларускіх абшчын Малдовы, актыўна ўзаемадзейнічаюць з дзяржаўнымі органамі Беларусі

— **А як адчувае сябе ў нашай краіне малдаўская дзяспара?**

— У Беларусі ў 1992 годзе было створана аб'яднанне "Малдова", якое вельмі актыўна ўдзельнічае ў розных культурна-масавых мерапрыемствах.

Сапраўднай падзеяй у мастацкім жыцці дзвюх краін, Беларусі і Малдовы, стала выданне першага тома двухтомнай "Анталогіі малдаўскай паэзіі" ў перакладзе на беларускую мову. У яе ўвайшлі народныя малдаўскія балады, увогуле яна складаецца больш чым з 380 твораў 72 аўтараў. Падрыхтаваны і ў бліжэйшы час будзе выданы другі том анталогіі. Зараз выдзена работа па падрыхтоўцы да выдання пазычнай кнігі-альбома "Посвящение" аднаго з заснавальнікаў аб'яднання "Малдова" Георгія Пушкаша.

— **Над рэалізацыяй якіх планаў даводзіцца прапавяць зараз?**

— У цяперашні час рыхтуецца візіт дэлегацыі Камітэта, які адбудзецца 23-24 лістапада, у Літву з мэтай падпісаць пратакол мерапрыемстваў на 2005 год. Візіт супадае з

двума святамі: 15-годдзем прыняцця Закона "Аб нацыянальных меншасцях" Літоўскай Рэспублікі і 15-годдзем стварэння Дэпартамента нацыянальных меншасцей і эміграцыі пры ўрадзе. Падчас візіту адбудзецца сумеснае пасяджэнне камісіі Міністэрства адукацыі Беларусі і Міністэрства адукацыі і навукі Літвы па пытаннях школ для нацыянальных меншасцей.

Ад Рэспублікі Татарстан атрымана запрашэнне на семінар па культурна-масавай рабоце для актывістаў татарскіх грамадскіх аб'яднанняў Беларусі, які адбудзецца ў студзені 2005 года. Паралельна з гэтым пройдзе перамовы па заключэнні дагавора аб супрацоўніцтве паміж Камітэтам і ўрадам Татарстана па забеспячэнні правоў асоб, якія належыць да нацыянальных меншасцей, пройдзе таксама сустрэчы з беларускай дзяспарай.

— **Па якіх асноўных аспектах распрацоўваюцца міжведамасныя пагадненні? Якія мэты вы прадугледжваеце пры іх падрыхтоўцы?**

— Кожная дамоўленасць з'яўляецца тыповай, але прадугледжвае асаблівасці ў залежнасці ад спецыфікі той краіны, з якой гэтае пагадненне будзе падпісвацца. У кожным з іх існуюць палажэнні аб аказанні пэўнай дапамогі: арганізацыйнай, метадычнай, матэрыяльнай, фінансавай, дзейнасці арганізацый беларусаў, якія пражываюць у той ці іншай краіне; разглядаюцца формы і метады ўзаемадзеяння паміж ведамствамі, тут маюцца на ўвазе рабочыя кантакты, абмен інфармацыяй, абмен вопытам работы, тэкстамі нарматыўных і заканадаўчых дакументаў у сферы забеспячэння правоў нацыянальных меншасцей і ў сферы супрацоўніцтва з суайчыннікамі за мяжой.

Мы працуем для нашых суайчыннікаў, абараняем правы выхадцаў з Беларусі, нашы калегі ў іншых краінах клапацяцца пра сваіх суайчыннікаў. Кожная дзяржава зацікаўлена, каб усе, хто не хоча губляць сувязі з Радзімай, меў магчымасць падтрымліваць з ёю сувязі. Праз розныя праекты і мерапрыемствы, якія мы рыхтуем і праводзім, беларусы замежжа ўмацоўваюць сувязі з Радзімай.

Гутарыла Кацярына НЕМАГАЙ.

"Беларусь у міжнароднай інфармацыйнай прасторы. XXI стагоддзе"

Рэдакцыя газеты "Голас Радзімы" пры падтрымцы Нацыянальнага прэс-цэнтра правяла "круглы стол" "Беларусь у міжнароднай інфармацыйнай прасторы. 21 стагоддзе". Зацікаўленасць у яго правядзенні выказалі Адміністрацыя Прэзідэнта Беларусі, Міністэрства замежных спраў, Міністэрства інфармацыі, Міністэрства сувязі, Камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей і Пасольства Рэспублікі Беларусь у Расіі, а таксама прадстаўнікі вядучых СМІ, якія працуюць на замежную аўдыторыю, навукоўцы.

На думку ўдзельнікаў "круглага стала", сёння існуе недахоп аб'ектыўнай якаснай інфармацыі пра Беларусь за мяжой. Такім чынам, кажа галоўны рэдактар газеты "Голас Радзімы" Наталія Салук, неабходна кансалідаваць высілки

ўсіх, хто працуе ў названым напрамку.

"Голас Радзімы" — старэйшае выданне ў Беларусі, якое вось ужо амаль 50 гадоў (юбілей газеты ў красавіку наступнага года) піша для замежнай аўдыторыі. На працягу гэтага часу менавіта тут акумуляіруецца інфармацыя пра жыццё беларускай дзяспары і дзейнасць беларускіх суполак за мяжой, якіх зараз у свеце налічваецца больш за 180. Наогул жа за мяжой жыве каля 3 мільянаў беларусаў, зазначыў Міхаіл Рыбакоў (Камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей), Ягор Коцеў (кафедра міжнароднай журналістыкі БДУ) лічыць, што "Голас Радзімы", радыёстанцыя "Беларусь" з'яўляюцца інструментам, які шмат гадоў дазваляе нашай дзяржаве захоўваць сваю нішу ў інфармацыйнай сусветнай прасторы падчас пер-

манентных інфармацыйных войнаў".

Уладзімір Магусевіч (Міністэрства інфармацыі) звярнуў увагу на тое, што прысутнасць замежных СМІ ў нашай краіне значна перавышае распаўсюджанасць беларускіх за рубяжом. Нягледзячы на ўсе складанасці, дзяржава знаходзіць магчымасць фінансавання праектаў ў гэтай галіне. Руслан Есін (Міністэрства замежных спраў), выступаючы з дакладам "Рэалізацыя дзяржаўнай праграмы інфармацыйнага забеспячэння знешнепалітычнай і знешнеэканамічнай дзейнасці", заўважыў: "Важна сканцэнтравана грашовыя патакі і накіраваць іх у неабходнае рэчышча".

Іван Карэнда (Пасольства Беларусі ў Расійскай Федэрацыі) паведамаў пра накірункі інфармацыйнай работы пасольства ў Расіі. Ён падкрэсліў, што ў

расійскіх СМІ інфармацыі пра Беларусь вельмі многа. Але калі ў рэгіянальных сродках масавай інфармацыі дамінуюць станоўчы імідж нашай краіны, то ў федэральных — наадварот: "Часта цэнтральныя СМІ Расіі выступаюць з ядна антыбеларускай інфармацыяй. Таму пасольства разглядае інфармацыйны накірунак сваёй работы як вельмі важны. І Карэнда ўпэўнены, што беларускіх выданняў у Расіі недастаткова. Існуе дэфіцыт газет, часопісаў. Асабліва не халае аўдыё- і візуальнай інфармацыі.

Сёння на Беларусі для чытачоў за межамі працуе некалькі выданняў і радыёстанцыя "Беларусь". Наладжваецца

вяшчэнне спадарожнікавага канала "Беларусь-ТБ". "Голас Радзімы" выказаў прапанову наладзіць інфармацыйны абмен і ўзаемападтрымку.

Па словах каардынагара праекта Барыса Жукава, пасяджэнне "круглага стала" было праведзена ў рамках падрыхтоўкі да святкавання 50-годдзя газеты "Голас Радзімы". Плануецца, што ён стане пастаянна дзеючым і паспрыяе таму, што дзейнасць СМІ і ўстаноў у галіне распаўсюджвання інфармацыі пра Беларусь за мяжой стане больш скаардынаванай і эфектыўнай.

**Алена СПАСЮК.
Фота Яўгена КАЗЮЛІ.**

politics

OSCE PA INVITES NATIONAL ASSEMBLY TO COOPERATE

The OSCE Parliamentary Assembly invites the National Assembly of Belarus to cooperate. The statement to this effect has been made by the head of the OSCE PA observation mission Ms. Tone Tingsgaard at a press conference in Minsk (Sweden).

Answering the questions of the reporters, the parliamentarian stated, that the mission came to Belarus "to assess the ongoing elections to the supreme legislative body. We shall cooperate, for cooperation is the only way to settle down all possible disputable issues", Ms. Tone Tingsgaard announced.

INTERNATIONAL OBSERVERS ON ELECTIONS TO PARLIAMENT AND REFERENDUM

The elections to the Belarusian parliament and the referendum were well organized, an international independent observer from Italy, Professor of Milan University Feligne Bezotri said. "I am satisfied with the situation at polling stations and the work of election commissions, which are composed of representatives of the Belarusian opposition as well", Feligne Bezotri noted. According to him, he has been staying in Minsk for several days. He has already met with students and pensioners. "The situation in Belarus is stable; people are ready to take part in the elections; I have not registered any violations at the polling stations, which I have visited", the international observer noted.

The elections in Belarus were held maximally openly, independent observer from Germany Franz Masser. Franz Masser said that he had been visiting Belarus with the humanitarian mission for 7 years. During this period he has studied thoroughly the constitution of Belarus and can say that it is the most democratic one among those, which he has studied. Being a retired police general Franz Masser participated in the elections in Germany. According to him, the analogous campaign is held in Belarus in warmer and almost family atmosphere. However, one will be able to speak about the honesty and transparency of the elections when the counting of votes is finished, the German observer underlined.

"The elections and referendum in Belarus have shown real progress in the development of the civic society in the country", considers member of the society of civic rights and human dignity protection from FRG Bruno Malow. "I say this with all responsibility since this is the third time I have observed the election campaign in Belarus as an independent observer", he has said. According to him, it is important that political parties were active during this campaign. The observer took note of the heavy poll during early voting and on October 17. "If there were some drawbacks in the work of election commissions there were minor and can be explained by agitation of people. This happens in Germany as well but somehow nobody speaks of violations of democratic principles", Mr. Bruno Malow stated.

Note. As many as 685 international observers from 53 states have been accredited to watch the course of the parliamentary election and the constitutional referendum in Belarus. There were 248 observers from the CIS, 283 observers representing the OSCE ODIHR, and also 121 independent observers. Besides, there were over 24,000 local observers to watch the election.

Старонку па матэрыялах прэс-службы МЗС падрыхтаваў Барыс ЖУКАЎ.

ON MEETING PRESIDENT WITH PARTICIPANTS OF CATHOLIC BISHOPS CONFERENCE

"The Roman Catholic Church of Belarus will take an active part in life of the society", the head of the country Alexander Lukashenko stated at the meeting with the participants of the Catholic Bishops Conference.

As the president stressed, the Roman Catholic Church takes an open and constructive position on the interconfessional matters thus contributing to the maintenance of peace and stability in the country. "The fact that we live in peace is largely contributed by all our religions and primarily by the main two, namely the Orthodox and Catholic churches", Alexander Lukashenko said.

According to him, the Belarusian Catholic Church and the state face common agenda to ensure peace, creative impulse, progress, spiritual wealth and our country's prosperity. "We work together to prevent crime, alcoholism and drug addiction in order to step up the spiritual and cultural level of the Belarusians. We are concerned by the destructive mood, which penetrates into the hearts of our fellow countrymen, especially young. And here we also find common ground with our Catholic Church. Such mutual understanding is the only way to find the truth".

BELARUS HAS FAVOURABLE CONDITIONS FOR EXPORT GROWTH

Belarus has every chance of preserving the dynamics of export growth in the coming years, the main department of coordination of foreign economic activities of the Belarusian Foreign Ministry.

The past several years have seen a tendency for the export of Belarusian goods to grow. In 2000 it went up by 24% on the year, in 2001 - by 1.7%, in 2002 - by 7.6%, in 2003 - by 24%. The steps the country is making now should promote its further growth.

The general development target set for 2005 envisages an 11-12% hike in export of goods, the growth of import is expected to make 9-10%. The 2005 target envisages a deficit of foreign trade in goods. Estimates suggest that the growth of export of services (10%) will outstrip the growth of their import (8%).

In 2005 the growth of export will exceed the growth of import, which will reduce the present-day gap.

The major factors that will contribute to the growth of export in 2005 include advanced technologies in industry, reduction of energy and materials consumption, more certified goods (70% of industrial output). Integration processes (the CES, the EurAsEC, the CIS, the Union State) should give a boost to exports as well.

In January-August Belarusian export grew 34.6% on the year to \$8,599.1 million. August saw the maximum export volumes over the year 2004 in terms of cost (\$1,250.2 million).

Mineral fertilizers, vehicles, machinery and equipment, chemical produce accounted for the major bulk of Belarusian exports.

The biggest hike was registered with the delivery of oil products (41.7% on the year up to \$1.9 billion), potash fertilizers (44.2% to \$497.6 million), tractors (44.4% to \$358 million), trucks (48.3% to \$334.7 million), spare

parts for automobiles and tractors (64.2% to \$193.5 million), sugar (2.2-fold to \$131 million).

In January-August Belarus performed foreign economic operations with 164 countries. The republic supplied goods to the markets of 133 states and imported them from 143 countries.

BELNEFTEKHIM ENTERPRISES BOOST OUTPUT IN JANUARY-SEPTEMBER

Enterprises of the Belarusian petrochemical complex produced around BYR 8 trillion of commodities or 12.9% up on the corresponding last year period, the Ministry of Statistics and Analysis informed.

Chemical and petrochemical companies produced BYR 2.8 trillion of commodities (12.2% up), oil extracting and oil processing ones - BYR 210 billion (0.5% up) and BYR 5 trillion (13.9% up) correspondingly.

Over January-September 2004 two enterprises failed to ensure the production growth. Those are OJSC Mogilev ZIV - 79.7% as against September 2003 and 68.8% as against January-September 2003, OJSC Rechitsa Textile - 92.9% and 98.5% respectively. Besides, three enterprises decreased production in September: Belorusneft (99.6% as against September 2003), OJSC Ozokerite Plant (98.4%), and OJSC Mogilevkhimvolokno (89.3%). Svetlogorsk Khimvolokno failed to ensure production growth since early this year - 2% down.

Belneftekhim state petrochemical concern comprises around 50 companies with the overall personnel number nearing 120,000 people. The concern's output accounts for some 19% of the national output.

At present Belneftekhim enterprises produce practically all the range of chemical and petrochemical products, mainly compliant with world standards. The concern sells over 70% of the make abroad.

GOVERNMENT SATISFIED WITH NATIONAL ECONOMY DEVELOPMENT INDEXES

The Belarusian Government praises the dynamics of development of the national economy in 2004.

"The Q1-Q3 performance is a strong evidence of the stable development of the national economy," said the First Vice Prime Minister of Belarus Vladimir Semashko at a government sitting on October 26.

In January-September Belarus' GDP went up 10.8% on the year. Industrial output surged 15.7%, agricultural - 10.2%.

The Vice-Premier noted the

growth of quality parameters of economic development. For instance, the profitability of sales throughout the economy made 13.9%, in industry - 16.1%. The share of non-viable companies went from 42% in early 2004 down to 29.4%, the stockpiles of goods shrank to 55.8% of the average monthly output (the target being 58%).

Vladimir Semashko said non-

money payments went down to 16.6% (the target being 18%), barter - to 2% (2.6%).

The Vice-Premier noted that export deliveries increased by 30.6% on the year. Government experts believe, that by the end of the year the country's export will amount to \$31.2 billion.

Vladimir Semashko said the Q1-Q3 inflation made 9% (an average of 1% monthly), while

the real money incomes of the population grew 12.2% on the year.

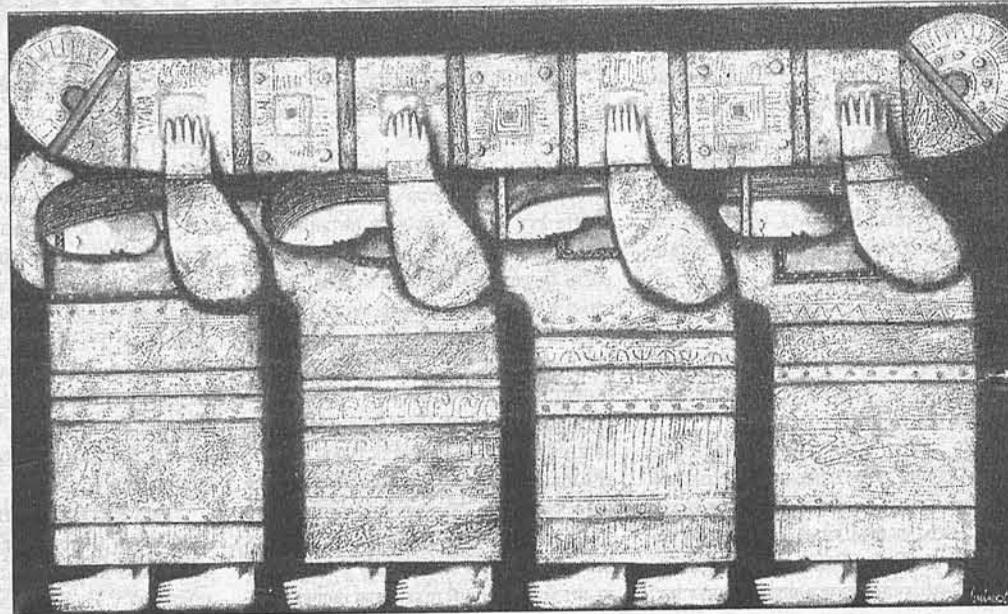
The First Vice-Premier informed they are currently deciding on state support to the domestic agricultural machine-building, machine-tool construction and instrument-making. He reminded that a similar support rendered to TV-making helped to double this year's output.

"Contemporary belarusian art"

The "Contemporary Belarusian Art" exhibition, being held in Geneva, Palace of Nations, presents us with a broad selection from the past ten years - an overview of paintings, graphics and sculpture. Different techniques and creative methods are explored.

Over the past ten years, the Belarusian people begun to take more interest in art; the increasing number of exhibitions testifies to this. Artists have made alliances with one another to share their vision and are expressing their opinions on a range of topical issues. Many artists have travelled abroad to enrich their view of world, as the genre is being extended to encompass photography art, advertisements and posters; the art of the 'everyday' is being given its due.

Belarus' past and present are the main topics of its contemporary art. Influenced by European art, young artists strive to break free of the boundaries of the traditional schools and to absorb the progressive ideas of other cultures. Art thus bridges continents and draws nations together through artistic dialogue.

Місія дабрыні ПРАЦЯГВАЕЦА

Нядаўна "ГР" змясціў нататку аб місіі дабрыні старарыні Хекер — жонкі пасла ФРГ. Яе прыклад падтрымаў і пасол Яе Вялікасці каралевы Вялікабрытаніі Браян Бэннэт. Англіійскі дыпламат прыняў удзел у чарговай акцыі "Добрыні напоўнім душу" праекта "Адраджэнне. Дзеці — XXI стагоддзю" на мастацкаму афармленню новага будынка Беларускага дзіцячага хоспіса на Бярозавай алеі ў Бараўлянах.

Маляўнічае афармленне хоспіса (дырэктар Ганна Гарчакова) пачалося з работы над сцяной на супраць будынка. У ёй прынялі ўдзел навучэнцы 147-й мінскай школы Слава Семянюта, Алена Нагорная, Каця Рускевіч, пастаянная ўдзельніца праекта Ганна Перарослая (з лінгвістычнага ўніверсітэта).

Надальшоў заключны этап работы па афармленні акон у гульнявым пакоі. І пасол Яе Вялікасці каралевы Вялікабрытаніі не мог застацца ўбаку, бо ён даўні сябар дзіцячага хоспіса. Так што апошнія шпрыхі ў афармленні акна па матывах альбома "Сусветны сад" зрабіў менавіта спадар Браян Бэннэт сваім малонкам — ашыкацый анёла. А сумны анёл у выкананні Ганны Перарослай паедзе ў Вялікабрытанію ў падарунак сыну пасла Ніколасу. Паедуць і паштоўкі ў выкананні

Тані Давідовіч, якая помніць аб гасціннай Вялікабрытаніі, што прымала яе ў дзіцячым узросце на аздараўленне, а цяпер Таццяна ўжо студэнтка інстытута культуры.

Актыўна ўключыліся ў дабрачынную акцыю і студэнты кафедр інтэлектуальных інфармацыйных тэхналогій ДУІР Віталь Папко і Алег Шыдлоўскі. Менавіта дзякуючы іх намаганням, папоўніўся прэзентацыйны сайт "Місія дабрыні", на якім мы расказваем пра добрыя ўчынкі замежных гасцей.

Вельмі было прыемна пачуць словы Браяна Бэннэта аб добрых і адкрытых душой беларусах і нашым цудоўным краі.

НАТАЛЛЯ ПАЛЯКОВА.
НА ЗДЫМКУ: удзельнікі дабрачыннай акцыі — Браян Бэннэт у цэнтры.

Выратавальнік дзіцячых сэрцаў

Амерыканскаму доктару, медыцынскаму дырэктару Міжнароднага фонду "Дзіцячае сэрца", прэфесару хірургіі Універсітэта штата Тэнэсі Вільяму Новіку ўручаны ордэн Францішка Скарыны.

Міжнародны фонд "Дзіцячае сэрца" аб'ядноўвае высокакваліфікаваных спецыялістаў з Англіі, Германіі, ЗША для рабо-

ты ў іншых краінах. Высокая беларуская ўзнагарода была ўручана амерыканскаму хірургу за вялікія заслугі ў гуманітарнай і дабрачыннай дзейнасці.

На працягу пяці візітаў В.Новіка ў Мінск праапэрыравана 111 дзяцей, праансультавана звыш 500 маленькіх пацыентаў.

Падрабязнасці

"Варшаўская графіка" ў Мінску

У мастацкай галерэі ўніверсітэта культуры адкрылася выстава "Варшаўская графіка ў Мінску", арганізаваная Польшкім інстытутам у межах праграмы фестывалю "Восень з польскай культурай — 2004".

Для аматараў мастацтва Беларусі гэта ўжо другая сустрэча з творчасцю польскіх графікаў, якія прымаюць удзел у штогадо-

вым конкурсе "Варшаўская графіка". Конкурс, які праводзіцца з 1994 года Мазавецкім цэнтрам культуры пры ўдзеле мастацкай галерэі "Тэст" і Варшаўскай акадэміі выяўленчага мастацтва, сабраў прадстаўнічую калекцыю графічных прац — звыш 550 твораў 106 аўтараў. Сярод іх творы

графікаў розных пакаленняў і творчых напрамкаў: Л.Халдановіча, М.Яромскага, Е.Валаўскай, М.Дэмітрука, Е.Банецкай і іншых. У экспазіцыі, з якой знаёмяцца мінчане, 50 лепшых графічных прац 22 мастакоў. Адкрываючы выставу, яе куратар з польскага боку Гражына Рушчыц адзначыла, што прадстаўленыя работы — вынік мінулагод-

Дні Беларусі ў Італіі

ДАДУЦЬ МАГЧЫМАСЦЬ ПАШЫРЫЦЬ ЭКАНАМІЧНЫЯ І ГУМАНІТАРНЫЯ КАНТАКТЫ З ІТАЛЬЯНСКІМІ ПАРТНЁРАМІ

Намеснік прэм'ер-міністра Уладзімір Дразын назваў знакавымі перагаворы, праведзеныя ў Рыме ў рамках Дзён Беларусі ў Італіі. Як адзначыў віцэ-прэм'ер, праведзеныя сустрэчы дадуць магчымасць пашырыць эканамічныя і гуманітарныя кантакты з італьянскімі партнёрамі. Уладзімір Дразын становіцца апаніў вынікі перагавораў з прэзідэнтам сталічнай вобласці Лацыо Франчэска Старацэ, падкрэсліўшы, што яны мелі канструктыўны характар. На сустрэчы з прадстаўнікамі шэрагу італьянскіх арганізацый, якія аказваюць дапамогу ў аздараўленні дзяцей, віцэ-прэм'ер абмеркаваў напрамкі супрацоўніцтва ў далейшым па гуманітарных праектах.

Значная ўвага была ўдзелена і перспектывам развіцця кантак-

таў у інфармацыйнай сферы, у прыватнасці, узаемадзеяння паміж Беларускім тэлеграфным агенцтвам і Нацыянальным інфармацыйным агенцтвам Італіі. Вялікую цікавасць у італьянскай грамадскасці выклікала адкрыццё ў Рыме фотавыставы "Культурная і гістарычная спадчына Беларусі".

Візіт беларускай дэлегацыі на чале з Уладзімірам Дразыным прымеркаваны да другога этапу эканамічных, навуковых, культурных і гуманітарных мерапрыемстваў у рамках Дзён Беларусі ў Італіі ў 2004 годзе. У ходзе першага этапу Дзён Беларусі ў маі гэтага года адбыўся рабочы візіт беларускай дэлегацыі на чале з прэм'ер-міністрам Сяргеем Сідорскім у Мілан і вобласць Ламбардыю.

БелТА.

Бібліобус накіраваўся ў глыбінку

Напрыканцы кастрычніка ў Мінску стартваў нямецка-французскі медыя-аўтобус, ці, як яго яшчэ называюць, бібліобус. Бібліобус — своеасаблівая перасоўная бібліятэка, якая дае магчымасць чытачам (спачатку ў Баранавічах і Бабруйску) знаёміцца з кнігамі французскіх і нямецкіх аўтараў на мовах арыгінала і ў перакладзе на беларускую і рускую. Тут жа — аўдыё- і відэакасеты, кампакт-дыскі. Фонд у першую чаргу разлічаны на студэнтаў і выкладчыкаў. Але карыстацца ім зможа кожны, хто запісаны ў мясцовую публічную бібліятэку. Каля яе, дарэчы, медыя-аўтобус і будзе спыняцца ў пэўныя, загадавызначаныя дні.

На прэзентацыі медыя-аўтобуса ў Мінску прысутнічалі Стэфан Шмялеўскі, пасол Францыі, і Марцін Хекер, пасол Германіі ў Беларусі. Гэтыя краіны адзначаюць сёлета 40-годдзе Елісейскай дамовы. А з'яўленне ў нас бібліобуса разглядаюць як праяўленне шматграннасці еўрапейскага супра-

цоўніцтва з Беларуссю. Марцін Хекер дадаў на гэты конт, што Еўропа зацікаўлена ў супрацоўніцтве з Беларуссю ва ўсіх сферах, у тым ліку эканамічнай і палітычнай. Штогод Германія выдае 100 тысяч віз беларускім грамадзянам.

І Германія, і Францыя распаўсюджваюць сваю культуру ў нашай краіне, бо разглядаюць Беларусь як суседа Еўрасаюза і дзяржаву, якая мае вялікі, у першую чаргу, інтэлектуальны патэнцыял.

Стэфан Шмялеўскі падкрэсліў, што бібліобус — класічны феномен жыцця французскай правінцыі. Што да Беларусі, то яго прыезд у Баранавічы і Бабруйск — пілотная частка праекта. Далей будуць гарады Маладзечна, Барысаў, Ліда. Такім чынам, дзякуючы магчымасцям, якія прапаноўвае медыя-аўтобус, культура Францыі і Германіі, а з ёю Еўропа ў цэлым стане бліжэй да нас, а Беларусь — да яе.

Алена СПАСЮК.

Беларусь супрацьстаіць расізму, ксенафобіі і дыскрымінацыі

У Бруселі прайшла прадстаўнічая Канферэнцыя АБСЕ па барацьбе з расізмам, ксенафобіяй і дыскрымінацыяй. У ёй прыняла ўдзел дэлегацыя Беларусі на чале са старшынёй Камітэта па справах рэлігій і нацыянальнасцей пры Саўеце Міністраў Рэспублікі Беларусь Станіславам Буко.

Канферэнцыя — трэцяе буйное мерапрыемства ў гэтым годзе ў рамках АБСЕ, прысвечанае пытанням дыскрымінацыі і нецярпімасці ў рэлігіі АБСЕ. У красавіку 2004 года ў Берліне адбылася аналагічная Канферэнцыя АБСЕ па антысемітызме, а ў чэрвені ў Парыжы — спецыяльная сустрэча АБСЕ, прысвечаная пытанням сувязі паміж расіскай, ксенафобнай і антысеміцкай прапагандай у Інтэрнеце і злучанымі на глебе нянавісці.

У ходзе канферэнцыі звыш 700 яе ўдзельнікаў абмеркавалі пытанні, звязаныя з заканадаўчымі і інстытуцыйнымі механізмамі барацьбы з расізмам, ксенафобіяй і дыскрымінацыяй, ролі ўрадаў і грамадскасці, супрацьдзеяннем дыскрымінацыі ў адносінах да рабочых-мігрантаў, а таксама развіццём цяжкасці праз адукацыю і СМІ.

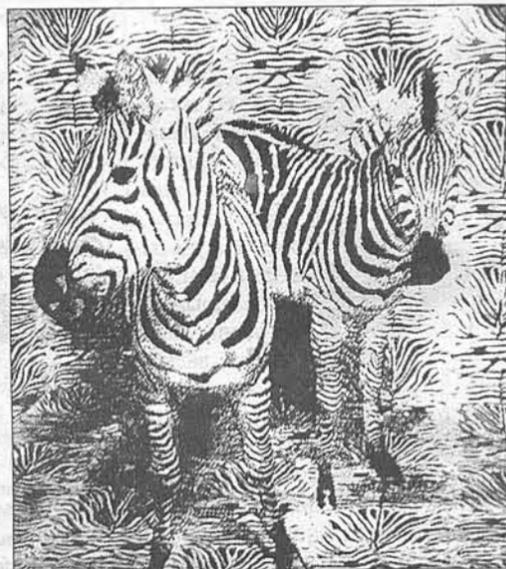
Канферэнцыю адкрыў прэм'ер-міністр Бельгіі Пі Верхафстат і дзеючы старшыня АБСЕ, міністр замежных спраў Балгарыі Саламон Пасі. На адкрыцці канферэнцыі выступіў таксама кіраўнік беларускай дэлегацыі С.Буко, які выказаў падыходы Беларусі да праціўлення расізму, ксенафобіі і дыскрымінацыі, а таксама заклікаў краіны — члены АБСЕ аб'яднаць намаганні для барацьбы з гэтым злом.

Прыгранічнае супрацоўніцтва

Супрацоўніцтва Віцебскай вобласці і Латвіі будзе актыўна працягвацца і ўмацоўвацца. Для гэтага ёсць вялікі эканамічны і культурны патэнцыял.

Аб гэтым заявіў губернатар Віцебскай вобласці Уладзімір Андрэйчанка на сустрэчы з новым консулам Латвійскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь Іманце Вінгрэ. Па яго словах, Віцебскам падпісаны і рэалізуюцца пагадненні аб партнёрстве з гарадамі Рэзекне і Даўгапіліс, у рамках якіх праводзіцца работа па развіцці эканамічных адносін паміж прадпрыемствамі і прадпрыемальнікамі, ажыццяўляецца абмен дэлегацыямі дэпутатаў мясцовых Саветаў, творчымі калектывамі, спартсменамі. На сённяшні дзень стала традыцыйным правядзенне ў Віцебску Дзён Латвіі, а ў Даўгапілісе — Дзён Беларусі. Акрамя таго, вялікае значэнне для развіцця эканамічнага і культурнага ўзаемадзеяння Прыдзвіння з прыбалтыйскім краем адгрывае фестываль мастацтваў "Славянскі базар у Віцебску", — сказаў Уладзімір Андрэйчанка.

Падрыхтаваў Віталь СЯЎРУК.

няга конкурсу і даюць уяўленне аб напрамках развіцця мастацкай графікі ў Польшчы.

Г.Рушчыц таксама падкрэсліла, што Мінск стаў традыцыйным месцам правядзення выстаў твораў польскіх мастакоў нароўні з Сафіяй, Масквой, Бергенам, Санкт-Пецярбургам.

НА ЗДЫМКАХ: у час адкрыцця выставы выступае Гражына РУШЧЫЦ (другая злева); Івона ЦУР "Eguus grevei" (лінагравюра).

Тэкст і фота Яўгена КАЗЮЛІ.

Аспект праблемы

Сям'я для Андрэйкі

Толькі ў сям'і можна выхаваць ішчаслівае дзіця. І яе захаванне — адна з галоўных задач дзяржавы ў галіне аховы дзяцінства. Але ў нашай краіне 31 809 сірот. Большасць з іх маюць жывых маці і бацьку, якія пазбаўлены бацькоўскіх правоў, і выхоўваюцца ў інтэрнатах. Вядома, што значная частка выпускнікоў гэтых устаноў цяжка інтэгруецца ў грамадства.

Такая сітуацыя прымусіла знаходзіць альтэрнатыўныя шляхі для ўладкавання сірот. Першае, што робіцца, калі дзіця застаецца без бацькоў, кажа Аля ПАЛІЧУК, галоўны арганізатар упраўлення адукацыі Мінскага аблвыканкама, вядзецца пошук усынавіцеляў, апекуноў. І гэта адрывліваецца. Летась больш як палова з 4 798 нядаўна выяўленых сірот знайшлі новыя сем'і.

Выхаванне ў сем'ях і дзіцячых дамах сямейнага тыпу стала практыкавацца ў Беларусі з пачатку 90-х гадоў. Дзяцей неабавязкова ўсынаўляюць, а бяруць на выхаванне, заключаючы пры гэтым працоўны дагавор з мясцовымі аддзеламі адукацыі. Пры гэтым атрымліваюць заробную плату і дапамогу на кожнае дзіця ў залежнасці ад узроста і тэрміну жыцця ў сям'і. Дзяржава выітрае не толькі эканамічна — у інтэрнаце ўтрыманне аднаго дзіцяці патрабуе больш сродкаў. Але самае важнае — яе маленькія грамадзяне ў сям'і вырастаюць больш падрыхтаванымі да жыцця. Такі факт: са

З 2000 года Беларускі дзіцячы фонд сумесна з дабрачыннай арганізацыяй з Вялікабрытаніі "Надзея і дамы дзецям" рэалізуе праграму, сэнс якой у тым, што для сямейных дзіцячых дамоў будуюцца ці куліяюцца будынкі. Акрамя таго, яны забяспечваюцца мэбляй, бытавой тэхнікай, іншымі неабходнымі ў побыце рэчамі. Кошт праекта ўжо перавысіў 600 тысяч долараў ЗША.

Дарашэння ўзяць дзіця ў сям'ю дзёрхадзья паступова. Віктар і Ірына Нямковічы, педагогі па адукацыі, выхоўваюць дваіх дзяцей. Іх сыну Аляксею сем. Тры гады таму з Старадарожскага дзіцячага дома ўзялі на выхаванне хлопчыка Андрэя. Віктар добра ведае, што такое сіротства, бо працуе арганізатарам па ахове дзяцінства Слуцкага раённага аддзела адукацыі. Кажа, што ягоная сям'я стала яшчэ больш моцнай са з'яўленнем Андрэя. Дзеці сябруюць. Дарэчы, менавіта ягоны сын і стаў ініцыятарам таго, каб узяць хлопчыка з дзіцячага дома. Абмеркавалі на сямейным савете, падрыхтавалі неабходныя дакументы. Знаёміцца паехалі ўсёй сям'ёй. Запросілі Андрэя на адны, другія выхадныя... І зразумелі, што гэта іх дзіця. Калі бацькоў Андрэя пазбавілі бацькоўскіх правоў (жывыя маці і бацька), хлопчыку было 4 гады. З таго часу яны нават не спрабавалі з ім сустрэцца. І тым не менш ён успамінае пра іх толькі добрае.

Хутка Андрэю споўніцца 11. У яго спакойнае жыццё. Віктар Міхайлавіч расказвае: "Дзеці ходзяць у школу, адзін у нульвы, другі — у чацвёрты клас. Разам гуляюць. Дапамагаюць па дому. Малодшы многаму вучыцца ў старэйшага.

У нас звычайная двухпакаёвая кватэра, жывым сціпла. На Андрэя дзяржава плаціць каля 90 тысяч рублёў, зарплата Ірыны як прыёмнай маці-выхавальніцы каля 200 тысяч рублёў. Дапамагае падсобная гаспадарка маіх бацькоў, якія жывуць на вёсцы. Яны, дарэчы, прынялі з'яўленне Андрэя вельмі прыязна. Член сям'і — і ўсё. Зараз хлопчык з задавальненнем ездзіць да бабুলі і дзядулі".

Андрэй стаў больш ішчаслівым, бо мае сям'ю і ў хлопчыка ёсць упэўненасць, што ён патрэбны некаму ў гэтым вялікім, часта няўтульным свеце. А такое адчуванне вельмі важнае для кожнага з нас, а для сірот — асабліва. НА ЗДЫМКАХ: SOS-маці Фаіна УВАНЧЫКАВА разам з дзецьмі каля свайго дома ў Бараўлянах; SOS-маці Інэса ЛУКАШЭВІЧ з дачкой Наташай (КАВАЛІЕВАЙ) у новым доме ў Мар'інай Горцы.

Алена СПАСЮК

179 выпускнікоў сярэдніх школ, якія жылі ў прыёмных і апякунскіх сем'ях, летась 21 чалавек паступіў у ВНУ, а 69 — у каледжы.

Для работы з сацыяльнымі сіротамі неабходныя не толькі пэўныя чалавечыя якасці і матэрыяльная незалежнасць, але і падрыхтоўка. Зразумела, што дзеці з негатывным жыццёвым вопытам маюць свае псіхалагічныя асаблівасці. У краіне працуе сістэма албору, падрыхтоўкі бацькоў, якія вырашылі ўзяць дзіця на выхаванне, і суправяджэння ў будучыні іх сям'ю.

Прыёмныя бацькі — асобая праца, якая вымагае шмат цярпення і душы.

Асабліва ўражваюць тыя, хто бярэ на выхаванне некалькі дзяцей і арганізоўвае сямейныя дзіцячыя дамы. Цяпер у кожным з 51 дзіцячага дома сямейнага тыпу жыве ад 5 да 10 малых, па ўсёй Беларусі — 298.

Выбіраем "аптымалізм"

Старшыня прафсаюзага камітэта Беларускай дзяржаўнай сельгаспадарчай акадэміі Уладзімір Латушкін ужо каля пятнаццаці гадоў з'яўляецца паслядоўнікам аздараўленчага руху "Аптымаліст". Дзякуючы гэтай сістэме, ён падкарэкціраваў сваю вагу, значна павысіў энергетычны патэнцыял, набыў жыццядасны, аптымістычны погляд на жыццё.

Нядаўна кіраўніцтва сельгас-акадэміі і вырашыла стварыць у сваёй навучальнай установе філіял грамадскага аб'яднання "Цвярозасць — аптымаліст", каб навучыць студэнтаў і супрацоўнікаў здароваму ладу жыцця. БДСГА наведваў заснавальнік гэтага руху, кандыдат педагагічных навук, акадэмік Міжнароднай акадэміі геранталогіі Валянцін Талкачоў. На працягу трох дзён ён знаёміў студэнтаў і супрацоўнікаў сельгасакадэміі з асновамі сваёй аздараўленчай сістэмы. А яна ўвабрала ў сябе ўсё лепшае, што ёсць у сусветнай практыцы па самааздараўленні, духоўным і фізічным самаўдасканаленні. У аснове яе ляжыць методка самапраграмавання на дасягненне пастаўленай перад сабой мэты нашага земляка, леныградскага вучонага, кандыдата біялагічных навук Генадзя Шычко. Ён упершыню і ўвёў у навуковую практыку тэрмін "аптымаліст", што па латыні азначае "аптымальны, найлепшы".

Валянцін Талкачоў дапоўніў вучэнне Шычко элементамі аздараўленчых сістэм Іванова, Сямёнавай, Брэга, Шэлтана, Амосава, Углова і іншых вядомых у гэтай сферы спецыялістаў.

Валянціну Талкачову цяпер 63 гады. Але, глядзячы на гэтага вясёлага, жыццядаснага, энергічнага чалавека, ніколі не падумаеш пра такі ўзрост. Сам Валянцін Андрэевіч сцвярджае, што па сваіх фізічных магчымасцях

ён знаходзіцца недзе на ўзроўні трыццаці гадоў. А пражыць збіраецца 150.

У трыццаць дзевяць гадоў, пазнаёміўшыся з методкай Шычко, ён рэзка змяніў свой лад жыцця, адмовіўся ад усяго, што падрывала здароўе.

Самае цяжкае, лічыць Валянцін Андрэевіч, перамагчы самога сябе. Калі зможаш гэта, то табе многае будзе па сілах. Кожную раніцу Валянцін Талкачоў робіць інтэнсіўную зарадку, выконвае практыкаванні ёгаўскай і тыбецкай гімнастыкі, абліваецца халоднай вадой, удзельнічае ў шматкіламетровых марафонах, пешых паходах, веларабегам, зімой купаецца ў палонцы, ходзіць басанож па снегу.

Сваё захалленне — прапаганда здаровага ладу жыцця — ператварыў у прафесію. Пакінуўшы пасаду інжынера на падшыпніковым заводзе, перайшоў працаваць у вучэбна-метадычны цэнтр Міністэрства спорту і турызму. У 61 год абараніў дысертацыю, напісаную на аснове сваёй аздараўленчай методкі.

Заклучэнне дагавора аб супрацоўніцтве з грамадскім аб'яднаннем "Цвярозасць — аптымаліст" прарэктар БДСГА Васіль Няўдох лічыць першым крокам планернага аздараўлення студэнтаў і супрацоўнікаў акадэміі. Ён, як і яго аднадумцы, перакананы, што квітнеючую, моцную, прыгожую Беларусь могуць пабудаваць толькі здаровыя людзі.

Аляксандр ДЫНІКАЎ.

Вясковыя лекары Родзіны

У 1964 годзе, пасля заканчэння лячэбнага факультэта Мінскага дзяржаўнага медыцынскага інстытута, прыехаў на накіраванні малады доктар Валерый Родзін у Веткаўскі раён, у Свяцілавіцкую ўчастковую бальніцу.

Малады ўрач быў адзіным спецыялістам з вышэйшай медыцынскай адукацыяй, і ў першы год работы яму даводзілася быць і педыятрам, і хірургам, і нават роды прымаць.

А праз год, пасля заканчэння інстытута, прыехала ў Свяцілавіцкую ўчастковую бальніцу і жонка Ліна. Вось і працуюць урачы Родзіны тут ужо 40 гадоў. Цяпер Валерый Захаравіч мае званне "Заслужаны ўрач Рэспублікі Беларусь", кавалер ордэна "Знак Гонару". Ліна Акімаўна — "Выдатнік аховы здароўя Рэспублікі Беларусь", мае і іншыя ўрадавыя ўзнагароды за добрасумленную службу на ніве аховы здароўя. НА ЗДЫМКУ: Валерый і Ліна РОДІНЫ. Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БелТА.

На Міншчыне пражываюць пяць Пуціных

Па стану на сённяшні дзень у картатэцы адрасна-даведчага бюро Мінгарвыканкама лічыцца 5 чалавек пад прозвішчам Пуцін, 5 — пад прозвішчам Ельцын і каля 150 — пад прозвішчам Лукашэнка. Супрацоўніцы АДБ Мінгарвыканкама адзначылі, што прозвішчы Пуцін і Ельцын у Беларусі даволі рэдкія, а Лукашэнка — даволі распаўсюджанае.

Пад прозвішчам Агінскі ў Мінску і Мінскай вобласці сёння налічваецца 100 чалавек, Адамаў Міцкевічаў — 2, Максімаў Багдановічаў — 20, Кастусёў Каліноўскіх — 15.

У Мінскім раёне жыве дзяўчына 1979 года нараджэння з імем Настасся Слуцкая. Пад прозвішчам Полацкая — 50 жанчын.

Сустрэкаюцца і унікальныя імёны і прозвішчы: Добрыдзень, Сінібор, Дзякуй, Бяспэжны.

Для кожнай эпохі характэрны свае імёны. З набыццём Беларускай незалежнасці адбыўся паварот да гістарычных традыцый, і папулярнасць атрымалі адпаведныя імёны: Усяслаў, Рагнеда, Вітаўт, Ружана, Францішак і г.д.

Серыял па сцэнарыі Андрэя Федарэнкі "Тры талеры"

Пераможцам конкурсу на лепшы сцэнарыі тэлевізійнага серыяла аб жыцці беларускай моладзі, аб'яўленага Міністэрствам культуры, "Беларусьфільмам" і Белтэлерадыёкампаніяй, стаў 40-гадовы пісьменнік Андрэй Федарэнка са сваімі "Трыма талерамі". Акрамя дыплама ён атрымае ганарар у памеры 1 000 долараў.

У 2001 годзе аповесць Андрэя Федарэнкі "Шчарбаты талер", на аснове якой і напісаны сцэнарыі, які выйграў конкурс, выйшла ў выдавецтве "Сучасны літаратар" тыражом больш чым 10 тысяч экзэмпляраў, а ў 2003 была вылучана Саюзам беларускіх пісьменнікаў на суісканне Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь.

У "Трох талерах" расказваецца пра падлеткаў, якія ў час летніх канікулаў заняты пошукамі скарбу, схаванага ў 1812 годзе французскім афіцэрам. Месца скарбу зашыфравана з дапамогай бяроствы-схемы, трох манет-талераў, а таксама загадкавага слова, надрапанага на бяросце. Самае складанае — знайсці ключавое слова, якое амаль 200 гадоў не ўдаецца "раскусіць" вопытным скарбашукальнікам. Слова аднолькава пішацца і гучыць на трох мовах: французскай, рускай і беларускай. Да гэтага нікому не прыходзіла ў галаву, што для шыфруўкі французскі саўдат скарыстаў абсалютна чужую для яго беларускую мову.

Тэлесерыял, зняты па сцэнарыі "Тры талеры", можа стаць дастойным прадаўжэннем традыцый юнацкага прыгодніцкага кіно. Бо менавіта на "Беларусьфільме" былі зняты вядомыя "Корцік" і "Бронзавая ігушка".

Падрыхтавала Галіна ВІР.

"Зоркавы" сертыфікат

СЭЛЕТА БЕЛАРУСЬ МАЕ НАМЕР СТАЦЬ ПАЎНАПРАЎНЫМ ЧЛЕНАМ СУСВЕТНАЙ ТУРЫСТЫЧНАЙ АРГАНІЗАЦЫІ

Да канца бягучага года беларускі парламент павінен ратыфікаваць Статут Сусветнай турыстычнай арганізацыі. Пра гэта паведаміў журналістам напярэдадні Міжнароднага дня турызму генеральны дырэктар Нацыянальнага агенцтва па турызму і начальнік упраўлення па турызму Міністэрства спорту і турызму Чэслаў ШУЛЬГА.

Колькасць замежных турыстаў, якія прыязджаюць у нашу краіну і спыняюцца ў гасцініцах, нязначна, але расце. У параўнанні з мінулым годам, калі Беларусь наведала 64 тысячы чалавек, за палову бягучага года ў нашу краіну прыехала больш за 110 тысяч інашаземцаў. У гэтую лічбу не ўваходзяць тыя, хто здзяйсняе транзітныя паездкі, і прыгранічныя турысты. Варта таксама дадаць, што існуюць аб'ектыўныя фактары, якія не спрыяюць турызму. Мы жывем у час тэрарызму і існавання гаражых кропак. І хоць Беларусь, дзякуй Богу, не з'яўляецца ў гэтым сэнсе небяспечнай тэрыторыяй, але на агульны настрой людзей гэта, безумоўна, уплывае. Яркім доказам з'яўляецца значнае памяншэнне ў апошні час транзіту, які ішоў да нас праз Расію.

Акрамя бяспекі важнае пытанне — забеспячэнне належнай інфраструктуры на тэрыторыі Беларусі. Па інфармацыі Ч.Шульгі, у нашай краіне 283 гатэлі. З іх толькі 3 маюць катэгорыю. І справа не толькі ў тым, што ў астатніх нізкі ўзровень сервісу. Не праводзілася сама працэдура сертыфікацыі гатэляў. У гэтым годзе яна павінна пачацца. І тады можна будзе казаць нешта пацверджанае фактамі пра зоркі на беларускіх гатэлях.

Немалаважнае пытанне — адсутнасць прыдарожнага сервісу. На колькасць замежных турыстаў уплывае таксама пана беларускай візы (60 долараў ЗША), якую

нельга назваць таннай. Міністэрства спорту і турызму, паведаміў Чэслаў Шульга, выступіла з ініцыятывай нека адрагуляваць цану візы.

Беларусы за мяжу сталі ездзіць менш. Чэслаў Шульга звязвае апошняе з увядзеннем віз Рэспублікай Польшча і са стварэннем даволі закрытай структуры на мяжы з Беларуссю — Еўрасаюза.

Тым не менш турыстычны бізнес у нашай краіне развіваецца. Зарэгістраваных турфірм сёння 365 (летась — 358). Аб'ём паслуг, аказаны імі ў мінулым годзе, склаў 30 мільёнаў долараў, у бягучым — 43 мільёны долараў ЗША. Большасць фірм займаецца і ўнутраным турызмам. Але наша краіна па-ранейшаму застаецца донарам сусветнага турызму. Гэта азначае, што большая частка сродкаў беларусаў у гэтай сферы ідзе за мяжу.

У хуткім часе ў Мінску з'явіцца Турыстычна-інфармацыйны цэнтр. У будучыні ён павінен акумуляраваць усю турыстычную інфармацыю па Беларусі і даносіць да людзей у даступнай форме (з'явіцца гарачая тэлефонная лінія, даведачная база даных) звесткі як па ўнутранаму, так і па знешняму турызму.

Па Беларусі плануецца таксама стварыць 2-3 турыстычныя зоны ў кожным раёне, якія б аб'ядноўвалі некалькі гістарычна значных і прыцягальных для турыстаў населеных пунктаў. Урэшце ўся краіна будзе акальчавана турыстычнымі маршрутамі.

Алена СПАСЮК.

У Польшчу на байдарцы ці веласіпедзе

Пасол Беларусі ў Польшчы Павел Латушка перадаў прадстаўнікам польскага МЗС ноту згоды на будаўніцтва новых турыстычных пагранпраходаў — Рудаўка — Лясная і Перароў — Белавежа.

Будаўніцтва новых турыстычных праходаў "звязана, у першую чаргу, з вялікай колькасцю жадаючых з двух бакоў хутка перайсці мяжу". Турысты змогуць перасякаць гэтыя пагранпраходы пешшу і на веласіпедзе. Праход Перароў — Белавежа будзе абсталяваны ў раёне Белавежскай пушчы, Рудаўка-Лясная — Аўгустоўскага канала, дзе цяпер з беларускага боку праходзіць рэстаўрацыя. "Гэты праход можна будзе перасякаць на лодках і байдарках".

Мастацкі погляд на пейзаж

Турызм — не толькі дарога да помнікаў, гэта і лясная глыбіня, і далёкая лясная вёска або адзінокі хутар, стары дуб, унікальная паляна і шмат чаго яшчэ. У Налібоцкай пушчы больш за ўсё ў Беларусі бялагічных станцый, бо тут унікальная прырода з разнастайнай расліннасцю і безліччу жывёльнага свету.

Нядаўна Міністэрства прыроды і экалогіі на свае сродкі выдала шыкоўны альбом "Прырода Беларусі ў пейзажах беларускіх мастакоў", дзе цудоўна раскрыта паэтыка прыроды, традыцыйнага жыллага асяроддзя. Літаральна на ўсіх палотнах можна ўбачыць аб'екты прыроды і традыцыйную беларускую вёску. Варта такой увагі таксама Ліпчанская і Налібоцкая пушчы, іх наваколле. Гэта прыцягнула б увагу турыстаў і абудзіла патрыятычныя пачуцці жыхароў гэтага краю.

Падрыхтавала Алена БОКАЧ.

Палац для ўсіх

Урачыстае адкрыццё адрэстаўраванай цэнтральнай часткі палацава-паркавага ансамбля Румянцавых-Паскевічаў — помніка архітэктуры канца XVII пачатку XIX стагоддзя — прайшло ў Гомелі. У сваім выступленні на цырымоніі адкрыцця старшыня Гомельскага аблвыканкама Аляксандр Якабсон адзначыў, што падзея значна для ўсіх жыхароў вобласці і сімвалізуе сувязь часоў. Бу-

доўля сапраўды народная. Сродкі на рэстаўрацыю пералічвалі дзесяткі працоўных калектываў, на фасадзе будынка будзе ўстаноўлена мемарыяльная дошка з пералікам прадпрыемстваў і іх кіраўнікоў, якія ўнеслі найбольшы ўклад у адраджэнне палаца Румянцавых і Паскевічаў.

Рэстаўрацыя палаца пачалася 8 гадоў назад. У 2003 годзе завершаны работы на правым крыле

архітэктурнага комплексу, дзе размясціліся экспазіцыі, якія расказваюць аб дынастыях графаў Румянцавых і князёў Паскевічаў, якія ў XVIII — XX стагоддзях унеслі вялікі ўклад у развіццё Гомеля. Поўнаасцю рэстаўрацыя палаца завершыцца ў наступным годзе.

НА ЗДЫМКАХ: адкрыццё палаца Румянцавых — Паскевічаў пасля рэстаўрацыі. Фота БелТА.

"Залатое кальцо" Гомельшчыны

Больш за 4 тысячы турыстаў ужо наведалі экскурсійны маршрут "Залатога кальца Гомельшчыны". Пра гэта паведамілі ва ўпраўленні фізічнай культуры, спорту і турызму Гомельскага аблвыканкама.

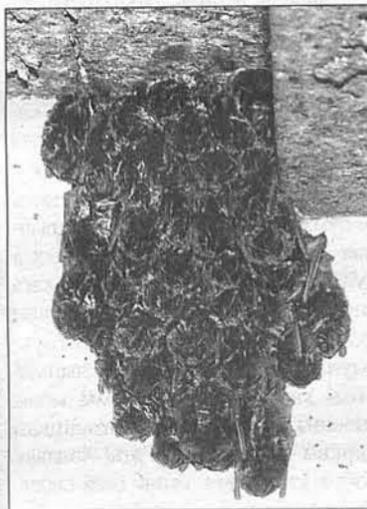
Вясной бягучага года ў Гомельскай вобласці была пачата работа па стварэнні адзінага турыстычнага маршруту "Залатое кальцо Гомельшчыны", у якое ўвайшлі вядомыя помнікі архітэктуры, музеі, запаведныя зоны.

Гэтым летам апрабаваны такія туры, як "Бераг герояў" па мясцінах баявой славы Лоеўскага раёна, "Мая малая Радзіма" з наведваннем Добруша і Ветка, "Культура і народная творчасць Гомельшчыны" ў Веткаўскім раёне, "Культура і гісторыя палескага краю" па маршруту Мазыр—Тураў. Пры падтрымцы абласнога бюджэтнага фонду аховы прыроды ўдалося рэалізаваць экскурсійны праект па экалагічным турызме ў горад Тураў і Нацыянальны парк "Прыпяцкі".

Усяго на маршрутах "Залатога кальца Гомельшчыны" было прынята 4 265 чалавек. Найбольшая колькасць турыстаў наведвала мясціны Гомеля і Турава. Павышаную цікавасць у гасцей вобласці выклікалі помнікі гісторыі Веткаўскага раёна, Мазыра і Жлобіна.

Галіна ВІР.

100 гектараў "Соі"

Плануецца, што плошча бялагічнага заказніка "Соі" складзе 100 гектараў. Унікальнасць гэтага месца ў тым, што ў старых фортах Брэсцкай крэпасці знаходзіцца буйная ў Беларусі і Еўропе зімоўка папуляцыі кажаноў. На прыгранічнай тэрыторыі гняздыцца фазаны, два гады назад тут знойдзена рэдка для Беларусі балотная птушка кваква.

Сярод раслін заказніка вызначаецца самая вялікая ў Беларусі папуляцыя самай маленькай у свеце расліны — вольфіі. Ёсць на яго тэрыторыі і непраходныя сухапутныя зараснікі калочай дзеразы, якую ў XIX стагоддзі, з-за адсутнасці сучаснага калочага дроту, спецыяльна высаджвалі паблізу ад

У непасрэднай блізкасці ад мемарыяльнага комплексу "Брэсцкая крэпасць-герой" ствараецца бялагічны заказнік "Соі". Дзесяць гадоў брэсцкія экалагі прыцягвалі ўвагу да праблемы захавання гэтага куточка прыроды, і толькі ў мінулым годзе ўдалося прыступіць да ажыццяўлення праекта, калі адкрыццё заказніка мясцовага значэння было ўнесена ў генеральны план развіцця Брэста.

аб'ектаў Брэсцкай крэпасці. Па пчыльнасці рэдкіх відаў раслін, занесеных у Чырвоную кнігу, новы заказнік не саступае Белавежскай пушчы. Тут налічваецца каля 80 відаў жывёл і раслін, якія пападаюць пад еўрапейскі ахоўны статус.

НА ЗДЫМКАХ: у адным з фортаў, дзе зімоўка кажаняў. Фота БелТА.

Прэзідэнт Беларусі сустрэўся з епіскапамі

Дзяржава будзе падтрымліваць Рымска-каталіцкую царкву ў Беларусі. Аб гэтым заявіў Прэзідэнт краіны Аляксандр Лукашэнка на сустрэчы з членамі Канферэнцыі каталіцкіх епіскапаў.

Кіраўнік дзяржавы падкрэсліў, што ў Беларусі вялікае значэнне надаецца вышэйшым каштоўнасцям хрысціянства: высокай маральнасці і духоўнасці.

"Розныя сілы імкнуцца раз'яднаць грамадства, ініцыяваць межканфесійныя і этнічныя канфлікты. Мы не можам гэтага дапусціць у нашай краіне, — падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка. Пры гэтым ён выказаў упэўненасць, што беларускі народ, які перажыў столькі войнаў, бяды і ліхалеццяў, добра разумее, якая гэта каштоўнасць — мір і стабільнасць, і шчыра спадзяецца жыць у згодзе і супрацоўніцтве.

Улюбёны ў хараство свету, створанага Богам

КАРДЫНАЛУ КАЗІМІРУ СВЕНТАКУ, АРЦЫБІСКУПУ МІНСКА-МАГІЛЁўСКАМУ, СПОЎНІЛАСЯ 90 ГАДОЎ

За плячамі доўгае, поўнае драматычных падзей жыццё, вартае шматгодовага адлюстравання.

Канец 80 — пачатак 90-х гадоў прынес доўгачаканую свабоду рэлігіі. У 1991 годзе была ўтворана Мінска-Магілёўская архідыяцэзія, і пробашч Пінскай катэдры стаў яе першым арцыбіскупам, а таксама апостальскім адміністратарам Пінскай дыяцэзіі.

Ва ўзросце 77 гадоў новы мітрапаліт пачаў сваё біскупскае служэнне. Ён наведваў парафіі, ствараў патрэбныя для Касцёла структуры, бараніў правы вернікаў, актыўна ўдзельнічаў у Сінодзе біскупаў у 1991 годзе, у пасяджэннях Рады Канферэнцыі біскупаў Еўропы і іншых касцельных арганізацый, у міжнародных форумах і канферэнцыях.

У 1994 годзе Папа Ян Павел II імянуе яго кардыналам — найвышэйшая адзнака, якая можа быць у Касцёле. Гэта таксама прызнанне пазіцыі Касцёла на Беларусі і яго ролі ў сусветным Касцёле.

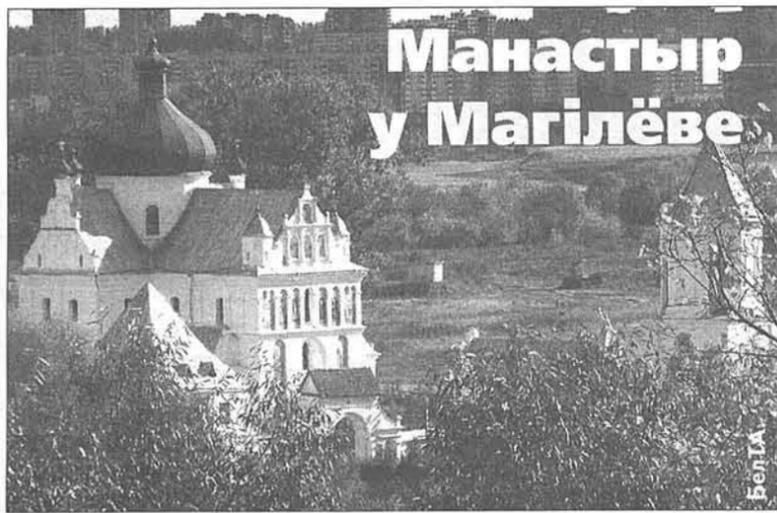
У праграме адраджэння духоўнасці і падрыхтоўкі Каталіцкага касцёла на Беларусі да юбілею 2000 года, якую склаў ксёндз кардынал, асобае месца было адведзена адбудове святых і найперш — Мінскай архікатэдры, а таксама працы Сінода Мінска-Магілёўскай архідыяцэзіі, Пінскай і Віцебскай (якая далучылася да Сінода пасля яе ўтварэння) дыяцэзіі.

Кардынал Казімір Свѣнтак быў абраны першым прэзідэнтам Канферэнцыі каталіцкіх біскупаў Беларусі — вышэйшага прадстаўнічага органа лакальнага Касцёла.

Сёння ксёндз кардынал — чалавек актыўны і энергічны, адданы слуга Касцёла на Беларусі. Яго называюць "аптымістам з душою романтика, улюбёным у хараство свету, створанага Богам".

— Кардынал Казімір Свѣнтак — чалавек мудры, грунтоўны, — сказаў старшыня Камітэта па справах рэлігіі і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь Станіслаў Буко. — Рымска-каталіцкая царква — другая пасля праваслаўя па велічыні канфесія ў нашай краіне, і ў Законе аб свабодзе сумлення адзначана яе гістарычная роля ў развіцці духоўных і культурных традыцый беларускага народа. Сёння намаганні дзяржавы скіраваны на развіццё канструктыўнага дыялога з усімі традыцыйнымі канфесіямі, таму мы маем зносіны і з кіраўніком Каталіцкай царквы ў Беларусі. Гэты чалавек добра ўзважвае кожнае сваё слова. Лаяльна адносіцца да ўлады, падтрымлівае яе, і з Камітэтам па справах рэлігіі мае добрыя, канструктыўныя, дзелавыя адносіны. Шмат робіць кардынал для захавання міжканфесійнай стабільнасці. Памятаеце сёлетняе наведванне Хатыні трыма прэзідэнтамі, на якім прысутнічалі і кіраўнік Беларускай праваслаўнай царквы, і кіраўнік Рымска-каталіцкай царквы на Беларусі? Гэта не проста паказальны выпадак... Ды і тое, што ў Пінскай семінарыі вядзецца выкладанне на беларускай мове, пра многае гаворыць...

НА ЗДЫМКУ: Прэзідэнт Беларусі Аляксандр ЛУКАШЭНКА і кардынал Казімір СВЕНТАК.
Фота Генадзя СЯМЁНАВА.

Манастыр у Магілёве

Дзеючы праваслаўны Свята-Мікольскі жаночы манастыр у Магілёве з'яўляецца помнікам архітэктуры XVII—XVIII стагоддзяў. У яго ўваходзяць Свята-Мікольская царква (1666—1672), Свята-Ануфрыеўскі храм (1798), царкоўны жылы дом, званыцы. Комплекс вельмі пацярпеў у Вялікую Айчынную вайну, але ў 1981 годзе быў адноўлены па праекту архітэктара А.Канаваленкі.

Свята-Пакроўскія адукацыйныя чытанні

У першыню ў гісторыі горада ў Гомелі прайшлі Свята-Пакроўскія адукацыйныя чытанні ў рамках праграмы супрацоўніцтва паміж аддзелам адукацыі гарвыканкама і Гомельскай епархіяй Беларускай праваслаўнай царквы.

Як паведамілі ў адзеле адукацыі Гомельскага гарвыканкама, свяшчэннаслужыцелі, педагогі, работнікі культуры абмеркавалі магчымасць аб'яднання намаганняў у справе духоўнага выхавання

падрастаючага пакалення. На працягу дня педагогі і служыцелі царквы абменьваліся сваім бачаннем духоўных традыцый культуры і гісторыі роднага краю, духоўна-маральнага і патрыятычнага выхавання моладзі, праваслаўных духоўных каштоўнасцей у прадметах гуманітарнага цыкла, фарміравання цэласнага навуковага светапогляду вучняў на аснове традыцыйнай беларускай культуры.

Свята-Пакроўскія чытанні стануць традыцыйнымі.

Святыхіні, якія мы шануем

У Мінскім кафедральным Свята-Духавым саборы заходзіцца адна з галоўных праваслаўных святыхіні — Адзігітрыя. Цудатворная Ікона Божай Маці Мінская па стылю напісання злучае ў сабе рысы Адзігітрыі і Царыцы Дзяржаўнай. У 988 годзе, па паданні, святыхіня была перанесена з Корсуні ў Кіеў і пастаўлена ў Дзесяцічнай Царкве Нараджэння Багародзіцы.

Праз 500 гадоў у час нашэсця крымскага хана Махмат Гірэй адзін татарын зняў з абраза каштоўную аправу, а саму святыхіню выкінуў у Днепр.

26 жніўня 1500 года чудатворная ікона з'явілася ў водах Свіслачы. Кіеўляне, якія ратаваліся ўцёкамі, імгненна пазналі сваю чудатворную святыхіню, напісаную згодна з царкоўным паданнем, самім евангелістам Лукою. Абраза быў перанесены ў саборную замкавую царкву Нараджэння Багародзіцы, і адразу пачаліся чуды ад наваўленай Адзігітрыі Дзяржаўнай. У 1505 годзе Махмат Гірэй падшоў да Мінска. Пасля пакайнага набажэнства абаронцаў Мінска пачалася няроўная бітва. Махмат Гірэй спаліў Мінск, але замак з чудатворнай іко-

най захапіць не змог. Беларуска-літоўскае войска пад Клецкам разбіла татар і вызваліла палонных.

У 1636 годзе Мінская святыхіня была перанесена ў галоўны храм Свята-Духава уніяцкага манастыра (з 1799 года — кафедральнага Петра-Паўлаўскага сабора). Кожную суботу перад іконай служыўся акафіст "Усіх Тужлівых Радасці". У часы, куды апускаліся ахвяраванні, многія вернікі пакідалі звесткі пра сваё вышчаванне.

У 20-я гады мінулага стагоддзя ікона яшчэ раз пацярпела: была сарвана сярэбраная аправа з іконы, якая ў сярэдзіне XIX стагоддзя была ахвяравана жонкай мінскага губернатара. А ў 1936 годзе кафедральны Петра-Паўлаўскі сабор, дзе ікона знаходзілася, быў узарваны. Але Промыслам Божым была зноў выратавана набожным мінчанінам і перанесена ў 1941 годзе ў Мінскі Свята-Петра-Паўлаўскі сабор (на Нямізе). Пасля яго закрыцця ў 1945 годзе старажытная святыхіня была перанесена ў храм Святога Духа, цяперашні кафедральны сабор, дзе зараз знаходзіцца і глыбока шануецца жыхарамі Мінска і ўсёй Беларусі.

Падрыхтавала Юлія МАРОЗАВА.

Уражанні Экскурсія ў праваслаўны свет

На ўроку гісторыі Ірына Сяргееўна Агейчык расказала нам аб выставе "Беларусь — праваслаўная" і вельмі зацікавіла ўсіх. На выставе настаўніца адшукала экскурсавода, без якога нам было не абыйсціся.

— На нашай выставе прадстаўлена шмат цікавых асоб і рэчаў, — сказала экскурсавод. — Напрыклад, адзенне свяшчэннікаў, адмыслова распытае майстрыхамі. Тут можна набыць абразкі з лікамі святых.

Нам было вельмі цікава паслухаць

аб жыцці святога Сергія Раданежскага. Ён вучыўся ў прыходскай школе. Нягледзячы на стараннасць, вучоба давалася яму з цяжкасцю. Сергій пмят прасіў Бога дапамагчы. І Бог дапамог. Сергій Раданежскі напісаў пмят кнігі, і цяпер многія людзі звяртаюцца да святога па дапамогу. На выставе пабывала пмят людзей з розных куткоў Беларусі. Мы пакідалі экскурсію, а наведвальнікі ўсё ішлі і ішлі...

Ала МАЛЫШАВА, Мінск.

Іосіф БАЦЕЧКА Канцэрт у касцёле Святога Роха

(Верш напісаны з нагоды 80-годдзя Мінскага музычнага вучылішча імя М.Пліні і 35-годдзя творчай дзейнасці кіраўніка гурта цымбалістаў "Залатая струна" Іаньы Станіславаўны Палесавой).

З настроем цудоўным без падвоху, Але з уплыву лёсных мэт Іду ў касцёл Святога Роха На незвычайнейшы канцэрт.

Касцёл прыцягвае магнітам, Ды з вышынні Ісус Хрыстос Нас з вечным звязвае, бы нігам, Дзе б ты ні быў, ні жыў, ні рос.

Значэнне храма — справы вершыць, Ён свае дзверы адчыняў Не толькі тым, хто ў Бога верыць, А каму Божа талент даў.

Ёсць у сталіцы ўстанова, Якая 80 гадоў Рыхтуе творчасці асновы, Шануе таленты, без слоў.

Якіх дала яна музыкаў, Сярод іх сьпінны Сяўрукоў, Яму падобных, спіс вялікі: Жанчын, дзяўчат і юнакоў.

І вось касцёл Святога Роха Прымае пудны калектыву, Ансамбль завецца "Залатая Струна" сляваючых цымбал.

Тут Кацярына Васількова, Людміла Коблік, А.Гаруна, Крысціна Кушнер, М.Усхапова, Як прыклад вабнасці аблічча.

Вянок неверагодных твораў У касцёле Роха прагучаў, Такіх народжана ўзраў, Якіх храм боскі не чакаў.

"Вясна", "Зіма" ад "Пораў года", "Венера зорка", "Родны кут", "Ave Maria" у народа Найвысшай творчасці стату.

Мяняліся актэнтаў хвалі, Салістам кожны быў не раз, Як "Вочы чорныя" гучалі Пад В.Гаралоўскай парафраза!

О, што тварылася ў зале: Многачалася "Ура!" Аплачыменты прарывалі, Узнятых рук была гара.

Прызнанне. Поўнае прызнанне, Лёд трэснуў у ахопе сложа. На версе дзеі сам дырэктар, Башуры тут святы памост.

Не можа быць вялікай справы, Тым больш вялікасці падзей, Пакуль у велічы дзяржавы Не будзе гонару людзей.

Другой падзейі для аркестра, Якую трэба адзначыць, У творчай дзейнасці маэстра Полесавой — 35!

Рэпертуар прафільтраваны, Зв'язу гармонійныя вясці, Маэстра так распрацаваны, Каб да вышынні напярэсткі.

Вышынні ўжо амаль здаліся, Аркестр жа двойчы лаўраат, Усе шыкі сюды сьпінны, Адканей кожнаму стократ.

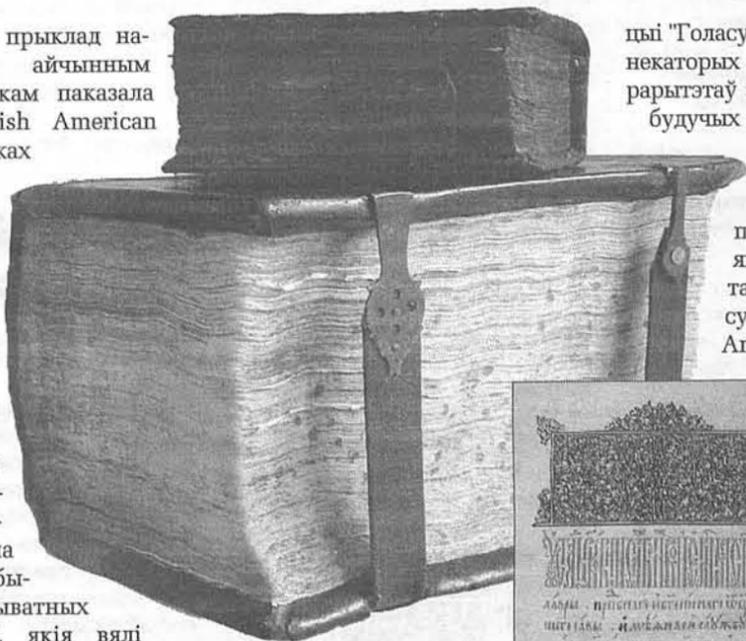
Вось так з настроем, без падвоху, Але з улкам лёсных мэт Я сведчу, што ў касцёле Роха Адбыўся радасны канцэрт!

І боскі храм стаў як адкрыцце Зачараванасці людзей. Тут адбылося душаў зліцце: Канцэрт у гонар дзюх падзей!

КАРАЛЕЎСКІ ПАДАРУНАК брытанска-амерыканскай кампаніі

Выдатны прыклад нашым айчынным прадпрымальнікам паказала кампанія "British American Tobacco". У межах дабрачыннай акцыі "Кніжныя рарытэты — у нацыянальную скарбніцу" яна ўрачыста перадала Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі (НББ) 39 рэдкіх кніг і рукапісаў, пісаных пераважна кірыліцай. Набыты яны ад прыватных калекцыянераў, якія вялі збіральніцкую дзейнасць на тэрыторыі Гомельшчыны і Магілёўшчыны — пераважна ў асяроддзі старавераў. Пошукі рэдкіх кніг вяліся каля двух гадоў.

Сярод старадрукаў вылучаюцца супрасьскія выданні Саборніка (1791) і Евангелія вучыцельнага (1803), маскоўскія Устаў (1610), Служэбнікі (1630, 1640, 1789), Каноннік (1636), Трэбнікі (1636, 1788), ноўгарад — северскі Анфалагіён (1678), пачаеўскі Апостал (1784), віленскія Службы (1800), кіеўскія і маскоўскія Мінеі на розныя месяцы (цяпер у бібліятэцы будзе гадавы камплект). Цікаваць для даследчыкаў маюць прызначаныя стараверам

цы "Голасу Радзімы" рэпрадукцыі некаторых старонак з рукапісных рарытэтаў змяшчаюцца ў гэтым і будучых нумарах газеты.

Перададзеныя НББ скарбы маглі аглядзець удзельнікі прэс-канферэнцыі, якую правялі каардынаатар па карпаратыўных сувязях кампаніі "British American Tobacco" Вольга Клімановіч і загадчык аддзела рукапісаў і старадрукаў НББ Галіна Кірэева.

Прэс-канферэнцыю пачаў дырэктар НББ Раман Матульскі. Ён падкрэсліў, што 39 рукапісаў і рэдкіх кніг істотна дапоўняць фонды аддзела, які сёння налічвае

звыш 65 тысяч адзінак захавання. У будучым будынку бібліятэкі ім будзе адведзены ўвесь восьмы паверх. Спецыяльная апаратура, устаноўленая ў фондасховішчы, забяспечыць ачыстку паветра, створыць спрыяльны мікраклімат. Апрача сховішча на паверсе размесцяцца чытальная зала, музей, цэнтр па ацыфраванні старых вы-

данняў. Чытачам яны будуць выдавацца, за рэдкім выключэннем, у копіях, што дазволіць пазбегнуць папраж накіпталт той, якая здарылася ў аддзеле ў мінулым годзе і, на шчасце, завяршылася вяртаннем. У планах бібліятэкі — ажыццяўленне праектаў "Памяць свету" і "Скарбніца саюзнай культуры", рэканструкцыя кніжных збораў Радзівілаў і Сапегаў.

У ходзе прэс-канферэнцыі В. Клімановіч адказала і на пытанні прадстаўніка "Голасу Радзімы".

ТР: — Праект "Кніжныя рарытэты — у нацыянальную скарбніцу" — беларускае выключэнне з правілаў ці праява агульных прынцыпаў кампаніі?

В. К: — Такую ж дабрачынную дзейнасць у сферах адукацыі і культуры мы праводзім і ў іншых краінах, дзе ёсць нашы інтарэсы. Акрамя бібліятэкі, у сценах якой мы знаходзімся, была аказана дапамога Нацыянальнаму мастацкаму музею ў выданні каталога выставы армянскага жывапісца Марціроса Сар'яна, Цэнтральнаму батанічнаму саду. Сумесна з Мінскім гарвыканкамам мы правялі акцыю "Наш двор".

ТР: — А ці магчыма з дапамогай вашай кампаніі закупка беларускіх рарытэтаў на заходніх аўкцыёнах?

В. К: — Хіба такія там з'яўляюцца?

ТР: — Чаму ж... У сямідзесятых гадах мінулага стагоддзя на парыжскім аўкцыёне з'явіўся (з бібліятэкі Дзягілева) канвалют з пяц-

цё скарынінскімі кнігамі, выдадзенымі ў Празе. Даведаўшыся пра гэта, НББ хацела выкупіць рарытэт, але не аказалася грошай. Спэцыяльна тады вырашала Беларускае бібліятэка імя Ф. Скарыны ў Лондане, якая, залезшы ў даўгі, выкупіла канвалют. На жаль, у мінулым годзе ён таксама быў украдзены.

Голас з залы: — І не звышоўся?
ТР: — Пакуль што не. Хаця вядома прозвішча зямельніка. Як і тое, што сляды вядуць у Маскву. Справай займаюцца.

В. К: — Што ж, калі такія рэдкія акажуча на еўрапейскіх ці амерыканскіх аўкцыёнах — паспрабуем дапамагчы Беларусі. Трэба толькі, каб суайчыннікі своечасова паведамілі пра такія магчымасці.

Пасля прэс-канферэнцыі адбылося падпісанне акта аб перадачы 39 рарытэтаў. На пырымоніі прысутнічаў намеснік міністра культуры Беларусі Валерый Гелдойц, іншыя афіцыйныя асобы. Удзельнікі аглязелі таксама выставу рэдкіх кніг бібліятэкі.

Адам МАЛЬДЗІС.

На рэпрадукцыях: канвалют з Мінеямі і Устаў (1610); старонка з Устава; па-мастацку аформлены рукапіс Святаў на крукавых нотах. (1821).

Спроба інтэграцыі ў XVI стагоддзі

Пра яе сведчыць сенсацыйны рукапісны дакумент, выяўлены ў Вроцлаве

Пасля смерці ў снежні 1586 года караля Рэчы Паспалітай Стэфана Баторыя шляхта вагалася ў выбары паміж трыма галоўнымі прэтэндэнтамі на трон: аўстрыйскім эрцгерцагам Максіміліянам Габсбургам, шведскім каралевічам Жыгімонтам Вазам і рускім царом (вялікім князем маскоўскім) Фёдарам Іванавічам. Апошняга прапанавалі пані — рада Вялікага княства Літоўскага, яго кандыдатуру падтрымліваў праваслаўны і часткова пратэстанцкі электарат. Беларускія прыхільнікі маскоўскага варыянта марылі аб яднанні трох незалежных дзяржаў — ВКЛ, Кароны і Масковіі, аб спыненні кровапралітных войнаў з усходняй суседкай і ператварэнні яе ў надзейную саюзніцу супраць шведскай і турэцкай пагрозы, думалі таксама і аб эканамічных выгодах. Яны разлічвалі, што менавіта Вялікае княства стане палітычным і культурным цэнтрам магутнага еўразіяцкага саюза.

Адным з першых і найбольш перакананых "інтэгратораў" быў сын полацкага ваяводы Крыштаф Мікалай Дарагастайскі з роду Манівідаў (Монвідаў) — тады яшчэ малады, 25-гадовы, але ўжо слаўны мужнасцю ў бітвах. У 1597 годзе ён атрымаў пасаду вялікага

маршалка літоўскага, а ў 1603-м выдаў "Гіпіку, або Кнігу пра коней", якая забяспечыла яму добрую памяць больш, чым дзяржаўныя справы і воінскія заслугі. Жыў пераважна ў сваім любімым маёнтку Мураваная Ашмянка.

Даследуючы жыццё і літаратурную спадчыну К. М. Дарагастайскага (1562–1615), аўтарка гэтых радкоў высветліла, што ў Нацыянальнай бібліятэцы імя Асалінскіх у Вроцлаве захоўваецца зборны рукапіс №185 пачатку XVII стагоддзя, які змяшчае копіі некаторых яго твораў і дакументаў. Сярод іх — запіс перамоў з маскоўскімі пасламі, зроблены 9 жніўня 1587 года ў мястэчку Акунёў пад Варшавай. Прапануючы шануюным чытачам азнаёміцца з гэтым цікавым узорам тагачаснай дыпламатыі ў перакладзе з польскай мовы (курсівам пададзены пераклад з лацінскай мовы, зроблены Алесем

тараў кс. біскуп жамоіцкі, пан ваявода Полацкі і пан падскарбій ВКЛ, а з рыцарства ж я, Крыштаф Монвід Дарагастайскі і г. д., і пан Мікалай Зяновіч, аб прадметах ніжэйапісаных з імі мы дамаўляліся і такія на гэта адказы атрымалі.

1. — Як гэтыя дзяржавы, Каралеўства Польскае і Вялікае княства Літоўскае, маюць быць аб'яднаныя з Вялікім княствам Маскоўскім і пад якім правам і якімі вольнасцямі злучанымі стануць?

Адказ. — В. кн. Маскоўскі так хоча гэтыя дзяржавы злучыць разам, як цела з душой, непадзельна ва ўсім, лігай вечнай сумеснай пастававішчы, такой, каб як нам у іх, так ім у нас вольна аселясці браць, маёнткі купляць, жаніцца і па іх [жонках] пасагі [атрымліваць] у маёнтках, служыць, знаходзіцца дзе заўгодна і ў якой — кольвек дзяржаве, каму дзе спадабалася б, вольна было.

Нашы вольнасці права і прывілеі не толькі, прысягнуўшы, у цаласці захоўваць, але таксама і іх нам забяспечыць гатоў. Але што

Жлуткам; вялікую дапамогу аказаў мне таксама вядомы архівіст Герман Брэгер).

"Будучы пасламі да паслоў маскоўскіх у Акунёў, з паноў сена-

датычыць валаданняў сваіх спадчынных, тая ўсе пад юрысдыкцыяй і звыклым правам за спадчынным звычаем мець хоча і імі паводле свайго волі кіраваць і валадарыць, пад такім жа падпарадкаваннем іх трымаць, як і раней было. Бо і сама Масква гэтага не жадае, каб усе роўнымі ў адзіных вольнасцях з намі былі. Бо калі дадзены большы давол і вольнасць старэйшым паводле свайго меры, дык згодна з нашым звычаем павінна быць дадзена гэтка ж вольнасць і іншым. Па такіх прычынах старога пажадана прытрымлівацца.

2. — Якім чынам [цар] паслушэнства Папе аддаваць хацеў бы, калі б прыняў рэлігію Касцёла Рымскага, бо кожны кароль у нас на каранацыі прысягнуць яму павінен?

Адказ. — Папе Рымскаму Кн. В. М. абяцае ўсякае спрыянне прысягай такой, якой і ранейшыя каралі польскія прысягалі. У гэтай уладзе ў касцельных справах нічога не адмяняць і, наадварот, усе духоўныя наданні, як большыя, так і меншыя, не нішчыць, але іх забяспечыць, касцёлы будаваць і адорваць іх, і гэтыя ўсе, у дыгнітарствах (высокіх пасадах. — С. І.), у іх даўняй сіле і ўладзе

Канфіскацыя царкоўных каштоўнасцей на Полаччыне

На старонках газеты "Голас Радзімы" надрукавана нямаля матэрыялаў пра лёс і пошукі найгалоўнейшай нацыянальнай рэліквіі — крыжы прападобнай Ефрасінні Полацкай. Пэўнае святло на гэты лёс можа праліць, як мне здаецца, публікацыя ў сёлетнім, шостым выпуску зборніка "Проблемы славяноведения", які выдаецца ў Цэнтры славяназнаўства Бранскага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта імя акадэміка І. Г. Пятроўскага дзякуючы старанням дырэктара гэтага цэнтру прафесара Сяргея Міхалчанкі. Гаворка ідзе пра артыкул Н. Сяргееўкі (ініцыялы не расшыфраваны) "Аперацыя "Баявік": мерапрыемствы саветаў улады па канфіскацыі царкоўных каштоўнасцей і ліквідацыі мошчаў святых на Полаччыне на пачатку 1920-х г.". Варта падкрэсліць, што гэтая публікацыя, як і 14 іншых, зроблена ў рускім зборніку на беларускай мове.

На аснове рукапісных матэрыялаў (пераважна Полацкага заахаванага архіва) Н. Сяргееўка ўстанаўлівае, што вясной 1920 года на Полаччыне, якая тады знаходзілася ў складзе Віцебскай губерні і разам з ёй уваходзіла ў РСФСР, у адпаведнасці з дэкрэтам "Аб аддзяленні царквы ад дзяржавы" пачалася канфіскацыя царкоўнай маёмасці. Узначальвала кампанію Полацкая павятовая камісія па ахове помнікаў даўніны і мастацтва на чале з П. Дэйнісам. Вынікі абследавання царкваў і манастыроў заносіліся ў стандартныя анкетныя бланкі, якія накіроўваліся розным вышэйшым органам і там захаваліся. Адначасова з Полацкам работа вялася ў Струнні, Шацілаве, іншых навакольных мястэчках і вёсках.

14 сакавіка 1922 года ў названай камісіі была створана падкамісія па канфіскацыі царкоўных каштоўнасцей у горадзе і павеце. Яе аперацыя атрымала назву "Баявік". Вынікі дзейнасці аказаліся ўнушальнымі. Так, з Мікалаеўскага сабора "было вывезена больш за 30 фунтаў серабра, з Сафііўскага сабора — амаль 13 фунтаў серабра, з рыма-каталіцкага касцёла — больш за 21 фунт серабра (...). Найбольш серабра ўлады вывезлі са Спаса-

Ефрасіннеўскага манастыра — больш за 8 пудоў. Акрамя царкоўнага начыння адсюль вывезлі сярэбраную раку, у якой захоўваліся мошчы святой. Усяго ж, згодна са справаздачамі, у полацкіх храмах было сабрана серабра і золата агульнай вагой каля 12 пудоў серабра і 1 залатнік 72 долі золата".

Асабліва цікавае выклікаюць звесткі Н. Сяргееўкі, што канфіскацыі тады падлягалі "каштоўнасці без выключэння з заменнай каштоўных прадметаў, патрэбных пры богаслужэнні, прадметамі з таннага металу". Пры гэтым рэкамендавалася "ў выпадку наяўнасці перакідваць іх "з адной царквы ў другую". Гэта — аргумент на карысць той версіі, што ў 1922 годзе ў сувязі з небяспекай канфіскацыі крыжа манастырскае духавенства падмяніла яго падобкай і што пра гэта ведаў, забіраючы рэліквію ў Мінск, Вацлаў Ластоўскі (адсюль, маўляў, і недакладнасці ў яго апісанні, і заўважаная ім замена каштоўных каменняў шкелцамі). Версію ўзмацняе і той факт, што "супраць ігуменні Свята-Ефрасіннеўскага манастыра Алены Волкавай, святароў Чарапніна і Дуброўскага" былі прыняты рашэнні, як засведчана ў артыкуле са спасылкай на архіўны

дакумент, "аб правядзенні рэпрэсіўных мерапрыемстваў". Добра было б дадаткова высветліць, за што менавіта...

Н. Сяргееўка расказвае таксама, як на Полаччыне выконваўся дэкрэт "Аб ліквідацыі мошчаў". Калі рака з мошчамі Ефрасінні Полацкай была вернута з эвакуацыі з Аўраміеўскага манастыра ў Растове Вялікім, яе паўторна раскрылі (першая "навукова-медыцынская" экспертыза не дала "патрэбных уладам матэрыялаў"), але і на гэты раз прадстаўнічая камісія засталася незадаволеная. Мошчы вырашылі перавезці ў Віцебск і перадаць музею губернскага аддзела народнай адукацыі.

Адначасова ў Полацку адбылося раскрыццё мошчаў каталіцкага святога Андрэя Баболі, закатаванага ў час ваенных дзеянняў у Іванаў (Янаве) на Палессі. Акты працэдур былі апублікаваны ў маскоўскім часопісе "Револуция и церковь" (1924. № 1-2). Потым мошчы былі прададзены Ватыкану.

Архіўныя дакументы, на якія бегла спасылка ў Н. Сяргееўка, патрабуюць больш уважлівага вывучэння. А магчыма — і публікацыі. **Таяцяна ПЯТРОВІЧ, супрацоўніца Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору НАНБ.**

Спроба інтэграцыі ў XVI стагоддзі

Пра яе сведчыць сенсацыйны рукапісны дакумент, выяўлены ў Вроцлаве

Пачатак на 13-й стар.

захоўваць. Але што датычыць самой яго асобы, ад рэлігіі закону грэчаскага адступіць [ён] не хоча, у той, у якой нарадзіўся і выхаваны бацькамі сваімі, пры ёй тады застацца хоча. Аднак жа, будучы ўжо на троне, утавары для размовы і абмеркавання людзей мудрых і вучоных абедзвюх рэлігій параўнаўшы і прыслушаўшыся [да іх], гэта ўчыніць і пры той [рэлігіі] застанеца, дзе большая радца і кніжныя навукі будучы выяўлены.

3. — Якую абарону нам супраць непрыяцеляў [цар абяцае], калі б хто нам хацеў перашкодзіць абраць яго на трон?

Адказ. — Канешне, усякімі спосабамі ратаваць — так, як бы мы самі ад яго патрабавалі і пажадалі: усё сваім коштам і ўласным скарбам сваім. Бо скарбаў каронных і ВКЛ ні ў якой меры кранаць не пажадае ані траціць іх, і, канешне, [таго], што цяпер ёсць і потым яшчэ назапашана будзе, ні ў якім разе не адбіраць, але каб [скарбы гэтыя] былі сабраны і захаваны для патрэб Рэчы Паспалітай, якія надарыта.

Да таго ж, супраць туркаў [будзе] пасылаць на дапамогу люд басурманскі, орды свае татарскія, астраханскія, казанскія ды іншыя супраць іх выслаць. Таксама пасылаць, дзе патрэба ўзнікла б, казакаў свае войскі данскія, дняпроўскія, і, на-

рэшце, у час вялікіх небяспек увесць свой народ рушыць і самому здароўе сваё для РП нашай не шкадаваць, не рухаючы народу нашага, асабліва вольнага. Са скарбу свайго столькі на кожны год для люду служылага грошай дадаваць, як у папярэдніх артыкулах пададзена, і, нарэшце, столькі, колькі супольна нам патрэбна будзе, а гэта разам на радзе абмеркавана і пастаноўлена будзе, а ўрэшце і ўсёй дзяржавай сваёй і скарбамі сваімі нас бараніць [будзе] ад кожнага непрыяцеля, як уласны народ свой.

4. — Што за прыбыткі і даходы нам з іх зямлёй [расійскай] дастануцца?

Адказ. — Гэтыя прыбыткі вам дастануцца з усім кулцтвам: вольныя дарогі адкрытыя будуць, і, урэшце, вашым кулцам — мьга вольнае, якое на казну гаспадарскую ад сваіх і іншых бяруць. Таксама і водны шлях, порты ўсе вольныя, усякія закупкі зробіцца вольныя, вываз і прывоз. Бо і рэкамі, а потым морам, порты ёсць да Персіі, да Кызылбаша (юркская назва Азербайджана. — С. І.), да Аравіі, да Індыі і да многіх (не разборліва) і гаралоў. Да таго ж сама зямля Маскоўская багата на соль, якой мы аж занадта маем. Руды [ёсць] у гарах Астраханскіх, і ў некалькіх месцах знаходзіцца золата, серабро таксама ўжо здабываюць, і калі б на гэта рамеснікі былі ўмельны, шмат даходаў ад золата і серабра быць можа. Перлы ў Маскве [на рынку] знайсці можна і дарогі каменняў даволі. Таксама

іншымі ўсімі рэчамі патрэбнымі, як самі ведаеце [маскоўская краіна] багатая.

5. — Што за тытул пісаўся б, калі б [цар] Каралём Польскім і В. кн. Літоўскім быў абраны?

Адказ. — Такім чынам: Вялікі Гаспадар Цар усё Русі, Вялікі Князь Уладзімірскі і Маскоўскі, Кароль Польскі, Вялікі Князь Літоўскі, Рускі, Прускі, Мазавецкі, Інфлянцкі, Жамойцкі і г. д., а потым таксама пералік яго дзяржаў і ўладанняў.

6. — Аб пражыванні: дзе і як [цар] жыць хацеў бы?

Адказ. — Што датычыць пражывання, дык у гэтым мусіць дзейнічаць воля Гаспадарская, аднак жа паводле запрашэнняў ён усюды па чарзе пражываць будзе, у адпаведнасці з тым, дзе пільнейшая патрэба ўзнікне.

7. — Як хутка мог бы [ён] прыбыць?

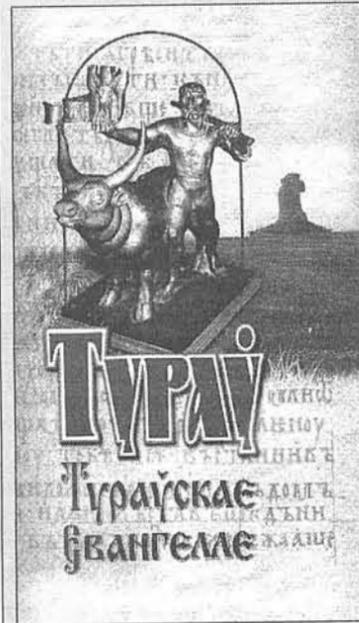
Адказ. — Гэтага мы ведаць не можам ані абяцаць, але як найхутчэй, быць можа, прыбудзе, аднак жа калі княгіня ягоная цяжарная, як аб гэтым вестка ад яе была, пэўна так хутка не ад'едзе".

Аднак запланаваная дамова не пайшла далей паперы па многіх прычынах. Не апошняй з іх аказалася недзеяздольнасць сына Івана IV Жалівага ў кіраванні нават сваёй уласнай краінай. У тым жа 1587 годзе, як вядома, каралём польскім і вялікім князем літоўскім быў абраны Жыгімонт III Ваза...

Святлана ІШЧАНКА. На рэпрадукцыі партрэт К. М. Дарагастайскага работы Эгідзія Садэлера (Прага, 1605).

Працяг тэмы Факсімільны паўтор Тураўскага Евангелля

У вераснёўскім нумары "Голас Радзімы" слушна пастаўлена пытанне аб неабходнасці выдаць Тураўскае Евангелле ў сувязі з тысячагоддзем гэтай першай рукапіснай кнігі на беларускіх землях, арыгінал якой цяпер знаходзіцца ў Цэнтральнай бібліятэцы Літоўскай акадэміі навук.

Своечасовыя ідэі, як кажуць,носяцца ў паветры: не паспеў выйсці наступны нумар газеты, як у кнігарнях Беларусі з'явілася ў продажы выдадзена "Беларускай энцыклапедыяй" калектыўная кніга "Тураў. Тураўскае Евангелле". Старажытнаму помніку ўсходнеславянскай хрысціянскай культуры ў ёй прысвечаны спецыяльны раздзел. Тэкст Тураўскага Евангелля друкуецца тут па факсімільным выданні 1868 года з маім уступным словам.

Аднак сёлетняя публікацыя не здымае пытання аб асобным выданні знакамітага старажытнага помніка хрысціянскай культуры ўсходніх славян, дзе побач з факсімільным тэкстам, больш дасканалым у параўнанні з выданнем 1868 года хаця б у колерных адносінах, быў бы і яго пераклад на сучасныя беларускую і рускую мовы, а таксама разгорнутае ўступнае даследаванне і падрабязныя заключныя каментарыі.

Некалькі слоў скажу пра асаблівасці і значэнне Тураўскага Евангелля. Гэта кароткі апракас, перапісаны невядомым "спісачелем" у XI стагоддзі. У тэксце адчуваецца балгарскія карані. Евангелле — апракас кароткага тыпу — гэта богаслужэбны зборнік чытанняў ("зачал"), якія размешчаны ў ім не па евангелістах (як у Тэтра-Евангеллі), а па парадку прачытання асобных фрагментаў у час саборнага богаслужэння.

Ад Тураўскага апракаса захавалася, на жаль, толькі дзесяць аркушаў. Таму ў навуковым ужытку іх часта называюць "Тураўскімі лісткамі". Знойдзены яны былі ў Тураве М. Сакаловым у... скрыні з-пад вугалю. У 1865 годзе знаходка была перавезена ў Віленскую публічную бібліятэку, дзе стала вядома даследчыкам айчыннай даўніны.

Тураўскае Евангелле было перапісана каштанавым чарнілам так званым уставам — буйным, разборлівым, геаметрычна вывераным почаркам на аркушах тоўстага пергаменту. У захаваным фрагменце ёсць 11 ініцыялаў, размаляваных у сіні, зялёны і чырвоны колеры. Усё гэта можна разгледзець на факсімільных рэпрадукцыях, змешчаных у зборніку, які пабачыць свет у сувязі са святкам беларускага пісьменства і друку.

Любоў ЛЯШУН, кандыдат філалагічных навук.

...Нагадаем і Аршанскае Евангелле

Побач з Тураўскім Евангеллем у апошні час у друку ўсё часцей згадваецца Аршанскае Евангелле. Яму прысвечаны грунтоўны артыкул Ігара Ярышоў у часопісе "Беларусь" (2004. № 4), працы Віктара Шматава, публікацыі ў энцыклапедыях. Як і тураўскае, аршанскае рэліквія таксама патрабуе вяртання на радзіму — у фізічным сэнсе або ў выглядзе выдання.

У беларускіх праваслаўных рэліквіях падобны лёс. Абедзве яны былі выпадкова знойдзены ў XIX стагоддзі. Абедзве апынуліся за межамі нашай краіны. Але ёсць і істотныя адрозненні: Аршанскае Евангелле пазнейшае, датуецца XIII стагоддзем; яно намнога большае па аб'ёму — у ім 142 пергаментныя лісты, звыш трохсот ініцыялаў. Ёсць і дзве асобныя выявы. Гэта мініяцюры евангелістаў Лукі і Мацея. Паводле ўкраінскага даследчыка Яраслава Запаскі, на іх натхнёных тварах выразна бачна "напружаная думка". Відаль, былі яшчэ дзве выявы, але не ўсе старонкі рукапісу да нас дайшлі.

Калі Тураўскае Евангелле было знойдзена ў скрынцы для вугалю, то Аршанскае — на падлозе храма Куцеінскага манастыра пасля таго, як яго разрабавалі французы, адступаючы з Масквы ў 1812 годзе. Заўважыў яго землеўласнік Мельніоўскі, які якраз ехаў з Пецярбурга ў Кіеў і па звычцы рашыў спыніцца на ноч у манахаў. Відаль, ён і завёў знаходку ў Кіеў. Ва ўсякім разе, у 1874 годзе Аршанскае Евангелле апісалі як уласнасць у Кіеўскім царкоўна-археалагічным таварыстве. Цяпер рарытэт захоўваецца ў аддзеле рукапісаў бібліятэкі Нацыянальнай акадэміі навук Украіны.

Вакол месца і часу стварэння Аршанскага Евангелля вяліся ажыўле-

ння спрэчкі. Але большасць беларускіх, украінскіх і рускіх даследчыкаў сыходзяцца на тым, што мова помніка адлюстроўвае асаблівасці беларускага гаворкі ("наречія"), як пісалі ў XIX стагоддзі.

Мастацтвазнаўцаў жа прыцягвае арнаментальнае аздабленне помніка. Яго ініцыялы нагадваюць казачныя выявы звяроў, птушак, раслін і нават людзей.

... А можа настане такі час, калі ўсе старажытныя беларускія евангелі будуць выдадзены ў адным тоўстым томе, што аблегчыць вывучэнне даследчыкам, створыць лепшую магчымасць для параўнання і аналізу?

Ірына КАЗЛОВА. На рэпрадукцыі: ініцыялы з Аршанскага Евангелля.

У таварыстве "Радзіма"

Дакраніся да сваіх каранёў...

Выконваючы сваю асноўную мэту, таварыства "Радзіма" аб'яднала ўсе мерапрыемствы па рабоце з суайчыннікамі ў адзіны шматгадовы праект пад назвай "Дакраніся да сваіх каранёў". Будзь то арганізацыя экскурсій па роднай Бацькаўшчыне, правядзенне сустрэч з творчымі калектывамі, знаёмства з цікавымі, вядомымі людзьмі Беларусі, правядзенне курсаў удасканалення беларускай мовы і авалодання майстэрствам выканання беларускіх народных песень і танцаў, азнаямленне з самабытнай культурай, традыцыямі і звычкамі беларускага народа — усё гэта так ці інакш дае магчымасць нашым суайчыннікам, якія жывуць удалечыні ад сваёй роднай краіны, дакрануцца да сваіх каранёў, да ўсяго, што ўваходзіць у кожнага з нас з першым дыханнем.

Традыцыйным мерапрыемствам, якое ўжо больш за 20 гадоў праводзіць таварыства "Радзіма", з'яўляецца наладжванне курсаў павышэння кваліфікацыі для кіраўнікоў і ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці беларускіх арганізацый замежжа. З кожным годам колькасць жадаючых трапіць на гэтыя курсы расце. Прыязджаюць літаральна з усіх куткоў зямлі — з краін СНД, з блізкай Беларусічыны і далёкіх Аргенціны і Канады.

Сёлета курсы праводзіліся з 25 па 29 кастрычніка. Для ўдасканалення майстэрства сваіх прадстаўнікоў накіравалі: БКЦ "Крок" (г.Вісагінас, Літва), БКЦ "Уздым" (г.Даўгаўпілс, Латвія), грамадскае аб'яднанне "Світанак" (г.Бішкек, Кыргызстан), БКЦ "Радзіма" (г.Петрапаўлаўск, Казахстан), НКТ "Беларусь" (г.Цюмень, Расія), Асяродак беларускай культуры (г.Гайнаўка, Польшча), Беларуская абшчына г.Львова, Саюз беларусаў Крыма, "Беларусь" (г.Ерэван, Арменія).

Адкрыццё семінара адбылося ў офісе таварыства "Радзіма", дзе на парозе дарагіх гасцей сустралі хлебам-соллю, адбылося знаёмства паміж сабою, з каардынатарамі праекта і супрацоўнікамі таварыства "Радзіма". І тут жа стажоры акунуліся ў творчую атмасферу, бо са пчырым беларускім прывітаннем і роднымі сэрцу песнямі і танцамі сустрэў іх мастацкі калектыв "Радзіма". Дарэчы, гэты ансамбль створаны зусім нядаўна пры таварыстве "Радзіма", яго мастацкім кіраўніком з'яўляецца Мікола Котаў (балетмайстар, пастаноўшчык, рэжысёр, ганаровы грамадзянін г.Тураў), а музычны кіраўнік — Аляксандр Свірскі (кіраўнік народнага ансамбля "Вербіца" Мінскага аўтамабільнага завода). Творчыя магчымасці ансамбля вельмі разнастайныя: ён ладзіць канцэртныя выступленні з выкананнем

народнай музыкі, песень, танцаў, праводзіць майстар-класы, робіць пастаноўкі абрадавых прадстаўленняў, арганізуюе і праводзіць традыцыйныя і сямейныя святы (Каляды, Купалле, жніво, гуканне вясны, вяселлі і г.д.). У час знаходжання ў Мінску стажоры сустракаліся з нашым ансамблем не адзін раз, бралі майстар-клас у Міколы Котава і Аляксандра Свірскага.

Каардынатары праекта распрацавалі праграму такім чынам, каб яна ўключала і паглыбленае знаёмства з народнай творчасцю, абрадамі, музычнай культурай, рамёствамі, а таксама практычныя заняткі па арганізацыі фальклорных святаў, іх рэжысуры, развучванне беларускіх песень, танцаў.

Да вучэбнага працэсу былі прыцягнуты лепшыя выкладчыкі. На працягу многіх гадоў з курсантамі працуюць Іван Крук (загадчык кафедры этнаграфіі БДУ культуры, кандыдат філалагічных навук), Мікалай Казенка (старшы навуковы супрацоўнік лабараторыі традыцыйнага мастацтва Белдзяржінстытута праблем культуры), Алег Аляхновіч (прафесар Белдзяржуніверсітэта культуры), Клаўдзія Лабчэўская (навуковы супрацоўнік лабараторыі народнай творчасці).

Удзельнікі курсаў не толькі авалодвалі тэарэтычнымі ведамі, але і на практыцы знаёміліся з работай вядомых фальклорных калектываў. Яны пабывалі ў гасцях у ансамбля народнай песні "Вербіца" (мастацкі кіраўнік Аляксандр Свірскі), на рэпетыцыях народнага ансамбля "Церніца" (мастацкі кіраўнік Галіна Неспяровіч), для іх спявала выканаўца беларускіх народных песень Ніна Кавалёва, а на развітанне ў офісе "Радзімы" перад прадстаўнікамі суполак выступілі ан-

самбль "Радзімчы" (мастацкі кіраўнік Уладзімір Ліпскі). Нягледзячы на тое, што праграма курсаў была вельмі насычаная, госці змаглі пазнаёміцца і з выдатнымі мясцінамі нашай сталіцы (для іх была арганізавана

экскурсія па горадзе), яны

таксама пабывалі на спектаклі "Чорная панна Нясвіжа" ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы.

Як і заўсёды, за лобімай справай час бяжыць вельмі хутка. Непрыкметна праляцеў і тыдзень знаходжання на Бацькаўшчыне. На развітаннай сустрэчы ў таварыстве "Радзіма" гучала шмат добрых слоў і пажаданняў, абменьваліся ўражаннямі, адрасамі, сувенірамі і, вядома ж, спадзяваннямі на абавязковыя сустрэчы ў будучыні. Зноў гучалі беларускія песні, цяпер іх спявалі разам з артыстамі і нашы замежныя суайчыннікі, дэманструючы тое, чаму змаглі навучыцца падчас праходжання курсаў.

Прышоў сустрэцца з землякамі намеснік старшыні Камітэта па справах рэлігіі і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь Уладзімір Ламека. Ён перадаў кожнаму набор кніг, беларускую дзяржаўную сімволіку і аўдыёкасеты з запісам беларускіх гуртоў.

Мы, арганізатары гэтага мерапрыемства, удзячны нашым дарагім землякам, што яны адчуваюць сёння удалечыні ад Бацькаўшчыны неабходнасць сувязі з родным краем, і спадзяемся, што тыя веды і ўражанні, якія яны атрымалі, будуць крыніцай натхнення, наблізіць да Радзімы, да ўсяго, што нараджаецца з намі і жыве ў нас заўсёды, — нашых каранёў.

Галіна НАВІЦКАЯ, каардынатар праекта.
НА ЗДЫМКАХ: Уладзімір ЛАМЕКА (у цэнтры) з удзельнікамі і арганізатарамі курсаў у таварыстве "Радзіма"; выканаўчы дырэктар таварыства "Радзіма" Максім ДУБЯНОК і Тацяна БУЧЭЛЬ (Латвія) у час сустрэчы з групай латвійскіх студэнтаў, якія вывучаюць беларускую мову.
Фота Яўгена КАЗЮЛІ.

Народны каляндар "Снежань зіму пачынае, а год канчае"

З даўніх часоў праца сялян у снежні пераходзіла ў хату. Снежань жыве чаканнем Калядаў. Назіралі за надвор'ем, якое вызначала стан будучай вясны. Народныя веды замацоўваліся ў трапных прыкметах і прымаўках.

Калі 1 снежня пагодна — пагодная і ранняя будзе вясна.

Якое надвор'е 2 снежня — тое будзе і ў сенасос.

Па надвор'і 3 снежня вызначалі надвор'е ў жніво.

У католікаў 4-га — Барбара. Частуюцца варанымі або печанымі варанікамі з макам, мёдам ці каноплямі.

6 снежня — Матрыхваны, вольны ад прадзення дзень у піліпаўскія вечары. Дзяўчаты варожыць на суджанага.

9 снежня — Юр'е зімовы, або Ягоры, Цула.

Юрай лічыцца апекуном свайскай і дзікай жывёлы, асабліва ваўкоў, якіх ён выпускаў на волю да вясны. На Юр'я сяляне даглядалі кароў і коней: падразалі хвасты, падстрыгалі грывы.

13 снежня — Андрэі (Андрэйкі) — святы, калі дзяўчаты варажылі, абспяваючы свае ложка льяным і канапляным семем, прыгаворваючы: "На цябе, святы Андрэю, лён (каноплі) сёю! Дай Божа, знаці, з кім буду гараваці!" Чакалі, хто прысніцца. А ў Свіслацкім раёне зубамі адкусвалі галінку вішні, ставілі яе ў пляшку з вадой і назіралі: у каго расціве галінка, тая дзяўчына пойдзе замуж гэтай зімой.

14 снежня — Навум. У гэты прысвятак сяляне пачыналі вучыць грамаце сваіх дзяцей, казалі: "Навум настаіць на вум".

17-га — прысвятак Варвары (Варвара, Міколава мятка). У старажытнасці, пэўна, у гэты час адзначалі дзень зімовага сонцастання, пра што сведчыць прымаўка: "Варвара ноч урвала, а дзень надгачыла". Гэта сярэдзіна перадкаляднага посту. Не пралі. Варылі або пяклі варанкі з грэцкай мукі з мёдам, макам або каноплянай "маслянкаю". На Палессі дзеці хадзілі па варанікі да сваіх бабуль.

18-га — Савы (Сава, Саўка, Міколін бацька). Калі на Варвару нічога не рабілі, то на Саву маталі клубкі на матужкі, таўклі проса, ячмень на куццю, жыта малолі на каляднікі, а мужчыны плялі пасталы, вілі валокі, аднак прасці было таксама забаронена.

19-га — Мікола Зімовы (Міколы, Міколычына). У гэты прысвятак таксама нельга прасці і снаваць. У некаторых раёнах і зараз праводзяць свята свечкі — Міколычыну, калі гаспадар, які мае міколыскую свячу, частуе братчыкаў, затым пераносіць лубку з жытам і міколыскай свячой у наступную хату, дзе яе будзе захоўваць іншы гаспадар.

21-22-га — Дзень астранамічнага зімовага сонцастання.

24-га — Пасная куцця, абрадавая вячэра ў католікаў, з якой пачынаюцца Каляды. Дзяўчаты варажылі, насілі з песнямі каляднюю зорку.

25-га — каталіцкае Нараджэнне Хрыстова. Святкуець у сямі, у касцёле.

31-га — Багатая (Шчодрая) куцця, Новы год у католікаў. Калядны карнавал.

Алесь ЛОЗКА.

Прэзентацыя

"Гарады і вёскі Беларусі"

Нядаўна выдавецтва "Беларуская энцыклапедыя" выпусціла ў свет першую кнігу першага тома з серыі "Гарады і вёскі Беларусі". Гэтая кніга прысвечана 11 раёнам Гомельскай вобласці. Усяго ў Беларусі 6 абласцей і 118 раёнаў, і кожны з іх будзе адлюстраваны ў гэтым выданні. Такая фундаментальная праца ствараецца ў беларускай гістарыяграфіі ўпершыню. У ёй паказваецца сучасны эканамічны і культурны стан рэгіёнаў краіны, у тым ліку і інфармацыя пра населеныя пункты, жыхары якіх у сувязі з радыяцыйным забруджаннем пасля катастрофы на Чарнобыльскай атамнай электрастанцыі пераселены ў чыстыя раёны. Такіх населеных пунктаў, жыхары якіх былі адселены, на Гомельшчыне 275. Менавіта таму, што Гомельшчына больш за іншыя вобласці пацярпела пасля аварыі ў Чарнобылі, першы том гэтай энцыклапедыі прысвечаны ёй.

У сярэдзіне 80-х гадоў пачаў працу над гэтым выданнем Станіслаў Марцэлеў, былы дырэктар Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Ён аўтар першага тома. Пасля яго смерці работу прадоўжылі супрацоўнікі інстытута, члены рэдкалегіі. У дзвюх кнігах першага тома будзе адлюстравана шматвяковая гісторыя Гомельшчыны. Акрамя экспедыцыйных даследаванняў, былі вывучаны статыстычныя звесткі, архіўныя матэрыялы, бібліяграфічныя даныя пра сацыяльна-гаспадарчае, культурнае, архітэктурнае і горадабудаўнічае развіццё вобласці, памятных падзеі і выдатных людзей.

Рыхтуем ся да Калядаў Шчодры вечар

(Сцэнарыі)

Гэты сцэнарыі складзены, а песні наставаны вядомым беларускім вучоным, прафесарам Беларускага ўніверсітэта культуры Алегам Аляхновічам, які вывучае і прапагандуе беларускую традыцыйную музычную спадчыну. У гэтым годзе ў выдавецтве "Беларусь" з дапамогай Цэнтра вучэбнай кнігі і сродкаў навучання Нацыянальнага інстытута адукацыі выйшаў яго дапаможнік "На родная песня ў школе", які зараз можна знайсці на паліцах кнігарань.

Спяваючы калядную песню, на сцэне з'яўляюцца ўдзельнікі святочнага прадстаўлення:

ВЯДУЧЫ (музыкант), **ДЗЕД** з **КАЗОЙ** на ланцугу і з кіем у руках (**КАЗА** ў вывернутым поўсцю наверх кажуху і са званочкам на шыі, рогі могуць быць з саломы або маскі на твары; **ДЗЕД** гарбаты ў кажуху або свіце, лапшях); **БАБА** ў кажуху або свіце, андаракі і лапшях з абмоткамі, пакрытая цёплай суконнай хусткай; **ЦЫГАНКА** з немаўляткам на руках; **ЦЫГАН** з **МЯДЗВЕДЗЕМ** на ланцугу (**МЯДЗВЕДЗЬ** апрануты ў два кажухі поўсцю наверх, адзін — зверху, другі — на ногі, шапка таксама вывернута або маска на твары); **МЕХАНОША** з торбай; гурт дзяўчат і хлопцаў.

Ішла Каляда, калядуючы.
Шчодры вячор, багаты вячор!
(паўтараецца пасля кожнага радка)

За ёй дзеўкі, пчадруючы.
А ці дома, дома сам пан гаспадар?

Калі ты дома, накрывай на стол!

ВЯДУЧЫ (музыкант): Цераз поле шырокае, цераз межы залапенькія прыехала Каляда на белым кані. Яе конічак — ясен месяцчак, яе дружачка — ясна зорачка, яе вазочак — з тоўстага лядку, а кажухок — з белага сняжку!

УСЕ РАЗАМ: Добры вечар!
ВЯДУЧЫ: А дзе ж тут гаспадар і гаспадыня? Ці дазволіце каляду заспяваці?

(абраньня з прысутных гаспадары адказваюць: "Дазваляем!". Гучыць песня)

Ішла Каляда ў вечары,
Ой, лолі, ў вечары!
(прыпеў "Ой, лолі, лолі"
паўтараецца з другой паловай кожнага наступнага радка)
Няслі ігры ў рэшапе,
Каму ігры знадобны?
Сонца жаніць Бог вяліць,
Дочку аддаваць, ох ці мне?

ВЯДУЧЫ: У народзе існуе звычай — пакрываць стол сенам, а зверху абрусам. Хто хоча выпягнуць даўжэйшую сцяблінку, каму ў гэтым годзе будзе шанцаваць больш за ўсіх? Запрашаем некалькі чалавек.

Некалькі чалавек выпягваюць з-пад абруса сцяблінкі. Таго, у каго даўжэйшая, віншуюць і, стаўшы ў круг, запрашаюць у карагод-тульню "У карагодзе мы былі". Таму, хто выйграў, даюць пару і пакідаюць у сярэдзіне круга. Дзед з Бабай і Казой, Цыган з Мядзведзем і цыганка ў карагодзе не ўдзельнічаюць.

У карагодзе мы былі,
(кожны радок паўтараецца),
Ой, лолі, мы былі.
А што мы там відзелі?
Ой, лолі, відзелі.
Мы відзелі парачку.
Ой, лолі, парачку.
Ты, парачка, разыйдзісь,
Ой, лолі, разыйдзісь.
Усім па разу пакланісь,
Ой, лолі, пакланісь.
Шчэ нямножка прытанцуй,
Ой, лолі, прытанцуй,
Каго любіш, пацалуй,
Ой, лолі, пацалуй.

ВЯДУЧЫ: Гаспадарочак-агурочак, гаспадыня-малінка, колькі ж сынкоў у вас, колькі дачок! Няхай усе будуць шчаслівыя!

ДЗЯЎЧЫНА З ГУРТА: А сярод іх адна паненачка, як цукерачка!

Выводзіць у круг прыгожую дзяўчыну і спяваюць ёй песню "А ў ляску, ляску".

А ў ляску, ляску на жоўтым пяску.

Святы вечар! (паўтараецца пасля кожнага радка)

Пава лятала, пер'е раняла.
Млада дзевачка пер'е збірала.
Пер'е збірала, у рукавок клала.
З рукаўка брала, вяночак віла.

Звіўшы вяночак, пайшла ў таночак.

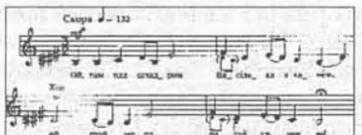
ЦЫГАНКА: Я цыганка маладая, я цыганка не прастая, я умею варажыць. Пакажыг-ка, дзеўка, ручку, палажы-ка грошай кучку: усю праўдачку скажы! (*Варажыць*)

ДЗЕД: Ой красна, красна каліна ў лузе, краснай каліны дзевачка ў таткі.

Па двару хадзіла — увесь двор красіла, у сенечкі выйшла — зорачка ўзышла.

На пасаду сядзела, як роза цвіла, з пасаду ўставала, як расцвітала.

БАБА абводзіць дзяўчыну па зале або сцэне і праводзіць на месца. Сярод глядачоў нагледзела прыгожага хлопца і выводзіць яго ў круг. У гэты час гучыць песня для нежанатага хлопца.

Ой, там пад пчадром Васілька з канём,

Ой, грай, морэ, радуйся, земле.
(прыпеў паўтараецца пасля кожнага радка)

На кані сядзіць, дудачку дзяржыць,

У дудачку грае, слышна спявае.

Прыйшла да яго матушка яго:

— Ой, сынку, сынку, хто ж цябе навучыў,

Хто ж цябе навучыў у дудачку граці,

У дудачку граці, слышна спеваці?

— То ж была ў караля адна дачка,
Яна ж мяне навучыла ў дудачку граці,

У дудачку граці, слышна спеваці.

Заканчэнне на 17-й стар.

Саламяны "павук" —

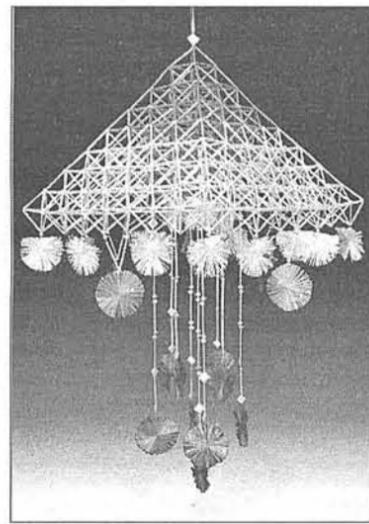
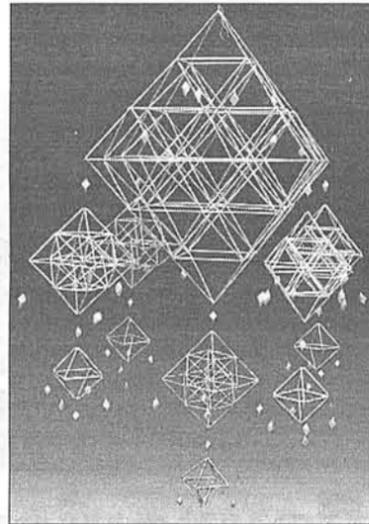
Саломка — вельмі цікавы і няпросты матэрыял, які нясе на сабе адбітак складаных культурных з'яў, звязаных са старажытнымі паданнямі і верай чалавека ў магутнасць духаў і сілы прыроды.

Многія народы на працягу тысячагоддзяў распрацавалі складаную сістэму сімвалічных вырабаў, выкананых з саломы. І цяпер у розных краінах ёсць нямала гарачых прыхільнікаў і знаўцаў сімвалічнай мовы старажытных форм і тэхналогій саломаліцення.

Як правіла, майстры кожнай краіны валодаюць сваімі прыёмамі апрацоўкі вырабаў з саломы. Агульныя веды нібы размеркаваны сярод розных народаў. У час адкрытых камунікацый і культурных абменаў саломаліценне можа быць адноўлена на новым узроўні. Пра гэта сведчыць і міжнародны фестываль, што праводзіцца ў Беларусі.

Сучасныя беларускія майстры сталі найбольш паслядоўнымі хавальнікамі і прадаўцамі дзівовай культуры саламяных вырабаў. Цяпер ва ўсім свеце ўжываецца тэрмін "школа беларускай саломкі". А адзін з самых любімых і загадкавых накірункаў у беларускай школе мастацкай саломкі — выраб падвесных саламяных канструкцый, якія традыцыйна называюцца "павукамі". Канструкцыі, падобныя на беларускіх "павукоў", вядомыя многім народам свету, аднак менавіта Беларусь адраділа гэтыя вырабы. Доўгі час сэнс такіх канструкцый, злучаных у пэўным рытмічным парадку з аб'ёмных модуляў, быў забыты. Пра іх гаварылі як пра традыцыйны ўпрыгажэнні высковага інтэр'ера. Аднак некаторыя сведчанні аб асобай ролі саламянага "павука" ў доме дапамаглі выйсці на зусім іншы ўзровень сімвалічнага ўспрыняцця гэтых вырабаў.

У вясковым доме "павуку" адводзілася самае ганаровае месца ў чырвоным кутку, побач з іконамі.

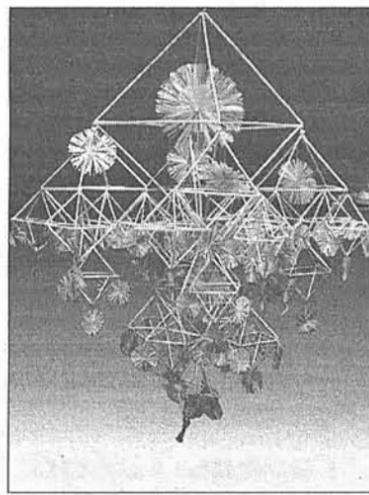
Рабілі яго напярэдадні Новага года або Вялікадня. Прычым стары "павук" абавязкова спальваўся, а на яго месца вывешваўся новы. Асобы сэнс мелі і формы "павукоў" — у выглядзе шара (сімвал сонца), ромба або піраміды. Гэтыя формы, як паказваюць сучасныя даследаванні, з'яўляюцца своеасаблівымі фільтрамі, здольнымі паглынаць і вылучаць энергію. Вясковыя жыхары лічаць, што такі "павук" прыносіць у сям'ю шчасце і багацце, ён аберагае дом на працягу ўсяго года.

Выраб саламяных "павукоў" быў сямейным заняткам. Дзеці пад кіраўніцтвам дарослых з некалькіх дзесяткаў нарэзаных саламяных трубочак збіралі аб'ёмныя ромбы, якія затым пэўным чынам злучалі ў вялікія канструкцыі. Упрыгожвалі "павукоў" невялікімі падвескамі ў выглядзе кутасікаў і сонцаў.

Самай папулярнай формай саламяных "павукоў" былі пяціручныя, у праекцыі іх форма блізкая да старажытнага рамбічнага "павука".

Для вырабу традыцыйнага пяціручнага "павука" вам неабходна падрыхтаваць наступныя матэрыялы:

- 12 саломін даўжынёй 16 сантыметраў, дыяметрам 3 — 4 міліметры;
- 60 саломін даўжынёй 8 санты-

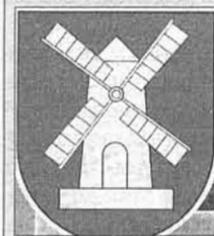
метраў, дыяметрам 2 — 3 міліметры; — 300 саломін даўжынёй 4 сантыметры, дыяметрам 1,5 — 2 міліметры. Шпулька моцных баваўняных нітак № 10, доўгая іголка з вялікім вушкам, клей ПВА, невялікія нажніцы.

Парадак выканання пяціручнага "павука".

1. Замачыць пукі саломкі ў гарачай вадзе на 15 — 20 мінут.
  2. Нарэжце 12 саломін даўжынёй 16 сантыметраў.
  3. Збіраць па малонку 1 а — г з нарэзаных саломін аб'ёмны ромб (аксадр).
- 3.1. Двухметровую нітку ўцягнуць у іголку.

Ветрыну 500 год

Праз любасць да свайго краю спазнаецца ўвесь свет...

Гісторыя школы, гарадскога пасёлка Ветрына і навакольных вёсак гэтага сельсавета была б няпоўнай, фрагментарнай, калі б мясцовыя краязнаўцы абмежаваліся толькі XX стагоддзем. Яны, па-першае, сабралі народныя легенды, што перадаліся вусна з пакалення ў пакаленне, звярнуліся да даследчыкаў тапаніміі, каб растлумачыць паходжанне назвы Ветрына, затым вывучылі гісторыі шляхоцкіх сядзіб у наваколлі, сабралі звесткі пра жыццё і дзейнасць знакамітых землякоў розных часоў.

Ветрынцы ў гонар 500-годдзя свайго пасёлка ўстанавілі каменвалун з памятнай таблічкай, што

сведчыць пра яго шаноўны ўзрост. Ля яго ў першы дзень святкавання юбілею чыталі свае вершы мясцовыя паэты, выступаў старшыня сельскага савета Сяргей Цітовіч.

Але вернемся да экскурсіі па знакамітых мясцінах Ветрыншчыны, якую правялі настаўнікі школы для ўдзельнікаў юбілейнай навукова-практычнай канферэнцыі (пра яе мы расказвалі ў мінулым нумары нашай газеты). Пасля наведвання сядзібы Шыпілаў Двор — Залессе Полацкае аўтобус мясцовымі дарогамі паціху вёз гасцей ад сядзібы да сядзібы. І пра кожны кутчак лесу, поля або сенажаці настаўніцы Аліна Краснова, Вольга Сітдзікава і Ірына Такмакова мелі што расказаць. Вось тут засталася частка старой брукаванай дарогі, ёсць віадукі праз невялікія ручаі; на гэтым месцы стаяла царква, там — касцёл, а тут захавалася капішча; там была панская копанка, дзе разводзілі рыбу, а ў суседняй мачылі лён, побач — мылі малочны посуд;

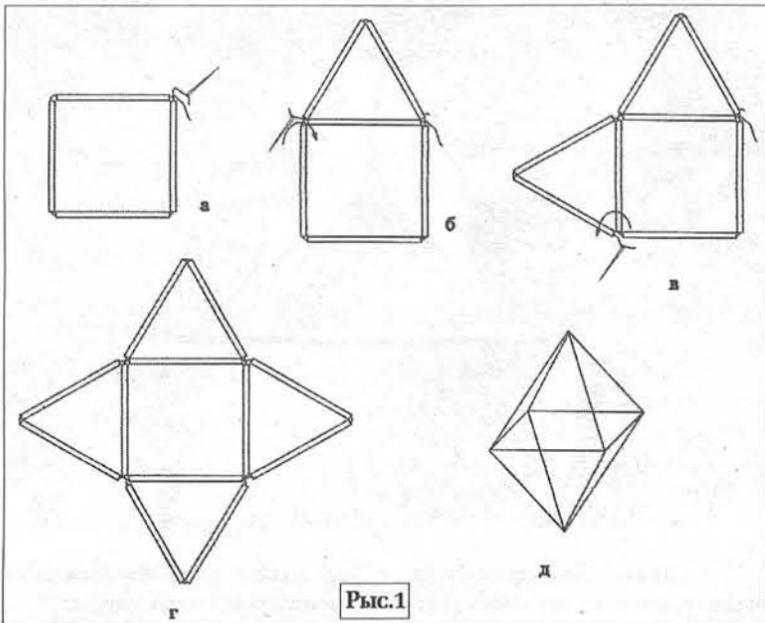
у адным маентку гаспадары вельмі любілі белыя півоні і садзілі іх на круглых клумбах, а ў другім захаваліся вінаградныя ўліткі, шмат маргарытак, побач — белыя незабудкі; а тут, у майстэрні Эпімах-Шыпілаў, вырабляліся фазтоны на продаж; у лесе ёсць паганскае капішча, шмат культавых камянёў, ёсць гарадзішча, горы з цікавымі назвамі — Сад-гара, Дзіван-падушка.

А вось землі сучаснай эксперыментальнай базы "Ветрынская". Гэтае сельскагаспадарчае ўнітарнае прадпрыемства займаецца вырошчваннем насення збожжавых культур і бульбы, уваходзіць у пяцёрку лепшых гаспадарак раёна. Школа сябрае з гэтым прадпрыемствам, якое сёлета спраўляе свой 25-гадовы юбілей.

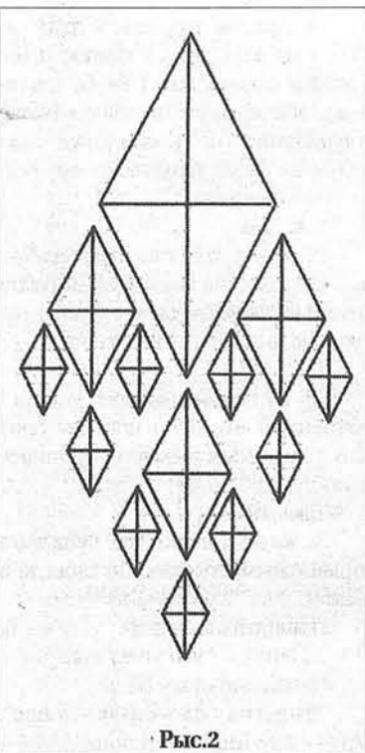
Такія звесткі сведчаць пра сур'ёзную, глыбокую і пастаянную працу, веданне друкаваных крыніц і мясцовага фальклору, сацыяльна-эканамічнай сітуацыі ў сельскім свеце. Апантанасць настаўніц і іх

Пачатак у №38-41.

Захавальнік дома

Рыс.1

Рыс.2

3.2. На нітку наніжыце 4 саломіны. Прадзеньце іх праз усю нітку, не даходзячы да канца 7-10 сантыметраў. Выкладзіце з нанізанах саломін на сталі

квадрат, моцна звяжыце канец ніткі з участкам ніткі, якая выходзіць з апошняй саломіны (мал.1а). Нітку не абразайце.

3.3. Наніжыце на нітку дзве саломіны. Выкладзіце іх каля адной з граней квадрата "домікам" (мал.1б). Нітку з іголкай абкруціце вакол вугла квадрата па гадзіннікавай стрэлцы.

3.4. Наніжыце на нітку дзве саломіны, выкладзіце іх "домікам" каля наступнай грані квадрата (мал.1в). Нітку з іголкай абкруціце вакол вугла квадрата супраць гадзіннікавай стрэлкі.

3.5. Паўтарыце пункты 3.3 і 3.4 яшчэ раз. Выцягніце нітку з іголкай. Звяжыце канцы ніткі двойным вузлом і падрэжце іх. У вас павінна атрымацца фігура, якая адлюстравана на малюнку 1г.

3.6. Звяжыце папарна супрацьлеглыя трохвугольнікі. Адну пару трохвугольнікаў звяжыце над квадратам, а другую — пад квадратам. У вас атрымаецца аб'ёмны ромб — актаэдр (мал.1д). Ён будзе асновай будучага "павука". Вялікі ромб

падвесце на нітку на ўзроўні вачэй, каб у далейшым было зручна рабіць зборку ўсяго "павука".

4. Нарэжце 60 саломін даўжынёй 8 сантыметраў. Збярыце з іх 5 сярэдніх аб'ёмных ромбаў, карыстаючыся апісаннем 3.1 — 3.6.

5. Падвесце сярэднія ромбы да пяці свабодных вяршынь вялікага ромба (мал.2). Верхняя вяршыня вялікага ромба неабходна для падвешвання ўсёй канструкцыі.

6. Нарэжце 300 саламяных трубочак для маленькіх аб'ёмных ромбаў. Для зручнасці можна нарэзаць не ўсе саломінкі адразу, а паслядоўна, спачатку для першых 5 — 6 ромбаў, затым для наступных. Робячы ромбы, карыстайцеся прыведзеным у пунктах 3.1 — 3.6 апісаннем.

7. Маленькія ромбы падвешвайце да свабодных вяршынь сярэдніх ромбаў (мал.2). Калі ўсе 25 маленькіх ромбаў знойдуць свае месцы ў канструкцыі "павука", работу можна лічыць у асноўным закончанай.

8. Праклейце вяршыні кожнага ромба, каб канструкцыя была трывалай.

Павесце ўнутры ромбаў маленькія ўпрыгажэнні, якія можна зрабіць з саломкі і паперы, або прыгожае насенне. Варыянты вырабу і ўпрыгажэння саламяных "павукоў" можна ўбачыць на сайце віртуальнага музея "Беларуская саломка", дзе ім прысвечаны цэлы раздзел: <http://straw.iatp.by>.

Знайдзіце "павука" месца пад столлю ў адным з пакояў вашага дома і цешцеся рухам яго прыгожых элементаў. Няхай у новым годзе ён прынясе ў ваш дом дабрабыт і радасць.

Таццяна РЭПІНА.

любоў да гэтага краю проста ўражваюць.

Незабыўныя ўспаміны пакінула капліца з бувагага каменю і цэглы, збудаваная ў пачатку XX стагоддзя ў Бяздзедавічах мясцовымі шляхціцамі Рымскімі-Корсакавымі.

У маёнтку Ражаншчына нарадзіўся, жыў і пахаваны вядомы археолаг, краязнавец і этнограф, даследчык Ветрышчыны Аляксандр

Семянтоўскі. Ад сядзібы нічога не засталася, і доўгі час не было вядома, дзе яго магіла. Ветрышкія краязнаўцы знайшлі крыж з яго магілы і з дапамогай спонсараў устанавілі помнік яму на могілках. Азіраючыся вакол, я заўважыла толькі магутны дуб. Маўклівы сведка мінуўшчыны задуманна пазіраў у далечынь, не страчваючы надзею на тое, што гэтыя вельмі прыгожыя, але забытыя мясціны будуць ціка-

выя людзям і так ці інакш прыцягнуць іх увагу.

Ля вёскі Дубраўка таксама ўстаноўлены памятны знак, ёсць дуб, які па сваю ўзросту можа памятаць знакамітую дачку гаспадароў былога маёнтка Быкаўшчына Ганну Місуну — першую на Беларусі, у Літве і Латвіі жанчыну-геолага, якая вяла палявыя даследаванні, у тым ліку і на Ветрышчыне. А ў вёсцы засталася ўсяго некалькі хат, дзе дажываюць свой век старыя яе кыхары, якія пачаставалі нас яблыкамі з саду Місунай. Пахучыя, кісласалодкага смаку, яны прытушылі горыч ад наведвання старых сядзіб.

Але засталіся ў памяці словы аднаго з настаўнікаў Ветрышскай школы: "Можна ўвесь свет аб'ехаць і нічога не ўбачыць, а можна праз любасць да свайго роднага краю спазнаць увесь белы свет. Як добра, што на зямлі яшчэ можна знайсці такія мясціны, як Ветрына, у якіх на першы погляд няма нічога значнага, але тут адпачывае душа..."

Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

НА ЗДЫМКУ: удзельнікі экскурсіі ля памятнага знака ў гонар Ганны Місуні ў сядзібе яе бацькоў Быкаўшчыне. Фота аўтара.

Рыхтуемца да Калядаў

Шчодры вечар

(Сцэнарый)

Пачатак на 16-й стар.

(Калі гэта сцэнічная форма, прадстаўленне можна аздобіць яшчэ адным творам — іграй на дудцы гэтага хлопца)

Грае мая дудка,
Ту — лю — лю!
Пяе веселушка,
Ту — лю — лю!
Ту — лю, ту — лю, ту — лю — лю — лю,
ту — лю — лю! 2 разы

Як іграла дудка,
Ту — лю — лю!
Прыбег скакаць Юрка,
Ту — лю — лю!
Ту — лю, ту — лю, ту — лю — лю — лю,
ту — лю — лю! 2 разы

А за Юркам Янка,
Ту — лю — лю!
А за Янкам Танька,
Ту — лю — лю!
Ту — лю, ту — лю, ту — лю — лю — лю,
ту — лю — лю! 2 разы

ВЯДУЧЫ: Ай, добра хлопец іграе! А зараз пачынам, як гуляе. Пагуляем "У казла". Я іду першы да цябе, а ўсе кажучы такія словы:

"Як хадзіў наш казёл ды па ельнічку, хлапцоў, дзевак сабіраў на бяседачку. Выбіраю я цябе!"

(Далей звяртаецца да прысутных) А цяпер разам! (Усе паўтараюць за ім словы, а ён пачынае рухацца, сганушы галаву і наставішы "рожкі", да хлопца). Той, каго выбраў "казёл", адказвае "Бе!" і сам становіцца вядучым у гэтай гульні. Кожны новы гулец прыдумвае новы рух "казла" — або ідзе, або скача на дзвюх нагах, на адной, прысядае, уперавалачку і так далей. А калі становіцца ў ланцуг першым, то астатнія рухаюцца за ім (уздышыцца за адзінне або за талію) і паўтараюць яго рухі.

(Гуляюць)

Ланцуг гульцоў, якіх водзіць "казёл", можа быць вельмі доўгім, усе павінны моцна трымацца адзін за аднаго і дакладна паўтараць яго рухі.

ДЗЭД: Мы не самі прыйшлі, мы казу прывялі. А ну, косанька, а ну, шэрая, паварочвайся, то на рожанькі, то на ножанькі, то на капыцікі залапенькія, пакланіся зграбна, павярніся складна!
(Казя скача, дзед водзіць яе на ланцугу, а яна рожкамі казыча дзяцей і дарослых. Гурт або адзін ДЗЭД спявае "То — го — го, каза")

Го — го — го, каза,
Го — го — го, шэрая,
Паварочвайся, не забывайся,
То на ножанькі, то на рожанькі,
То на капыцікі залапенькія.
Пакланіся зграбна,
Павярніся складна,
Кажы, дзе хадзіла,
Дзе ты што рабіла.
Казя мая ўчона,
Кіем ахрыпчона,
Прайшла ўсе навукі,

Знае розны ігрукі. Го!
Дзе каза паходзіць,
Там жыта зародзіць,
А дзе пагайсае,
Там павылягае.
Дзе каза бывае,
Там пчасце вітае,
А дзе не бывае,
Там яно мінае.
(Раптам каза падае)

ВЯДУЧЫ: Вой, каза ўпала, здарога, прапала!

БАБА: Зараз я яе вылечу, зараз я папагучу! (Гаворыць замову, паварочвае, тузае Казу, просіць вады, сена ў гаспадароў, або яны самі прапануюць — поўня імпровізацыя)

МЕХАНОША: Каб каза магла ўстаць, паларунак трэба даць! (Гаспадары пытаюцца, што даць. Механоша адказвае, што куска сала, сем печ — перапеч, рашета аўса, наверх каўбаса, а механошу — грошай. Гаспадары прыносяць паларункі. Казя ўстае.)

ГАСПАДАР: Дзе вы гэту казу дасталі?

ДЗЭД: На кірмашы ад старога купіў, семсот грошай заплаціў.

ГАСПАДАР: А дзе сам так вывучыўся?

ДЗЭД: Па ўсім свеце ходзячы, торбу хлеба носячы, між людзей бываючы, дзівы дзівныя відаючы, розныя кнігі чытаючы, уверх нагамі іх трымаючы. (Далей звяртаецца да цыганаў) — А нучка вы пагуляйце!

ЦЫГАН: Я Мішку вяду, ён вельмі любіць Каляду! Як пачуе мядок, усе лапы пойдучы у скок! (Мядзведзь скача "Барыню") А ну, Мішка, пакажы, як ты харчуешся зімой? (Мядзведзь смочыць лапу) А пакажы, як малы Ясыка кашу есць? (Мядзведзь вароціць нос ад лыжкі, з якой Цыган як бы корміць Яся) А як п'яны мужык дадому ідзе? (Паказвае) Як яго жонка дома сустракае? (Паказвае, нападчы на цыгана-павальра, цягне яго) Пакажы, які ты дужы! (Дукаецца з кім-небудзь, а цыганка пачынае танцаваць "Цыганачку", скачуць разам)

Увесь гурт спявае цыганскую песню "Там, на гары, карчомка стаяла"

Там на гары карчомка стаяла,
У той карчомцы цыгане гулялі.
Стаяла, думала цыганачка малада.
Цыганачка малада.
(Прыбегу, паўтараецца пасля кожных двух радкоў)
Адзін цыган не піе, не гуляе,
Ён цыганку сабе выбірае.
Ты, цыганка, будзь мая каханка,
Ты, цыганка, будзь мая каханка.
Адай ты мне ключы залепыя,
Адамкну я коні вараныя.
Дай павязем мы з табой катанца,
Будуць людзі намі любаванца.
(Пачынаюцца танцы і гульні, потым гурт развітваецца, Механоша просіць яшчэ паларункаў, гаспадары даюць, што просіць)

ВЯДУЧЫ: А дзякуй таму, хто ў гэтым дзеньку. Гаспадарочку, як сакалочку, гаспадарыччы, як паненачку! Каб твой ячмень урадаўся, каб нажалі сто коп жыта, каб сям'я была ўся сыла, каб скацінка выдзілася, каб пшаніца разлілася, каб мядочка папівалі, дачок замуж аддавалі, каб сыноў жанілі і самі былі ў сіле! (Магчыма імпровізацыя тэкстаў).

ДЗЭД: Бывай здароў, як рыжык бароў, май торбу грошай, жыві ў раскошы!

БАБА: Усяго даволі, а бяды — ніколі! (Музыка іграе марш, усе выходзяць).

Урокі Дзеда Усёведа

Добры дзень, мае дарагія! Я рады новай сустрэчы з вамі!
Сёння я прапаную ўрок: **СВАЯЦІЯ І ІНШЫЯ АДНОСІНЫ ЧАЛАВЕКА**

Сваяк — родзественник.
Бацькі — родители.
Маці — мать.
Мама, мамачка — мама, мамочка.
Бацька — отец.
Тага, татачка — папа, папачка.
Бабуля, бабка — бабушка.
Прабабка — прабабушка.
Дзед, дзядуля — дед, дедушка.
Прадзед — прадед.
Сыноч, сыночак — сыноч, сыночек.
Дачка — дочка, дочь.
Дачушка — доченька.
Унук — внук.
Унучка — внучка.
Сястрычка — сестричка.
Стрыечная (дваюрэдная) сястра — двоюрэдная сестра.

Брат — брат.
Браток, братка — братик, братец.
Нявестка — невестка.
Зяць — зять.
Братавая — жена брата.
Ятроўка — жена брата мужа.
Дзевяр (мужаў брат) — девяр.
Швагер — муж сестры.
Швагерка — сестра жены.
Мачаха, мачыха — мачеха.
Айчым — отчим.
Цешча — теща.
Цесць — тесть.
Свякроў, свякруха — свекровь.
Свёкар — свекор.
Продак — предок.
Напчдак — потомок.
Жонка — жена.
Муж — муж.
Дзіця — ребенок, дитя.
Дзіцятка — диточка.
Дзяўчынка — дівочка.
Дзяўчына — дівушка.
Выданніца — дівушка, дівушка брачнага ўзроста.
Хлопчык, хлапчук — мальчык.
Хлопец — парень.
Дзядзька — дядя.
Цётка — тетя.
Сват — сват (отцы жоніха і невесты друг другу).
Свацця — сватя (матэры жоніха і невесты друг другу).
Жаніх — жоніх.

Нявеста, нарачоная — невеста.
Сябар, таварыш — друг.
Сяброўка — падруга.
Мужчына — мужчына.
Жанчына — жанчына.
Сусед — сосед.
Суседка — соседка.
Сябраваць — дружить.
Любіць — любіць (дзетей, работу і т.д.)
Кахаць — любіць (жанчыну, мужчыну).
Даглядаць дзіця — ухажіваць за дзіцем.
Ажаніцца (з кім-небудзь) — жаніцца (на ком-лібо).
Выпішыце словы, з якімі вы пазнаёміліся ўпершыню, і пабудуйце з імі сказы.

А цяпер паслухайце вершы, апавяданне пра розныя адносіны паміж людзьмі.

А.ГРАЧАНІКАЎ

Калі жывуць яшчэ бацькі

Калі жывуць яшчэ бацькі,
Заўсёды знойдзеш ты прытулак.
Яны — твой тыл і паратунак,
Калі жывуць яшчэ бацькі.

І там, за далеччу гадоў,
Дзе ім не быць з табою разам,
Святая іхняя любоў
Асвеціць шлях твой цяжкім часам.

Паводле М.ЗАЛЕСКАГА.

Андрэйкавы сябры

Андрэйка захварэў. Ляжыць на ложку і слухае, як цікаць ходзікі. Успомніў школу, сяброў. Хутчэй бы паправіцца ды ў школу пайсці, з Юркам у снежкі пагуляць!

Андрэйка падумаў, што Юрка пра яго забыўся, але Юрка не забыўся пра сябра. Ён прапанаваў пасля ўрокаў усім класам схадзіць да Андрэйкі.

Падыйшлі да Андрэйкавай хаты. На дзвярах — замок. Юрка зірнуў у акно. Андрэйка спаў.

Хлопчыкам хацелася напамніць сябру, што яны прыходзілі да яго. Вярнулася дадому Андрэйкава

маці і аж войкнула ад нечаканасці. На дзвяры стаяла высокая снежная баба. Каля дзвярэй ляжаў нейкі пакунак. Маці ўзяла яго і падала Андрэйку. Гэта былі гасцінцы. Хлопчык зірнуў у акно, убачыў снежную бабу і зразу меў, што сябры не забыліся пра яго.

Для тых, хто хоча правесці, ці любіць яго людзі, я прапаную тэст кандыдата псіхалагічных навук А.Талстых. (Успрымайце яго з вядомай доляй іроніі і гумару).

Ці любіць вас людзі?

Падкрэсліце "так", калі вы згодны са сцвярдэннем, або "не", калі нязгодны. Пастарайцеся адказаць на ўсе пытанні. Не спяшайцеся.

1. Вы павінны памятаць, што амаль кожную хвіліну на працягу дня падвяргаеце прыдзірлівай ацэнцы тых, з кім даводзіцца мець справу.

Так. Не.

2. У чалавека павінна быць дастаткова развіта пачуццё незалежнасці, каб абмяркоўваць з сябрамі сваё хобі, нягледзячы на тое, падзяляюць яны яго энтузіязм ці не.

Так. Не.

3. Ці разумна дэманстраваць сваю рацыю нават тады, калі ў вас ёсць моцная спакса зрабіць інакш?

Так. Не.

4. Калі чалавек дастаткова адукаваны для таго, каб заўважаць памылкі ў гаворцы іншых, яму варта іх папраўляць?

Так. Не.

5. Калі сустракаецеся з незнаёмымі людзьмі, вы павінны быць дастаткова дасціпным, кантактным і чароўным, каб уразіць іх.

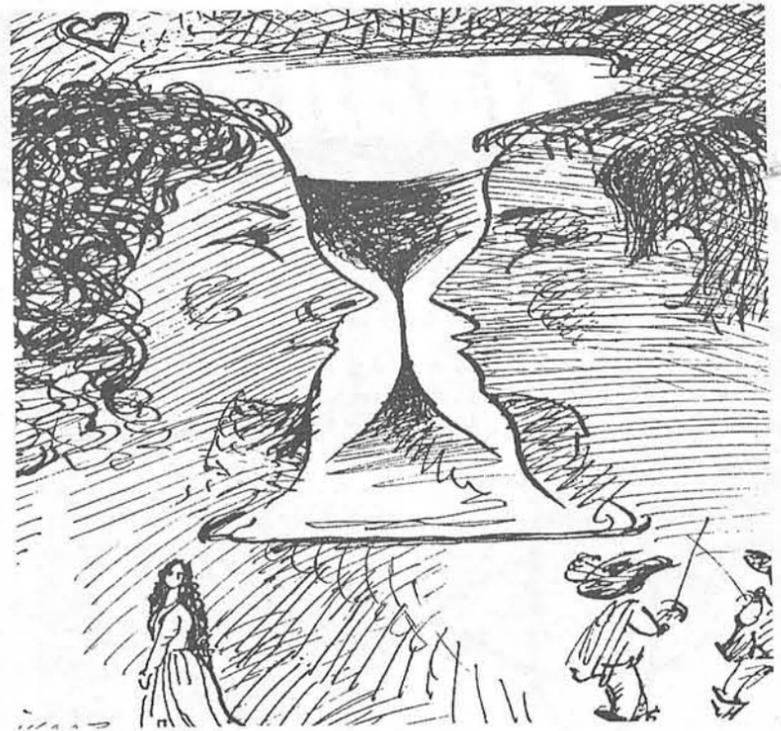
Так. Не.

6. Калі вас прадстаўляюць камусці і вы неадчулі, як яго імя, ці варта перапытаць яго?

Так. Не.

7. Вы павінны быць упэўнены, што вас паважаюць за тое, што вы ніколі не дазваляеце іншым паджартоўваць з вас.

Так. Не.

8. Вы павінны быць напалітывым, каб іншыя не пачалі паджартоўваць з вас.

Так. Не.

9. Калі вы ўступілі ў размову з бліскучым суб'ежэктам, ці варта спаборнічаць з ім?

Так. Не.

10. Чалавек павінен старацца, каб яго паводзіны адпавядалі настрою кампаніі, у якой ён знаходзіцца.

Так. Не.

11. Вы павінны дапамагаць сваім сябрам толькі таму, што можа прыйсці час, калі вам спатрэбіцца іх дапамога.

Так. Не.

12. Не варта аказваць надта многа паслуг, таму што толькі нямногія могуць ацэньваць гэта па вартасці.

Так. Не.

13. Лепш, калі іншы залежаць ад вас, чым вы ад іх.

Так. Не.

14. Сапраўдны сябар стараецца дапамагаць тым, да каго ў яго ўнікаюць сяброўскія пачуцці.

Так. Не.

15. Чалавек павінен выстаўляць на паказ лепшыя якасці, каб яго ацанілі па заслугах.

Так. Не.

16. Калі ў кампаніі раскажваюць ужо знаёмы вам анекдот, ці варта перабіваць чалавека, які хоча яго раскажаць?

Так. Не.

17. Калі ў кампаніі раскажваюць вя-

домы анекдот, вы павінны быць дастаткова ветлівым, каб пасмяяцца.

Так. Не.

18. Калі вас запрашае ў госці сябар, а вы збіраецеся ў кінатэатр, вы павінны сказаць, што ў вас баліць галава, або прыдумаць нейкае іншае тлумачэнне, не рызыкуючы пакрыўдзіць сябра, называючы яму сапраўдную прычыну.

Так. Не.

19. Мае рацьлю той, хто патрабуе, каб навакольныя людзі заўсёды рабілі толькі найлепшыя для яго ўчынкi, нават калі яны гэтага і не хочуць.

Так. Не.

20. Ці павінен чалавек упарта і настойліва абараняць погляды ўсякі раз, калі хтосьці выказвае процілеглую думку?

Так. Не.

За кожны адказ, які супадае з правільным, налічвайце сабе па 5 балаў.

Правільныя адказы: "так" — 6, 13, 14, "не" — усе астатнія.

Складзіце суму балаў.
"Выдатна": 85 — 100. "Добра": 75 — 80. "Здавальняюча": 67 — 70. "Дрэнна": 0 — 60.

Чым вышэйшая сума балаў, тым больш падстаў лічыць, што навакольныя людзі любіць вас.

На гэтым я заканчваю свой урок. Да пабачэння!

Ваш Дзед УСЁВЕД.

Падрыхтавала Святлана КАРПУЧОК.

Смачна есці

"У лістападзе кладзіце капусту ў кладзі"

Сакрэтамі даўніх рэцэптаў, якія захоўваюцца і перадаюцца з пакалення ў пакаленне ў яе сям'і, дзедзіца Руфіна ЯЗЕРСКАЯ, якая жыве ў гарадскім пасёлку Ветрына Полацкага раёна. Родам яна з вёскі Дуліна Шаркаўічынскага раёна Віцебскай вобласці, таксама, як яе маці, бабуля і прабабуля.

— У нашай сям'і заўсёды квасілі ЯБЛЫКІ. Куль саломы (зжаты і абмалочаны снапок жыта) абварвалі кіпенем. На дно чана насыпалі

тонкі слой жытняй мукі, зверху — слой саломы, потым слой яблыкаў, зноў слой саломы і так да самага верха. Залівалі расолам у прапорцыі: на 1 вядро вады 1 шклянка солі і 2 шклянкі цукру.

У такіх жа чанах нарыхтоўвалі і БРУСНІЦЫ, якія варылі з яблыкамі і грушамі без цукру. Без цукру брусніцы добра стаяць. У чане дошчкі рабілі такія катушкі (ад слова катух — адгароджанае месца), каб узяць порцыю брусніцы на адзін раз, бо астатняе можа пракісаць. Елі з бульбай, забельвалі брусніцы смятанкай. Я і цяпер так ем.

ГРЫБЫ салілі ў кадцы з вушкімі. У маёй прабабкі быў фальварак з вялікімі ліпамі, пад якімі расло шмат белых груздоў. Я салю грузды па яе рэцэпту. Іх трэба перабраць, чыста вымыць, затым апарыць кіпенем, ваду зліць. На дно кадкі пакласці лісце чорных парэчак, затым — грыбы, перакладаючы іх слаямі лісця чорных парэчак і перасыпаючы семем кропу. У гарачы расол пакласці соль, перац, лаўровы або вішнёвы ліст, змолатае сям'я кропу (таўклі ў ступцы). Як астыне — заліваць халодным расолам

на 45 дзён. Трымаць у халодным месцы пад гнётам.

Ніна ЗНАРКО, 1932 года нараджэння, з вёскі Чаросава Лепельскага раёна гадуе КВАШАНУЮ КАПУСТУ так: свежыя качаны рэжа папалам, залівае вадой і ставіць у печ парыць, затым вылівае ў дзежку з хлебніцай, дзе яны падкісаюць.

Зінаіда ЛЕУС, 1940 года нараджэння, якая жыве ў вёсцы Дайнава, а родам з вёскі Клятное Пухавіцкага раёна, абавязкова загітоўвае на зіму МОЧАНЬІЯ ЯБЛЫКІ. Іх трэба перакласці лісцем дубу, чорных парэчак і вішні, заліць расолам у прапорцыі: на 1 вядро вады паўлітровы слоік цукру.

КАПУСТУ яна квасіць цэлымі качанамі сярэдніх памераў. У бочку на 8 вёдер вады яна складвае качаны, а паміж імі — дубовыя лісты. На вядро вады трэба няпоўны паўлітровы слоік солі. Заліць расолам так, каб вада пакрыла ўсё качаны, а зверху — драўлянае века прыціснуць каменем. Кожны дзень яна трохі прыціскае века. Ставіць капусту трэба абавязкова ў мужчынскі дзень — панядзелак, аўторак або чацвер.

Вядучая рубрыкі
Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

КАНТАКТЫ І ДЫЯЛОГІ

ВЕСТКІ МІЖНАРОДНАЙ АСАЦЫЯЦЫІ БЕЛАРУСІСТАЎ. №37

Хроніка падзей

Прадоўжаны паўнамоцтвы. Вызначана дата кангрэса

У кастрычніку адбылося пашыранае пасяджэнне бюро ГА "МAB", на якім падведзены вынікі апытання сяброў камітэта аб працягу паўнамоцтваў выбарных органаў асацыяцыі. 19 сяброў асацыяцыі выказаліся станоўча, ад двух адказы не атрыманы. Такім чынам, дзейнасць камітэта і рэвізійнай камісіі пралангуецца да канца чэрвеня 2005 года.

На пасяджэнні былі абгавораны тэрміны правядзення IV Міжнароднага кангрэса беларусістаў. Мяркуюцца, што ён пройдзе ў Мінску 6-8 чэрвеня 2005 года і будзе прысвечаны актуальнай і ёмістай тэме "Беларуская культура ў еўрапейскім кантэксце", узаемадзеянню ў гэтай культуры нацыянальных традыцый з заходнеўрапейскімі і ўсходнеўрапейскімі ўплывамі. Было прызнана, што застаюцца ў сіле (але пацвярджаюцца лістом) ранейшыя заяўкі, адначасова прымаюцца (праз нацыянальны асацыяцыі і рэгіянальныя суполкі) таксама новыя. 9-10 чэрвеня пройдзе асобна, хоць і скаардынавана з кангрэсам, беларуска-польская канферэнцыя "Шлях да ўзаемнасці".

Разглядаліся магчымы крыніцы фінансавання кангрэса, акрэслівалася кола патэнцыйных дабрадзей. Асабліва яно важна для беларускіх (з перыферыі), расійскіх і ўкраінскіх удзельнікаў.

Супольная выстава

З 21 кастрычніка да 15 лістапада ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры дзейнічае выстава, прысвечаная 10-годдзю Польскага інстытута ў Мінску. Інстытут і музей падзялілі са супольна з ГА "Міжнародная асацыяцыя беларусістаў", якая прадаставіла са сваіх збораў каля паловы экспанатаў. У іх ліку — працы беларусістаў з Віцебска, Гомеля, Гродна (асабліва тут вылучаліся выданні кафедры польскай філалогіі ўніверсітэта) і Мінска, кнігі польскіх калег Аляксандра і Ніны Баршчэўскай, Югена Мірановіча, Рышарда Радзкі, Эльжбеты Смулкавай, Сафрата Яновіча і іншых.

Галоўнае месца на выставе, натуральна, займалі выданні (пераважна на беларускай мове), якія пабачылі свет у апошнім дзесяцігоддзі дзякуючы дапамозе Польскага інстытута ў Мінску. Гэта творы беларускіх і польскіх пісьмэннікаў, альманахі і часопісы, вучэбныя дапаможнікі і падручнікі, матэрыялы навуковых канферэнцый, урэшце, музычныя дыскі. Акрамя таго, наведвальнікі маглі аглядаць матэрыялы аб жыцці і творчай дзейнасці знакамітых асоб, якімі ганарыцца як Польшча, так і Беларусь: класіка сусветнай літаратуры Адама Міцкевіча, палітыка, публіцыста, стваральніка і рэдактара парыжскага часопіса "Культура" Ежы Гедройца, польскага і беларускага паэта і этнографа Уладзіслава Сыракомлі. Іх юбілей Польшка і ГА "МAB" адзначалі разам — навуковымі канферэнцыямі, зборнікамі матэрыялаў.

Выставу адкрыла дырэктар Дзяржаўнага музея гісторыі літаратуры Лідзія Макаравіч. На адкрыцці выступілі дырэктар Польскага інстытута ў Мінску Цэзары Карпінскі, старшыня Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў пра-

фесара Германа Бідэра (Аўстрыя), што прадстаўнікі заходнеўрапейскіх і амерыканскіх краін павінны прыкладзіць усе намаганні, каб прыехаць на кангрэс коштам устаноў, у якіх яны працуюць. Адначасова падкрэслівалася важнасць збору сяброўскіх складак, якія ўстаноўлены ў памеры 5 тысяч рублёў у год. Падпіска на "Голас Радзімы", дзе змяшчаюцца старонкі "Кантакты і дыялогі", па-ранейшаму прыраўноўваецца да аплаты складак.

Была ўхвалена думка прафесара Германа Бідэра (Аўстрыя), што прадстаўнікі заходнеўрапейскіх і амерыканскіх краін павінны прыкладзіць усе намаганні, каб прыехаць на кангрэс коштам устаноў, у якіх яны працуюць. Адначасова падкрэслівалася важнасць збору сяброўскіх складак, якія ўстаноўлены ў памеры 5 тысяч рублёў у год. Падпіска на "Голас Радзімы", дзе змяшчаюцца старонкі "Кантакты і дыялогі", па-ранейшаму прыраўноўваецца да аплаты складак.

Была звернута ўвага на тое, што яшчэ не ўсе суполкі прыслалі абноўленыя спісы сяброў і вылучылі дэлегатаў. Такіх дакументаў найперш чакаем ад суполак Беларускага педуніверсітэта і Магілёўскага ўніверсітэта, а таксама ад Польскага таварыства беларусістаў.

На пасяджэнні былі разгледжаны анкеты новых сяброў. Найбольшае папуленне — ва Украінскай асацыяцыі беларусістаў (каля 20 асоб).

Бюро ГА "МAB".

фесар Адам Мальдзіс, прафесар кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта намеснік старшыні асацыяцыі Аляксандр Баршчэўскі, супрацоўніца музея Ірына Лашчэнак.

Прамоўцы гаварылі, што кнігі, выданыя Польскім інстытутам у Мінску (многія — пры ўдзеле Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў), актыўна працуюць на польскую і беларускую культуры. Цэзарыю Карпінскаму быў уручаны дыплом ганаровага сябра асацыяцыі беларусістаў.

Супрацоўнікі музея, які арганізаваў імпрэзу, запрашалі часцей наведваць іх пакоі. Тут прадстаўлены ўнікальныя калекцыі рукапісаў, рэдкіх кніг, фотаздымкаў, асабістых рэчаў і дакументаў беларускіх пісьмэннікаў і іх зарубежных сяброў, праходзяць выставы па гісторыі беларускай літаратуры, займальныя экскурсіі і заняткі для дзяцей і моладзі, прэзентацыі новых кніг і сустрэчы з творцамі мастацкага слова. Нацыянальная літаратура — гэта сапраўдны скарб, які кожны з нас адкрывае для сябе штодня нанова.

Святлана ЯВАР.

Асоба

Служэнне мовазнаўству

23 ЛІСТАПАДА СПОЎНІЦЦА 50 ГАДОЎ ДЫРЭКТАРУ ІНСТЫТУТА МОВАЗНАЎСТВА ІМЯ ЯКУБА КОЛАСА НАЦЫЯНАЛЬНАЙ АКАДЭМІІ НАВУК БЕЛАРУСІ, ДОКТАРУ ФІЛАЛАГІЧНЫХ НАВУК, ПРАФЕСАРУ АЛЯКСАНДРУ ЛУКАШАНЦУ

Шлях Аляксандра Аляксандравіча ў навуку даволі тыповы. Нарадзіўся ён у вёсцы Жураўцы Валожынскага раёна Мінскай вобласці. У 1977 годзе, скончыўшы філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, паступіў працаваць у Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі. Потым вучыўся ў аспірантуры Інстытута рускай мовы АН СССР пад кіраўніцтвам вядомага вучонага-лінгвіста А.Ціханова. Абараніў у савецкай інстытута кандыдацкую дысертацыю па спецыяльнасці "руская мова". Потым, ужо ў Беларусі, абараніў і доктарскую (2001), стаў прафесарам (2003).

У Інстытуце мовазнаўства імя Якуба Коласа А.Лукашанец працуе больш за чвэрць стагоддзя. Тут ён прайшоў усе ступені навуковага і адміністрацыйнага росту. З верасня 2004 года — дырэктар інстытута. Больш за 10 гадоў адначасова ўзначальвае аддзел беларуска-рускіх моўных сувязей інстытута. Акрамя таго, загадваў кафедрай беларускай мовы Інстытута падрыхтоўкі навуковых кадраў НАН Беларусі. Выкладае на кафедры сучаснай беларускай мовы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Пэралік навуковых прац А.Лукашанца ўражае. Ён аўтар больш як 150 навуковых публікацый, у тым ліку 8 манаграфій, аднаго слоўніка. Ён сааўтар кніг "Беларуская мова і цяжкія пытанні фанетыкі, арфаграфіі, граматыкі" (1987), "Беларуская мова" (1998), першага ў беларускай лексікаграфіі "Словаўтваральнага слоўніка беларускай мовы" (2000), які атрымаў высокую ацэнку настаўнікаў і выкладчыкаў беларускай мовы, і інш. Аляксандр Аляксандравіч — аўтар грунтоўнага даследавання "Словаўтварэнне і граматыка" (2001), якое з'яўляецца новым словам у лінгвістыцы. У гэтай манаграфіі даследчык распрацаваў тэ-

рэтычныя асновы і практычна апісаў сістэму беларускага словаўтварэння, абгрунтаваў ідэю аб магчымасці і мэтазгоднасці трохузроўневага прадстаўлення адзінак словаўтварэння. Тым самым вучоны стварыў новы напрамак у беларускім мовазнаўстве. За манаграфію "Словаўтварэнне і граматыка" аўтар атрымаў прэмію НАН Беларусі за 2001 год.

Плённа працуе А.Лукашанец і ў галіне параўнальнага вывучэння рускай і беларускай моў, моўнай палітыкі. Ён сааўтар манаграфій "Руская мова ў Беларусі" (1985), "Грамадства — мова — палітыка" (1988), "Супастаўляльнае апісанне рускай і беларускай моў: Марфалогія" (1990), "Культура рускай мовы ў пытаннях і адказах" (1996), "Тыпалогія двухмоўя і шматмоўя ў Беларусі" (1999).

У апошні час навуковец надае шмат увагі праблемам развіцця і функцыянавання беларускай мовы. Ён вывучае стан яе норм, асаблівасці ўзаемадзеяння беларускай мовы з рускай і польскай. Пры яго ўдзеле былі выкананы два міжнародныя славiстычныя праекты. А.Лукашанец — сааўтар дзвюх калектыўных манаграфій на польскай мове: "Najnowsze dzieje języków słowiańskich" (Opole, 1998), "Komparacja współczesnych języków słowiańskich.

Słowotwórstwo. Nominacja" (Opole, 2003). На XIII міжнародным кангрэсе славiстаў, што праходзіў у Любляне ў 2003 годзе, выступіў з дакладам, у якім асаблівасці развіцця беларускай мовы ў XX стагоддзі разгледжаны з пазіцыі збліжэння або адштурхоўвання яе ад рускай і польскай моў. Прымаў таксама ўдзел у рабоце ГА "МAB".

Вынікі даследаванняў прафесара А.Лукашанца публікуюцца ў навуковых выданнях у Беларусі і за яе межамі. Мовазнавец неаднаразова выступаў з дакладамі на лінгвістычных канферэнцыях у Польшчы, Аўстрыі, Германіі, Іспаніі.

Як сябар Камісіі па славянскаму словаўтварэнню пры Міжнародным камітэце славiстаў ён прымаў удзел ва ўсіх яе навуковых канферэнцыях: у Валгаградзе (Расія, 1996), Магдэбургу (Германія, 1997), Інсбруку (Аўстрыя, 1999), Катавіцах (Польшча, 2000), Хале-Вітанбергу (Германія, 2001), Мінску (Беларусь, 2003), Браціславе (Славакія, 2004) і ў Познані (Польшча, 2004). Як навуковы кіраўнік падрыхтаваў 6 кандыдатаў навуц.

З'яўляецца членам савета па абароне дысертацый пры Інстытуце мовазнаўства, старшынёй экспертнага савета па мовазнаўству ВАК Беларусі, старшынёй Беларускага камітэта славiстаў. Аляксандр Аляксандравіч — галоўны рэдактар штогодніка "Беларуская лінгвістыка", член бюро Навукова-метадычнага савета пры Міністэрстве адукацыі Рэспублікі Беларусь.

Складлася не толькі прафесійнае, але і асабістае жыццё Аляксандра Лукашанца. У яго дружная сям'я, блізкія людзі разумеюць і падзяляюць яго інтарэсы.

Да віншаванняў навуковай грамадскасці юбіляру далучаем свае пажаданні добрага здароўя, шчасця, поспехаў.

Святлана САЧАНКА.

Канферэнцыя ў Драгобычы: збліжэнне пазіцый

На працягу многіх дзесяцігоддзяў у савецкай гістарыяграфіі надавалася шмат увагі пытанню сацыяльна-эканамічнага, грамадска-палітычнага і нацыянальна-культурнага жыцця Заходняй Украіны і Заходняй Беларусі ў 1920-1930-я гады. Гэтыя праблемы не страцілі свайго значэння ў нацыянальных гістарычных школах і на сучасным этапе, што засведчыла міжнародная навуковая кан-

ферэнцыя "Палякі, украінцы, беларусы, літоўцы ў міжваеннай Польшчы (1921-1939 гг.)", якая адбылася ў кастрычніку бягучага года ва ўкраінскім горадзе Драгобычы на Львоўшчыне. Галоўны яе арганізатар — Драгобыцкі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Івана Франка. Удзел у канферэнцыі прынялі больш за 50 вучоных Украіны, Беларусі, Польшчы.

Выступленні на пленарным і секцыйных пасяджэннях, у час дыскусій засведчылі глыбокую зацікаўленасць даследчыкаў розных краін у пераадоленні стэрэатыпаў, наладжванні канструктыўнага і ўзаемапаважлівага дыялогу.

Канцэптуальныя пазіцыі беларускай гістарычнай навуцы былі выкладзены ў дакладзе прафесара У. Ладзева (Мінск), прысвечаным этнакультурнай самаідэнтыфікацыі беларусаў у міжваеннай Польшчы. Докладчык паставіў пад сумненне існавання ў навуковай літаратуры лічбы беларускага насельніцтва на анексаваных землях. Паводле У. Ладзева, колькасць беларусаў у Заходняй Беларусі можна вызначыць прыкладна ў 2 мільёны чалавек (без уліку каля 500 тысяч бежанцаў, што

вярнуліся на радзіму да 1 ліпеня 1924 года, большасць якіх складалі беларусы). У Ладзева прадставіў таксама ўдзельнікам канферэнцыі складзены ім зборнік дакументаў і матэрыялаў "Беларуская нацыя: уз'яднанне. Верасень 1939 г. — чэрвень 1941 г." (Мінск, 2004). Многія з прыведзеных там крыніц дасюль не былі вядомыя даследчыкам.

Навуковай навізнай вылучаўся даклад аспіранта А. Пашкевіча (Мінск), прысвечаны супрацоўніцтву парламенцкіх прадстаўніцтваў беларусаў і ўкраінцаў у польскай дзяржаве. Не меншую цікавасць уяўлялі выступленні А.Свірыда (Брэст) пра ўплыў мітрапаліта А.Шаптышкі на уніяцкае адраджэнне ў Заходняй Беларусі і А.Чарнякевіча (Гродна) пра пала-

нафільскую плынь у заходнебеларускім руху.

У сваім выступленні прафесар С.Дамброўскі (Легніца) абагуліў пазіцыі польскай гістарыяграфіі аб становішчы нацыянальных меншасцей у міжваеннай Польшчы. Прафесар Л.Зашкільняк (Львоў) распавёў аб спробах ўкраінска-польскага паразумення. Варта адзначыць, што пад кіраўніцтвам гэтага ўкраінскага навукоўца некалькі маладых даследчыкаў з Беларусі абаранілі ў апошнія гады ў Львоўскім нацыянальным ўніверсітэце кандыдацкія дысертацыі.

Аляксандр ВАБІШЧЭВІЧ, загадчык кафедры Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А.С.Пушкіна, старшыня брэсцкай суполкі ГА "МAB".

Прысутнасць беларускай культуры ў свеце

Расія

Масква ўшанавала беларускіх класікаў

АЛЕСЬ АДАМОВІЧ І ВАСІЛЬ БЫКАЎ — ДВАЙНАЯ ЗОРКА (КАЛІ СКАРЫНАЦЬ ВОБРАЗ МАКСИМА БАІДАНОВІЧА) БЕЛАРУСКОЙ ЛІТАРАТУРЫ. ГЭТА ПІСЬМЕННІКА, ЯКАЯ БЫЛІ АДНАДУМЦАМІ, СЯБРАМІ. У ЛІТАРАТУРУ ЯНЫ ПРЫЙШЛІ, УСВЯДОМІШЫ СВОЙ НАЙТАЛОУНЕЙШЫ АБАВЯЗАК ПЕРАД ТЫМІ, ХТО ЗАСТАЮТ НА ТОЙ ВАЙНЕ, ПЕРАД ТЫМІ, ЧЫЕ ЖЫЦЦІ І ДЗЕЙНАСЦЬ ЗМОГЛІ АБАРЫЦЬ МІР, БАЦЬКАЙШЫНУ, ЧАЛАВЕЦТВА.

У другой палове кастрычніка ў Маскве адна за адной адбыліся дзве падзеі: у Дзяржаўным літаратурным музеі на Пятроўцы адкрылася выстава "Алесь Адамовіч: А для Вечнасці — Беларусь...", у Цэнтральным доме літаратара прайшла вечарына, прысвечаная 80-годдзю з дня нараджэння і гадавіне з дня смерці Васіля Быкава. З Беларусі адмыслова прыехалі старшыня СБП Алесь Пашкевіч, паэты Генадзь Бураўкін, Міхась Скобла, прэзідэнт Анатоля Кудравец, удава Васіля Быкава і дачка Алеся Адамовіча, прысутнічалі прадстаўнікі Таварыства маскоўскіх беларусаў імя Ф.Скарыны і аўтаноміі "Беларусы Расіі".

Цэнтральная тэма творчасці А.Адамовіча і В.Быкава — вайна. Алесь Адамовіч жыў на "вайне пад стрэхамі" — Васіль Быкаў быў прызваны ў армію. Адамовіч пайшоў разам з маці і старэйшым братам у партызаны. Франтавік Быкаў пісаў пра складаную сітуацыю выбару паміж здрадай, жыццём і смерцю. Як адзначыў на вечарыне старшыня Саюза пісьменнікаў Масквы Юрый Чарнічэнка, ён з Адамовічам неаднаразова здзіўляліся, які ж талент трэба было мець, каб "пера-

вярнуў усе ўяўленні пра вайну".

Зразумела, што адным з лейтматываў выставы і вечарыны было асэнсаванне — у дакументах і фотаздымках, у прамовах выступоўцаў — таго вялікага ўрока, якім стала другая сусветная вайна, глыбіня яе адлюстравання і спасціжэння ў кнігах беларускіх прэзідэнтаў.

Другім такім урокам можна назваць раскулачванне — яшчэ адна чума, яшчэ адна вайна, якая вялася на працягу доўгіх нялічаных год і якая знайшла свой адбітак у жыцці (Адамовіч) і творчасці (Быкаў) пісьменнікаў. Сям'я Тычынаў, з якой паходзіла маці Адамовіча, у 1929 годзе была саслана ў Якуцію. Фотаздымкі членаў гэтай сям'і дэманстраваліся на выставе. А "знак бяды", як падкрэсліў на вечары маскоўскі пісьменнік Валянцін Аскоцкі, мае тэндэнцыю пашырацца (прыгадаем тэрарызм). Само ж раскулачванне было метафарычна абазначана, як выбіванне цурбана з пад ног Сотнікава (у прамове Ю.Чарнічэнка).

Яшчэ адным "знакам бяды", чумою XX стагоддзя, стала чарнобыльская катастрофа. Але ж яна адначасова з'явілася і сур'ёзным

выпрабаваннем на сумленнасць, прайсці праз якое здолелі не ўсе з тагачасных кіраўнікоў. На выставе прадстаўлены ліст, які ў маіскія дні 1986 года Алесь Адамовіч перадаў у рукі Міхаілу Гарбачову. Там пісалася пра небяспеку масавага паражэння і пра неабходнасць зрабіць пэўныя захады дзеля змянення наступстваў аварыі ў Беларусі. Тут жа змешчаны і шэраг фотаздымкаў першых "чарнобыльскіх шляхоў", якія былі арганізаваны з мэтай абудзіць свядомасць людзей, аб'яднаць іх у барацьбе з чумой паўсямяснай безадказнасці і маральнай непатрабавальнасці. Антыутопія Адамовіча "Апошняя пастараль" сярод экспанатаў выставы і калаж паводле яе вобразаў нагадваюць аб небяспецы гонкі ядзерных узбраенняў, аб крохкасці жыцця на Зямлі.

Антыутопіі Алеся Адамовіча сугучныя прыпавесці Васіля Быкава, у якіх у адцягненай форме асэнсоўваюцца этапы беларускай гісторыі, наступствы зробленага народам выбару на яе пакручтых шляхах. Адным са спакушэнняў назвала Рыма Казакова праблему выбару (руская паэтэса мела на ўвазе аповесць

"Сотнікаў"). Яна згадала ранейшую сваю размову з Быкавым у Германіі, дзе яны разважалі над парадоксамі часу.

Выставу "Алесь Адамовіч: А для Вечнасці — Беларусь..." у Маскве прэзентаваў Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры (дырэктар Л.Макарэвіч). Гэты праект абдысць дзякуючы намаганням Міжнароднага літфонду (старшыня Рыма Казакова), фінансавай падтрымцы Міністэрства культуры Беларусі і Расіі і спонсарскай дапамозе РАО "АЭС Расіі". Аўтары ідэі экспазіцыі — намеснік дырэктара музея Таццяна Захарова і дачка пісьменніка Наталія Адамовіч, мастак — Генадзь Чысты. Выстава працягне сваю дзейнасць да 20 лістапада 2004 года. Яна прысвечана 60-годдзю Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне.

Палемізуючы з Ю.Чарнічэнкам, што ў нашым паветры Алесь Адамовіч не змог бы існаваць, прадстаўнік РАО "АЭС Расіі" сцвярджаў на адкрыцці выставы, што Адамовіч — з ліку тых, хто гэтае паветра мяняў.

Галіна АДАМОВІЧ,
кандыдат філалагічных навук.

Навагодняя анкета

"Кантакты і дыялогі" праводзяць традыцыйную навагоднюю анкету сярод сяброў асацыяцыі:

1. Якія падзеі 2004 года, грамадскія і асабістыя, уяўляюцца вам найбольш яркімі і аptyмістычнымі?
2. 2005 год — год чарговага кангрэса асацыяцыі. Якім вы хацелі б яго бачыць? Ваш асабісты ўклад?
3. Якія рэальныя крокі вы бачыце для абнаўлення і актывізацыі дзейнасці асацыяцыі?
4. Якія беларусістычныя працы 2004 года засталіся незаўважаныя, недаацэненыя? Каго з маладых даследчыкаў, літаратараў, дзеячаў культуры вашай краіны (горада, установы) варта далучыць да дзейнасці асацыяцыі?

Працяг тэмы

Памятны знак Льву Дабжынскаму

У "ГР" ужо пісалася, што да вайны ў вёсцы Лоша Астравецкага раёна жыві і тварыў вядомы беларускі і польскі мастак Леў Дабжынскі. Яго жыццё трагічна абарвалася.

Мастака пахавалі каля капліцы ў Лошы. Час знішчыў надмагілле. Стараннямі Беларускага фонду культуры і аддзела культуры Астравецкага райвыканкама год 15 таму там паставілі сціплы помнік, на адкрыцці якога выступіў генеральны консул Польшчы ў Беларусі Тадэвуш Мысьлік. Але з гадамі і гэта надмагілле разбурылася. Патрэбны быў новы, каменны помнік.

Мы ўжо паведамылі, што ў мінулым годзе на Астравецчыну ўпершыню прыехаў з Гданьска (Польшча) Яцэк Бітэль, плямёнік мастака і сын медыка і пісьменніцы Надзеі Бітэль-Дабжынскай. Яго суправаджала вядомая польская беларусістка Алена Глагоўская. З дапамогай супрацоўнікаў раённай газеты "Астравецкая праўда" яны заказалі каменны з надпісам на беларускай і польскай мовах гудагайскаму майстру Антону Шафрану. Восенню гэтага года помнік быў устаноўлены на магіле мастака і асвячоны мясцовым ксяндзом.

Тэкст і фота Вольгі ШАФРАН.

Да ведама

Філалагічны факультэт Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы 11 сакавіка 2005 года з нагоды 75-годдзя доктара навук, прафесара Паўла Спяцко праводзіць Рэспубліканскую навуковую канферэнцыю "Надзённы пытанні беларускага і тэарэтычнага мовазнаўства".

Тэматыка канферэнцыі: словаўтварэнне; анамастыка; культура мовы; міжмоўныя стасункі.

Заяўкі на ўдзел у канферэнцыі і матэрыялы выступленняў просім даслаць да 1.12.2004 года. Аб'ём матэрыялаў — да 4 старонак фармату А4. Зборнік плануецца выдаць да пачатку канферэнцыі. Аўтарскі ўклад — 5 у.а.

Наш адрас: 230023, г.Гродна, вул.Леніна, 32, кафедра беларускага і тэарэтычнага мовазнаўства. Таццяна Гапон. Тэлефон 44-26-51. **Аргкамітэт.**

Германія

Нямецкі часопіс пра Беларусь

Міжнародны адукацыйны цэнтр, які мае свае рэдакцыі ў Мінску і Дортмундзе, выдае кварталнік "Belarus — News" ("Беларусь — Навіны"). Выдаўцом яго з'яўляецца Петэр Юнге-Вентруп. На чале рэдакцыі стаіць нямецкая беларусістка Астрыд Зам, аўтар прац пра наступствы чарнобыльскай катастрофы ў Беларусі.

У нумары 24 за бягучы год, апошнім, які дайшоў да нас, ёсць раздзелы "Міжнародная палітыка", "Унутраная палітыка", "Гаспадарка", "Грамадскія арганізацыі", "Навука, культура і спорт", якія асвятляюць розныя аспекты жыцця Беларусі і яе сувязей з Германіяй. Насычанасцю фактамі вылучаюцца артыкулы Патрыцыя Руперт "Інфармацыйная платформа распаціраецца ад Рэйна да Буга", Клаўса Комера "Нямецка-беларуская канферэнцыя партнёраў 2004". Баціна Хенке расказвае пра кантакты паміж вёскай Рудня на Мазыршчыне і мястэчкам Гэвельгоф, дзе ўзнікла аб'яднанне бацькоў па дапамозе палескім дзецям, якія сталі ахвярамі чарнобыльскай катастрофы. Пачалося з адраўнення дзяцей (каля 100 асоб). А ў 2002 годзе стаў ажыццяўляцца праект "Мост дружбы" па развіцці сацыяльнай структуры вакол школы ў Рудні. Ён ахоплены не толькі вучні, але і іх бацькі, вясковая моладзь. Праводзяцца семінары і курсы пра тое, як рацыянальна весті хатнюю гаспадарку, пашыраць рамёствы, адпачываць, весті здаровы лад жыцця.

Артыкул Валянціна Пеняляева "Тэатр паміж традыцыяй і мадэрнам" вызначаецца неардынарным поглядам на апошнія пастаноўкі на мінскіх сценах, культурнае жыццё беларускай сталіцы ўвогуле.

Ганна КАНЧЭУСКАЯ.

Ізраіль

Павучальныя прыклады аднаго лёсу

"Свет не без добрых людзей" — такую назву мае аўтабіяграфічная кніга вядомага ізраільскага вучонага, доктара біялогіі, актыўнага ўдзельніка Вялікай Айчыннай вайны Іосіфа Гальперына, якая ўбачыла сёла свет у Тэль-Авіве і была надаслана ў "Голас Радзімы". Упершыню яна была напісана і апублікавана пад назвай "Юнацтва ў аковах" на іўрыце ў 2002 годзе, затым перакладзена на чатыры еўрапейскія мовы. У англійскім і нямецкім выданнях пакінута назва арыгінала, у польскім перакладзе кніга называецца "Добрых людзей знойдзеш усюды", а ў рускім — "Свет не без добрых людзей".

Успаміны І.Гальперына прысвечаны падзеям у Польшчы і Заходняй Беларусі ў гады другой сусветнай вайны.

...Нядаўна мы адзначылі 60-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Не за гарамі 60-годдзе Вялікай Перамогі над германскім нацызмам. Ні адна краіна не панесла такіх страт, як Беларусь. Тут загінуў кожны трэці жыхар — звыш 30 працэнтаў. Што датычыцца беларускіх яўрэяў, то іх загінула больш 75 працэнтаў.

Большасць тых яўрэяў, хто застаўся ў жывых, абавязаны высакародству неаўрэйскага насельніцтва Беларусі: беларусаў, палякаў, рускіх, прадстаўнікоў іншых этнасаў.

Аўтар кнігі — не толькі жывы сведка тых векапомных падзей, але і барацьбіт супраць нацызму, супраць фашыстаў і іх памагатых. Яго лёс вельмі цяжкі, цікавы і нават у пэўным сэнсе павучальны. У пачатку другой сусветнай вайны 17-гадовы Іосіф Гальперын пакідае родны горад Лодзь і пе-

рабіраецца ў Баранавіцкі раён Беларускай ССР. Праз некаторы час юнак становіцца загадчыкам сельскай школы і, што ўдаецца нямногім, заваёўвае павагу ў мясцовых жыхароў. Потым яны, а таксама іншыя лепшыя сыны і дочки народаў Беларусі дапамогуць яму выжыць і стаць у шэрагі барацьбітоў супраць акупантаў. Перад намі — павучальны выпадак інтэграцыі яўрэяў, які нарадзіўся і вырастаў у іншай краіне, у беларускую грамадскую супольнасць.

І.Гальперын раскрывае невядомыя і малавядомыя старонкі яўрэйскага Супраціўлення, асабліва такой складанай праблемы, як яўрэі ў складзе Арміі Краёвай.

Цікава, што ўласная дабрыва, высакародства аўтара кнігі прывялі да таго, што добрыя людзі — беларусы, палякі, немцы, якія дапамагалі Іосіфу Гальперыну выжыць, — адчувалі ў ім сваякую душу. Не выпадкова з пачаткам нямецкай акупацыі ўся беларуская вёска, дзе ён пранастаўнічаў усяго

год, дружна абараніла "пана Юзафа" і пагражала расправай Сцяпану Бабко, які меў намер выдаць настаўніка-яўрэя немцам. Сярод яго выпісальнікаў — былы вучань, а цяпер унтар-афіцэр Вітак Наўроцкі, польскі аграном-інжынер Пётр Вайткэвіч са сваёй дачкой Галінай, сяжанка Марыля Тукай і нават афіцэр СД Сяргей Бабко — сын таго самага Сцяпана Бабко.

У прадмове да сваёй кнігі Іосіф Гальперын піша:

"Хоць у гады вайны я і перажыў нямала трагічных падзей, станючы ў ўспаміны той эпохі пераважаюць адмоўныя дзякуючы добрым і высакародным людзям, якія трапіліся на маім шляху, падтрымалі і ўмацавалі маю веру ў чалавецтва.

Усім ім я прысвячаю гэту кнігу".

"Свет не без добрых людзей" атрымаў высокую ацэнку чытачоў многіх краін, у тым ліку вучоных-гісторыкаў. Так, урадзец горада Ліды, кіраўнік узброенага паўстання ў Нясвіжскім гета ў ліпені 1942 года, камандзір партызанскага атрада імя Жукава на беларускай зямлі, сусветна вядомы гісторык Халакоста Шлоам Халыўскі адзначаў: "Дакладнасць і выразнасць у падчы тэмы, перыпетыі лёсу, у спалучэнні са знаходліваасцю аўтара ўяўляюць сабой захапляючае апавяданне." А польскі гісторык Андэжэй Збікоўскі заўважыў: "Незвычайная біяграфія, якая адрозніваецца ад лёсаў тых, хто перажыў Катастрофу. Аўтар — адзін з нямногіх яўрэяў, якія змаглі зававаць давер польскага падполля і прынялі ўдзел у партызанскай барацьбе".

Безумоўна, кніга Іосіфа Гальперына "Свет не без добрых людзей" выхоўвае пачуцці высакародства і дабрывы, садзейнічае ўзаемаразуменню народаў нашай планеты.

Эмануіл ЮФЕ,
доктар гістарычных навук.

АСТАПОВІЧ Васіль

Астасовіч Васіль Мікалаевіч (28.02.1951, в. Дуброва Лельчыцкага р-на Гомельскай вобл.), інжынер-машынабудаўнік, дзельнік беларускай дыяспары ва Украіне.

Паходзіць В.Астасовіч з мнагасямейнай рабочай сям'і. Закончыўшы ў 1968 дзесяцігодку, выехаў у Харкаў, працаваў там рабочым на заводзе транспартнага машынабудавання імя Малышава. У 1972-1974 гадах служыў у арміі. Вучыўся на вяртанні адзіяленні Харкаўскага

політэхнічнага інстытута. Пасля яго заканчэння ў 1979 працаваў на інжынерных пасадах, быў начальнікам цэха завода імя Малышава. Цяпер намеснік начальніка цэха.

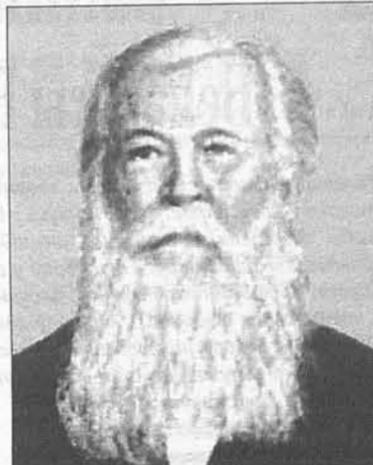
В.Астасовіч актыўна ўдзельнічае ў грамадска-культурным жыцці беларускай дыяспары ва Украіне. У 1996 — 2000 гадах — намеснік старшыні праўлення таварыства "Белая Русь". З 2002 — намеснік старшыні праўлення харкаўскага гарадскога аб'яднання "Сябры". Удзельнік III з'езда беларусаў свету.

Наш суайчыннік жанаты. Жонка Тамара па адукацыі хімік, дачка Аксана — інжынер-хімік-тэхнолаг, сын Вячаслаў — радыёінжынер-канструктар-тэхнолаг. Галоўнае захапленне В.Астасовіча ў вольны час — праца на ледзішчы, у садзе.

Мая Львовіч
(Харкаў, Украіна).

ЭНГЕЛЬГАРТ Васіль

Энгельгарт Васіль Паўлавіч [17(29).07.1828, в.Кустовічы [Кустоўка?] Гродзенскай губ., цяпер Шчучынскі (?) р-н Гродзенскай вобл. — 6.05.1915, Дрэздэн, Германія), астраном, мецэнат, доктар астраноміі Казанскага ўніверсітэта, член — карэспандэнт Пецярбургскай АН (1890).

В.Энгельгарт паходзіў са знакамітага шляхецкага роду. Скончыў Пецярбургскае вучылішча правазнаўства. У 1872-1879 пабудаваў каля Дрэздэна астранамічную абсерваторыю, якая лічылася адной з лепшых у Еўропе па абсталяванні, прыладах і памерах (будынак знішчаны ў 1945 пры бамбардзіроўцы Дрэздэна амерыканскай авіяцыяй). Праводзіў сістэматычныя астранамічныя назіранні камет, малых планет і падвоеных зорак, туманнасцей і зоркавых скопішчаў. Склаў каталог звыш 600 туманнасцей. Сумесна з Д.Дубягам даследаваў арбіту і рух малой планеты Дзіяны. У 1897 перадаў інструменты і абсталяванне астранамічнай абсерваторыі, уласную бібліятэку Казанскаму ўніверсітэту, што стала падставой для будаўніцтва тут у 1899 новай абсерваторыі (дырэктар — ураджэнец Беларусі Д.Дубяга). Прымаў актыўны ўдзел у яе будаўніцтве. У 1903 Казанскай абсерваторыі было афіцыйна нададзена імя В.Энгельгарта. Выдаў на ўласныя сродкі "Назіранні" (т.1-3, 1886, 1890, 1895), куды ўвайшлі матэрыялы яго астранамічных даследаванняў амаль за дваццаць гадоў. Навуковыя працы В.Энгельгарта друкаваліся ў вядучых астранамічных часопісах таго часу і былі з вялікай цікавасцю сустрэты навуковай грамадскасцю.

В.Энгельгарт меў выдатныя музычныя здольнасці: быў піяністам і арганістам высокага

класа. Добра знаёмы з М.Балакіравым, М.Глінкам, А.Даргамыжскім, В.Стасавым. Прымаў удзел у іх хатніх музычных канцэртах. Вядомы як шчыры прыхільнік і прапагандыст музыкі М.Глінкі. Перадаў у Публічную бібліятэку Пецярбургска сабраную і захаваную ім аўтаграфічную калекцыю твораў кампазітара, у тым ліку партытуру оперы "Іван Сусанін".

Ва ўзросце 70 гадоў захапіўся ваеннай гісторыяй Расійскай імперыі, дасканала вывучыў матэрыялы знакамітага швейцарскага паходу А.Суворава, прайшоў па мясцінах, звязаных з імем палкаводца. На ўласныя грошы ўстанавіў помнікі і мемарыяльныя дошкі на шляху паходу праз Альпы. Збіраў калекцыю прыватных рэчаў Суворова, дакументаў, расказаў пра яго. Матэрыялы, якія атрымалі назву "Суворавскі зборнік", — ядры зброі, знойдзеныя на месцах баёў, медалі, гравіраваныя партрэты папличнікаў і ворагаў Суворова, мэбля з месцаў, дзе рабы прыпынкі палкаводзец, зоры альпійскіх мінералаў, фотаздымкі тых мясцін (13 скрыняў агульнай вагою 955 кілаграмаў) — былі перададзены ў 1902 В.Энгельгартам у Суворавскі музей у Пецярбургу (цяпер Дзяржаўны мемарыяльны музей А.Суворова) і сталі адной з трох вялікіх калекцый гэтага музея.

Вольга ГАПОНЕНКА.

Афанасій Мартас

Афанасій Мартас (свецкае імя Антон Вікенцьевіч; 8(21).09.1904, в. Завітая Навагрудскага пав. Мінскай губ., цяпер Нясвіжскі р-н Мінскай вобл. — 3.11.1983, Буэнас-Айрэс), рэлігійны дзеяч беларускай дыяспары, гісторык праваслаўнай царквы. Магістр багаслоўя (1933).

Нарадзіўся Антон Мартас сто гадоў таму ў сялянскай сям'і. Вучыўся ў народным вучылішчы, затым у Нясвіжскай семінарыі, якую скончыў у 1925 годзе. Паступіў на багаслоўскі факультэт Варшаўскага ўніверсітэта. У час вучобы прыняў у Пачаеўскай Лаўры манаскі пост-

рыг (1927) з імем Афанасій, а праз год стаў святаром. Пасля заканчэння ўніверсітэта (1930) іерарманам Афанасій быў прызначаны намеснікам Яблачынскага манастыра каля Бельска-Падляпскага і апекуном прытулку для састарэлага духавенства (1931). Пазней служыў у Турковічах на Хэлмшчыне, дзе заснаваў падвор'е Турковіцкага манастыра, і ў гарадах Кельцы і Радам (Польшча). У лістападзе 1934 прызначаны на пасаду выхавальніка дзяржаўнага інтэрната для студэнтаў тэалагічнага факультэта. У 1938 узведзены ў сан архімандрыта. Адначасова працягваў адукацыю, скончыў у 1939 курс педагогікі на гуманітарным факультэце Варшаўскага ўніверсітэта са ступенню доктара багаслоўя за працу "Вялікі Катэхізіс мітрапаліта Пятра (Магілы)".

У сакавіку 1942 года архімандрыт Афанасій атрымаў тытул епіскапа віцебскага і полацкага, але ў сувязі з цяжкасцямі ваеннага часу выконваў абавязкі адміністратара навагрудска-баранавіцкай епархіі. Актыўна выступаў за ўвядзенне беларускай мовы ў праваслаўнай царкве Беларусі. Прымаў удзел ва Усебеларускім царкоўным саборы, які адбыўся ў жніўні-верасні 1942 у Мінску, і аднавіў на бацькаўшчыне дзейнасць Беларускай аўтакефальнай праваслаўнай царквы (БАПЦ). У маі-чэрвені 1944 выехаў у Германію. У маі 1946 епіскапат БАПЦ у поўным складзе перайшоў у Рускую зарубежную праваслаўную

царкву. Афанасій быў прызначаны кіруючым архірээм Паўночнагерманскай епархіі з цэнтрам у Гамбургу. Займаўся душпастырскай дзейнасцю ў Германіі, Пазней у Аўстраліі, Аргенціне і Нью-Йорку. У пачатку 1950-х уладка Афанасій быў прызначаны епіскапам Мельбурнскім, вікарыем Аўстралійскай епархіі. У 1956-м пераведзены на Аргенціна-Парагвайскую кафедру, якая кіравала прыходамі на тэрыторыі Аргенціны, Парагвая і Уругвая. У Буэнас-Айрэсе намаганні епіскапа былі пабудаваны кафедральны Уваскрэсенскі сабор. У 1967 узведзены ў сан архіепіскапа Буэнас-Айрэскага і Аргенцінскага. З 1970 года ў Аўстраліі — архіепіскап сіднейскі і новазеландскі. З 1971 года жыў у Аргенціне.

Даследаваў гісторыю праваслаўя Беларусі, у 1947 выдаў у Гамбургу (Германія) на беларускай мове "Матэрыялы да гісторыі Праваслаўнай Беларускай царквы". Другую рэдакцыю, пашыраную, падрыхтаваў у 1953, але з-за недахопу сродкаў не змог яе выдаць. Выйшла яна ў 1966 у Аргенціне. У 1981 годзе выданы ўспаміны "На міне Хрыстовай (Невядомыя ўспаміны архіепіскапа Афанасія)".

Памёр уладка ад сардэчнага прыступу ў Аргенціне, пахаваны на брацкіх могілках каля Свята-Троіцкага сабора ў Джорданвілі (ЗША).

Валянціна ГРЫШКЕВІЧ.

Пераможца індыйскага конкурсу

Вельмі папулярны індыйскі кінаакцёр Санджай Дат павінен быў сыграць галоўную ролю ў новым індыйскім блокбастэры "Мусяфір". А які ж індыйскі фільм без танца закаханай гераіні? Каб знясіці гераіню, тэрмінова абвясцілі міжнародныя конкурсы — ад Бамбея да Лондана.

Як сведчаць зарубежныя сайты і сродкі масавай інфармацыі, пераможцай конкурсу на лепшы індыйскі танец стала... беларуска Таццяна Бохан, ураджэнка Капыля. Яна выклала харэаграфію ў Дубаі. За Таццяну аддалі галасы ўсе 12 дасведчаных удзельнікаў журы, што рэдка бывае. Матывуючы сваё рашэнне, яны адзначалі, што беларуска адрознівалася ад сваіх саперніц не толькі тэхнікай, але і адначасова "эратычнасцю і цягліваасцю".

Калі хтосьці з чытачоў знойдзе звесткі, як прайшла прэм'ера, прайшоў іх кадрам з фільма, — будзем удзячныя.

Галіна ВІР.

Суайчыннікі ў энцыклапедыях

Крынчык Георгій Сяргеевіч (6.8.1927, в.Брожа Бабруйскага р-на Магілёўскай вобл. — 5.12.1998), расійскі вучоны-магнітолаг, заснавальнік сучаснай магнітаоптыкі ферромагнетыкаў. Доктар фізіка-матэматычных навук, прафесар. Выявіў з'яву намагнічвання крышталі магнітным полем светлавой хвалі.

Куляшоў Георгій Данілавіч (6.10.1931, г.Горкі Магілёўскай вобл. — 4.08.1998), расійскі фізік-эксперыментатар. Доктар фізіка-матэматычных навук. Адзін са стваральнікаў новага тыпу цыклічных паскаральнікаў электронаў, якія выкарыстоўваліся пры адпрацоўцы ўзораў ядзернай зброі.

Левін Філіп (10.08.1900, г.Клец Слудскага пав. Мінскай губ. — 18.10.1987, ЗША), амерыканскі імунолаг і бактэрыёлаг; адзін з заснавальнікаў імунагематалогіі. Адкрыў

Працяг.
Пачатак у №№ 34-37, 38-41.

шэраг рэдкіх груп крыві, рэзус-фактар у крыві чалавека.

Летнікаў Фелікс Арцём'евіч (3.10.1934, г.Полацк Віцебскай вобл.), расійскі геолог-геахімік; заснавальнік навуковай школы па філоідным рэжыме літасферы і геанергетыцы геалагічных працэсаў; сінергетыкі геалагічных сістэм — новага кірунку ў навуках аб Зямлі. Доктар геалагічных навук, прафесар.

Лур'е Анатоль Ісакавіч (19.07.1901, г.Магілёў — 12.02.1980, Расія), расійскі вучоны ў галіне механікі і працэсаў кіравання, стваральнік навуковай школы. Сфармуляваў задачу пра абсалютную ўстойлівасць нелінейных сістэм кіравання і прапанаваў метады яе рашэння.

Лур'е Ісідар Міхайлавіч (3.12.1903, Мінск — 26.01.1958, Расія), гісторык — егіптолаг. Доктар гістарычных навук. Унёс значны ўклад у вывучэнне старажытнаегіпецкага права.

Міхалкін Уладзімір Міхайлавіч (30.06.1927, г.Бабруйск Магілёўскай вобл.), савецкі военачальнік. Маршал артылерыі.

Незлін Міхаіл Венямінавіч (29.07.1928, г.Гомель — 1.01.1999, Расія), расійскі фізік. Доктар фізіка-матэматычных навук, прафесар. Навуковыя працы па фізіцы плазмы, нелінейнай фізіцы, геофізічнай і астрафізічнай гідрадынаміцы.

Няздзвецкі Антон Пятровіч (30.01.1902, в.Улукі Слаўгарадскага р-на Магілёўскай вобл. — 18.01.1992, Душанбе), таджыкскі геолог. Першаадкрывальнік аднаго з найбуйнейшых у Сярэдняй Азіі сурмяна — ртутнага радовішча.

Паклеўскі-Козел Альфонс Фаміч (1809 або 1815, в.Быкаўшчына Полацкага пав. Віцебскай губ. — 9.9.1890), расійскі прадпрыемальнік, мецэнат. Пабудаваў у Сібіры і на Урале 5 храмаў.

Парфіяновіч Іосіф Антонавіч (4.09.1902, г.Лепель Віцебскай губ. —

4.08.1993, Расія), расійскі фізік, заснавальнік навуковай школы па люмінесцэнцыі і радыяцыйнай фізіцы. Доктар фізіка-матэматычных навук, прафесар. Навуковыя працы ў галіне люмінесцэнцыі крышталічных рэчываў.

Паўлоўскі Іван Рыгоравіч (5.7.1922, в.Латыгаль Сенненскага р-на Віцебскай вобл.), савецкі дзяржаўны дзеяч, адзін з кіраўнікоў чыгуначнага транспарту. Герой Сацыялістычнай Працы.

Путрамант Ежы (14.11.1910, Мінск — 23.06.1986, Варшава), польскі пісьменнік. Аўтар успамінаў пра Беларусь.

Розенгольц Аркадзь Паўлавіч (1889, г.Віцебск — 15.03.1938, Расія), савецкі вайсковы і дзяржаўны дзеяч. Удзельнік рэвалюцыі 1917 года. Аўтар брашур і артыкулаў пра ўстанавленне савецкай улады, знешні гандаль СССР і інш.

Розін Марк Саламонавіч (12.10.1898, г.Віцебск — 3.09.1981, Расія), вучоны ў галіне эканамічнай географіі. Доктар географічных навук. Навуковыя працы па мінеральных рэсурсах і географіі горнай прамысловасці замежных краін.

"Мая Радзіма"

Беларусы Новасібірска выказалі свае пачуцці да Бацькаўшчыны ў вершах

Сёлета выйшаў вельмі цікавы зборнік вершаў беларусаў, якія на волі лёсу трапілі ў Новасібірск і цяпер жывуць у Сібіры. "Мая Радзіма" — так называецца гэты зборнічак, прысвечаны шасцідзясяцігоддзю вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў. Ён увабраў у сябе творы многіх аўтараў: у іх розны узрост, прафесіі. Лерад кожным блокам вершаў змешчана фотакартка аўтара і кароценькая біяграфія. Аўтараў яднае перш за ўсё любоў да гістарычнай Радзімы — Беларусі і хваляванне за лёс узаемаадносін дзвюх краін — Беларусі і Расіі. Гэта адчуваецца амаль у кожным вершы. Не магу не прывесці радкі Святланы Шчаслівенка:

Эту чарку предлагаю выпить
За две Родины, которыми горжусь,
За два крыла одной прекрасной птицы —
Россию — мать и маці — Беларусь.

Мяркую, той, хто адчувае ў сэрцы тое ж, што і аўтар гэтых радкоў, зразумее іх глыбіню. Прыемна, чытаючы вершы, адчуваць любоў і непадробнае хваляванне за Беларусь тых людзей, якія жывуць у Расіі. Частка вершаў напісана на рускай мове, частка на беларускай. І гэта не выпадкова. Так, людзі жывуць у Расіі, штодня чуюць гаворку на рускай мове, самі размаўляюць на ёй. І таму, калі б нават адзін верш гэтага зборніка быў напісаны па-беларуску, яна была б не менш каштоўнай.

Вольга АСТРАВУХ.

Валянцін БУРАЎ

Нарадзіўся ў 1937 годзе ў Верхнядзвінску. Скончыў Мінскае артылерыйска-мінамётнае вучылішча, акадэмію, асаўю ракетную тэхніку. Служыў на Байкануры, рыхтаваў да палёту касманаўтаў П.Клімука і В.Кавалёнка. Узнагароджаны ордэнам "За службу Радзіме ва Узброеных Сілах СССР" III ступені. Цяпер пражывае ў Новасібірску.

У імя святой прападобнай Ефрасінні Полацкай, заступіцы ўсіх беларусаў.

Святая прападобная, жыві!

Я цуду спраў тваіх дзіўлюся
І слёз любові к табе не сарамлюся.
Тут, на Сібірскае зямлі,
Заўжды я быў і буду беларусам.

***

Успамінаю летнюю пару:
Паўзмрок, чырвоныя півоні,
Салёны пацалунак на пероне.
Я, прагай стомлены, хачу
Адчуць ля сэрца цёплых далоні.

Землякам Бацькаўшчыны
і ўсяго свету

Я з Верхнядзвінска, братка-беларус.
Са Скепні, Лелікава... свету
Пачуйце, зразумейце маю мэту:
Заву ў Сібір, за наш абрус
Сабрацца на братэрскую бяседу.

Першаму выпуску Дрысенскай
СШ № 2 (рускай школы)

Сябры, сяброўкі школьнае пары,
Дзяды, бабулі, мамы, таты.
Свет успамінаў нашых стаў
стракатаў...

З дзяцінства і да сівізны
Прайшлі мы шлях, здарэннямі
багаты.

Мікалай СЕМАКОЎ

Нарадзіўся ў 1950 годзе ў г.п.Асвея Асвейскага раёна Полацкай вобласці.

З 1966 года жыве ў Новасібірску. Закончыў Новасібірскі дзяржаўны ўніверсітэт. Геафізік. Працуе ў Сібірскім аддзяленні РАН. Грамадзянін Рэспублікі Беларусь.

Нас норывят послушным
винтыком
Вкрутціць в машину государства,
А я хотел бы быть кирпичиком
Единого Святого Царства,
О чьей судьбе так слезно
молится,

Не засыпая ночью синей,
Седа мать у града Полоцка:
«Соедини нас, Евфросинья!»

Моим родным, сожженным в Миловидях

Я родился чуть позже
И бойни кровавой не видел,
Но течет и во мне
Белорусская — русская кровь.
Я с пеленок фашистов,
Как личных врагов, ненавижу
И с пеленок питаю
Ко всем белорусам любовь.
Уходили и прежде
На смертные схватки мужчины,
Покидали свой дом
И не все возвращались назад,
Но сражались с надеждой,
Что дочери их или сыну
Не придется увидеть,
Какие у Смерти глаза!
Говорят, мою бабуку
Любили до слез ребятишки.
И когда на две части
Делили в деревне людей,
За нее уцепился руками
Мой старший братишка,
Чтоб спастись от одетых
В солдатскую форму зверей...
Их сожгли на глазах
У совсем молодой еще мамы,
Лишь родные не дали
Погибнуть ей в том же огне.
Мы родились чуть позже,
Войны той не видели сами,
Но не можем без боли
И слез говорить о войне!

Наталля СОММЕР

Карэнная мінчанка, нарадзілася ў 1986 годзе ў Мінску. Цяпер студэнтка Новасібірскага каледжа тэлекамунікацыі і інфарматыкі.

***

Из Беларуси ветром унесенная,
Нашла приют в Новосибирске я,
Но шум берез страны родной
Волнует до сих пор меня.

Думкі

Перапіс насельніцтва —
тыповыя пытанні:
Чья? адкуль? чаму? і дзе?
Ці два "м" у напісанні?
Нібы ў паўсне даю
На ўсё тыповыя адказы:
Два "м", праз "о", амаль, шчэ не,
Магчыма тут, тры разы.

Апошні пункт збудзіў ад сну,
Задумацца прымусіў

Аб месцы тым, дзе узрасла,
Аб роднай Беларусі.
Пытальнікам апошні пункт
Глядзеў у душу зноўку:
"Ці лічыце вы рускую
Сваёю роднай мовай?..."

...Адразу цяжка адказаць —
Скажу і "так", і "не",
Не ведаю, якая з дзвюх
Бліжэе да мяне.

Ці тая з іх, якую
Мне з маленства навязалі,
І як на ёй пісаць, чытаць,
Як думаць указалі...

Не! Можна тая, што ў глыбіні
Хаваецца ад свету,
Якая дрэмле кветкаю,
Чакаючы рассвету.

Ці тая мова, на якой
Я размаўляю кожны дзень,
Якая кроцьчыць ўслед за мной,
Як да нагі прышпытыць цень...

Не! Можна тая, на якой
Я дзень у дзень маўчу.
Мо тая мова, на якой
Я гэты верш пішу.
Яна раднее для мяне!
Пішыце ў пункт апошні — "Не!"

Людміла ШЧАСЛІВЕНКА

Нарадзілася ў 1954 годзе ў сям'і ваеннаслужачага беларуса Івана Шчаслівенкі, партызана Беларусі. У 1971 годзе скончыла сярэдняю школу з залатым медалём, у 1975 годзе — Новасібірскае музычнае вучылішча па класу фартэпіяна, а затым — Кемераўскую дзяржаўную акадэмію культуры з адзнакай. Намеснік дырэктара па культуры Беларускага культурна-асветніцкага цэнтра ў імя святой Ефрасінні Полацкай.

Мы — беларусы. Древний род
С дреговичских племен доньше
Желаньям многих вопреки
Сберег славянские святыни.

Покуда будем мы хранить
Льняные белые рубахи
Своих дедов и матерей
Ни тлен нас не возьмет,
Ни страхи.

Тост БКПЦ

Эту чарку предлагаю выпить
За две Родины, которыми
горжусь,
За два крыла одной

прекрасной птицы —
Россию-мать и маці-Беларусь!

Уладзімір СІЛІН

Нарадзіўся ў 1951 годзе ў вёсцы Сахараўка Горацкага раёна Магілёўскай вобласці. Скончыў Мінскі радыётэхнічны інстытут у 1973 годзе і Ваенную акадэмію сувязі ў Ленінградзе ў 1984 годзе з адзнакай. Палкоўнік. Узнагароджаны ордэнам "За службу Радзіме ва Узброеных Сілах СССР" III ступені. Ганаровы радыст Расіі.

***

Далёка ад Сібіры Беларусь,
Ды адлегласцей няма для
думах,
За ўсіх казаць зусім я не бярусь,
А я заўсёды сэрцам
з Беларуссю.

Мая старонка

Знаёмыя клічухі мясціны —
Рачулкі, лясы і палі,
Заўсёды са мною часцінка
Святой беларускай зямлі.

Здалёку вёсачка як на далоні
Ў лёгкім тумане плыве,
За выганам пасвяцца коні.
Магуля ў вёсцы жыве.

Хата хаваецца ў садзе,
Кветкамі прызба гарыць.
Бусел гняздо сваё ладзіць
На бярозе старой угары.

Кашпаценькі клён прыгожы
Шапочка пра штосьці сваё,
Даўгі журавель лапаможа
Напоўніць вядро да краёў.

За вёскаю лес недалёка
Над полем сцяною ідзе,
У пльні стагоддзяў глыбокай
Адвечную песню вядзе.

Рачулка ніжэй працякае,
У дыванах заліўныя лугі.
Стары Гарадзец толькі дбае
Пра годы былое тугі.

Дубы на той гары таямнічай
Магутныя, з цёмнай ліствой,
А ўнізе чакаюць крыніцы
З сподзёнаю, чыстай вадой.

Дзесьці юнацтва тут побач,
Першы таемны уздых,
Першы спатканак у ночы,
Водар валасоў залатых.

Нясмелыя шчырыя словы.
Трапяткі, хвалоючы час
Пяшчотнаю, ціхаю мовай,
Летуценнем ахутвае нас.

Ночка ўступае у сілу,
Зоркі мільгаюць ярчай,
Поўняцца чары ад мільх,
Глыбокіх і дзіўных вачэй.

Родныя сэрцу мясціны —
Рачулкі, лясы і палі.
Заўсёды з любоўю к адзінай
Святой беларускай зямлі.

Святлана СТАРЧАЙ

Нарадзілася ў 1958 годзе, жыхарка Мінска, у 1979 годзе закончыла Мінскі ўніверсітэт культуры, у 1999 годзе — Канскі біятэхналагічны каледж. Жонка ваеннаслужачага. Цяпер жыве ў Новасібірску. Ваенны пенсіянер.

Из цикла «Настроения»

***

Я больна тобою — до слезинки.
Не просошей на моей щеке.
У тебя взяла я две песчинки,
Чтобы жемчугом их в срок
вернуть тебе:

Я по очереди их носила,
От всего на свете берегла —
И в июле их тебе дарила:
Ванею и Сашей назвала.

Алена СІЛІНА

Нарадзілася ў 1979 годзе ў горадзе Горкім у сям'і ваеннаслужачых беларусаў. Вучылася ў школах розных гарадоў Расіі. У 2001 годзе скончыла Сібірскі дзяржаўны ўніверсітэт тэлекамунікацыі і інфарматыкі ў горадзе Новасібірску. Цяпер пражывае ў Магілёве.

Мы навсегда с тобой
не расстаемся,
Двум белым птицам крыльев
не менять.
Мы в наше небо обязательно
вернемся,
Ведь для чего нам крылья, если
не летать.

Галіна ШПАК

Нарадзілася ў Чэрвені Мінскай вобласці. Скончыла Харкаўскі дзяржаўны тэатральны інстытут. Служыла не-

калькі гадоў актрысай, затым перайшла на літаратурную работу.

Цяпер загадвае аддзелам дакладных навук рэдакцыі газеты "Навука в Сібіры" Сібірскага аддзялення РАН. Член Саюза пісьменнікаў Расіі і член Саюза журналістаў Расіі.

***

Улетаюць гусі, прылятае снег.
Не было бы грусти, —

не родзіся б смех.

Плачэм і смеемся над своею
судьбой.
Разбрэліся по свету і хотім
домой.

Свет сошелся клином —
гусі, гусі, гусь —

Розовый, малиновый —
под крыльями Русь —
Белая, Великая. Птица на заре,
Разбудив, окликнула, —

человек прозрел:
Сказку сделать былью?

Сказкам свой черед.
Зарастет будылем

детский огород
Над любимой Припятью.

Тише, Тишина!
Сколько надо вытерпеть

в наши времена, —
Знают облученные.

Птица, птица, птах, —
Все теперь ученые, и целуя

прах
Горького Чернобыля, плачем

о Земле,
Над ее надгробием.

Дудочник к зиме
Запоет метелью.

Было — не прошло.
Вспыхнет — почернеет белое

крыло.

Память

Раскаты грома, корни лезут
с храпом.

Мой оборотень каменную
лапу

В капкане на Полесье
потерял.

О молниях, о валунах
дубравы

Он, завывая, песни сочинял
И в простоте не поминал

потравы.

Смеялись зубры, обнажая зубы,
Рога забросив прямо

в небеса.
И я смеялась, целовала

в губы
Посмешище мое, уйдя

в леса, —
Дерева были на меня

похожи.
И где-то у истока, на Днепре,
За куклой деревянной

на заре
Нырля с хохотом:

«Куда ты, боже!»

***

Был август. Пел зеленый
Червень

И под дождем приплясывал,
Переливался свет вечерний

Через дорогу, через прясла.
Здесь дом стоял,

моя Хатынь,
Смеялась мама молодая.

За тыщу верст в края
святынь

Вместо нее пришла седая
Дочь. На забытом пепелище

Червонный камень
почернел.

Чей голос тихий:
«Что ты ищешь?»

У каждой жизни свой
предел».

Трава позаплеталась в косы,
Молчала близкая родня:

Склонилась верба, три
березы —

Все, что осталось от меня.

Аляксандра СТАРЧАЙ

Нарадзілася ў 1987 годзе ў
Мінску ў сям'і ваеннаслужачых.

Цяпер пражывае з бацькамі ў
Новасібірску.

Студэнтка Новасібірскага каледжа
тэлекамунікацыі і інфарматыкі.

***

Глаза с улыбкой я закрою:
И сразу по ромашковому полю
Бегу, бегу — простору нет
предела...

О Боже, до чего все бело!
И в этой белизне купаюсь я,
И в ней ищу я вдохновенье,
И радуется прикосновенье
Ромашкового поля до меня.

В ромашках дух Руси царит,
Их память до сих пор хранит
Дух всех веков и поколений,
И становлюсь я на колени,
Чтобы нарвать букет цветов,
Чтоб не прервалась связь веков.

Аляксандр АРАХОЎСКИ

Нарадзіўся ў Лепелі Віцебскай вобласці ў 1931 годзе.

Прафесар, доктар філасофскіх навук.

Аўтар 12-ці паэтычных зборнікаў.
Необычное озорство

Знал бы ты, Иван Купала,
В день крещения Христа,
Как веселье Русь внедряла,
Обливая всех и вся!

В этот день из-за ограды,
Из калитки, из окна
Окапять водою рады —
Не со злобы, не с рожна,
А с открытостью счастливой,
Детской светлостью души,
Чтоб пожар несправедливый
В черном сердце потушить!

Возрождение из пепла

В Хатыни вечные огни...
Их свет и ныне ослепляет:
Ослепшим руку протяни,
Чтоб не сгорела плоть живая.

Как Беларусь благодарить
За то, что в страшных
пепелищах

Для погорельцев возродить
Смогла и душу, и жилища!

Галіна ЛІСТАПАД

Нарадзілася ў 1955 годзе ў вёсцы
Верх-Тоя Калыванскага раёна
Новасібірскай вобласці. Мае беларускія карані
як па лініі бацькі, так і маці. Яе дзяды —
Захар Міхасёнак і Іосіф Лысёнак
маленькімі былі прывезены ў Сібір з
Віцебскай і Магілёўскай губерняў. Працуе
журналістам у газеце "Мошкowska
новь", член Саюза журналістаў Расіі.

***

Я села у телеэкрана,
Хоккей собралась посмотреть,
Но ноет душа, будто рана:
За чью же команду болеть?
С ума посходили все,

что ли? —
Глазам своим верить боюсь,
Встречаются нынче на поле
«Россия» и «Беларусь».

Как быть мне, в России
рожденной

И русской до мозга костей,
Когда белорусские корни
С годами не стали слабей?

И шайба в лобье ворота
Заставит меня лишь страдать,
И мне победителя что-то
Впервые не хочется знать.

Себя я чуть-чуть пожелаю,
Возьму и игру отключу,
За обе команды болея,
Душа выбирает ничью.

Марта ЗОРЫЧ (Тацяна ФІСЕНКА)

Нарадзілася ў 1959 годзе ў Сібіры.
Беларуска па мацярынскай лініі. Прашчыры,
выхадцы з Магілёўскай губерні, у канцы
XIX стагоддзя атабарыліся ў Сібіры.

***

Еду в Брест. Сюда стремились
с детства.

Позади остался Могилев.
А в груди пичугой бьется

сердце —
Вот он край и дедов, и отцов.

Беларусь, тебя я открываю,
Как Колумб когда-то

Новый Свет.
О тебе я многого не знаю.

Знаю, партизанил здесь
мой дед.

В деревушке, выжженной
врагами,

Проживала вся моя родня.
Не могу я высказать словами,

Что в груди теснится у меня.
Аисты на поле, словно гуси,

Зубры в пуще да озера льна.
Почему о древней Беларуси

С детства так тоска
была сильна?

Я же сибирячка по рождению
И своих не покидала мест.

Почему тогда в груди
волнение

При одном упоминанье —
Брест.

Два ручья становятся рекою,
Воедино воды слив свои.

Две во мне текут славянских
крови,

Я — дитя и той, и той земли.
Потому сегодня открываю

Дверь домой, где сроду
не была.

Здравствуй, Беларусь, земля
родная,

Ты звала, и я к тебе пришла.

Фёдар КОМАР

Нарадзіўся ў вёсцы Зарэчча Дзятлаўскага раёна Гродзенскай вобласці ў 1950 годзе. Скончыў Ленінградскае вышэйшае палітычнае вучылішча МУС у 1976 годзе і акадэмію імя Леніна ў 1985 годзе. Падпалкоўнік запasu. Працуе выкладчыкам у Новасібірскім ваенным інстытуце ўнутраных войск МУС Расіі.

Беларусь

Много верст по свету
пройдено,

Что же значит слово —
Родина?

Может, славные дела,
Православья купола?

Может, реки и леса,
Может, девица-краса,
Может, села, города,
Может, сельская страда?

Может, в белом цвете сад,
Может, брату всюду брат,
Может, дождь, а может град,
В каждом доме мир и лад?

Может, воля, может поле,
Может, радость или горе,
Может, траурные вести,
Может, плач, а может песни,
Может, страсти, наваждение,
Может, первенца рождение?

Встреча, может, иль разлука,
Ожиданья в сердце, мука,
Может, многое другое,
Бесконечно дорогое.

Судить не буду, не берусь:
Мне все это — Беларусь!

Іван Гурскі (Україна)

Ганаруся тымі пераўтварэннямі, што адбыліся ў Міры

Прыемныя ўражанні пакінула наведванне ў гэтым годзе родных мясцін у Івана Гурскага, з якім наш карэспандэнт Рэгіна ГАМЗОВІЧ сустрэлася ў гарадскім пасёлку Мір Карэліцкага раёна Гродзенскай вобласці.

— Іван Цімафеевіч, як вы апынуліся ва Украіне?

— Нарадзіўся я ў вёсцы Маласельцы былога Мірскага раёна, скончыў Турэцкую школу. Калі ва Украіне кажу, што скончыў не французскую, не нямецкую, а Турэцкую школу — здзіўляюцца, між тым Турэц — гэта былое мястэчка ў наваколлі Міра. Затым у 1959 годзе скончыў Беларускае політэхнічнае інстытут. Вось з гэтага часу я пакінуў Радзіму — паехаў па размеркаванні на паўночны Каўказ у горад Мінеральныя Воды, дзе адпрацаваў 10 гадоў, а потым ажаніўся з кіяўлянкай, якая перацягнула мяне на сваю Радзіму. У Кіеве працаваў у праектным інстытуце "Паўднёўгіпрашк" 24 гады галоўным інжынерам, 5 гадоў генеральным дырэктарам і сёння працую тут дырэктарам Дэпартаменту шкляной прамысловасці. Правадзейны член Акадэміі будаўніцтва Украіны. Думаю, што сваёй працай я родную зямлю не зганьбіў і стараўся веда, атрыманая ў політэхнічным інстытуце, годна прымяняць на практыцы.

— Чым займаецца ваш праектны інстытут?

— Будзем шклозаводы. У Беларусі ўзводзілі шклозаводы: "Нёман" у Бярозах Брэсцкай вобласці, у Барысаве Мінскай вобласці, Елізаветы пад Бабруйскам і ў Глушы Магілёўскай вобласці. Так што з роднай Беларуссю ніколі не парываў сувязі. А прыехаў зараз на юбілейную сустрэчу выпускнікоў — 45 гадоў, як скончыў інстытут. Заехаў у Мір, пабачыўся з братам і сястрой. Мая дачка стала артысткай. Яна памятае Мірскі замак у руінах, калі я прывозіў яе сюды дзяўчынкай. Летась я таксама заезджаў да сваякоў, бачыў, як мяняецца горад, расказваў пра гэта ў сям'і, таму дачка папрасіла абавязкова заехаць сёлета ў Мір і паглядзець, якім ён стаў.

Незабыўная Паўлінка

Дзяржаўны музей гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Рэспублікі Беларусь імкнецца не толькі захоўваць культурную спадчыну, а і шырока прапагандаваць дзейнасць артыстаў, музыкантаў, мастакоў, якія пмаг зрабілі для айчыннага мастацтва. Сёлета споўнілася 100 гадоў з дня нараджэння народнай артысткай Беларусі Раісы Кашальнікавай.

Тыя, хто бачыў спектаклі, у якіх іграла Р.Кашальнікава, і сёння з захапленнем адзначаюць, што гэтая прыгожая, абаяльная актрыса стварыла на тэатральнай сцэне запамінальныя вобразы.

У вечарыне, прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння Р.Кашальнікавай, прынялі ўдзел доктар мастацтвазнаўства А.Сабалеўскі, кандыдат мастацтвазнаўства Я.Громаў, заслужаная артыстка Беларусі М.Зінкевіч, намеснік дырэктара Дзяржаўнага архіва-музея ЛІМ Г.Жукава, дырэктар Дзяржаўнага літаратурнага музея імя Я.Купалы С.Вечар.

У 1926 годзе Р.Кашальнікава ў ліку выпускнікоў Беларускай драматычнай студыі ў Маскве была залічана ў труп БДГ-2. У першыя ж гады

— І якія ўражанні?

— Як бы ні ставіліся да Прэзідэнта Беларусі за мяжой, я заўсёды казаў, што дай Бог кожнаму народу такога кіраўніка, як Аляксандр Рыгоравіч Лукашэнка. Узяць хоць бы наш Мір. Гэты гістарычны цэнтр быў у такім занябаным выглядзе доўгі час! А зараз? Я ганаруся, калі іду па яго вуліцах: не толькі цэнтр, але і ўкраіны ў парадку. Адноўлены Мірскі замак, касцёл, увесь гістарычны цэнтр горада. Гэта ж спадчына для нашых дзяцей і ўнукаў. Мая дачка хоча прывезці сюды сваю дзяўчынку, паказаць тую зямлю, на якой нарадзіўся яе дзед.

Я параюноўваю з Украінай — беларусы жывуць добра. І на маёй малой радзіме таксама. Таму я радуся за зямлякоў.

Ды не толькі ж Мір змяніў сваё аблічча. Полацк, Нясвіж, іншыя малыя і вялікія гарады не пазнаць.

— Хіба Кіеў горш выглядае за Мінск?

— У кожнай краіне сталіца павінна выглядаць годна. Я кажу пра пэўную палітыку беларускага ўрада, скіраваную на развіццё малых гарадоў. Паступова іх прыводзяць у належны парадак, яны цікавыя кожны па-свойму. І гэта майму сэрцу вялікая радасць.

А жыву я ў Кіеве на вуліцы Чарнобыльскай. Яна была так названа яшчэ да аварыі на атамнай электрастанцыі. А цяпер на ёй устаноўлены помнік у памяць трагедыі, кожны год сюды прыязджаюць Прэзідэнт Украіны, члены ўрада, праводзяцца мітынгі ля гэтага помніка. Я сам удзельнічаў у ліквідацыі аварыі, ведаю, колькі людзей загінула.

Хоць я даўно грамадзянін Украіны, але Беларусь з яе бедамі і радасцямі ўсе гэтыя гады са мной.

актрыса выканала ролі, якія адразу вывелі яе ў лік вядучых акцёраў.

Роля Паўлінкі, якую яна іграла да 1995 года (спачатку ў БДГ-2, потым у Беларускай дзяржаўнай тэатры імя Я.Купалы), стала вяршыняй яе майстэрства і паўплывала на ўсе наступныя работы.

Запомнілася глядачам Р.Кашальнікава ў ролях Ларысы Агулавай і Глафіры ("Беспасажніца" і "Ваўкі і авечкі" А.Астроўскага), Любові Калыміцавай ("Апошняя" М.Горкага). Актрыса стварыла шэраг разнапланавых роляў: Ганна Апанасаўна і Куліна ("Пакуль бы маладыя" паводле рамана "Людзі на балоце" І.Мележа), фэрау Ліндэ ("Нора" Ю.Бэна), Аня ("Вішнёвы сад" А.Чэхава), Люба Шаўцова ("Маладая гвардыя" паводле А.Фадзеева), Дубровіна ("Вогненны мост" Б.Рамшова), Броня ("З народам" К.Крапівы), Ізабэла ("Салавей" З.Бядулі), Старая ("Эшалон" М.Рошчына) і іншыя.

Паўлінка Кашальнікавай увайшла ў гісторыю беларускай тэатральнай школы як прыклад дэталёвай распрацоўкі вобразу і валодання эмацыянальным рэзервам у выкананні характарных роляў.
Алена НАЗАРОВА

Латвія

Вечар беларускай паэзіі

У Рызе ў Доме латышкага таварыства прайшоў вечар беларускай паэзіі, арганізаваны Саюзам беларусаў Латвіі. У ім прымалі ўдзел паэты з Латвіі і Беларусі. У выкананні самадзейных артыстаў Марыя Калыды, Валянціны Шыбаевай, Іны Ананьевай гучалі вершы беларускіх класікаў Янкі Купалы, Якуба Коласа і Алеся Бачылы. Уласныя вершы чыталі Станіслаў Валодзька, Наталія Голубева, Настасся Сазанкова, Алена Бучэль, Наташа Камялеўская (яна прачытала і верш свайго бацькі Барыса Касцяненкі), Людміла Ігнатовіч і Андрэй Веянс, які расказаў таксама аб беларуска-латвійскіх літаратурных узаемадачыненнях.

На вечары прагучала нямала песень. Рэжскі беларускі ансамбль "Надзея" выканаў песню самадзейнага кампазітара Станіслава Клімава на словы Ніла Гілевіча "Купальская ноч"; ансамбль Рэжскай беларускай школы "Вавёрачка" — песню кампазітара Міколы Яцкова на словы Сяргея Панізініка "З Купалам у сэрцы"; салістка Латвійскай нацыянальнай оперы Тамара Клімка

праспявала раманс Ігара Лучанка на словы Петруся Броўкі "Я не магу пра вас забыцца" і "Песню Мірзы" (музыка Я.Вітала, словы Яна Райніса). Салістка ансамбля "Надзея" Ілона Вартнікова выканала два раманы Наталлі Камялеўскай "Ён быў яе анёлам", "Ізноў спаткаліся мы", першы — на ўласныя вершы, другі — на словы Канстанція Буйло. У выкананні салісткі Міжнароднага шаліпінскага цэнтара Ганны Крупскай прагучалі песні на словы Станіслава Валодзькі кампазітараў Генрыха Галіцкага і Альберта Белуса "О, дзяцінства маё" і "Суніцы для Багдановіча", а таксама "Сповідзь" (музыка М.Яцкова, словы С.Панізініка).

Прысутных віталі старшыня Саюза беларусаў Латвіі Валянціна Піскунова і старшыня Саюза беларусаў Эстоніі Ніна Савінава. На вечары прысутнічаў сакратар Пасольства Беларусі ў Латвіі Дзмітрый Шкурдз.

Завяршылася імпрэза агульным выкананнем песні на словы К.Буйло "Люблю наш край".

Валянціна СЫРЫЦА.

Арменія

Палачанка — дыпламант конкурсу ў Ерэване

У Ерэване прайшоў III Міжнародны конкурс дзіцячай эстраднай песні "До-рэ-мі", у якім прыняла ўдзел наша суайчынніца з Полацка 13-гадовая Наталія Курьловіч. III Міжнародны конкурс дзіцячай эстраднай песні арганізавала Надзея Саркісян — вядомая эстрадная спявачка.

Конкурс праходзіў у два туры і завяршыўся гала-канцэртам, пасля якога адбылося ўручэнне дыпламаў і падарункаў пераможцам і дыпламантам. Юная палачанка стала дыпламантам конкурсу.

Наталія прыехала на конкурс у суправаджэнні свайго дзядулі Уладзіміра Курьловіча. Праз Пасольства Беларусі ў Арменіі Уладзімір Курьловіч звязваўся са старшынёй суполкі "Беларусь" В.Варажан. Прадстаўнікі суполкі прысутнічалі на конкурсе, падтрымлівалі Наталлю і шчыра павіншавалі яе з поспехам. Пасля канцэрта сфатаграфаваліся на памяць.

У нашых суайчыннікаў да адлеглы

дадому было некалькі дзён, і мы арганізавалі сустрэчу ў нядзельнай школе з вучнямі, іх бацькамі і членамі суполкі. Быў таксама запрошаны першы сакратар Пасольства Беларусі ў Арменіі В.Сысоеў. Сустрэча атрымалася цёплай і незабыўнай. За салодкім сталом было шмат п'яванняў да Наталлі і яе дзядулі Уладзіміра Казіміравіча. Цікавіліся, як Наталія пачала спяваць, аб навучальным працэсе ў беларускіх школах, аб жыцці ў Беларусі і іншым. Па просьбе прысутных Наталія праспявала конкурсныя песні. Спявалі і прадстаўнікі суполкі — вучань нядзельнай школы Алег Шамрай выканаў песню "Мой родны кут", а Ігар Даніленка праспяваў пад гітару "Вы шуміце, бярозы".

У заключэнне дзеці абмяняліся з Наталляй адрасамі. Усе пажадалі Наталлі творчых поспехаў і выказалі спадзяванне сустрэцца праз год на наступным конкурсе.

В.ВАРАЖАН,
старшыня ерэванскай беларускай суполкі "Беларусь".

Расія, Іркуцк

Запрашае клуб "Зярнятка"

На базе Рэгіянальнай грамадскай арганізацыі "Іркуцкае таварыства беларускай культуры імя Я.Д.Чэрскага" адбылося ўрачыстае адкрыццё дзіцячага клуба "Зярнятка". Работа клуба арыентавана на дзяцей школьнага ўзросту з 6 да 14 гадоў. Клуб сумяшчае як нядзельную школу па вывучэнні беларускай мовы, культуры і гісторыі, так і рэалізацыю праектаў адпачынку. Пры клубе будзе дзейнічаць секцыя беларускіх рамёстваў. Усе заняткі будуць весці прафесійныя спецыялісты. Удзельнічаць у рабоце клуба могуць дзеці любой нацыянальнасці і зусім бясплатна.

Вечар памяці

У Іркуцку ў Доме дружбы адбыўся вечар памяці, прысвечаны беларускім дзеячам: Сімяону Полацкаму (1629 — 1680) — беларускаму пісьменніку, першаму рускаму паэту, філосафу-асветніку, педагогу, грамадскаму і рэлігійнаму дзеячу; Яўстафію Певічу Тышкевічу (1814 — 1873) — заснавальніку беларускай археалогіі, гісторыку, краязнаўцу; Станіславу Манюшку (1819 — 1872) — дыржору-педагогу, кампазітару, фалькларысту; Фларыяну Ждановічу (1884 — 1942) — аднаму з заснавальнікаў беларускага прафесійнага тэатра, прафесійнаму актёру сучаснага тэатру.

Алена МАМАНТАВА,
прэс-сакратар
РГА "ІТБК імя Я.Д.Чэрскага".

Аляксандр ШУТ:

"Гісторыя беларусаў у Кыргызстане пачынаецца з XVIII стагоддзя"

Беларусь з яе лясамі, азёрамі і сенажацімі так непадобная на высокагорную Кіргізію. Але абедзве краіны аднолькава дарагія сэрцу Аляксандра Шута. У Беларусі, у Ганцавічах, жывуць яго бацькі, якія зусім нядаўна вярнуліся на радзіму, таму сюды ён прывязджае па некалькі разоў на год. Калі бацькі выехалі ў Казахстан на падняцце цаліны, Аляксандру было ўсяго 3 гады. Там ён вырас, скончыў школу і інстытут, а потым па размеркаванні трапіў у Кіргізію, дзе і жыве ўжо амаль чвэрць стагоддзя, у многім гэтак паспрыяла тое, што падчас вучобы ў Казахстане сустрэў сваю будучую жонку, якая нарадзілася ў Кіргізіі. Аляксандр Шут у Кыргызстане — чалавек паважаны. Яго тут ведаюць як здольнага арганізатара. Ён дырэктар акцыянернага таварыства. Акрамя таго, узначальвае беларускае грамадскае аб'яднанне "Світанак". У 1998 годзе ўзнагароджаны медалём "Данк". Гэта адна з самых ганаровых узнагарод у Кыргызстане. Дастаткова нагадаць, што ў Асамблеі народаў Кыргызстана такімі медалямі адзначаны ўсяго 6 чалавек.

— Гэты медаль — прызнанне важнасці той работы, якую праводзіць наша грамадскае аб'яднанне "Світанак" па ўмацаванні згоды ў Кыргызстане, садзейнічання ўмацаванню эканамічных і культурных адносін з Беларуссю, — патлумачыў Аляксандр Сяргеевіч. — Калі ў 2003 годзе "Світанак" адзначаву 10-годдзе з дня ўтварэння, Прэзідэнт Кыргызстана Аскар Акаеў даслаў нам з гэтай нагоды падзячнае пісьмо, у якім адзначыў, што беларуская абшчына шмат робіць дзеля ўмацавання сувязей паміж усімі народамі Кыргызстана, паміж Беларуссю і Кыргызстанам.

— Як адбывалася станаўленне аб'яднання беларусаў?

— Яно было створана ў 1993 годзе, у вельмі складаны перыяд перабудовы. У пачатку 90-х гадоў шмат беларусаў з Кыргызстана ад'ехалі, не таму, што тут было цяжэй, чым дзе. Усюды было цяжка. І не ўсе, хто выехаў, добра ўладкаваліся. Лічу, што нам неабходна было аб'яднацца на многа раней. Памылковай была палітыка тых, хто казаў, што трэба эміграваць, што тут няма будучыні. Тыя ж, хто засталіся, аб'ядналіся і пачалі думаць, як дапамагчы адзін аднаму. Наша акцыянернае таварыства ўзяло пад кіраванне дзве сельскія гаспадаркі, цяпер гэта аграфірма, якая падпарадкоўваецца базаваму прадпрыемству "Аясгруп", і

такім чынам мы змаглі забяспечыць працай шмат каго з беларусаў у тым месцы, дзе яны кампактна пражываюць. Ну і, вядома, усіх жадаючых.

У нашу абшчыну "Світанак" уваходзяць не толькі беларусы, ёсць і кіргызы, і людзі іншых нацыянальнасцей, якія нейкім чынам звязаны з Беларуссю, асабліва шмат ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны. Дарэчы, мы заўсёды на Дзень Перамогі віншваем сваіх ветэранаў, уручаем ім "франтавыя" падарункі: паштоўкі, прадуктовыя наборы. Нікога не забываем. Наведваем хворых, якія па стану здароўя ўжо не могуць прыйсці да нас у суполку. Для іх наша ўвага вельмі дарагая, гэта, як яны кажуць, напамінанне аб радзіме.

— Ці шмат беларусаў жыве ў Кыргызстане?

— Гісторыя беларусаў у Кіргізіі, як тады называлася краіна, пачынаецца з XVIII стагоддзя. Першыя перасяленцы ў асноўным ўладкоўваліся ў катлавіне цудоўнага возера Ісык-Куль у Пржавальску, цяпер Каракол, Ананьева, Балыхчы. Першыя беларусы нават мелі свой беларускі тэатр. Аб гэтым мы расказваем у адной з трох выдадзеных намі кніг пра беларусаў. У ёй мы змясцілі архіўныя фатаграфіі першых перасяленцаў і арганізаванага ім тэатра. Значная міграцыя беларусаў адбылася ў час Вялікай Айчыннай вайны. І вялікае

дзякуй кіргізам, якія дапамаглі беларусам у той цяжкі час: далі прытулак і ежу. Пасля вайны многія з беларусаў вярнуліся на радзіму. У 70-я гады была новая хваля міграцыі: сюды ехалі, каб дапамагчы падняць эканоміку Кіргізіі. Цяпер жа тут пражывае каля 2 500 выхадцаў з Беларусі.

— Ці шмат моладзі ў суполцы?

— Першапачаткова асноўная ўвага ў "Світанку" ўдзялялася людзям аўтарытэтным, тым, хто будаваў Кыргызстан. Потым зразумелі, што нельга і пра змену забываць. Цяпер выдзем з моладдзю вялікую работу, захапілі мастацкай самадзейнасцю. Значная ўвага надаецца нашай абшчынай вывучэнню беларускай мовы. Пры Кыргызскім дзяржаўным універсітэце мы стварылі разам з Пасольствам Рэспублікі Беларусь кабінет беларускай мовы, забяспечылі яго літаратурай. Ужо 2 гады выпускаем газету "Світанак". Але не маем сваёй паліграфічнай базы, таму пачалі рабіць газету разам з універсітэтам. Адшукваем сродкі, каб накіраваць моладзь на вучобу ў Беларусь. Не застаецца ўбаку і Пасольства Беларусі. Штогод з яго дапамогай мы накіроўваем на вучобу 3-4 чалавекі. Магчыма, нехта з іх застаецца на радзіме продкаў, а тыя, хто вярнецца сюды, працягнуць работу, якую мы праводзім.

— На якой мове, Аляксандр Сяргеевіч, вы размаўляеце ў Кіргізіі?

— На рускай, беларускай, кіргіскай. Я імі свабодна валодаю. Акрамя гэтага размаўляю і па-казахску.

— Калі збіраецеся разам, мусіць, у вас узнікаюць размовы пра Беларусь. Што найбольш вас цікавіць?

— Нам неабякава, што адбываецца ў Беларусі, уважліва сочым за ўсімі падзеямі. Мы станоўча ўспрымаем тую палітыку, якую праводзіць Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка. Яго рэйтынг тут вельмі высокі. Мы ведаем, што ў Беларусі працуюць усе прадпрыемствы, што беларусы ўпэўнены ў заўтрашнім дні. Спадзяёмся, што ўвага Прэзідэнта будзе накіравана не толькі на беларусаў, якія жывуць на радзіме, а і на тых, якія знаходзяцца за яе межамі.

Гутарыла Таццяна КУВАРЫНА.
НА ЗДЫМКУ: Аляксандр ШУТ.

Расія, Комі

Беларуская сям'я на Поўначы

Беларуская дыяспара Рэспублікі Комі славіцца правядзеннем цікавых імпрэз. "А чаму б не праводзіць падобныя мерапрыемствы, прысвечаныя сем'ям беларусаў?" — падумалі члены савета і ўключылі ў гадавы план работы і такі пункт. Падобралі кандыдатуры беларускіх сем'яў, дзе пануе мір і лад, якія на Поўначы поўнасю рэалізаваліся, дабіліся ў жыцці многага. Такіх сем'яў набралася нямала — Ляхновічы, Дуксо, Бабошыны, Шубенкі і іншыя.

"Беларуская сям'я на Поўначы" — такую назву меў першы вечар. На яго запрасілі гасцей — супрацоўнікаў Дэпартамента нацыянальнай палітыкі з Міністэрства культуры і па справах нацыянальнасцей Рэспублікі Комі,

дзіцячы творчы калектыў сыктывкарскай школы № 36.

Вяла вечар Алена Жытковіч. Вяла цудоўна, бо з'яўляецца актывісткай аўтаноміі і добра ведае сем'і. Напрыклад, галава сям'і Бабошыных ужо на пенсіі, перад выходам на заслужаны адпачынак працаваў намеснікам міністра ўнутраных спраў Рэспублікі Комі. Галава другой сям'і Уладзімір Дуксо працаваў у сістэме трох відаў транспарту — воднага, паветранага і чыгуначнага. За добрасумленную працу неаднаразова ўзнагароджваўся. Здзіўляе, што Уладзімір больш за паўстагоддзя ўдзельнічае ў мастацкай самадзейнасці, а цяпер — запявала ў беларускім хоры. Да пары яму і жонка Соф'я, таксама ў мінулым вя-

домая работніца — будаўнік у Сыктывкарскім аэрапорце. У Кнігу гонару быў занесены яе фотаздымак. Яна ўдастоена медаля. Разам выгадалі траіх дзяцей.

Шмат цёплых слоў можна сказаць і пра дружныя сем'і Ляхновічаў, Шубенкаў... Усе яны на гэтым вечары разказвалі, як жылі на Поўначы, што даў ім гэты суровы край, які на справе аказаўся такім цёплым. Вечар праходзіў у сяброўскай, проста абстаноўцы.

Савет аўтаноміі ўзнагародзіў Ганаровымі граматамі сем'і, якія прымалі ўдзел у мерапрыемстве "За актыўны ўдзел у дзейнасці НКА "Беларусь" у Рэспубліцы Комі, захаванне беларускіх нацыянальных традыцый".

Мітрафан КУРАЧКІН.

ІРЫНА КОТАВА ШУКАЕ беларускі след у Парыжы

Ірына КОТАВАЙ 28 гадоў. Скончыла мінскую школу №26 з мастацкім ухілам, затым мастацкі ліцэй пры Беларускай акадэміі мастацтваў, а ў 2002 годзе — аддзяленне графікі Акадэміі мастацтваў, пасля чаго паступіла ў Праваслаўны багаслоўскі інстытут у Парыжы, дзе зараз вучыцца. Збірае звесткі пра жыццё і творчасць беларускіх мастакоў — эмігрантаў у Францыі. З ёй гутарыць наш карэспандэнт Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

— Каб атрымаць адукацыю за мяжой, трэба дасканала ведаць мову краіны. Ірына, як і калі вы авалодалі французскай мовай?

— Калі мне было 3 гады, а мая старэйшая сястра вучылася ў школе з паглыбленым вывучэннем французскай мовы, да нас у сям'ю прыехалі госці з Ліёна. Гэта быў сяброўскі абмен з пражываннем у сям'ях, наладжаны школай. Тады я ўпершыню пачула французскую мову і пачала яе засвойваць, а калі вучылася ў школе і ліцэі, то, на маё шчасце, там выкладала адна і да таго ж выдатная настаўніца Лідзія Маісееўна Хальфіна, якая дала добрыя веды. Сястра таксама вельмі мне дапамагала. Карацей, французская мова трывала ўвайшла ў жыццё нашай сям'і. Цікава, што мой бацька родам з Пухавіцкага раёна з вёскі пад назвай Зафранцузская Грэбля. Так што Францыя і Беларусь у маім жыцці завязаны ў адзін вузельчык з дзяцінства.

— Як вы ўпершыню трапілі ў Францыю?

— Калі я вучылася ў Акадэміі мастацтваў, то паехала ў 1998 годзе ў Парыж па запрашэнні Аб'яднання беларусаў у Францыі "Хаўрус", які ўзначальваў беларускі мастак, скульптар Міхась Наумовіч. Ён доўгі час пражыў у Францыі, але не страціў сваю любоў да Радзімы і веў там вялікую грамадскую работу. На жаль, ён ужо пакінуў гэты свет.

Тады я пачала вывучаць біяграфію беларускіх мастакоў-эмігрантаў, пачынаючы з XIX стагоддзя. Напрыклад, было вядома, што Валентый Ваньковіч, беларускі жывапісец XIX стагоддзя, у канцы свайго жыцця выехаў за мяжу і памёр у Парыжы. Трэба было ўдакладніць звесткі па яго біяграфіі і творчасці. Марка Шагала лічаць за мяжой расійскім або французскім мастаком. Але, у першую чаргу, гэта мастак, які захаваў у сваёй душы вобразы сваёй радзімы — Беларусі, якія ярка праявіліся ў яго творах. Калі ў Мадрыдзе ўбачыла яго карціну "Стары Віцебск", зразумела, што той беларускі дух, які пануе ў гэтым творы, быў найперш у душы мастака.

Надзвычай цікавымі былі сустрэчы з сучаснымі беларускімі мастакамі. Гэта перш за ўсё Міхась Наумовіч — мастак, скульптар, выкладчык. Родам ён з Навагрудчыны. У час Вялікай Айчыннай вайны трапіў у нямецкі палон, уцёк, у складзе арміі Андэрс, а потым французскага Супраціўлення ваяваў з нацыстамі. У канцы вайны апынуўся ў Італіі, дзе пазнаў мастацкіх скарбы і вырашыў стаць скульптарам. Скончыў Вышэйшую школу мастацтваў у Парыжы, затым школу фізіятэрапіі, дзе потым працаваў выкладчыкам анатоміі і марфалогіі. Яго малюнкi і скульптуры ўпрыгожваюць зараз фран-

цузскія касцёлы, некаторыя ўстановы, знаходзяцца ў прыватных калекцыях, захоўваюцца таксама ў Мінску у Нацыянальным навукова-асветным цэнтры імя Францішка Скарыны. Гэты цудоўны чалавек усё жыццё прысвяціў беларускай дыяспары ў Францыі, стаяў ля яе вытокаў, рэдагаваў часопіс "Молодзё". І ўсё жыццё множыў свае таленты. Напрыклад, выдатна валодаў кінезіятэрапіяй, ведаў кожны мускул на цэле чалавека. І мне, і многім іншым мастакам указваў на памылкі, звязаныя з няведаннем пластычнай анатоміі. Я пастаянна была пад апекаю гэтага чалавека і смуткую з прычыны яго канчыны. Задумай Міхася Наумовіча было стварыць сайт у Інтэрнэце, прысвечаны беларускім мастакам у Францыі (сабраныя мной матэрыялы дапамогуць у гэтым). Я шукаю людзей, якія яго ведалі, а таксама калекцыянераў, каб мець фатаграфіі твораў Міхася Наумовіча.

Яшчэ адзін мастак, з якім часта сустракаюся, сын таленавітага беларускага мастака Уладзіміра Шыманца — Леанід Шыманец. Ён вучыўся ў бацькі, а потым у Міхася Наумовіча, але па-свойму адлюстроўвае Беларусь у сваіх творах, таксама, як і краіну пражывання — Францыю, дзе шмат прыгожых мясцін. Зараз ён ужо на пенсіі і працягвае пісаць на тэмы Беларусі, удзельнічае ў выставах і мяне ўводзіць у свет сучаснага французскага мастацтва. Так, у горадзе Сантравілі, дзе багаты мастацкія традыцыі, я двойчы выстаўляла свае дыпломныя творы. Уваходжу ў асацыяцыю "Кантрасты", якую ўзначальвае французская мастачка Жызель Жубрэль. Яе мастацкі салон набыў добрую славу — на выставы аматары мастацтва і мастакі прыязджаюць нават з іншых краін. Менавіта там выстаўляліся мае карціны.

Асобна хочацца сказаць пра сустрэчы з Барысам Заборавым, які жыве за мяжой гадоў 20. Сустрэчы з ім далі мне асабіста вельмі шмат у прафесійным плане. Але ён да таго ж вельмі арыгінальны філосаф, яго цікава слухаць, чытаць, бо ён мае ўласныя погляды на самыя розныя рэчы ў свеце, піша эсэ, якія з'яўляюцца разважанымі высокага мастацкага ўзроўню. На пленэры Марка Шагала ў Віцебску ў канцы

90-х гадоў Барыс Забораў гаварыў пра Марка Шагала як мастака, які меў якасці не толькі прафесійнага, але і духоўнага росту, ніколі не стаў на месцы, а быў заўсёды ў пошуку, пры гэтым не ставіў перад сабой камерцыйных задач, што вельмі павучальна для сучаснай моладзі. Усім дагадзіць нельга, таму мастак павінен бачыць перш за ўсё свой унутраны свет, тое, што ён сам можа сказаць людзям. Мастацтва не павінна забавляць, яно існуе для ўзвышэння духоўнага ўзроўню чалавека. Сустрэчы з Барысам Заборавым даюць шмат думак для разважанняў. Кожны раз

гэта новае адкрыццё, новыя знаёмствы, новая інфармацыя пра мастакоў і іх творчасць.

Найстарэйшы беларускі мастак у эміграцыі Францыі 90-гадовы Уладзімір Жаўняровіч, калі я наведвала яго разам з Леанідам Шыманцом і Міхасём Наумовічам, паказаў нам свае нацюрморты і краявіды Беларусі, напісаныя са шчыльнай цеплынёй, копіі абразоў Маці Божай, зробленыя для храмаў Парыжа і Рыма, Ганаровую граматы папы рымскага з падзякай за яго творы. Мне пашчасціла пабываць у Рыме ў гэтым годзе, і я сфатаграфавала абраз Божай Маці Чанстахоўскай у адным з рымскіх сабораў. Уладзімір Жаўняровіч мае яшчэ адзін цудоўны талент: у сваім шаноўным узросце выконвае ары з опер, памятае беларускія песні. Гэта была цудоўная сустрэча, пра якую на памяць засталіся фатаграфіі.

— Можна сцвярджаць, што вы ўключыліся ў мастацкае асяроддзе Францыі. Ці садзейнічала гэтаму тэма вашай дыпломнай работы ў Беларускай акадэміі мастацтваў?

— Яна называлася "Шлях, якім ты ідзеш" і была прысвечана пакутам Хрыста. Маё навучанне ў Францыі з'яўляецца працягам тэмы маёй дыпломнай работы. Для мяне асабіста як мастака шлях Хрыста — гэта прыклад.

Другі раз я прыехала ў Францыю ў 2002 годзе. Мой "духоўны айцец" Павел Латушка ў свой час убачыў, што тэма, распачатая ў серыі багаслоўскіх работ, можа развівацца ў маім творчым жыцці. І вось з благаславення галоўнага іерарха беларускай праваслаўнай царквы Мітра-

паліа Філарэта і архіепіскапа Карсунскага Інакенція, які ўзначальвае Рускую праваслаўную царкву ў Парыжы, я паступіла ў Праваслаўны багаслоўскі інстытут у Парыжы, дзе і вучуся зараз. У Сантравілі выстаўляўся першы мой абраз. Зараз Запад адкрывае для сябе мастацтва іканапісу і з вялікай павагай ставіцца не толькі да твораў старажытнасці, але і сучасных мастакоў. А звесткі аб жыцці і творчасці беларускіх мастакоў у Францыі працягваю збіраць. НА ЗДЫМКАХ: Ірына КОТАВА з Міхасём НАУМОВІЧАМ і Леанідам ШЫМАНЦОМ; мастак Віктар ЖАЎНЯРОВІЧ у дзень свайго 85-годдзя.

Фота з архіва Ірыны КОТАВАЙ.

Тайна аднаго пахавання

У час правядзення земляных работ летам 2001 года ў Жлобіне на тэрыторыі новага Свята-Троіцкага праваслаўнага храма быў знойдзены незвычайны надмагільны помнік. На ім надпіс вырэзана шведскай, што тут пахавана жонка інжынера-тэхнолага чыгуначнага Меліціна Фрыдрыхавіча Гайдзенка. Яе жыццёвы шлях быў абмежаваны наступнымі датамі: 1873 — 1912.

Пры дапамозе жлобінскага краязнаўца, дырэктара музея мясцовага лекаматыўнага дэпо Сяргея Сухощага, і дзякуючы ўстапам мясцовых старажытлаў, у прыватнасці, Воліі Суміной, удалося вызвесці наступнае. У "Тамітэйнай кнізе Магілёўскай губерні за 1906 год" сапраўды значыцца тады яшчэ сакратар начальніка Жлобінскага ўчастка службы прыі Аляксандр Аляксеевіч Гайдзенка. Чаму яму дэзволілі пахаваць сваю жонку побач з храмам, а не на агульных могілках? На гэтае пытанне дакладнага адказу няма. Можна толькі меркаваць, што АА Гайдзенка карыстаўся вялікім аўтарытэтам у Жлобіне, і яго просьбу ўважлілі, ці сама Меліціна ФрыдрыхавічамезінейкізаступіліперадЦарквой.

Пакуль жа выйдзі наступнае. На месцы пахавання быў выяўлены вялікі склеп, дзе імямілітрэнузвясочырай(зпрырыслым векам). Па ўсім было відаць, што Аляксандр Аляксеевіч вельмі каваў сваю жонку. Інчэсла слухаюсяўсклеп, дзеўсёды гарэлі свечкі і дзе ён чылаў малітвы. Дружыласязла да 1917 года. Далейшылес АА Гайдзенкі невядомы.

Штоўмывыра самата склеп, дыкствелі рэвалюцыі ён быў апаганены. Але яшчэ ў 40-хстадх тудыможна было завізіць праз спецыяльны ход, што і рабілі мясцовыя хлапчухі. У іх ліку быў і дупершыні галоўны рэдактар жлобінскай газеты "Інформасор" Юрый Іну.

Па некаторых звестках, родзічы АА Гайдзенкі пражывалі ў Англіі. Мэгчыма, яны зацікавілі гэтым артыкулам і атукнуліда. Просьба пісаць на адрас: 247210, Рэспубліка Беларусь, г. Жлобін, вул.Урыцкага, 62, рэдакцыя райгазеты "Новы дзень", Шуканава М.В.

Мікалай ШУКАНАЎ, журналіст.

Госці Навагрудскай гімназіі

У Навагрудскай гімназіі № 1 побывалі навучэнцы і педагогі гімназіі № 248 з Санкт-Пецярбурга.

Паважаных гасцей з братняй Расіі навагрудскія гімназісты сустралі хлебам-соллю. Потым — экскурсія па гімназіі. Члены клуба старшакласнікаў расказалі пра настаўнікаў і знакамільных гімназістаў, пра свой родны горад і яго багатую гісторыю. Асобная ўвага — гімназічнай сімволіцы. Вакальняная група выканала гімн гімназіі.

На сустрэчу сабраліся кіраўнікі ўстаноў адукацыі Навагрудчыны. Агблылася пчырая размова па абмену вопытам. Калегі абмяркоўвалі свае дасягненні, праблемы XXI стагоддзя ў выхаванні і адукацыі. Трэба адзначыць, што гасцей з Санкт-Пецярбурга ўразілі велічавасць і гасціннасць беларускіх людзей, чысціня і парадка усюды, краявіды гарыстай Навагрудчыны, яе помнікі.

Гімназісты і педагогі абмяняліся адрасамі.

— Мы павяціалі даслаць па электроннай пошце свае артыкулы ў гімназічны часопіс расіян "Врэмена", — гаворыць вучаніца 11"А" класа Навагрудскай гімназіі Верніка Хароняка. — Спадзяёмся, што наступная сустрэча ў хуткім часе абудзецца ўжо ў Санкт-Пецярбургу.

Яўген ЛАПЦЕЎ.

“МОЙ ГАЛІЛЕЙ”

АЛЯКСАНДРА & КАНСТАНЦІН

Адбылася прэзентацыя трэцяга дыска фолк-дуэта “Аляксандра і Канстанцін”. Ажыццявіла выданне CD, які названы “Мой Галілей. Лепшае”, выдавецкая кампанія “Вестрэкардс”.

Трэба адзначыць, што выданне гэтага дыска вельмі важнае для Аляксандры Кірсавай і Канстанціна Драпезы па той проста прычыне, што гэта першая актыўная акцыя музыкантаў пасля вяртання дуэта са Стамбула, дзе музыкі дайшлі да паўфіналу ў конкурсе “Еўрабачанне-2004”. Але конкурсныя баталі ўжо ў мінулым...

Думаю, што прасоўванне гэтага дыска да слухачоў і паказа тэндэнцыі ў адносінах беларускай публікі да мяккіх фальклорных рытмаў “Аляксандры і Канстанціна”. Але што на гэты конт думаюць самі музыканты: ці зможэ гэты дыск стаць адпраўнай кропкай новага вітка цікавасці слухачоў, новых творчых пошукаў? З гэтымі і іншымі пытаннямі звяртаемся да музыкаў:

— Аляксандра, ці можна назваць дыск, які з’яўляецца зборам лепшага ў вашым рэпертуары, альбомам? Калі слухачам чакаць новай студыйнай працы дуэта?

— Гэта ўсё ж збор. На дыску “Мой Галілей. Лепшае” сабрана 14 лепшых песень за ўсю нашу шасцігадовую гісторыю. Гэта, нагадаю, песні з папярэдніх альбомаў “За ліхімі за марозамі” і “Сойка”, а таксама 4 кампазіцыі на рускай мове. Нас часта пытаюць: вы пачалі выконваць песні на рускай мове для прасоўвання на расійскі рынак? Па

пчырасці — проста хацелася паэксперыментаваць. Хоць мы заўважалі, што на беларускай і англійскай мовах усё ж спяваць нам намога зручней: гукі, якія дамінуюць у гэтых дзвюх мовах, дапамагаюць спеваць...

Што тычыцца матэрыялу на новы альбом, то ён ужо падрыхтаваны, хоць і знаходзіцца ў стане “чарнавіка”. І з гэтым матэрыялам мы хутка “садзімся” ў студыю і пачынаем запіс. Што датычыцца стылістыкі новых песень, то яны будуць выконвацца, як і раней, у традыцыйным для нас фолк-мадэрным ключы, магчыма, нават бліжэй да world-music. Гэта будуць апрапоўкі беларускіх народных пе-

сень. Магчымы і выпуск сінгла з новай песняй на англійскай мове.

— Канстанцін, на сцэне, дзе вы выступаеце, цяпер можна бачыць шмат іншых музыкаў. Ці застаецеся вы пры гэтым дуэтам? Калі можна будзе чакаць прэзентацыі дыска “Мой Галілей. Лепшае”?

— За гэты час нічога не змянілася — мы застаёмся дуэтам “Аляксандра і Канстанцін”. Але мы пачалі прыцягваць на свае выступленні і на запісы сесійных музыкантаў.

Прэзентацыйны канцэрт мы запланавалі на восень. Робім усё магчымае, каб у нас атрымалася сапраўднае музычнае свята з выдатным гукам і святлом, з аркестравым суправаджэннем.

— Якія высновы вы зрабілі з выступлення на “Еўрабачанні-2004”?

Аляксандра: — Мы вельмі рады, што былі першымі, хто прадставіў Беларусь на “Еўрабачанні”! Акрамя гэтага, мы атрымалі каласальны вопыт, таму што самі пачылі, як працуюць зоркі сусветнай веліччлі на фестывалі еўрапейскага кітгалту. У далейшай сваёй дзейнасці мы будзем улічваць убачанае на “Еўрабачанні”.

— Кліпы дуэта “Аляксандра і Канстанцін” заўсёды прыцягвалі ўвагу глядачоў. Калі вы зможам пазнаёміцца з новымі візуальнымі ўвасабленнямі вашых твораў?

Канстанцін: — Так, мы хутка будзем рабіць відэа, але цяпер нам

хоцалі стрэліць нашым кліпам толькі ў “дзсятку”. Бо зрабіць кліп каштуе вялікіх грошай. Дзякаваць Богу, што з’явіліся заможныя людзі, якія жадаюць нам дапамагчы. І калі ўсё складзецца нармальна, будзе запісана якасная фанаграма, створаны цікавы сцэнарый, — то мы будзем здымаць сапраўдны кліп. Арыенціры яго з’яўлення — зіма, Каляды.

— Вядома, што перад паездкай на “Еўрабачанне” ў Стамбул вы заключылі кантракт з Белтэлерадыёкампаніяй. Гэты кантракт яшчэ дзейнічае?

Аляксандра: — Гэты кантракт ніхто не скасоўваў, і намераў да гэтага не заўважалася. Хаця мне цяжка казаць з поўнай упэўненасцю за іншы бок. Мы ж будзем рады супрацоўнічаць. Не будзем супраць, калі Белтэлерадыёкампанія запіша наш канцэрт і ён будзе паказаны на Першым нацыянальным канале.

— Чым абумоўлены выбар кампаніі “Вестрэкардс” як выдаўца вашага дыска “Мой Галілей. Лепшае”?

Канстанцін: — Так, мы аддалі перавагу фірме “Вестрэкардс”, таму што да гэтай пары нам пастаянна прыходзілася думаць пра рэчы, якія ніяк не звязаны з творчасцю. Цяпер мы сказалі менеджэру кампаніі Дзмітрыю Безкараванаму: “Вось фанаграма. Выдавай яе на свой густ!” Гэта ён і зрабіў. І вынік можна сёння ўбачыць на паліцах музычных крамаў у выглядзе зборнага дыска “Мой Галілей. Лепшае”. Гэта нармальнае практыка, і мы б хацелі так працаваць і надалей.

Запісаў
Анатоль МЯЛЫГУЙ.

Меркаванне

Літвандроўка музыкаў

“Стары Ольса” — “Ладдзя распачы”, Мн., 2004, “БМАgroup”.

канцэнтраванню ўвагі на пэўных упадабаных вобразах. Нават кніга ў гэтым сэнсе лепшая, бо чыгач сам стварае ў сваёй свядомасці адпаведныя выяўленчыя сродкі.

І ўсё ж 75 хвілін аўдыёапавесці “Ладдзя распачы” я з першага разу праслухаў на адным дыханні і потым шмат разоў вяртаўся да яе. Апошнім разам слухаў нават з томікам У.Караткевіча ў руках — здорава! Цяпер магу кансультаваць нерашучых спажыўцоў у крамах, якія засперагаюцца, а наколькі ж дакладна перададзены ў CD-альбоме сам змест апавесці?

Скажу шчыра, змест не парушылі нават нязначныя скарачэнні, якія давялося зрабіць артыстам, каб утрымаць у фармаце стандартнага аўдыёальбома. Дый гэты датычыць хіба што 1,5-2 працэнтаў тэксту. Затое як выйграе той самы змест праз ажыўленне музычным гуртом рэальных старажытных кабакіх песень, узноўленых у творы У.Караткевічам!

З драматычных персанажаў апавесці найбольш пераканаўчы аўдыёобраз увасобіў выканаўца

Гервасія Вылівахі (здаецца, гэта Зміцер Сасноўскі). Але выдаўцы заслужылі сур’ёзныя нараканні пільных даследчыкаў тым, што на вокладцы нават не пазначылі прозвішчы выканаўцаў прадстаўленых тут роляў — Боны Сфорца, Перавозчыка, Апапядальніка, Смерці ды іншых. Цяпер няма каму нават зрабіць заўвагу пра часам некарэктнае вымаўленне. І справа не толькі ў тым, што беларускае “ч” або “р” згодна еўрапейскай традыцыі вымаўляецца толькі цвёрда. Не такая ўжо бяда, калі расійскаму ўдзельніку “Старога Ольсы” А.Чумакову з гэтым цяжка справіцца. Больш крыўдна, калі няправільнае вымаўленне змяняе сэнс выказванняў. Вось, напрыклад, як у размове Гервасія Вылівахі са Смерцю:

“Ты — варожая рунь”, — чуем мы з дыска і не разумеем, пра што гэта. А Гервасій, між тым, дакараў Смерць за ігнараванне жыццёвага пачатку:

“Ты варожая рунь”, — чытаем у Караткевіча.

Г.зн. рунь, жыццёвая сутнасць, ніколі не будзе ўшанавана Смерцю.

Разумеючы, дзеля чаго рабіліся пэўныя скарачэнні ў тэксце, я ўсё ж не ўціямлю, навошта было дапісваць Караткевіча, рэдагаваць яго? Напрыклад, “беларускія жаўрукі” ў раздзеле “Смерць” не неўміручыя, а несмяротныя, а ў “Вяртанні” Караткевіч іх увогуле ніяк не пазначае ў зростава. Дый куды дзелася назва возера, што непадалёк ад Рагачова? У Караткевіча гэта Святое возера. Бадай, і жывое Караткевічава “до” не варта было замяняць на банальнае “досыць” (раздзел “Ладдзя”):

“До, — сказаў Перавозчык. — Пачынаецца мора. Плаціце кожны па манэце”.

Нягледзячы на ўсё гэта, дыск слухаецца з захапленнем. Не бяруся сцвярджаць, як сустрэнуць альбом меламены-стараольсаўцы, але калекцыянерам больш шырокага профілю ён пэўна ж прыйдзецца даспадобы. Дый інваліды па зроку змогуць нарэшце заглябіцца ў багаты свет рамантычных вобразаў У.Караткевіча.

Вітаўт МАРТЫНЕНКА.

Уладзімір Караткевіч, бадай, самы папулярны беларускі пісьменнік, а “Стары Ольса” — самы актыўны дзеяч беларускага рынку папулярнай музыкі, які ўжо выдаў і паспяхова прадае пяць альбомаў. Улічваючы такія зыходныя звесткі, паспрабуйце спрагназаваць, які вынік чакае іхні эксперымент у галіне айчынай літаратурна-музычнай фанаграфіі — аўдыёапавесць “Ладдзя распачы” паводле прозы У.Караткевіча?

Прызнацца, асабіста я ніколі не любіў чытаных па радыё апавесцей, бо адсутнасць карцінкі замінала

“Еўрабачанне”

Ягор! Ты — лепшы

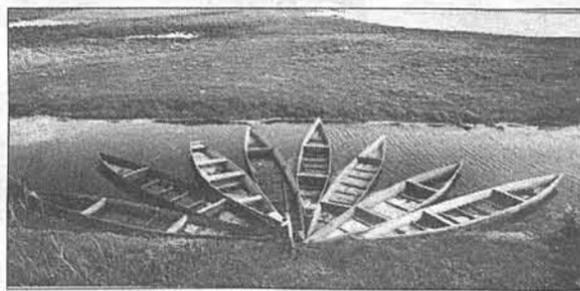
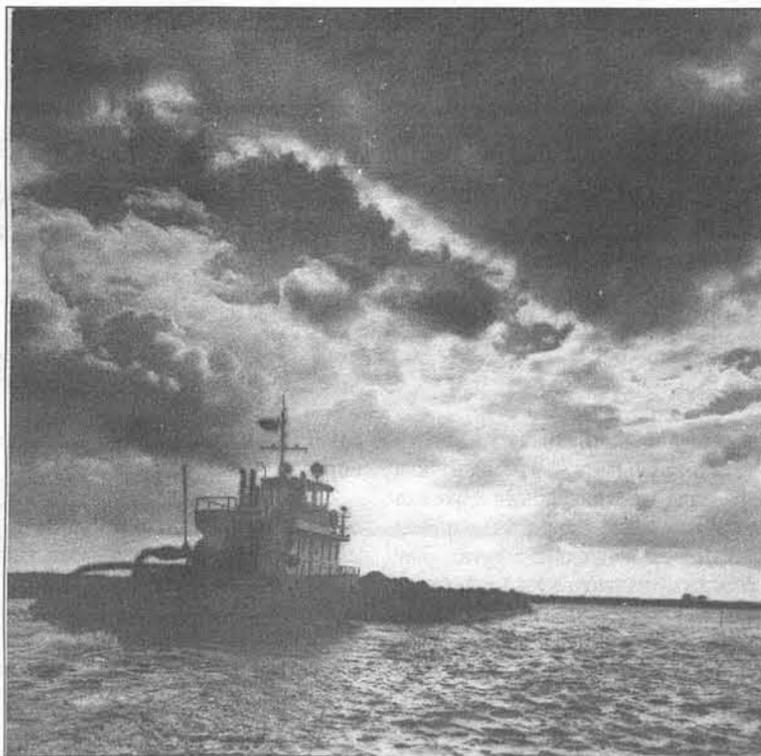
20 лістапада ў 21.15
адбудзецца прамая
трансляцыя дзіцячага
конкурсу “Еўрабачання”
з Нарвегіі.

Другі раз 18 краін-удзельніц паслалі на дзіцячае “Еўрабачанне” сваіх юных прадстаўнікоў. Наш Ягор Ваўчок выступіць пад дзесятым нумарам. Эксперты лічаць, што ў Ягора ёсць шансы ўвайсці ў тройку лепшых. Шкада, што мы не зможам галасаваць за свайго канкурсанта: гэта ўмова “Еўрабачання”. Затое 20 лістапада ў беларусаў, якія жывуць у еўрапейскіх краінах, будзе выдатная падстава аб’яднацца ля экрану і падтрымаць Ягора Ваўчка тэлефонным галасаваннем.

КРАЙ АД МЯЖЫ ДА МЯЖЫ

“Мой чароўны беларускі край, Бацькаўшчына светлая мая!” Ул.КАРАТКЕВІЧ.

У мінулым нумары нашай газеты мы разам з чытачамі вандравалі па наўночнай Беларусі – Задзвінні і мелі намер адправіцца на другі, паўднёвы “полос” краіны – на Палессе. Так што не будзем губляць часу, тым больш, што дарога не блізкая – без малога пяцьсот кіламетраў. Як чалавек, зачараваны сваім краем, хачу запэўніць, што на гэтым шляху мы маглі б завітаць у мясціны, прыгажосць якіх не можна не захапіць неабсякавага да прыроды чалавека. Полацкія і Ушацкія азёры – візітоўкі беларускага Паазер’я, лясістыя пагоркі Мінскага ўзвышша пад Лагойскам і шмат іншых мясцін мы вымушаны пакуль што абмінуць з абяцаннем вярнуцца сюды пры першай жа нагодзе. Бо нас чакае выключна цікавы і неабсяжны палескі край.

Безвынікова шукаю словы, якія б перадалі веліч беларускага Палесся, і разумею, што без лічбаў не абыйсця: менавіта яны ўражваюць. З захаду да ўсходу, ад польскай мяжы ўздоўж Украіны да Расіі амаль на 450 кіламетраў працягнуўся гэты унікальны край. А калі дадаць 250 кіламетраў з поўдня на поўнач, то атрымаецца амаль сто тысяч квадратных кіламетраў — без малога палова тэрыторыі Беларусі! Не спрабуйце адшукаць дакладныя межы Палесся — іх можна адчуць па паступовай змене навакольнага краявіду: ужо за Слуцкам пачынаюць знікаць пагоркі, лясы адступаюць за гарызонт, рэкі запавольваюць свой бег у нізкіх, парослых хмызняком берагах. Неабсяжны палі, што цягнуцца ўздоўж дарогі, парэзаны сеткай меліярацыйных каналаў. З XVIII стагоддзя людзі імкнуцца прымусіць палескія балоты працаваць на сябе. На вялікі жаль, не заўсёды ўдала. Больш за мільён гектараў асушаных зямель адмоўна ўплывае на гідралагічны стан Палескай нізіны і можа выклікаць незваротныя змены ў асяродку як Беларусі, так і Еўропы. Зрэшты, гэта зразумелі і сталі больш уважліва адносіцца да таго, што дала нам прырода.

У чытача можа скласціся ўяўленне, што беларускае Палессе — аднастайная бясконцае балот, якая нясе адпавед-

ны настрой. Прызнаюся, што калісьці менавіта з такімі думкамі я ўпершыню ехаў на Палессе. А прыкіпеў да яго назаўсёды, бо ёсць у гэтым краі нешта такое, што заварожвае і прыцягвае. Згадваю абшары пінскіх балот з адзінокімі постацямі дубоў-асілкаў, якія невядома як выраслі ў багне. Нешта шчымлівае адчуваў я ў адзіноце магутных і прыгожых дрэў...

Памятаю вясновы разліў Прыпяці пад Туравам, калі на дзесяткі кіламетраў вакол панавала вада. І было абсалютна незразумела, як сярод прытопленых дрэў, слупоў, хмызняку знаходзіць рэчышча рабацяга-буксіра, што цягне нагужаную пяском баржу...

Пра палескія лодкі-пласкадонкі можна напісаць цэлы артыкул. Для людзей, што жывуць пры вадзе, няма лепшага транспарту, чым лодкі. Іх памеры (да пяці-шасці метраў) дазваляюць перавозіць літаральна ўсё: дровы, сена, мэблю ці халадзільнік з далёкага магазіна. У вёсцы Моталь назіраў, як кабета кожную раніцу адвозіла на пашу, на процілеглы бераг Ясельды, чатырох коз, каб вечарам забраць іх дадому. Трэба было бацьчыць, як рагатыя “пасажыры” спраўна займалі месцы ў пласкадонцы. Увогуле, лодка для палешукоў — сродак выжывання, асабліва ў часы паводкі, калі няма іншага спосабу даб-

рацца да “вялікай зямлі”.

З шэрагу загадак Палесся вылучу адну. Мне, шчыра кажучы, цяжка зразумець, як у самым центры краю, сярод балот, за два крокі ад Прыпяці, з’явілася адзінае ў Беларусі радовішча граніту, якія прыродныя катаклізмы выгналі з зямлі гэты гранітны “зуб”? Багна і гранітная цвярдзіна — незвычайнае спалучэнне. Але ж факт застаецца фактам: ужо шмат гадоў пад Мікашэвічамі працуе прадпрыемства па здабычы і перапрацоўцы граніту.

Жыхары глыбіннага Палесся — палешукі — амаль як самастойная нацыя. Іх самабытнасць вызначаецца шэрагам традыцый, якіх не сустранеш у іншых мясцінах. Іх старажытныя песні, прысвечаныя мясцовым абрадам, цяжка зразумелыя большасці беларусаў. Тут, як нідзе больш, затрымаліся ва ўжытку элементы народных строяў. Безумоўна, час і абставіны бяруць сваё, і шыкоўныя тканіны вырабы сталі сувенірамі. Стрыманасць характараў палешукоў адлюстравалася і ў ткацтве. Яму неўласціва шматколёрнасць: чырвона-чорны ўзор па беламу палатну — спіпла і вытанчана.

У падарожжы немагчыма абмінуць шматлікія вёскі, якія раскінуліся ці ўздоўж рэк, ці па пясчаных пагорках. Дамы ў сваёй большасці дыхтоўныя, без асаблівых упрыгажэнняў.

Хіба што разныя ліштвы на вокнах. А вось драўляныя выявы крыжа ці сонейка пад страхой — абярэгаў жыллі — лічы, на кожным доме. На агульным фоне вылучаецца архітэктура жыллі ў некаторых рэгіёнах Палесся. У Веткаўскім раёне справай гонару лічыцца так упрыгожыць дом разнастайнымі разнымі ўзорамі, каб у суседа засвярбелі рукі ад жадання зрабіць яшчэ лепш. Відаць, менавіта таму тут так многа выдатных разбяроў і безліч іх твораў — дамоў казаных прыгажосці. Дарэчы, у Веткаўскім краязнаўчым музеі наведвальнікам раскажучь пра гісторыю архітэктурнага разбярства, неглюбскага ткацтва і веткаўскай школы ікананісу, пазнаёмяць з шыкоўнай калекцыяй старадрукаваных і рукапісных кніг.

Для аматараў і знаўцаў прыроды Палессе — тая Палесціна, якую нельга не ўбачыць. Тут можа быць некалькі варыянтаў падарожжа. Адзін з іх — адправіцца ў Нацыянальны парк “Прыпяцкі”, дзе для гасцей створаны ўсе ўмовы для адпачынку і знаёмства з прыродным багаццем Палесся. Трэба не ўпусціць магчымасць паважліва ўздоўж прытокаў Прыпяці — Убарці і Сдвігі з іх непаўторнымі дубравамі. Прытуліцеся да аднаго з гэтых карчаватых волатаў, і вы адчуеце, як вас перапаўняе магутная

энергія стагоддзяў. Завітайце ў характэрныя для гэтых мясцін вёсачкі, якія ланцужком раскінуліся ўздоўж Прыпяці: Пагост, Азяраны, Хаваенск, Перароў... Прайдзіце пясчанымі водмелямі Прыпяці, адчуеце пах перапрэлага багавіння і падплёскае нябачнай у трыснягу рыбы сустрэньце ўсход сонца. І я ўпэўнены, што вы адчуеце такі душэўны ўздых, якога хопіць вам на доўгі час.

А можна проста сесці ў лодку, адштурхнуцца ад берага і аддацца волі плыні. У вас будзе дастаткова часу, каб адчуць нікчэмнасць жыццёвай мітусні. Бо няма нічога больш захапляючага і значнага, чым быць сам — насам з прыродай, калі неба над табой і неба ў вадзе, цішыня, якую нават цяжка ўявіць, і новыя адкрыцці за кожным паваротам ракі: А іх будзе шмат уздоўж галоўнай блакітнай “дарогі” Палесся. Наравістая рака пакінула абалі безліч старых рэчышчаў, затокаў, якія ператварыліся ў царства белых лілеяў і птушак. Чайкі і разнастайныя качкі апанавалі зараснікі трыснягу, шэрыя чаплі і белыя жураўлі шукаюць на водмелях пажыву, а буслянкі на засохлых дрэвах чакаюць сваіх гаспадароў, белыя кропкі якіх ледзь відаць у блакіце неба. А калі пашанцуе, то ў самых глухіх кутках можна ўбачыць чорнага бусла — птушку, вельмі рэдкую нават у такіх бязлюдных мясцінах.

Час ад часу сустракаюцца рыбацкія лодкі — пэўная прыкмета недалёкага жыллі.

Чарговая вёсачка ў дзесятак-другі дамоў паволі наплывае і пад брэх сабак знікае за паваротам. Бліжэй да Мазыра з’яўляюцца першыя пагоркі Мазырскай грады. Яшчэ трохі, і на правым беразе ўздымаюцца сапраўдныя горы, памеры якіх нібы падкрэсліваюцца нізінным левабярэжжам.

Тут можна закончыць нашу вандроўку па раце, на што ёсць свая прычына. Праз некалькі дзесяткаў кіламетраў за Мазыр Прыпяць уваходзіць у межы Палескага радыяцыйна-экалагічнага запаведніка, народжанага чарнобыльскай катастрофай. Не хацеў бы псаваць уражанні ад нашай вандроўкі, таму абмяжуюся толькі згаданнем гэтай тэхнагеннай каросты на магутным арганізме Палесся.

Напрыканцы прапаную чытачам разам са мной падняцца на мазырскія пагоркі, парэзаныя глыбокімі ярамі, каб з вышыні амаль птушынага палёту акінуць позіркам бязмежнасць палескіх прастораў, упэўненую плынь Прыпяці і разам з Якубам Коласам задацца пытаннем:

“Што ёсць там, за тым, унь, гаем,

Дзе зляглі нябёс вянцы?

Новы край і край за краем
У краі ва ўсе канцы!”

Так што збірайцеся, сябры, у новую вандроўку, бо хоць і невялічкая наша краіна, а нязведаных куточкаў прорыма.

Яўген КАЗЮЛЯ.
НА ЗДЫМКАХ: на Прыпяці; драўляныя карункі веткаўскіх разбяроў; вясковая гавань; сякера — адзіны інструмент разбярца Івана СУПРУНЧЫКА са Століншчыны.

Фота аўтара.

Сяргей ТРАХІМЁНАК

Іголка ў квадраце

Апавяданне

Санітарка Сямёнаўна, грузная непаваротлівая жанчына, якая, здавалася, не магла стаць на нагах, не абпіраючыся на швабру, скончыла нарэшце прыбіраць у працэдурным кабінете. Алена ўключыла кварц, затым зачыніла дзверы кабінета на замок і, праходзячы міма паста дзяжурнай медсястры, аддала ключ, папярэдзіўшы, каб тая не забылася праз паўгадзіны адключыць кварцавы апарат.

На выхадзе з аддзялення яе сустрэў хворы Катуюкоўскі, ён жа Каток. Тыдзень назад яго прывезлі, як гаварыла Сямёнаўна, ніякага. Але ўжо праз два дні ён ачуняў, пачаў хадзіць, паказаўшы ўсім свой настырны характар. Малады, язукаты, з татуіраванай пячаткай на безыменным пальцы правай рукі, абаяльнай усмешкай, скрозь якую, аднак, ледзь праглядалася лёгкая іронія, ён завязаў знаёмства з большасцю жанчын у аддзяленні, нейкім чутым беспамылкова вызначаючы тых, хто сапраўды меў патрэбу ў мужчынскай увазе.

— Ужо знікаеце? — спытаў ён гуліва.

— Так, — холадна адказала Алена.

— Куды мне пазваніць?

— У Навінкі...

Каток зрабіў каленца, відаць, мяркуючы, што гэтым аказвае знакі найвышэйшай увагі і павагі.

— Ну, тады да заўтра...

— Да заўтра, — адказала стрымана, разумеючы, што спробы наладзіць з ёю кантакт выкліканы зусім не сімпатыяй Катка да яе як жанчыны. Яго, хутчэй за ўсё, прываблівала змесціва маленькага аддзялення сейфа працэдурнага кабінета, дзе разам з ампульнымі наркотыкамі захоўваліся і таблеткі калтэрыну.

Зачыняючы дзверы аддзялення, Алена заўважыла, што Каток накіраваўся да паста дзяжурнай медсястры. Манеўр гэты быў дачасны. Сястра, вядома, пашле яго далёка. Яна не будзе малоць языком з ім днём: у ардынатарскай урачы, ды і загадчыца аддзялення, якая пайшла да галоўнага на нараду, вось-вось павінна вярнуцца.

Спускаючыся па лесвіцы ў вестыбюль, Алена злавіла сябе на думцы, што пераклочэне ўвагі Катка на іншы аб'ект злёгка ўкалола яе. Аднак ужо на вуліцы забыла і Катка, і калег па рабоце. Наперадзе былі хатнія клопаты.

Алена забегла ў гастронам каля універмага "Беларусь". Звычайна прадукты яна купляла на Кама-роўцы. Часу на гэта шло больш, але прадукты там былі таннейшыя.

— Прайграеш у адлегласці, выйграеш у цэнах, — гаварыў сын Віталька, студэнт політэха, які ўчора паехаў з сябрамі ў Брэст. І, значыць, ёй нельга было доўга зат-

рымлівацца на працы.

Уціснуўшыся ў трамвай, яна праехала тры прыпынкі і перасела на аўтобус, які ішоў на Паўднёвы Запад. На ічасце, гэта быў экспрэс. Значыць, хутка яна будзе дома. Тут яна пляснула сябе па кішэні і ўспомніла, што забылася на століку ў працэдурным камфорнае масла.

— Можна, дома засталася крыху, — услых вымавіла яна, разумеючы, што не зможа забегчы ў аптэку. Ліміт яе адсутнасці дома ўжо скончыўся.

З вялікай гаспадарчай і маленькай дамскай сумкамі яна прастаяла два прыпынкі, пакуль не з'явілася свабоднае месца побач з акном. Алена пloxнулася на сядзенне, краем вока прыкмеціўшы бабульку, яна не задаволеную гэтым. Тая з непрыязнасцю глядзела на Алену. А затым, каб у нейкай меры апраўдаць непрыкрытую непрыязнасць, вымавіла, ні да кога не звяртаючыся:

— Панаехалі тут...

І хаця фраза не была скончана, усім было зразумела, пра што ідзе гаворка. Яе не першы раз адносілі да "асоб каўказскай нацыянальнасці". Алена не пакрыўдзілася. Яна ўспомніла, як у іх у аддзяленні ляжала Галія Ахметава, якую дзве бабулькі з Лагойска падвяргалі такой жа абструкцыі.

Галія шчыра абуралася і даказвала, што яна беларуска. На што ў бабулек быў адзін аргумент:

— Якая ты беларуска, — прырочылі яны, — ты на сябе паглядзі...

Бабулкам было ўсё роўна, што іх апанентка нарадзілася ў беларускай вёсцы і з'яўляецца беларускім мовазнаўцам.

Успомніўшы ўсё гэта, Алена ўсміхнулася. Усмешка зусім вывела бабульку з сябе. Аднак, не адчуваючы падтрымкі, яна не стала зубціцца далей, а пайшла ў галаву салона, нешта бубнячы сабе пад нос.

За каўказку яе прымалі не толькі беларусы. Адночы на цэнтральным рынку нейкая чэчэнка пачала гаварыць аб роднай крыві і прапаноўваць за бяспэка марынаваны часнок. Алена ледзь адвезлася ад настойлівай "аднапляменніцы".

Зрэшты, магчыма, продкі яе і былі каўказскай крыві, але недзе толькі да пятага калена. Пра гэта гаварыла бабуля Макрына. А яшчэ яна ўспамінала, што дзед Алены быў выліты джыгіт, хаця і нарадзіўся на Палессі. Перад самым вызваленнем Беларусі яго расстралялі немцы за тое, што ён выратаваў чатырох дзяцей у час карнай аперацыі.

Было гэта ў вёсцы пад Пінскам. Там жа ў Алены дом, які яе сёстры называюць фамільным. І дзе яна не была ўжо шмат гадоў.

З трох сяспёр яна, як той зялёны гарошак, па якім вывучаюць асаблівасці спадчыннасці, адзіная пайшла ў дзед. Але ў вёсцы ніхто не звяртаў увагі на тое, што адна з унучак Макрыны — форменная

гаранка. У сталіцы ж — іншая справа...

Дарэчы, такая пільнасць стала праўляцца толькі ў апошнія гады... А чвэрць стагоддзя назад, калі яна прыехала паступаць у медыцынскі інстытут, было інакш. Няхай ты хоць негр сталых гадоў, ніхто табе ўслед не кідаў афарызм "пра малпу, якая яшчэ і гаворыць..."

У інстытут яна не паступіла і з тымі ж баламі пайшла вучыцца ў медвучылішча, помнячы, што самы лепшы генерал той, хто пачынаў службу з малодшых чыноў. Скончыўшы вучылішча, выйшла замуж за свайго равесніка Аркадзя, які тады прадаваў на гарадской тэлефоннай станцыі. Праз год нарадзіла дачку, а праз тры гады — сына. І ўсё было нармальна, як у людзей, калі б не спрадвечная бабіна бяда: муж стаў піць, і яны разышліся.

Пасля разводу думак пра інстытут ужо не ўзнікала. Закруцілі хатнія клопаты. Дзяцей трэба было накарміць, апрануць, абуць, прасачыць, каб старэйшая не з'ехала на тройкі, а малодшы не трапіў у дрэнную кампанію.

Аркадзь зусім знік з яе жыцця. Праўда, аднойчы суседкі, якія ўсё ведаюць, паведамілі, што ён ажаніўся. Але другая жаніцьба не змяніла яго. Піў па-ранейшаму, і ўсё больш развівалася ў ім рыса, якая калісьці была зусім непрыкметнай. У падпітку, хаця па натуре не быў агрэсіўным, заўсёды ўлазіў у спрэчку і разборку сабытыльнікаў, а часам і выпадковых асоб. Упрагаўся, як сам гаварыў. Відаць, у адно з такіх упраганяў і атрымаў па галаве жалезнай трубой, а пры падзенні стукнуўся аб бетонны выступ асновай чэрапа.

Тыя ж суседкі казалі Алене, што Аркадзь ляжыць у дзевятай бальніцы паралізаваны, у яго адняло мову.

Новая жонка не стала забіраць яго з бальніцы, і Алена з сынам перавезлі бацьку дадому і пасялілі ў адным з пакояў свайой двухпакаёвай кватэры.

Дзеці пад кіраўніцтвам Алены хутка вывучылі рытуал абслугоўвання бацькі. Даць піць, пакарміць, па гадзінах перавярнуць. А масаж, камфорныя праціранні і ўсё астатняе рабіла яна сама. З-за немагчымасці доўга адлучацца з дому Алена перастала ездзіць да сябе ў вёску, ды і наогул куды-небудзь выязджаць за межы горада. І, мусіць, у якасці кампенсацыі гэтай добраахвотнай турмы, сцены якой супадалі то са сценамі кватэры, то з калывай дарогай Мінска, яна вярнулася да аднаго са сваіх дзіцячых захапленняў.

Зарплаты пастаянна не хапала, і яна падпрацоўвала, робячы ін'екцыі людзям дома. У яе была лёгкая рука. Пацыенты ёй давяралі. Зрэшты, вядомасць "майстра іголки" яна набыла не адразу. Паступова тыя, хто верыў у яе руку, распаўсюджвалі чутку, якую Алена не абвярга-

ла. Яны гаварылі, што гэта сястра з роду палескіх вядзьмарак. Яна можа заговорваць зубы, а ўколы, зробленыя ёю, небалочыя. У чым сакрэт яе майстэрства, Алена і сама не ведала. Даў Бог талент — і добра.

— Проста ў мяне вялікая практыка, — гаварыла яна тым, хто спрабаваў выведаць у яе сакрэты майстэрства.

Толькі ці ва ўсіх колькасць пераходзіць у якасць? Узяць хаця б Нору Спянаўну — другую дзяжурную сястру. Ёй праз год на пенсію. А хворыя выпоць, калі яна ўваходзіць у палату са шпрыцам у руках. Ну не створана яе рука калоць, нягледзячы на тое, што яна, як і Алена, усё жыццё толькі і робіць, што коле.

Аднак ніхто на рабоце і не здагадаўся, што ў яе была і іншая практыка. Дзіцячае захапленне, да якога яна вярнулася, — вышыванне. Але яна рабіла не тыя жаночыя вышыўкі, якія паненкі пасцідзесярых гадоў мінулага стагоддзя стваралі пры дапамозе нітак муліні і пяльцаў. Расцягнуўшы на вялікім квадраце аснову, яна вышывала габелены. І гэтай іголкай упраўлялася гэтак жа спрытна, з такім жа майстэрствам і любоўю, як з той, што мела знешні зрэз, унутраны канал і канюлю.

Гатуючы ежу, прыбіраючы кватэру, масіруючы цела паралізаванага мужа, каб не было пролежняў, і праціраючы яго камфорным маслам, Алена згадвала сябе маленькай дзяўчынкай, якой маці ў талерку з манкай клала лыжку вярэння. Яна спяшаецца з'есці кашу,

каб потым падўжыць асалоду ад ласунку. Ад гэтай работы-ласунку не ныла спіна, не балелі рукі, яна нібы выпадала з часу і прасторы.

Вышывала Алена без малонка. Садзілася за станок і часам не ведала, што атрымаецца. Але з першых жа шыўкоў працавала нібы па матрыцы.

Усё ранейшае жыццё да пераезду ў Мінск вылівалася на аснову тканіны кранальнымі сюжэтамі. Гэта былі малонкі палескіх краёў: густых і змрочных лясоў; лугоў з разнатраўем, у якім пераважалі жоўтыя колеры; драўлянай лазні, гаспадарчых пабудов, якія пачарнелі ад сырасці і часу; крытых вуляў таго пчалніка, за які насмерць білася з сынамі бабуля Макрына, калі тыя хацелі прадаць яго разам з сядзібай, а яе саму забраць у Пінск.

Карціны нельга было назваць рэалістычнымі. Але кожны, хто глядзеў на гэтыя спалучэнні колераў, бачыў менавіта тое, што бачыла яна, толькі па-свойму, нібы менавіта гэта спалучэнне служыла нейкім штуршком да ўласнага ўяўлення аб тым, што было закладзена ў іх змесце і назвах. "Луг" ураджаў разнастайнасцю фарбаў, і, нягледзячы на тое, што на карціне не было ніводнай кветкі, глядачы часам налічвалі да дзесятка іх назваў. "Лета" — здзіўляла адчувальнай спякотай, цішынёй, у якой чулася стракатанне конікаў. Фіялетавае фарбы "Зімяна вечара на Палессі" прымушала шукаць цяпло ля напаленай печы.

І толькі адна карціна не была падобная на астатнія творы. Яна называлася "Выбух" і выклікала не-

Пра аўтара

Трахіме́нак Сяргей Аляксандравіч — член Саюзаў пісьменнікаў Беларусі і Расіі. Жыве ў Мінску.

перадаванае адчуванне магучасці, якая спачатку стрымлівалася нейкай абалонкай, а затым вырвалася з неверагоднай сілай. Менавіта ў гэты момант і гэтую малічыннасць іголка майстрыхі змагла зафіксаваць і перадаць праз фарбы.

Да Алены заходзілі знаўцы. Выказвалі здзіўленне, што яна не член Саюза майстроў народнай творчасці. Часам наведваліся прадстаўнікі з карціннай галерэі і прапаноўвалі набыць некаторыя з работ. У апошні час пачала званіць сакратарка нейкага "бізнесмена Кандрацьева", настойвала прадаць усе карціны оптам. Але Алена раптам заўпарцілася. Ёй чамусьці падалося, што, прадаўшы карціны, яна нічога больш не створыць. І Бог, які надзяліў яе талентам, пазбавіць магчымасці тварыць.

Алена паднялася на чацвёрты паверх, адчыніла дзверы кватэры і, не здымаючы абутку, прайшла ў пакой да Аркадзя. Дзякуй Богу, усё было ў парадку. Звычайна ў дні, калі Віталка куды-небудзь адлучаўся, яна прасіла дачку Вару прыгледзець за бацькам. Але вось ужо два гады та я жыве з мужам сасобна. Яны зарабляюць грошы на свой куток і таму кватэру здымаюць у Фаніпалі.

Алена ўключыла маленькую лямпачку начніка. Павярнула Аркадзя набок.

— Усё нармальна? — спытала ў яго.

Ён маргнуў вачыма. Такой мовай яны карысталіся з першага дня яго вяртання ў лона былой сям'і.

— Віталка паехаў у Брэст, — сказала Алена.

Аркадзь зноў маргнуў у знак таго, што яму гэта вядома.

— Ты надта зарос, — сказала Алена і правяла па рэдкіх валасях былога мужа, — у нядзелю будзем цябе стрыгчы. Ляжы. Яна падаткнула пад спіну Аркадзю дзве спецыяльна пашытыя цвёрдыя падушкі, больш падобныя на валікі, і пайшла на кухню гатаваць кашу.

Аднак раздаўся тэлефонны званок, і яна вярнулася ў калідор, зняла трубку тэлефона.

— Алена Міхайлаўна? — спытаў жаночы голас.

— Так, — адказала, пазнаючы сакратарку "бізнесмена Кандрацьева".

— З вамі будзе гаварыць Ігар Паўлавіч...

***

Некалькі гадоў таму яна вярталася дадому з работы. Тралейбус няўдала павярнуў з праспекта на бакавую вуліцу, і ў яго сарвалася тое, што калісьці маленькі Віталка называў вудачкамі. Вадзіцель спыніў тралейбус, выйшаў і пачаў маніпуляваць вяртоўкамі, але нешта наворсе заела, і ён узлез на дах.

Пасажыры цяжка чакалі, пакуль гэта працэдура скончыцца, але здарылася нечаканае. Пачуўся стук, салон на імгненне асвятліўся блакітным святлом, і цела вадзіцеля, праляцеўшы міма акон салона, упала на асфальт. Пасажыры высыпаў з машыны і стварылі круг, у цэнтры якога знаходзіўся нерухома вадзіцель.

У Алене ў гэты момант нібы нешта ўключылася, хаця яна цям'яна помніць свае дзеянні ў той сітуацыі. Потым "Вячорка" апісала іх вельмі маляўніча. Аказваецца, Алена сказала ўсім, што яна ўрач, паслала аднаго з мужчын званіць у хуткую, а сама пачала рабіць вадзіцелю непрамы масаж сэрца. Яна ніколі не рабіла гэтага ў сваёй

работе, але аднойчы была сведкам, як у іх бальніцы амерыканскія ўрачы стажыравалі сваіх калегаў у рамках тэрапіі неадкладнага стану на манекене. Сёстры называлі гэты манекен Ванькам і ў адсутнасць ўрачоў спрабавалі паўтарыць дзеянні рэаніматоараў.

"Хуткая дапамога" прыбыла праз чвэрць гадзіны, але Алене ўдалося "запусціць" сэрца вадзіцеля на працягу першых чатырох хвілін, і яна магла законна ганарыцца, што зрабіла ўсё, каб той застаўся паўнацэнным чалавекам.

Яна ўжо забылася пра здарэнне. Але аднойчы ля дзвярэй бальніцы яе сустрэў той, каго калегі пасля публікацыі матэрыяла ў "Вячорцы" называлі хроснікам. Ён быў у парадным касцюме і з кветкамі.

Потым яны сядзелі ў кафэ "Сосны", пілі шампанскае і абодва адчувалі няёмкасць, разумеючы, што многае ў іх жыцці можа змяніцца.

І сапраўды яны пачалі сустракацца. Разрываючыся паміж клопатамі аб хворым Аркадзі, дзеціх, блытаючыся ў канспіратыўных сустрэчах, яна, тым не менш, не кідала свайго любімага занятку, хаця магла займацца ім толькі ноччу. І цяжка было зразумець, што надае ёй сілы — новае каханне ці старое захапленне.

Менавіта тады з'явіўся "Выбух". Карціна непадобная ні на адну яе ранейшую працу. Дарэчы, і на наступныя таксама.

Іх раман ці, як гаворыцца ў такіх выпадках, адносіны, працягваўся два месяцы.

Неяк у верасні, калі лісце каптанаў ужо парывалася і настала бабіна лета, ля дзвярэй бальніцы яе сустрэла жанчына.

— Добры дзень, — сказала яна, — менавіта такой вас і ўяўляла. Я жонка Мікалая.

Потым яны сядзелі ў кафэ "Сосны" і спакойна гаварылі кожная пра сваё. Вераніка, так звалі жонку Мікалая, не пагражала ёй, не спрабавала браць з яе клятву ў не разбураць сям'ю. Усё было ў рамках прыстойнасці. Размова ішла аб праблемах наогул, аб выхаванні дзвюх дзяўчынак, фатаграфіі якіх былі прадбачліва прад'яўлены.

У канцы сустрэчы Вераніка яшчэ раз падзякавала Алене, што яна адзін раз ужо выратавала мужа для яе дзяўчынак. І запрасіла пры нагодзе наведваць іх.

У той жа дзень Алена пазваніла сябру Аркадзю, які працаваў на гарадской тэлефоннай станцыі, і папрасіла пасадзейнічаць тэрміновай замене нумара яе кватэрнага тэлефона.

***

Алена прыгатавала кашу, пакарміла Аркадзя, прамасіравала яму спіну, перавярнула на другі бок і зноў пайшла на кухню, каб павячэраць самай.

Пакуль яна ела і мыла посуд, у галаве круціліся словы "бізнесмена Кандрацьева", які ведае пра кватэрныя праблемы дачкі Вары. І адкуль ён пра іх даведаўся, проста нейкая бізнес-разведка. Далей ён сказаў, што продаж карцін па цане, якую яны заслугоўваюць, можа вырашыць гэтую праблему.

— Ваш адказ? — спытаў ён.

— Я падумаю, — адказала Алена.

Аднак калі ўвайшла ў свой пакой і стала глядзець на сцены, увешаныя работамі, рашучасць раптам пакінула яе. Зноў увіялася, што, прадаўшы карціны, яна застанецца не толькі з пустымі сценамі, але і ніколі больш не зможа адчуць салодкае

пачуццё чароўнага працэсу, калі з нічога атрымліваецца нешта.

Алена правяла кашмарную ноч і ўпершыню за многія гады спазнілася на працу.

Распрануўшыся ў гардэробе бальніцы, яна паднялася ў аддзяленне. У калідоры нікога не было. Відаць, загадчыца сабрала ўрачоў да сябе, а сярэдні персанал быў ужо ў сястрынскай. Адчыніўшы шафу ў працэдурным, яна ўбачыла, што сястра-гаспадыня так і не замяніла ёй стары халат на новы. Але цяпер гэта было не галоўным. Інтуітыўна разумела, што адбылося нешта незвычайнае. Пах навалініцы нібы зыходзіў ад сцен аддзялення. У дзвярах паказалася сястра-гаспадыня:

— Я прынясу халат, калі ўсё супакоіцца, — сказала яна, пацвердзіўшы горшыя здагадкі Алены.

— А што здарылася?

— Другая палата забаставала.

— Якім чынам?

— Адмовілася калоцца ў Норы...

— Час ад часу не лягчэй...

Алена ўвайшла ў сястрынскую. Да спазнення Алены старшая аднеслася, як любячая маці да прастулку любімай дачкі.

— А вось і Алена, — сказала яна, — усё свабодныя, акрамя яе...

Сёстры хутчэй, чым звычайна, пачалі пакідаць пакой, з чаго Алена зразумела, што ёй выпадае місія, ад якой многія толькі што адмовіліся.

— Алена, — сказала старшая, калі ўсе выйшлі, — трэба зрабіць ранішняе ін'екцыі другой палаце... Пасля Норы дзяўчаты туды ісці баяцца...

— Ну, трэба, дык трэба, — адказала Алена словамі папулярнай тэле-рэкламы, у якой зухаваты дырэктар прапанаваў сваім падначаленым працаваць без выхадных...

— Вось і цудоўна, — адказала старшая, — за работу...

Алена ўзяла на пасту дзюжурнай сястры лісты назначэнняў пацыентам другой палаты, прагледзела іх, паклала, як у былыя часы, на накрыўку ад стэрэлізатара аднаразовыя шпрыцы і накіравалася ў другую, не без падстаў мяркуючы, што правакатарам забастоўкі быў, хутчэй за ўсё, Каток...

— Ну-с, — сказала яна, бадзёра ўваходзячы ў палату, — пачнём лячыцца.

— Куды будзем калоць? — з'едліва спытаў Катукоўскі.

Трэба было браць ініцыятыву ў свае рукі, інакш ёю завалодаў бы Каток.

— Языкастым — у язык, астатнім — у ягадзіцу, — безапеляцыйна сказала Алена.

Скончыўшы працэдуры, Алена накіравалася да дзвярэй палаты. Але Катукоўскі не быў бы Катукоўскім, калі б не пакінуў апошняе слова за сабою. Ён развёў рукамі і вымавіў іранічна:

— Іголка ў квадраце.

У палате на гэта не адрэагавалі. Балбатун ёсць балбатун, ён павінен балбатаць да месца і не да месца — такая ў яго натура. І толькі Алена зразумела, наколькі дакладна вызначыў яе сутнасць Каток.

Ля працэдурнага кабінета ўжо збіраліся хворыя. Алена папрасіла іх крыху пачакаць, зайшла ў сястрынскую, набрала нумар тэлефона Кандрацьева і сказала, што прадасць габелены.

— Усе? — спытаў ён.

— Усе, — адказала яна. І крыху памарудзіўшы, дадала: — Акрамя "Выбуху"...

Пераклад з рускай мовы Галіны ВІДНАВАЙ.

Паэтычнае "я" Сяргея Крыўца

Развіццё заходнебеларускай паэзіі 20 — 30-х гадоў мінулага стагоддзя вызначалася ўзаемадзеяннем трох мастацка-стыльевых плыней — лірыка-апаэдычнай, рамантычнай і духоўна-ірацыянальнай. У сваю чаргу, змештаваўтваральнае рэчышча рамантычнай мастацка-стыльевай плыні ўключала ў сябе тры цесна звязаныя паміж сабой адгалінаванні: нацыянальна-рамантычнае, рэвалюцыйна-рамантычнае і сацыяльна-рамантычнае. Да першага з іх, напрыклад, належалі Уладзімір Жылка, Леапольд Родзевіч, Ігнат Дварчанін, да другога — Аляксей Салагуб, Паўлюк Шукайла, Піліп Пестрак, Валянцін Таўлай, Максім Танк, да трэцяга — Станіслаў Шыманоўскі, Ганна Новік, Анатоль Іверс, Аляксей Дубровіч...

Прадметам асэнсавання ў гэтым артыкуле з'яўляецца творчасць Сяргея Крыўца, якая адносіцца да сацыяльна-рамантычнага адгалінавання.

С.Крывец нарадзіўся ў 1909 годзе ў вёсцы Сухінічы Гродзенскага павета (цяпер Мастоўскі раён Гродзенскай вобласці) у беднай сялянскай сям'і. З 1915 па 1921 год разам з сям'ёй быў у бежанстве ў Саратаўскай губерні, па вяртанні "пад голае неба Бацькаўшчыны" (Ю.Голуб) парабкаваў, працаваў на будоўлях Гродна і Беластока.

Для С.Крыўца арыентацыя на высокую маральную каштоўнасць жыцця, ідэя свабоды асобы, захаванне яе індывідуальнай адметнасці, унутранай самадастатковасці з'яўляліся вызначальнымі. "Забіць "я" — сябе скалечыць, А быць калекай — кепскі жарг. Хай траціць вобраз чалавечы ўжо той, хто "я" свайго не варт" — пісаў ён у вершы "Піліпу Кірэвічу". Думкі і пачуцці, паводзіны і ўчынкі лірычнага героя паэта жывіліся духам рамантычнага пратэсту, незадаволенасці заходнебеларускай рэчаіснасцю і сваім месцам у ёй. Па словах Р. Бярозкіна, у вершах С. Крыўца пераважаў "духоўны" шлях далучэння да "рэвалюцыйнай дзеі" як гарантыі "інтэлектуальна-духоўнай свабоды", менавіта ён "развязаў крылы душы, даючы рэальнае выйсце чалавечай празе палёту, вышпынь, інтэлектуальнага развіцця". Творчасць паэта разглядаў як сродак служэння свайму духоўна-грамадзянскаму абавязку:

Ды без песні, мазалямі
Не парваць сталёвых пут, —
Будзем значыць зноў агнём
Мы шляхі сваіх пакут.

Гэй, вярні мне, вецер, песню,
Песню долі батрака!
Свет зрабіўся мне зацесны,
Быццам клець для жаўрука.

Лірыка С.Крыўца, якой мы бачым яе ў пасмяротным зборніку "Дубок" (1972), падрыхтаваным і выдадзеным стараннямі Р.Шырмы і М.Танка, — гэта гісторыя яго няпростага чалавечага лёсу, бясконцых блуканняў па нялёгкіх жыццёвых сцежках батрака, сталяра, рабочага-будаўніка, пэсlera, муляра, пошуку прытулку, "страхі над галавой", пэўнасці ў жыцці, надзеі на лепшае. Гэта выяўленне складанага ўнутранага свету "пралетарызаванага вяскоўца" (У.Калеснік), які знаходзіўся ў стане пакутлівага роздуму над падзеямі навакольнай рэчаіснасці, шукаў адказаў на балючыя пытанні: як супрацьстаяць нешчаслівай долі,

складаным абставінам лёсу? У вершы "Куды ні глянь — кругом застоі", напрыклад, чытаем:

Куды падзеі? Што рабіць?
І што пачаць? З якога боку?
І чым ударыць, як прабіць
Халодны змрок над Беластокам?

С.Крывец сцвярджаў веру ў патэнцыяльныя сілы народа, залежы яго жыццядзейнай энергетыкі. Як адзначаў У.Калеснік, ён "прагнуў быць беларускім песняром, бо ў вызваленчым руху свайго народа адчуваў сілу сябрыны, маральную апору, іскрыну надзеі".

"С.Крывец адкрыта сімпатызуе паэтычнай традыцыі беларускага рамантызму, — адзначаў У.Калеснік, — захапляецца народнаю песняй і казкай, развівае матывы народна-вызваленчай легенды, уведзеныя ў свядомасць народа нацыянальнымі вешчунамі Я.Купалам, Я.Коласам, М.Багдановічам". Асэнсоўваючы чалавека ў яго няпростых стасунках і дачыненнях з грамадствам, навакольнай рэчаіснасцю, паэт ствараў незвычайна малюнкамі, інашасказальна карціны. Напрыклад, ноч у яго ўпрагае ў плуг "конікаў — Хмары навалінічныя", ходзіць "Па нябёс праталіне, Цаліне нячэпнай", "Паганяе пужкаю — Яснаю маланачкай, Панукае громам і Гучна-перакатнымі" (верш "Мроі катаржана"). Перад чытачом разортваецца цэласная, паўнакроўная карціна, дзе рэалістычна — праўдзівае, матэрыяльнае дапаўняецца і развіваецца фантазіяна-містычным, духоўным і наадварот:

Ніўку пераворану,
Цаліну паднятую,
Засявае зорамі —
Буйнымі зярнятамі.

Барануе сполахам,
Палівае золакам, —
Ўсходзіць ніўка зоркаю,
Налівае золатам.

Думаецца, зусім нездарма, пазнаёміўшыся з вершамі паэта, М.Танк пазначыў у сваім дзённікуватках: "Сёння адпісаў С.Крыўцу, ад якога атрымаў некалькі цікавых вершаў. Арыгінальны і самабытны паэт".

Пасля аб'яднання Усходняй і Заходняй Беларусі С.Крывец вучыўся ў Беластоцкім педінстытуце. У 1944 годзе быў прызваны ў Савецкую Армію, удзельнічаў у баях за вызваленне Польшчы. Пасля цяжкага ранення пад Гдыняй памёр 28 красавіка 1945 года.

Пакуль малавядомая паэзія С.Крыўца — яскравая старонка ў гісторыі літаратуры Заходняй Беларусі.

Мікола МІКУЛІЧ,
г.Гродна.

УЛАСНІКІ ПЯЧОР

— Дзіўнае, здаецца, спалучэнне — "Мінскі спелеалагічны клуб"... Наколькі я ведаю, у Беларусі пячор няма?..

— Слушна. Калі, вядома, не ўлічваць, скажам, падземелле Радзівілаў. Яшчэ ў 1985 годзе нас запрашалі туды дапамагчы весці доследы. Але, калі агледзелі, што там багата розных цікавых рэчаў і скарбаў, гэтым заняліся адпаведныя структуры. Гадзі таму нас клікалі ў Брэсцкую крэпасць. Але гэта ўжо мяжа спелеалогіі са спелеасталогіяй. Першая — навука пра натуральныя падземныя ўтварэнні, другая — пра штучныя, зробленыя чалавекам.

— Віталь, скажыце колькі слоў пра гісторыю клуба.

— Клуб наш існуе з 1971 года. У цяжкі час перабудовы пад сваё крыло ўзяла фірма "ТМ", якая апыкае нас і па сёння. Скажам, уся амуныцыя для пачаткоўцаў бясплатная — даецца фірмай "ТМ".

— Дзе займаецеся на Беларусі?

— Праводзім трэніроўкі найперш на ўласным стадыёне — ён лічыцца ці не найлепшым ва ўсім былым Саюзе. Нічога неверагоднага: тры дрэвы і сцяна дома. Але паспрабуй знайсці і такое... Трэніруемся таксама на гродзенскіх і брэсцкіх фартах. Дванаццаць брэсцкіх фартоў, да прыкладу, былі збудаваны ў 1895 — 1910 гадах інжынерам Вялічкам — тым, які праектаваў знакімы Порт-Артур. Пабудовы проста грандыёзныя! Дзвух-, трохпавярховыя, з бранявымі каўпакамі зверху, іх падарвалі ў час першай сусветнай. І мы атрымалі сапраўдны падарунак — можна лазіць па гэтых падземеллях бясконца. Перад выездам у пячоры гэта добрая трэніроўка. Найперш мы вывозім на фарты навічкоў.

— Але ж мэта спелеалагаў — пячоры. Як вы кампенсуете іх адсутнасць на радзіме?

— Набраўшы ў верасні новую групу "Школы першага года" спелеалагаў, ужо ў лютым мы едзем на Каўказ. Там ёсць розныя пячоры: ад самых простых да звышскладаных. Пяць з дзесяці найглыбейшых пячор свету знаходзяцца менавіта там. Новенькія звычайна апускаюцца ў Варанцоўскую сістэму пячор блізу Адлера. Бо гэтыя пячоры мы ведаем на памяць і выключаем непрыемныя неспадзяванкі: заблудзіцца там практычна нельга. Су-

СА СПЕЛЕАЛАГІЧНАГА КЛУБА "ТЕЛЕКТЫТ — ТМ"

ЯК ВЯДОМА З БІБЛІ, НІЧОГА НОВАГА ПАД СОНЦАМ НЯМА. АЛЕ ПЯЧОРЫ — ГЭТА МЕСЦА, КУДЫ СОНЦА НЕ ТРАПЛЯЕ НІКОЛІ. СПЕЛЕАЛАГІ — ЛЮДЗІ, ЗАКАХАНЫЯ Ў ПЯЧОРЫ. ШТО ХОЧУЦЬ ЗНАЙСЦІ ЯНЫ ТАМ? ЦІ Ж ТОЛЬКІ ХАРАКТЕРАСТАЛАКТАТАЎ І СТАЛАГМІТАЎ ЦЯГНЕ ГЭТЫХ ВЕЧНЫХ РАМАНТЫКАЎ У ПАДЗЯМЕЛЛЕ? ВЫСВЕЛІЦЬ ГЭТА ПАСПРАБАВАЎ НАШ КАРЭСПАНДЭНТ У ГУТАРЦЫ З СЯБРАМ ПРАЎЛЕННЯ СПЕЛЕАЛАГІЧНАГА КЛУБА "ТЕЛЕКТЫТ — ТМ" ВІТАЛЕМ РАКОВІЧАМ.

марная даўжыня хадоў 17 кіламетраў! Там ёсць усё, што можа быць у пячорах: ад звычайных калодзежаў — найвузейшых лазаў — да велізарных падземных залаў памерам з два дзевяціпавярховыя дамы з процьмай азёраў!

— У маім уяўленні, перад тым як ісці ў пячору, на ўваходзе прывязаецца вяроўка — і ўжо за яе трэба трымацца ўнутры...

— Уяўленне прыблізна правільнае, але ж толькі прыблізна. Важна дакладна зрабіць навеску — замацаваць вяроўку на паверхні. Для гэтага трэба як мінімум два незалежныя пункты апоры. Скажам, два розныя дрэвы, два камяні, два — тры спецыяльныя крукі, калі побач нічога няма. Раней хадзілі па "лесвіцах", па дзвюх вяроўках, па трос-вяроўцы. Цяпер мы ходзім па французскай тэхніцы адной вяроўкі SRT. Па ёй ідзеш без страховкі, але тэхніка гэтая даволі бяспечная.

— Спдар Віталь, вы так маляўніча распавядаеце пра ўнутраны свет пячоры, пра сталактыты, сталагміты і розную іншую прыгажосць... Ці ж толькі яна цягне спелеалага ў пячору?

— Прыгажосць — адзін са складнікаў. Бо пячоры бываюць і страшэнныя, і мокрыя... Спелеалагі — вялікія рамантыкі... І калі пячора прыгожая, то гэта выклікае неймавернае захапленне!.. Пячора — іншы свет, які не сустраеш нідзе болей. Некаторых вядзе ў пячору магчымасць глынуць адрэналіну — бо гэта, сапраўды, экстрым. Але я не люблю, калі нас называюць экстрэмаламі, бо ўсе нашы злёты, трэніроўкі і вучэнні накіраваны на тое, каб зрабіць быццё ў пячоры як мага больш бяспечным. Безумоўна, лезці ў пячору — гэта больш небяспечна, чым пераходзіць дарогу. Бо можа быць любая нечаканка. Калі нават пачынаецца дождж, то дзесьці праз гадзіну пячору залівае...

— А які ў пячоры клімат? Як спелеалаг мусіць быць апрануты?

— Тэмпература ў пячоры плос 3 — 5 градусаў. Таму вопратка спелеалага — асобная тэма...

— Футра і валёнкі?..

— Што вы! Тут ідуць у ход проста касмічныя тэхналогіі. Спачатку надзяваецца тэрмабілізна, тады нешта сінтэтычнае са спецыяльнымі валокнамі, падобнымі да аленвай футры, затым кандэнсатка, пасля гідракамбінезон, пасля камбінезон звычайны — дубовы-дубовы, які нічога не баіцца. Але і яго хапае толькі на адну-дзве экспе-

дыцыі ў пячору. Усё адно дзярэцца дарэштты.

— Колькі ж часу ідзе на надзяванне ўсяго гэтага?

— Гледзячы калі... Узімку, калі ўсё калёнае ад марозу, то гадзіны дзве. Прычым вопратка ж халодная, надзяваць не хочацца, пакуль на вогнішчы падагрэеш... Улетку, калі сонейка, увесь гэты працэс ідзе проста ў кайф.

— Раскажыце, як там, у пячоры?..

— Многія залы пячор па памеры можна параўнаць з павільёнам Камароўкі!.. Толькі тут 100 працэнтаў вільготнасці. Таму фатаграфаванне можна толькі ад узроўню каленяў — бо інакш увесь кадр будзе засланы выпарэннем уласнага цела. Лічбавая тэхніка працуе ў пячоры проста жакліва... Здымаць цяжка, а часта і бессэнсоўна: трэба пражэктар вялікай магутнасці, каб асвятліць залу дыяметрам, скажам, 80 метраў. А ўспышка дае святла толькі на некалькі метраў... Мой знаёмы спелеалаг спрабаваў зняць фільм у пячоры. Ён браў дзве камеры, хаваў іх за паўху. Здымаў адной пару хвілін, хаваў грэцка, здымаў пару хвілін другой... Пасля на камп'ютэры "клеіў" гэтыя кавалкі.

— Калі вы працуеце ў пячоры, то навуце на паверхні?

— Калі глыбіня да 300 метраў, дык можна штодня хадзіць туды, бы на працу. Калі ж глыбей, то не пасрэдна пад зямлёй ладзіцца падземны базавы лагэр.

— Колькі дзён праводзіце ў пячоры?

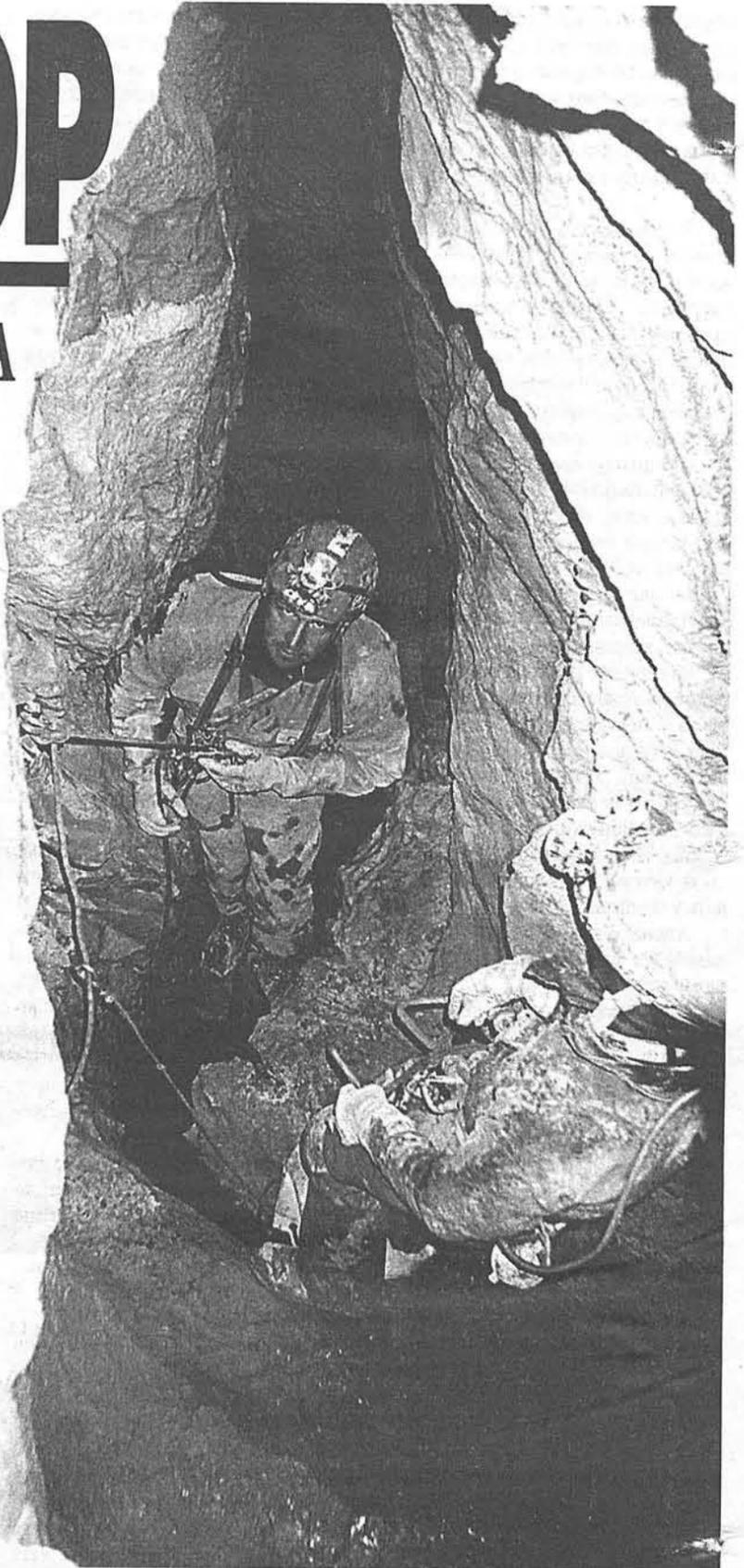
— Нельга сказаць адназначна — гэта як пойдзе. Бывае, надарыцца лівень, то і выскокваем хутка. Калі ўсё добра, можна правесці ў пячоры і два тыдні, і болей.

— А чым вы там харчуецеся?

— Ежай, вядома! Яна павінна мала важыць, быць смачнай і каларыйнай. У каску таксама хаваем некалькі "снікерсаў". Бо яны, па-першае, добра ратуюць ад голаду, а па-другое... добра засцерагаюць галаву ад удараў!

— У спелеалагаў ёсць "недатыкальны запас"?..

— Ён называецца "самаратавальны набор". У яго ўваходзіць аграмоністы палафанавы пакет са святлоадбівальнай фольгі, некалькі свечак, адмысловыя запалкі, некалькі шакаладак. Накрываешся пакетам, запальваеш там свечку — і пачынаеш папіху адагравацца. Шакаладак найлепей горкі: самы кала-

рыны, мала важыць, не размакае ў вадзе.

— 3 якімі колерамі атаясамліваеце ў вас пячору?

— Відаць, з жоўтым. Бо ў святле ліхтарыка і карбідкі там усё падаецца нам жоўтым. Да таго ж вапна жоўтая, гліна жоўтая... Але самыя прыгожыя пячоры белыя!.. Спелеалагі аправаюцца дужа ярка — бо ў пячоры вельмі змрочна. І любяць яркія каляровыя плямы элементарна радуюць і ўздываюць настрой. Мы пазнаём адзін аднаго так: той чырвоны, той жоўты, той ружовы, той зялёны... Хаця пячора таксама асацыіруецца з поўнай цемрай.

— Вам хацелася б зрабіць пячору ў слабе дома?..

— У мяне ў кабінце такі гармідар, сапраўдны пячора! Увогуле ж, з пячоры мы ніколі нічога не выносім. Дрэнная гэта прыкмета, пячора можа пакрыўдзіцца. Па-другое, уся прыгажосць пячоры пры дзённым святле блякне і губляе сваю непаўторнасць. Тут іншы мікраклімат, і кавалкі пячоры пачынаюць разбурацца.

— У пячор ёсць імёны?

— Часцей гэта проста нейкая маркіроўка: Мн — 31, ТМ — 62. "Мн" — гэта "Мінск", а "ТМ" — наша фірма. Называць пячоры ў гонар нейкага чалавека — дрэнная прыкмета. Бо зазвычай называюць

імя чалавека, які там застаўся — інакш кажучы, загінуў. Напшы пячоры ўсе называюцца вельмі прыгожа: Беларуская, Мінская, Брэсцкая крэпасць, Спадчына... Увогуле, усе пячоры Арабікі падзелены на 4 "раёны". І вельмі прыемна, што адзін з іх Мінскі. Бо Мінская школа спелеалагаў лічыцца адной з чатырох найлепшых у СНД... "Хадзіць" у гэтыя пячоры ніхто не мае права. А пячоры, па сутнасці, самыя "крутыя" ў свеце, і трапіць сюды імкнуча спелеалагі адусюль.

— Спдар Віталь, мне падаецца, што калі спелеалаг лезе ў пячору, ён хоча нешта там знайсці. Што?

— Відаць, сябе. Бо ў пячоры ты жывеш тым жыццём, якім хочаш. З тымі людзьмі, якія табе прыемныя. Пад зямлю разам ніколі не палезуць далёкія адзін аднаму людзі. Пячора — гэта першае жыццё, а не другое. Бо там ты жывеш па-сапраўднаму. Пячора бліжкая да космасу. У чалавека засталася два недаследаваныя месцы: космас і пячоры. Але вось яна, пячора, — лезь, глядзі...

P.S. Падрабязную інфармацыю пра ачысленыя спелеалагаў можна знайсці на сайце клуба <http://geliktit.tnlttd.by/>

Гутарыў Глеб ЛАБАДЗЕНКА.
Фота Віталія РАКОВІЧА.

Гімнастыка

Месца на п'едэстале для Іны Жукавай

Іна Жукава стала прызёрам у дзвюх намінацыях міжнароднага турніру Гран-пры на мастацкай гімнастыцы, які праходзіў у Берліне. Беларуская спартсменка была другой у практыкаванні з абручом і трэцій у кампазіцыі з мячом.

НАЗДЫМКУ: беларуская гімнастка
Іна ЖУКАВА.
Фота БелТА.

Каратэ-до

Святлана Вількіна — пятнаццаціразовая чэмпіёнка Еўропы

На чэмпіянаце Еўропы па шотакан каратэ-до, які прайшоў у Адэсе, зборная Беларусі заняла агульнае другое месца. На рахунку нашых каратэістаў 17 медалёў — 8 залатых, 5 сярэбраных і 4 бронзавыя.

Беларуская дружина выставіла сваіх удзельнікаў у 25 з 34 спаборніцкіх раздзелаў. Нашу краіну прадстаўлялі спартсмены дванаццаці клубаў з Мінска,

Пінска, Бабруйска, Магілёва, Маладзечна, Наваполацка, Смалевічаў. У Адэсу з Японіі прыехаў адзін з заснавальнікаў гэтага стылю каратэ, уладальнік дзесятага дана Хіракозу Каназава, які ў апошні час рэдка наведвае турніры. Дарэчы, японец мае званне канчо — найвышэйшае ў каратэ.

Гэты турнір стаў 32-м еўрапейскім і сусветным чэмпіянатам

у гісторыі зборнай Беларусі. За 11 гадоў удзелу ў іх заваявана 212 медалёў, з якіх 78 — найвышэйшай пробы. Рэкорд належыць Святлане Вількінай. У Адэсе яна пятнаццаты раз стала чэмпіёнкай кантынента. А яе дачка Вольга — дзесяты раз. І вельмі значна, што добрых слоў на турніры беларускі ўдастоіліся ад самога канчо Каназавы.

Велакрок

Самыя крутыя перашкоды

Упершыню ў Магілёве прайшоў чэмпіятат і першынство Беларусі па маўнтэйнбайку і велакросу

У спаборніцтвах прынялі ўдзел каманды з Віцебскай, Брэсцкай, Магілёўскай, Мінскай абласцей і горада Мінска. У выніку ў агульным заліку месцы размеркаваліся наступным чынам: па маўнтэйнбайку наперадзе Віцебская вобласць, за ёю Мінская і Брэсцкая вобласці, па велакросу — Брэсцкая, Мінская, Магілёўская вобласці.

Велатрыял

Сюрпрыз для скейтбардыстаў

У Брэсце адкрыта першая лыжаролерная траса

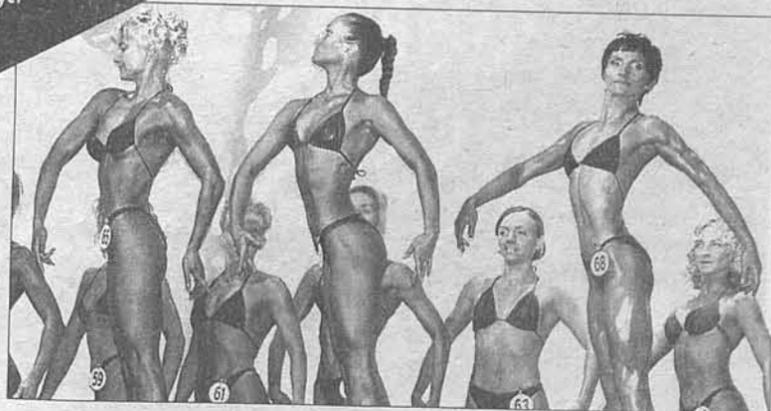
Фота БелТА.

Размясцілася яна на тэрыторыі, вызваленай ад старых пабудов і ўключанай у склад Брэсцкага гарадскога парку культуры і адпачынку. У далейшым тут будзе цэлы комплекс, у які ўвойдуць таксама горкі для скейтбардыстаў і велатрыяла.

Цяпер разам з самімі аматарамі экстрэмальнага катання распрацоўваецца праект, дзе ўлічваюцца ўсе іх пажаданні.

Культурызм

У Мінску прайшоў розыгрыш Кубка Беларусі па бодзібілдывгу і фітнесу, які сабраў 50 спартсменаў з усёй краіны.

Узыходжанне на сусветны алімп

"Няхай перамога самы дасканалы", — такі наказ даў удзельнікам рэспубліканскага чэмпіянату па бодзібілдывгу і фітнесу адзін з першых у нашай краіне прыхільнікаў атлетызму, а цяпер старшыня федэрацыі гэтага віду спорту Уладзімір Александровіч. А вартых сапернікаў на гэтым унікальным спартыўным форуме сабралася нямаля.

Кубак Беларусі разыгрываўся ўжо 17-ты раз. У 4 вагавых катэгорыях у мужчын, 5 катэгорыях росту ў жанчын сваю сілу, прыгажосць і здароўе дэманстравалі лепшыя атлеты краіны. Многія з іх ужо паспелі заявіць аб сабе на чэмпіянатах свету і Еўропы.

На кон былі пастаўлены не толькі прызы гэтага турніру, але і пупёўкі на чэмпіятат свету ў Маскве. Пераможцамі Кубка ў выніку ў культурыстаў сталі Андрэй Аксаміт (Гродна, вагавая катэгорыя да 70 кілаграмаў), Вадзім Уласаў (Паставы, 80), Дзмітрый Каява (Мінск, 90) і Аляксей Шабуна (Наваполацк, больш за 90). У жанчын у раздзелах фітнес і бодзіфітнес першынствавалі адпаведна мінчанкі Наталія Каліноўская і Наталія Анцыпаровіч. Але самая інтрыгуючая дзея пачалася на другі дзень, калі на памост выйшлі лепшыя з лепшых у барацьбе за галоўны прыз спаборніцтваў у абсалютнай катэгорыі. З дзевяці атлетаў-геркулесаў судзейскі камітэт аддаў перавагу выратавальніку Міністэрства надзвычайных сітуацый з Наваполацка Аляксею Шабуню.

Як заявіў на прэс-канферэнцыі генеральны сакратар Беларускай федэрацыі бодзібілдывга і фітнеса Георгій Катулін, Беларусь мае намер падаць заяўку на правядзенне чэмпіянату свету ў Мінску ў 2006 годзе.

На пачатку лістапада наша каманда з васьмі чалавек накіравалася ў Маскву, дзе праходзіў чэмпіятат свету — 2004. Аляксей Шабуна прывёз на радзіму бронзавы медаль турніру і прыз глядацкіх сімпатый. Такая высокая ўзнагарода на першынствах свету беларускімі атлетаў заваявана ўпершыню.

Аляксандр ДЫНІКАЎ.

Бокс

Беларусы выклікаюць на рынг амерыканцаў

Выклікаюць у прамым сэнсе гэтага слова. З прапановай арганізаваць матчавую сустрэчу паміж зборнымі Беларусі і ЗША выступіла наша федэрацыя бокса. Па словах яе кіраўніка Аляксандра Грыгорава, паядынак павінен быць прысвечаны 100-годдзю бокса, якое спартыўны свет

святкуе ў снежні. Ёсць у беларускіх байцоў і асабістыя рахункі з амерыканцамі. На Алімпіядзе ў Афінах амерыканскі баксёр Андрэ Уорд перагарадзіў Магамеду Арыпгаджыву шлях да алімпійскага "золата". Аднак ці ўдасца Магамеду атрымаць сатысфакцыю, яшчэ невядома.

Пакуль абодва запрашэнні Беларускай федэрацыі, пасланыя з інтэрвалам у месяц, застаюцца без адказу. "Лічу, што прычынай маўчання стала рэарганізацыя ў складзе амерыканскай нацыянальнай каманды, — сказаў дзяржаўны трэнер Сяргей Кемен. — Справа ў тым,

што пасля Алімпійскіх гульняў большасць амерыканскіх баксёраў-аматараў ідзе ў прафесіяналы і даводзіцца фактычна нанова набіраць каманду.

Што ж, калі не ўдасца сустрэцца на гэты раз, паспрабуем арганізаваць нешта падобнае ў наступным годзе".

Старонку падрыхтаваў Віталь СЯУРУК.

Падпіска — 2005

"Голас Радзімы"

Агульнай беларускай газеце — 50!

Падпісныя індэксы:

63854 — індывідуальны

63798 — ведамасны

ПАДПІСКА

Агульная беларуская газета "Голас Радзімы" — адзіная ў Беларусі выданне для суайчыннікаў замежжа. Друкуе звесткі з жыцця беларускай дыяспары і нацыянальных супольнасцей Беларусі. Матэрыялы газеты датычаць розных аспектаў нацыянальнай гісторыі, культуры, мастацтва, літаратуры, бізнес-кантактаў, а таксама іншых тэм, якія адлюстроўваюць адносіны — Беларусь і свет.

Газета ўключана ў падпісныя каталогі БЕЛАРУСІ, ЛАТВІІ, МАЛДОВЫ, КЫРГЫЗСТАНА, ТАДЖЫКІСТАНА, УКРАЇНЫ.

Падпісныя індэксы ў Беларусі і іншых краінах:

63854 — для індывідуальнай падпіскі

63798 — для ведамаснай падпіскі.

Са студзеня 2002 года кола нашых чытачоў значна пашырылася дзякуючы рускамоўным дадаткам — "Диалог", яго рэдакцыя газеты "Голас Радзімы" рытуе 1 раз у месяц для ізраільскага Выдавецкага дома "Новости недели" і "Беларусь в Молдове" — сумесны праект з урадавай газетай "Независимая Молдова".

Там, дзе няма падпіскі, атрыманне газеты можна аплаціць даслаўшы ЧЭК на адпаведную суму на адрас рэдакцыі:

Рэдакцыя газеты "Голас Радзімы", пр. Ф.Скарыны, 44, г.Мінск, Рэспубліка Беларусь, 220005.

Для краін Еўропы кошт падпіскі на год 60 еўра,

для ЗША, Канады, Аўстраліі, Аргенціны і іншых краін далёкага замежжа — 70 еўра ЗША (ці ў пераліку на амерыканскія долары).

Рэдакцыя мае свой валютны рахунак: Расчетный счет 3015107098020, Мінское отделение 2 ОАО "Белвнешэкономбанк", г.Мінск, код 153001215.

РЭКЛАМА

Ваша рэклама ў нашых выданнях на любой мове.

Перавага аддаецца інтэлектуальнай і іміджавай рэкламе, якая змяшчае разгорнутую інфармацыю аб турыстычных фірмах, камерцыйных прадпрыемствах, навучальных установах і г.д.

Базавая стаўка — 1 еўра/кв.см (без НДС).

Паведамленні грамадскіх арганізацый — 0,5 еўра/кв.см.

Асабістыя аб'явы аб пошуку родных за мяжой — 5 — 10 еўра.

Пры рэалізацыі доўгатэрміновых праектаў рэкламнага распіскі ўстанаўліваюцца ў індывідуальным парадку.

Тэлефон/факс: 288 — 17 — 82;

тэлефон: 288 — 12 — 80.

e — mail: info@21.by,

golas_radzimy@tut.by

**ПАДПІСВАЙЦЕСЯ!
БУДЕМ РАЗАМ!**

«Голас Радзімы»
Галоўны рэдактар
Наталля САЛУК

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:

Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь;
Камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь;
Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі;
Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом «Радзіма».

Наш адрас: 220005, Рэспубліка Беларусь, Мінск, пр. Ф. Скарыны, 44.

Тэлефоны (+375 — 17) 288 — 11 — 97 (бухгалтэрыя), 288 — 12 — 80, 284 — 76 — 56, 288 — 17 — 82 (тэл./факс).

Галоўны рэдактар: 8029 — 6 — 88 — 17 — 82.

Email: golas_radzimy@tut.by

ЧЫТАЙЦЕ «Голас Радзімы»
ў ІНТЭРНЭЦЕ:
<http://www.belarus21.by>

Рэгістрацыйнае пасведчанне №81. Падпісны індэкс у Беларусі 63854. Аб'ём 8 друк. аркушаў. Тыраж 1955 экз. Заказ 185. Падпісана да друку 16. 11. 2004 г. у 12.00. Газета набрана і зьярстана на рэдакцыйным настольня — выдавецкім комплексе. Знакам® пазначаны рэкламныя матэрыялы. Адрэкавана ААТ «Чырвоная зорка» (220073, г. Мінск, 1-шы Загарадны завулак, 3). Пазіцыі рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», могуць не супадаць.
© «Голас Радзімы», 2004.